

Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

πρὸς τὸν «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΝ»

διὰ τὰ «ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ»

«...Ἡ ὄψ' ὁμῶν ἀναληφθεῖσα ἐκδοτικὴ προσπάθεια πολλὰς θὰ φέρῃ ὠφελείας εἰς τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐνισχύσῃ ἡμᾶς διὰ τὴν ἀσκήρῳσιν τοῦ ἔργου».

Ἄρθ. Πρωτ. 69/Τ.Ε./1336/1972

Α Π Α Ν Τ Α Τ Ω Ν Α Γ Ι Ω Ν Π Α Τ Ε Ρ Ω Ν

Ἐπιμέλεια
ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐκτ. Καθηγητοῦ τῆς Πατρολογίας ἐν τῇ
Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
∴

Ἐπιμέλεια
ΕΜΜ. Ι. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
ΝΙΚ. Μ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐντ. Ὑφηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
∴

Συντονιστὴς Ἐκδόσεως
Ἱερεὺς ἸΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ
Ἐφ. Ἰ. Ν. Ἁγ. Πανσελεῖμονος Ἀχαρνῶν

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 35

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9	
Χαιρετήσατε τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν Α'	11	(111)*
Χαιρετήσατε τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν Β'	25	(126)
Εἰς τὸν ἱερὸν θεσμὸν τοῦ γάμου Α'	49	(147)
Εἰς τὸν ἱερὸν θεσμὸν τοῦ γάμου Β'	65	(164)
Εἰς τὸν ἱερὸν θεσμὸν τοῦ γάμου Γ'	79	(178)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	113	

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοιχοῦσας σελίδας τοῦ κειμένου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τόμος νοῦς καὶ ἀνεξάντλητος εἰς πνευματικὰ ἀποθέματα ὁ Χρυσόστομος, ἤδυνάτο ἐρμηνεύσας ἀπὸ μίαν ἀπλήν καὶ φαινομενικῶς ἀσήμενον φράσιν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὅπως εἶναι μία χρονολογία, ἓνα ἔθνος ἢ καὶ ἓνας χαιρετισμὸς, γὰρ καλλιῆρ τὸν χρόνον μὲς ἢ καὶ περισσοτέρων ἐπιπέδων, εὐδοκῶν εἰς τὸ βάθος τῶν κειμένων καὶ φέρων ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν νοήματα καὶ ἰδέας, τὰς ἑποίας οὕτω ἢ πᾶσαν ἰσχυρὰ φωνήσασα δὲν ἔμπαροῦσε νὰ ἀνοπτεῖται.

Τὸ γεγονός αὐτὸ δινύμεθα γὰρ τὸ διαπιστώσασθαι εἰς τὰς ἀκολουθούσας δύο ἐπιπέδων, αἱ ἑποῖαι ἔχουν ἢς δῶσαν τὸν χαιρετισμὸν τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν, ἔχοντα οὕτως: «Ἀσπασάσθε Πρίσκιλλαν καὶ Ἀκύλαν τοὺς συνεργούς μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Ρωμ. 16, 3).

Εἰς τὴν πρότερον, συνιστᾷ ὁ Χρυσόστομος νὰ μεταστώμεν γὰρ τὴν ἰδίαν προσοχὴν καὶ ἐπιμέλειαν ἐπέβλησεν τὴν Ἁγίαν Γραφήν καὶ ἔχει μόνον τὰ ψήγματα τοῦ ἀποστόλου εἰς ἑμᾶς, εἶδοι ἀπὸ τὴν ἀντιλήψην αὐτὴν ἐγεννήθησαν αἱ περισσώτεραι αἰτίαι. Ἐν συνεχείᾳ, θαυμάζει τὴν ψυχὴν τοῦ Παύλου, ὁ ὅποιος, μακροῦν ἡγέρσεναι καὶ ἐφρόντιζε διὰ τὰς πόλεις, τοὺς λαοὺς καὶ τὰ ἔθνη γενικά, ἔχεν ἐν τοῦτοις τὸν καιρὸν νὰ ἐνθυμῆται καὶ νὰ ἀσχολῆται μὲ τὸν καθένα πιστὸν χωριστά. Καὶ ἔχει μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐργάζεται παράλληλῳ διὰ γὰ καλλιῆρ τὰς ἰδικὰς τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ τῶν συνεργῶν του. Συνεπῶς διὰ τὴν φιλοφροσύνην του ἐπέβλεπε τοὺς ἐμοτέχνους (σκηνοποιοὺς) Ἀκύλαν καὶ Πρίσκιλλαν, οἱ ὅποιοι καὶ ἀνέλασαν τὸ καθῆκον αὐτοῦ, ἂν καὶ δὲν διέθετον χρόματα καὶ πλοῦτη ἄφθονα, παρὰ μόνον ἀρετὴν καὶ εὐλαβικὴν διάθεσιν. Ἔτσι, ἠξιώθησαν νὰ ἴδωσιν μαζί μὲ τὸν Παῦλον ἐπὶ ἓνα καὶ ἕμισυ χρόνον καὶ νὰ ἀπολαμβάνουν διὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ ἀποστόλου ἀπὸ μίαν παρομοίαν συνείδησιν. Ἐπίσης, κἀκεῖ λέγον διὰ τὴν ἐργασίαν καὶ τὰ ἔξ αὐτῆς ἀγαθὰ, ἐνθ' καταδεικνύει τὴν ἀργίαν οὐκ πηγῆν ἑῶν τῶν κακῶν.

Εἰς τὴν δευτέραν, εἰς ἀφορμῆς τῶν ὄσων εἶπεν εἰς τὴν πρότερον ἐπιπέδων περὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ ἡμῶν νὰ ἀπολαύσῃ κάποιος παρατηρῶν τὸν τρόπον τοῦ φαγητοῦ, τῆς κατακλίσεως, τῆς ἰδυμίας, καὶ γενικά τῆς λεπτομερείας τῆς ζωῆς τῶν ἀποστόλων καὶ εἰδικότερα ἐν προκειμένῳ τοῦ Παύλου, ἐργασθεῖται τὴν

ὅτι τοῦ Κυρίου δοθεῖται ἐντολήν πρὸς τοὺς μαθητὰς τοῦ ἐπισημοῦ χρυσίου μὴδ' ἄργυρον μὴδ' χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ κτήσαν εἰς ὄδον μὴδ' δύο χιτῶνας μὴδ' ὑποδήματα μὴδ' ῥάβδον» (Ματθ. 10, 9—10), ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ γεγονός· ὅτι οἱ ἀπόστολοι ἔφερον καὶ ἐγδήματα διπλά (Β' Τιμοθ. 4, 13) καὶ σιδηροὺς (Πράξ. 12,8). Ἡ ὁπὸ τοῦ Χρυσοστόμου παραχωρήνη ἐργασία, δίδει ἀποστολιστικὴν ἀπάντησιν εἰς τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ ἐκμεταλλωθοῦν εἰς βάρος τῆς πίστεως τὰ φαινομενικῶς ἀντιφάσκοντα τμήματα τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Τέλος, ὁμιλεῖ διὰ τὸν πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ ἐν γένει τοὺς πνευματικῶς ἐργάτας ἐμφειλούμενον πεδασμὸν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Ἀκύλιαν καὶ τὴν Πρίσκιλλαν, παρέχουμεν ὀρισμέναν πληροφορίαν. ἵνα κατανοηθῆ ἐυκολότερον, ἀφ' ἑνὸς μὲν δ' μεταξύ αὐτῶν καὶ τοῦ Παύλου δημιουργηθεὶς διακίς ἀγάπης, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἑκαταυτικὰ λέγει περὶ αὐτῶν εἰς τὰς δύο αὐτῶν ὁμιλίαις ὁ Χρυσόστομος.

Ὁ Ἀκύλιος καὶ ἡ Πρίσκιλλα ὑπερῶν στένοι συνεργάται καὶ βοηθοὶ τοῦ Παύλου. Τούτοις συνήγγενον εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου εἶχαν εἶλθει προσφάτως ἀπὸ τῆν Ρώμην καὶ ἀφιλοξενήθη παρ' αὐτῶν, ἐκαστὴ ἦσαν καὶ αὐτοὶ σκηνοστοί. Ἐκτοτε, ἐργάζονται ὡς σπείλην τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Κορίνθου, Ἐφέσου, Ρώμης καὶ, πιθανόν, τῆς Κρήτης, ὁ δὲ Παῦλος ἀνεγνωμότως ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς τὰς ἐπιστολάς του.

Σχετικὰ ἀνωγραφικὰ ἐδάφια περὶ αὐτῶν εἶναι τὰ κάτωθι: Πράξ. 18, 2—18, Ρωμ. 16, 3—4, Α' Κορινθ. 16, 19 καὶ Β' Τιμοθ. 4, 19.

Περὶ τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐξεφωνήθησαν αἱ ὁμιλίαι αὗται, δὲν δύναμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ ὁμιλήσωμεν. Πάντως βεβαιώμενοι εἰς τὸ περιεχόμενον αὐτῶν καὶ ἰδιαιτέρα εἰς ἐκφράσεις τινὰς τοῦ Χρυσοστόμου περὶ τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἐπισκόπων, πιθανὸν νὰ μὴ ἀπέχουμεν πολὺ τῆς πραγματικότητος, ἐάν δεχθῶμεν ὅτι εἶδαν χάραν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν περὶ τὸ 380.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Α ΕΙΣ ΤΟ

«ΧΑΙΡΕΤΗΘΑΤΕ ΕΓΚΑΡΔΙΩΣ ΤΗΝ ΠΡΙΣΚΙΑΑΝ
ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΚΥΙΑΝ κλπ.»¹

Ἐχω τὴν γνώμην, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ σᾶς παραξενεύονται μετὰ τὴν περικοπὴν τοῦ ἀποστολικοῦ αὐτοῦ ἀναγκώματος καὶ μάλλον θεωροῦν περιέργον καὶ περιττὸν αὐτὸ τὸ μέρος τῆς ἐπιστολῆς, διότι περιέχει μόνον συνεχεῖς καὶ ἀλλεπαλλήλους χαιρετισμοὺς καὶ προσφωνήσεις. Δι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ σήμερα, ἐνῶ εἶχα ἐτοιμασθῆ νὰ ὁμιλήσω δι' ἄλλο θέμα, τὸ ἀφησα κατὰ μέρος, καὶ εἶμαι ἔτοιμος νὰ ἀναπτύξω αὐτὸ τὸ θέμα, διὰ νὰ μάθετε, ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε περιττὸν οὕτε πάρεργον εἰς τὰς θείας Γραφάς, οὕτε κἄν ἕνα γιώτα οὕτε μία κεραία, ἢ ἄλλὰ καὶ ὁ ἀπλὸς χαιρετισμὸς μᾶς ἀνοίγει πύλας ἑνοιῶν. Καὶ διὰτὶ λέγω ἀπλὸς χαιρετισμὸς; Πολλὰς φορές καὶ ἡ προσθήκη ἑνὸς στοιχείου εἰσάγει ὀλόκληρον πλῆθος νοημάτων. Καὶ τοῦτο εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ἴδωμεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἀβραάμ. Διότι πῶς δὲν εἶναι ἀτοπον, ὅταν λαμβάνωμε τὴν ἐπιστολὴν φίλου μας, νὰ μὴ ἀναγιώσκωμεν μόνον τὸ κύριον μέρος τῆς ἐπιστολῆς, ἀλλὰ καὶ τοὺς χαιρετισμοὺς μετὰ τοὺς ὁποῖους ἐπισφραγίζεται, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μάλιστα νὰ συμπεραίνωμεν τὴν διάθεσιν τοῦ γράφοντος, καὶ ὅταν γράφῃ ὁ Παῦλος, ἢ μάλλον οὐκ ὁ Παῦλος ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῦ ὑπαγορευοῦντος τὴν ἐπιστολὴν εἰς ὀλόκληρον πόλιν καὶ τόσον πολυπληθῆ λαὸν C καὶ μέσω ἐκείνων εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, νὰ νομίζωμεν ὅτι ὑπάρχει ἐκεῖ κάτι περιττὸν καὶ ἀπλῶς νὰ τὰ διατρέχωμεν καὶ νὰ μὴ σκεπτόμεθα, ὅτι ὅλα αὐτὰ ἐπροκάλεσαν γενικὴν ἀλλαγὴν εἰς τὸν κόσμον; Διότι αὐτὴ ἡ ἀντιληψὶς ἀκριβῶς εἶναι τοῦ μᾶς ἐγέμοιο ἀδιαφορίας, δηλαδή, τὸ γεγονός ὅτι δὲν μελετῶμεν ὅλας τὰς Γραφάς, ἀλλὰ ἐκλέγομεν ὅσα νομίζομεν, ὅτι εἶναι σαφέστερα, καὶ διὰ τὰ ἄλλα δὲν κάμνομεν λόγον καθόλου. Αὐτὴ ἡ τακτικὴ νὰ μὴ θέλωμεν νὰ μελετῶμεν ὀλόκληρον τὸ σῶμα τῆς Γραφῆς καὶ νὰ πιστεύωμεν ὅτι ὑπάρ-

1. Ρωμ. 16, 3.

χουν πράγματα περιττά και όχι αναγκαία εισήγαγε και τās αἱρέσεις. Διὰ τοῦτο ὅλα τὰ ἄλλα βιβλία τὰ μελετώμεν διεξοδικῶς, ὄχι μόνον τὰ περιττά, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀνώφελα καὶ ἄλαστέρα. Ὡ ἐνῶ ἡ μελέτη καὶ γνώσις τῶν Γραφῶν ἔχει παραμεληθῆ καὶ καταφρονηθῆ. Καὶ ἐκεῖνοι ποὺ παρακολουθοῦν ἐκστατικοὶ τοὺς ἀγῶνας τῶν ἵππων δύναται νὰ σοῦ εἶπουν μὲ πάσαν ἀκρίβειαν καὶ τὰ ὄνόματα τῶν ἵππων καὶ τὴν ἀγέλην τῶν, καὶ τὸ γένος τῶν, καὶ τὴν πατρίδα τῶν καὶ τὴν ἐκπαίδευσίν τῶν καὶ τὴν ἡλικίαν τῶν καὶ τὴν σφοδρότητα τῆς ταχύτητος, καὶ ποῖος καὶ μὲ ποῖον συσσευαζόμενος θὰ ἀποσπάσῃ τὴν νίκην, καὶ ποῖος ἵππος καὶ ἀπὸ ποῖαν βαλδίδα, ἀν ἐκκινήσῃ καὶ μὲ ποῖον ἡνίοχον θὰ κερδίσῃ τὴν κούρσαν καὶ θὰ ἀφήσῃ ὀπίσω τὸν ἀντίπαλον. Καὶ αὐτοὶ ποὺ ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν ἀρχήστραν, κατέχονται ὄχι ἀπὸ μικροτέρων,¹⁷³ Ἀ ἀλλὰ μεγαλυτέραν μανίαν ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἀσχημονοῦν εἰς τὸ θέατρον. Ἐννοῶ τοὺς μίμους καὶ τὰς χορευτριάς καὶ ἀναφέρουν τὴν πατρίδα τῶν, καὶ τὴν ἀνατροφήν καὶ ὅλα τὰ συναφῆ. Ἀντίθετα, ἡμεῖς ὅταν μὲς ἐρωτοῦν πόσαι καὶ ποῖαι εἶναι αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου, δὲν γνωρίζομεν ὡ ἀναφέρωμεν οὐτε τὸν ἀριθμὸν. Καὶ ἂν ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ γνωρίζουν τὸν ἀριθμὸν, εὐρίσκονται ὁμως εἰς ἀδυναμίαν ὡ ἀπαντήσουν, ὅταν τοὺς ἐρωτοῦν διὰ τὰς πόλεις αἱ ὁποῖαι τὰς ἔλαβον.

Καὶ ὁ εὐνοῦχος καὶ δάσκαρος ἐκεῖνος ἄνθρωπος μολοντί ἦταν ἀπασχολημένος ἀπὸ μυρίας φροντίδας, ἦταν τόσοσ προσηλωμένος εἰς τὰ ἱερὰ βιβλία, ὡ ὥστε οὐτε κατὰ τὴν ὥραν τῆς ὀδοπορίας δὲν ἠκούαζεν, ἀλλὰ καθήμενος ἐπάνω εἰς ὄχημα εἶχεν ἐγκύψει μὲ μεγάλην προσήλωσιν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν.¹⁷⁴ Καὶ ἡμεῖς ποὺ δὲν ἔχομεν οὐτε τὸ ἐλάχιστον μέρος τῆς ἀσχολίας ἐκεῖνου, τραμάζομεν καὶ μὲ τὰ ὄνόματα τῶν ἐπιστολῶν, παρ' ὅτι καθε Κυριακὴν συγκεντρωνόμεθα ἐδῶ καὶ ἀκούομεν τὸ θεῖον κήρυγμα. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ δαπανῶμεν τὸν λόγον εἰς τὰς ἐπιτιμήσεις, ἐμπρὸς ὅς φέρωμεν ἐνώπιόν μας τὴν πρόσρησιν αὐτῆν, ἡ ὁποία φαίνεται, ὅτι εἶναι περιττὴ καὶ μὲς παρενοχλεῖ. Διότι καθὼς θὰ τὴν ἀναπτύσωμεν καὶ θὰ ἀποκαλύπτειται πόσον κέρδος παρέχει εἰς αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι τὴν μελετοῦν μὲ μεγάλην προσοχήν, Ὁ τότε θὰ εἶναι μεγαλυτέρα ἡ κατηγορία εἰς ἕαρος ἐκείνων ποὺ ἀμελοῦν τόσοσ μεγάλους θησαυροὺς καὶ πετοῦν ἀπὸ τὰς χεῖρας

2. Πράξ. Πράξ. 8, 27 κτ.

τῶν τὸν πνευματικὸν πλοῦτον.

Ποῖα εἶναι λοιπὸν ἡ πρόσρησις; «Χαιρετήσατε ἐγκαρδῶς τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν, οἱ ὁποῖοι εἶναι συνεργάται μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.» Δὲν φαίνεται ἀρὰ γε ὅτι εἶναι ἀπλὸς χαριετισμὸς χωρὶς νὰ μὲς δεικνῆ τίποτε τὸ μεγάλο, τίποτε τὸ ἐξαιρετικόν; Ἐμπρὸς λοιπὸν, ὅς ἀπιερώσωμεν ὀλην τὴν ὁμιλίαν εἰς αὐτὸν τὸν χαριετισμὸν μόνον, καὶ μᾶλλον σήμερον δὲν θὰ ἐπαρκέσωμεν νὰ ἐξαντλήσωμεν ὅλα τὰ νοήματα ποὺ περιέχονται εἰς τὰς ὀλίγας αὐτὰς λέξεις, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιφυλάξω καὶ δι' ἄλην ἡμέραν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πολλῶν ἐνοιῶν, Ὡ ποὺ γεννῶνται ἀπὸ τὴν μικρὴν αὐτὴν πρόσρησιν. Ἀλλῶς τε δὲν εἶμαι προετοιμασμένος νὰ τὴν διεξέλθω ὀλην, ἀλλὰ ἕνα μέρος μόνον αὐτῆς, τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ προῖμον: «Χαιρετήσατε ἐγκαρδῶς τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν».

Πρῶτον μὲν πρέπει νὰ θαυμάσωμεν τὴν ἀρετὴν τοῦ Παύλου, διότι, ἐνῶ εἶχε τὴν εὐθύνην τῆς διδασκαλίας εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, καὶ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ εἰς ὄλας τὰς πόλεις τῆς ὕψηλῆς, καὶ ἐνῶ κατὰ τὰς περιοδείας του εἶχεν εἰς τὴν σκῆψιν του καὶ θαυμάριους καὶ Ἑλληνας καὶ τόσους λαοὺς, ἐν τούτοις ἐφρόντιζε τόσοσ πολὺ δι' ἕνα ἄνδρα καὶ μίαν γυναῖκα. Καὶ βεῦτερον, τοῦτο νὰ θαυμάσωμεν εἰς τὸν Παῦλον, τὸ πόσων ἀγρυπνῶν καὶ ἀνήσυχων ψυχῶν εἶχεν, ὥστε ὄχι μόνον νὰ ἐνθυμῆται γενικῶς ὄλους, ἀλλὰ νὰ κάμνῃ ἰδιαιτέραν ὀνομαστικὴν μνείαν τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐξαιρετικῶν ἀνθρώπων. Ἐ Σήμερον δὲν εἶναι καθόλου θαυμαστὸν τὸ γεγονός, ὅτι τὸ κάμνον αὐτὸ οἱ ἐπίσκοποι τῶν Ἐκκλησιῶν, διότι καὶ οἱ θάρυβοι ἐκεῖνοι (τῆς ἐποχῆς τοῦ Παύλου) ἔχουν τώρα καταπαῦσει καὶ εἶναι ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴν φροντίδα μίᾶς μόνον πόλεως. Ἐνῶ τότε, ὄχι μόνον τὸ μέγεθος τῶν κινδύνων, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀποστάσεις καὶ τὸ πλῆθος τῶν φροντίδων καὶ τὰ ἀλλεπάλληλα κύματα καὶ τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἔμενε πάντοτε εἰς τὸ ἴδιον μέρος καὶ πολλὰ ἄλλα περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ, ἦσαν ἱκανὰ νὰ διώξουν ἀπὸ τὴν μνήμην καὶ τὰ πλέον ἀγαπητὰ πρόσωπα. Ἀλλὰ ὁ Παῦλος δὲν τοὺς ἐλησμόνησε. Διὰ τὸ ὅμως δὲν τοὺς ἐλησμόνησεν; Διότι ἦταν μεγαλόψυχος καὶ ἔτρεφε θερμὴν καὶ γνήσιαν ἀγάπην.¹⁷⁴ Ἀ Τόσων πολὺ λοιπὸν τοὺς εἶχεν εἰς τὴν ψυ-

8. Παρ. 16, B.

χὴν του, ὥστε νὰ τοὺς ἀναφέρῃ πολλακίς καὶ εἰς τὰς ἐπιστολάς του.

Ἄλλὰ ἄς ἴδωμεν ποιοὶ καὶ τί λογῆς ἄνθρωποι ἦσαν αὐτοί, ποὺ τόσοσὺν κατέκτησαν τὸν Παῦλον καὶ ἐκέρβισαν τὴν θερμὴν του ἀγάπην. Ἄρα γε ἦσαν μήπως κάποιοι ὕπατοι καὶ στρατηγοί, καὶ ὄντορες ἢ ἄνθρωποι μὲ ἄλλο ὑψηλὸν ἀξίωμα, ἢ πολλὰ πλοῦτη, οἱ ὅποιοι κυβερνοῦν τὴν πόλιν; Δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον, ἦσαν πτωχοὶ καὶ ταπεινοί, ποὺ ἔζων ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν χειρῶν των. Διότι ἦσαν, λέγει, σκηνοποιοὶ τὸ ἐπάγγελμα.⁴ Καὶ ὁ Παῦλος δὲν ἐντρέπετο οὔτε ἐνόμιζεν ὅτι ἦταν προσβολὴ νὰ προστάσῃ μίαν πόλιν αὐτοκρατορικὴν καὶ ἐνα λαὸν ὑπερήφανον νὰ ἀσπασθοῦν τοὺς χειροτέχνους ἐκείνους, Ἐ οὔτε ἐθεώρει ὅτι τοὺς ἔθιγε μὲ τὴν φιλίαν του πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. Ἔτσι εἶχε διαπαιδαγωγῆσαι τότε ἄλλους νὰ σκέπτονται. Καὶ ὅμως ἡμεῖς πολλὰς φορές, ἔταν ἔχομεν συγγενεῖς ὀλίγον πτωχοτέρους, ἀποξενούμεθα ἀπὸ τὴν συγγενείαν των καὶ τὸ θεωροῦμεν ἐντροπὴν, ἂν ἀπακαλυφθῶμεν, ὅτι εἴμεθα συγγενεῖς των. Ἐνῶ ὁ Παῦλος δὲν ἐσκέπτετο καὶ δὲν ἠσθάνετο ἔτσι, ἀλλὰ καὶ καμαρώνει διὰ τὸ πρᾶγμα καὶ κατέστησε φανερόν, ὅχι μόνον εἰς τοὺς συγχρόνους του, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους τοὺς μεταγενεστέρους, ὅτι αὐτοὶ οἱ σκηνοποιοὶ ἦσαν μεταξύ τῶν πρώτων φίλων του. Καὶ ἄς μὴ μοῦ εἴπῃ κανεὶς, ποὺ εἶναι τὸ ἐκπληκτικόν καὶ μέγα, ἀφοῦ καὶ ὁ ἴδιος εἶχε τὸ ἴδιον ἐπάγγελμα, καὶ ἦταν φυσικόν νὰ μὴ ἐντρέπεται διὰ τοὺς ὁμοτέχνους του; Ἐ Τί λέγεις ἐκεῖ; Αὐτὸ ἀκριδῶς εἶναι τὸ μέγιστον καὶ θαυμαστόν. Διότι δὲν ἐντρέπονται τόσοσὺν νὰ ἀναστρέφονται μὲ τοὺς κατωτέρους ἐκείνοι ποὺ ἔχουν ἐνδόξους προγόνους, ἔσον αὐτοὶ ποὺ κάποτε ἦσαν τὸ ἴδιο ἀσημαντοὶ καὶ ἀποτόμως ἔπειτα ἀπέκτησαν λαμπρότητα καὶ δόξαν. Καὶ ὅτι κανεὶς δὲν ἦταν λαμπρότερος οὔτε εὐγενέστερος ἀπὸ τὸν Παῦλον, ὁ ὅποιος ἦταν ἐνδοξότερος καὶ αὐτῶν τῶν βασιλέων, εἶναι νομίζω, γνωστόν εἰς ἄλλους. Διότι αὐτὸς ποὺ διέτασσε τοὺς βασιμνας, ποὺ ἀνέστανε νεκροὺς καὶ ἄβυσσους μετὰ τὴν προσταγὴν του μόνον νὰ προκαλέσῃ τύφλωσιν καὶ μετὰ νὰ θεραπεύσῃ τὸν τυφλωθέντα, αὐτὸς τοῦ ὁποίου τὰ ἰμάτια καὶ αἱ σκῆλαι του ἐθεράπευσαν κάθε εἶδους νόσου, Ἐ εἶναι φανερόν ὅτι δὲν ἐθεωρεῖτο πλέον ὅτι εἶναι ἄνθρωπος, ἀλλὰ κάποιος ἀγγελος ποὺ κατέβη ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Ὅμως, ἐνῶ εἶχε τὴσιν

4. Πρὸς Κορ. 18, Β.

δόξαν καὶ παντοῦ ἦταν ἀντικείμενον θαυμασμοῦ καὶ ὅπου ἐνεφανίζετο κατέκτα τοὺς πάντας, δὲν ἐντρέπετο τὸν σκηνοποιοῦν οὔτε ἐνόμιζεν, ὅτι ἐμείλωνε τὴν τιμὴν ἐκείνων ποὺ εἶχαν τόσοσὺν μεγάλα ἀξιώματα. Καὶ πραγματικὰ, ἦταν φυσικόν νὰ ὑπάρχουν πολλοὶ εὐγενεῖς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ῥωμαίων, τοὺς ὁποίους ἠνάγκαζε νὰ ἀσπασθοῦν τοὺς πτωχοὺς ἐκείνους. Διότι ἐγκώριζε, ἐγκώριζε σαφῶς, ὅτι τὴν εὐγένειαν συνήθως δὲν δημιουργεῖ ἢ λαμπρότης τοῦ πλοῦτου οὔτε τὰ ἀφθονα χρήματα, ἀλλὰ ὁ δίκαιος χαρακτήρ. Ἐ Διότι ἐκείνοι ποὺ στεροῦνται ἐνα τέτονον χαρακτήρα καὶ ὑπερηφανεύονται διὰ τὴν δόξαν τῶν προγόνων των, αὐτοὶ καμαρώνουν μὲ τὸ ὄνομα μόνον τῆς εὐγενείας καὶ ὄχι διὰ οὐσιαστικὴν εὐγένειαν. Καὶ αὐτὸ τὸ διαπιστώνει κανένας, ἂν ἐξετάσῃ τοὺς παλαιότερους προγόνους τῶν σημερινῶν εὐγενῶν. Πραγματικὰ, ὁ εὐγενὴς καὶ λαμπρὸς, ποὺ δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ καὶ πατέρα καὶ πάππον εὐγενῆ, θὰ εὐρῆς, ἂν ἐξετάσῃς μὲ ἀκριδειαν, ὅτι ἔχει πρόσπαππον κάποιον ταπεινόν καὶ ἀνώμιον. Ὅπως ἀκριδῶς συμβαίνει καὶ μὲ αὐτοὺς ποὺ θεωροῦνται, ὅτι εἶναι εὐτελεῖς καὶ ταπεινοὶ κατὰ τὴν καταγωγὴν. Ἐ Ἄν ἐρευνησῶμεν

179. Α τὴν παλαιότεραν καταγωγὴν τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, θὰ εὐρῶμεν, ὅτι οἱ ἀπώτεροι πρόγονοὶ των ἦσαν ὄντορες καὶ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἀπόγονοὶ των κατήντησαν ἵπποτροφοὶ καὶ χοιροβοσκοί. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ ἐγκώριζεν ἄρα ὁ Παῦλος, δι' αὐτὸ δὲν εἶδιδε σημασίαν εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς καταγωγῆς, ἀλλὰ ἀνεζήτησε τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς καὶ διαπαιδαγωγῆσε καὶ τοὺς ἄλλους νὰ ἐκτιμῶσιν καὶ νὰ θαυμάζωσιν αὐτήν. Καὶ δὲν εἶναι μικρὰ ἡ ὠφέλεια ποὺ ἀποκομίζομεν ἀπὸ τὴν ἀντιλήψιν αὐτήν. Μανθάνομεν νὰ μὴ ἐντρέπόμεθα διὰ τοὺς ταπεινοὺς ἀνθρώπους, νὰ ἐπιζητῶμεν τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς, καὶ ἄρα τὰ ἐξωτερικὰ μὰς γνωρίσματα νὰ τὰ θεωρῶμεν περιττὰ καὶ ἀνώφελα.

Β Εἶναι δυνατόν νὰ ἀποκομίσωμεν ἀκομήν καὶ ἄλλο κέρδος, ὄχι μικρότερον ἀπὸ αὐτὸ, τὸ ὅποιον, ἂν τὸ κατορθώσωμεν, κυρίως ἀσφαλίζει τὴν ζωὴν μὰς. Ποῖον εἶναι αὐτό; Νὰ μὴ κατηγορῶμεν τὸν γάμον, οὔτε νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἀποτελεῖ ἑμπόδιον εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς τὸ νὰ ἔχῃς γυναῖκα, νὰ ἀνατρέφῃς παιδιὰ, νὰ ἔχῃς τὴν εὐθύνην τοῦ οἴκου σου, καὶ νὰ ἀσκήσῃς κάποιο ἐπάγγελμα. Ἐδοῦ λοιπὸν καὶ ἐδῶ ὑπῆρχεν ἄνδρας καὶ γυναῖκα, καὶ προύστατον ἐργαστηρίων καὶ μετῆρχοντο μίαν τέχνην, καὶ ἐν ταῦτοις ἐπέδειξαν ἀρετὴν πολὺ ἀνωτέραν καὶ ἀπὸ ἐκείνους

πουν ζούν εις τὰ μοναστήρια. Ἀπὸ ποῦ γίνεται φανερόν; Ἀπὸ ὅσα εἶπεν δι' αὐτοῦς ὁ Παῦλος, ἢ μᾶλλον ὄχι ἀπὸ αὐτῶν ποῦ εἶπεν δι' αὐτοῦς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆν μαρτυρίαν ποῦ ἔδωκεν ἐν συνεχείᾳ δι' αὐτοῦς. Ἐξ ἁφ' ὧν δηλαδὴ εἶπεν «χαιρετήσατε ἐγκαρδίως τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν», προσέθεσε καὶ τὴν ἰδιότητά των. Ποίαν ἰδιότητα; Δὲν εἶπε τοὺς πλουσίους, τοὺς ἐπιφανεῖς, τοὺς εὐγενεῖς. Ἀλλὰ τί εἶπε; Τοὺς συνεργάτας μου ἐν Κυρίῳ. Ἀπὸ τὴν ἀποφιν τῆς ἀρετῆς τίποτε δὲν δύναται νὰ συγκριθῆ μετὰ τὴν ἰδιότητα αὐτῆν. Καὶ εἶναι δυνατόν νὰ διαπιστώσῃ κανεὶς τὴν ἀρετὴν των ὄχι μόνον ἀπὸ αὐτὸ τὸ στοιχεῖον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Παῦλος ἔμεινε πλησίον των ὄχι μίση καὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας, ἀλλὰ δύο ἀλόκληρα ἔτη. Ὅπως, δηλαδὴ, οἱ κοσμικοὶ ἄρχοντες δὲν θὰ ἐβέχοντο ποτὲ νὰ καταλύσουν εἰς τὴν οἰκίαν τῶν εὐτελεῶν καὶ ταπεινῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἐπιζητοῦν τὰς πολυτελεῖς οἰκίας τῶν ἐπιστημῶν, ὥστε ἡ εὐτέλεια τῶν ὑποδοχομένων αὐτοῦς νὰ μὴ μειώσῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀξίας των, ἔτσι ἔκαμνον καὶ οἱ ἀπόστολοι. Ἐ Δὲν κατέλυν εἰς τὰς οἰκίας τῶν τυχόντων, ἀλλὰ, ὅπως ἐκεῖνοι ἐπιζητοῦν πολυτελεῖς οἰκίας, ἔτσι αὐτοὶ ἐπιζητοῦν ἀρετὴν ψυχῆς, καὶ ἀφ' οὗ ἐξήγαγον προσεκτικῶς τοὺς φίλους των, εἰς ἐκείνους κατέλυν. Καὶ πραγματικῶς, ὅπου καὶ ὄμοιος ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Χριστόν, ποῦ διέτασσε τοῦτο: «καὶ εἰς ὅποιανδήποτε πόλιν, λέγει, ἢ οἰκίαν εἰσελθετε πρὸς φιλοξενίαν, ἐρωτήσατε ποῖος εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν εἶναι ἀξίος καὶ ἐκεῖ νὰ μείνετε».⁶ Ὅστε οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἦσαν ἀξιοὶ τοῦ Παύλου. Ἐὰν δὲ ἦσαν ἀξιοὶ τοῦ Παύλου, ἦσαν ἀξιοὶ τῶν ἀγγέλων. Ἐγὼ δὲ ἐκεῖνο τὸ δωματίον, τοῦ μὲν νὰ τὸ δωματίον καὶ οὐρανὸν καὶ Ἐκκλησίαν. Ἐ Διότι ὅπου ἦταν ὁ Παῦλος, ἐκεῖ ἦταν καὶ ὁ Χριστός. «Ἐάν ζητήτε νὰ λάβετε πείραν καὶ ἀποδείξιν τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ δι' ἐμοῦ», λέγει.⁷ Ὅπου δὲ ἦταν ὁ Χριστός, ἐκεῖ παρίσταντο συνεχῶς καὶ ἄγγελοι. Ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ, οἱ ὁποῖοι ἀπαδείχθησαν ἀξιοὶ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν φιλοξενίαν τοῦ Παύλου, σκέψου τί ἔγιναν συγκατοικοῦντες μετὰ τὸν Παῦλον ἐπὶ δύο ἔτη, παρατηροῦντες καὶ τὴν ἐνδυμασίαν, καὶ τὸ θάδιον καὶ τὸ βλέμμα καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐνδυμασίας, καὶ τὰς εἰσόδους καὶ τὰς ἐξόδους καὶ ὅλα τὰ ἄλλα. Διότι εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἁγίων, ὄχι μόνον οἱ λόγοι των ὅτι οἱ διδασκαλῖαι καὶ αἱ παραινέσεις

6. Πρῶτ. Κορ. 9, 4 καὶ 10, 6-8.
7. Β' Κορ. 13, 8.

μόνον,¹⁷⁶ ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ διαγωγή τοῦ βίου των δύναται νὰ ἀποτελέσῃ ἐπαρκῆ διδασκαλίαν τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς δι' ἐκείνους ποῦ τὴν προσέχουν καὶ τὴν μελετοῦν. Σκέψου τί πρῶγμα εἶναι νὰ ἴδῃς τὸν Παῦλον νὰ δειπνῇ, νὰ ἐπιτιμῇ, νὰ συμβουλεύῃ, νὰ εὐχεται καὶ νὰ διακροῖ, καὶ νὰ ἐξέρχεται καὶ νὰ εἰσέρχεται. Διότι, ἐὰν ἔκαμνον δεκάτεσσαρας ἐπιστολάς μόνον καὶ τὰς περιφέρομεν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης, τότε αὐτοὶ ποῦ ἔχουν τὴν πηγὴν αὐτῶν τῶν ἐπιστολῶν, ποῦ ἔχουν τὴν γλώσσαν τῆς οἰκονομίας, τὸ φῶς τῶν Ἐκκλησιῶν, τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως, τὸν στυλὸν καὶ τὸ δάβρον τῆς ἀληθείας, καὶ τί δὲν δύναται νὰ γίνουσι, ὅταν συζοῦν μετὰ τέτοιον ἄγγελον;

Διότι ἐὰν τὰ ἰμάτια αὐτοῦ ἦσαν φοδερὰ καὶ εἰς τοὺς δαίμονας, καὶ εἶχον τόσην ἰσχύν, ἢ συμβίβωσι μετὰ αὐτῶν πόσην χάριν Πνεύματος πρέπει νὰ προσέλκυσεν; Ἐ Τὸ μὴ βλάβησθαι δηλαδὴ τὴν κλίνην τοῦ Παύλου, τὸ στρώμα, τὰ ὑποδηματὰ του, δὲν ἀπέτελει δι' αὐτοῦς ἀφορμὴν διαρκείας κατανοήσεως; Διότι, ἐὰν οἱ δαίμονες ἐφριτταν, καθὼς ἔβλεπον τὰ ἰμάτια αὐτοῦ,⁷ πολὺ περισσότερον οἱ πιστοὶ καὶ αὐτοὶ ποῦ ἔβλεπον αὐτὸν, ὅταν τὰ ἔβλεπον, καταλαμβάνοντο ἀπὸ θαθεῖαν κατάνυξιν.

Ἀξίζει ὅμως νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τοῦτο, διὰ ποῖον λόγον κατὰ τὴν προσφώνησιν προτάσσει τὴν Πρίσκιλλαν τοῦ ἀνδρός. Διότι δὲν εἶπε, χαιρετήσατε ἐγκαρδίως τὸν Ἀκύλαν καὶ τὴν Πρίσκιλλαν, ἀλλὰ τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν. Καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ἔκαμε ἀπὸ λόγου, ἀλλὰ διότι, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀνεγνώριζεν εἰς αὐτὴν μεγαλυτέραν εὐλάβειαν ἀπὸ τὸν ἄνδρα. Καὶ ὅτι πραγματικῶς τοῦτο δὲν ἐλέγη συμπτωματικῶς, εἶναι δυνατόν νὰ τὸ μάθῃς καὶ ἀπὸ τὰς Πράξεις. Ἐ Διότι τὸν Ἀπολλῶν, ἕνα ἄνδρα λόγιον καὶ δυνατόν εἰς τὰς Γραφάς, ὁ ὁποῖος τότε ἐγνώριζε μόνον τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου, τὸν παρέλαβε αὐτὴ καὶ τὸν κατήχησε εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἔκαμε τέλειον διδασκαλόν.⁸ Διότι αἱ γυναῖκες κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἀποστόλων δὲν ἐφρόντιζον δι' αὐτὰ, διὰ τὰ ὅποια φροντίζουν αἱ σημεριναὶ γυναῖκες, ὅπως π.χ. πᾶς νὰ ἐνδυθῶν μετὰ λαμπρὰ ἰμάτια καὶ νὰ καλλωπίσῃ τὸ πρόσωπόν των μετὰ ποῦδραν καὶ θαφράς, ποῦ πνίγουν τοὺς συζύγους των διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν εἰς αὐτὰς τὴν ἀγορὰν στολῆς πολυτελεστέρως ἀπὸ ἐκείνην τῆς γείτονος ἢ τῆς ἰσότητος, καὶ

7. Πρῶτ. Κορ. 10, 11-12.
8. Πρῶτ. Πράξ. 18, 24-26.

ἀξιώνουν νὰ ἔχουν λευκοὺς ἡμίονους καὶ ἐπιχρῶσους χαλινοὺς, Ἰ καὶ εὐνοῦχος ὑπὲρ τὰς καὶ πλῆθος θεραπευμένων καὶ ἄλλην τὴν ἄλλην καταγάλαστον φαντασίαν. Ἄλλα, ἀφοῦ ἀπετίναξαν ὅλα αὐτὰ καὶ ἀπέβαλαν τὴν κοσμικὴν κενοδοξίαν, ἐπεζήτησαν ἕνα μόνον, πῶς νὰ γίνουν κοινωὶ τῶν ἀποστόλων καὶ νὰ μεταύχουν καὶ αὐτοὶ τῶν ἰδίων σκοπῶν καὶ ἐπιδιώξεων. Διὰ τοῦτο οὐκ ἴδιον ἢ Πρίσκιλλα ἦταν τοιαύτη, ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι ὄναι. Διότι οὐκ εἶπε καὶ διὰ μίαν Περσίδα ἢ ὅποια ὑπεβλήθη εἰς πολλοὺς κόπους δι' ἡμᾶς καὶ τὴν Μαρίαν καὶ τὴν Τρύφαιναν τὰς θαυμάζει δι' αὐτοὺς ἀκριβῶς τοὺς κόπους, Ε διότι δηλαδὴ ἐκοπίαζον μαζί με τοὺς Ἀποστόλους καὶ ἀπεδύθησαν εἰς τοὺς ἰδίους ἀγῶνας.⁹

Ἄλλα πῶς, ὅταν γράφῃ πρὸς τὸν Τιμόθεον, λέγει: «Δὲν ἐπιτρέπω εἰς τὴν γυναῖκα νὰ διδάσκῃ εἰς τὰς συναγεαγμένους τῆς λαοῦ, ὅτε νὰ ἐξουσιάζῃ καὶ νὰ γίνεταί κυρία τοῦ ἀνδρός τῆς.»¹⁰ Αὐτὸ ἰσχύει, ὅταν εἶναι εὐλαβὴς καὶ ὁ ἀνδρὸς καὶ ἔχη τὴν ἰδίαν πίστιν καὶ μετέχη τῆς ἰδίας σοφίας. Ὅταν ὅμως εἶναι ἄπιστος ἢ πλανᾶται κατὰ τὴν πίστιν, τότε δὲν ἀποστερεῖ τὴν γυναῖκα ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτὴν τῆς διδασκαλίας. Εἰς ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τοὺς Κορινθίους λοιπὸν λέγει: «καὶ ἐάν γυναῖκα Χριστιανὴ ἔχη ἄνδρα ἄπιστον, ὅς μὴ τὸν ἀφήνῃ. Διότι ποῦ ξεῦρεῖς, ὡ Χριστιανὴ γυναῖκα, ἐάν ζῶσα μαζί με τὸν ἄπιστον σύζυγον δὲν ἐλκύσῃ εἰς τὴν πίστιν καὶ σώσῃ εἰς τὸ τέλος τὸν ἄπιστον ἄνδρα;»¹¹ Πῶς δύναται δὲ ἡ πιστὴ γυναῖκα νὰ σώσῃ τὸν ἄπιστον ἄνδρα; 177 Α Ἐάν, δηλαδὴ, τὸν κατηχῆ καὶ τὸν διδάσκῃ καὶ τὸν προσελκῆ εἰς τὴν πίστιν, ὅπως ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ Πρίσκιλλα τὸν Ἀπολλῶ. Ἐξ ἄλλου, ὅταν λέγῃ «δὲν ἐπιτρέπω εἰς τὴν γυναῖκα νὰ διδάσκῃ», ἐννοεῖ τὴν διδασκαλίαν ἀπὸ τὸ θεῖον, τὴν ὁμιλίαν πρὸς τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἄλλην διδασκαλίαν ποῦ σχετίζεται μετὰ τὸν καθήκοντα τῶν ἱερέων. Δὲν ἠμποδοῖεν ὅμως τὴν κατ' ἰδίαν παραίτησιν καὶ συμβουλίην. Διότι, ἐάν τοῦτο ἦταν ἀπηγορευμένον, δὲν θὰ τὴν ἐπαινοῦσαν, ὅταν ἔκανεν αὐτό.

Ἄς τὰ ἀκούσουν αὐτὰ οἱ ἄνδρες, ὅς τὰ ἀκούσουν καὶ αἱ γυναῖκες. Ἐκείναι μὲν διὰ νὰ μιμηθοῦν τὴν ὁμάρτυρον καὶ συγγενῆ των, αὐτοὶ δὲ διὰ νὰ μὴ φαίνονται ἀσθενέστε-

9. Πρὸς Κορ. 16, 12.

10. Ἐν. ἀν.

11. Ἀ' Τιμόθ. 2, 12.

12. Α' Κορινθ. 7, 13, 16.

ροὶ ἀπὸ τὰς γυναῖκας. Διότι ποίαν δικαιολογίαν θὰ ἔχουμεν, ποίαν συγγνώμην, ὅταν, ἐνῷ αἱ γυναῖκες ἐπιβεκνῶσιν τὴν τὴν προθυμίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, ἡμεῖς μένουμεν διαρκῶς συνδεσμένοι μετὰ τὰς κοσμικὰς ὑποθέσεις καὶ ἀσχολίας; Β Αὐτὰ ὅς τὰ μάθουν καὶ ἀρχόντες καὶ ἀρχόμενοι, καὶ ἱερεῖς καὶ λαϊκοί, ὥστε ἐκείνοι μὲν νὰ μὴ θαυμάζουν τοὺς πλουσίους, μήτε νὰ ἐπιδιώκουν τὰς πολυτελεῖς οἰκίας, ἀλλὰ νὰ ἐπιζητοῦν τὴν ἀρετὴν μετὰ τὴν πτωχείαν μαζί καὶ νὰ μὴ ἐντρέπωνται διὰ τοὺς πτωχευμένους ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ νὰ μὴ περιφρονοῦν τὸν σκηνοποιόν, τὸν θυροδέτην, τὸν πορφυροπώλην καὶ τὸν χαλκομαγόν, κολακεύοντες τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐξουσίας. Οἱ ἀρχόμενοι πάλιν, διὰ νὰ μὴ νομίζουν, ὅτι καλύσσονται νὰ ὑποβέχωνται τοὺς ἁγίους, ἀλλὰ, ἀναλογιζόμενοι τὴν χήραν, ποῦ ὑπεδέχθη τὸν Ἥλιον,¹³ ἢ χωρὶς νὰ ἔχη τίποτε περισσότερον ἀπὸ μίαν χούφταν ἀλεύρι, καὶ αὐτοὺς τοὺς δύο, οἱ ὅποιοι ἐφιλοξένησαν τὸν Παῦλον ἐπὶ μίαν διημέραν, νὰ ἀνοίγουν τὰς οἰκίας των εἰς ἐκεῖνους ποῦ ἔχουν ἀνάγκην, καὶ νὰ τὰ ἔχουν ὅλα κοινὰ μετὰ τοὺς φιλοξενουμένους των. Μὴ μοῦ εἴπῃς, ὅτι δὲν ἔχεις δούλους διὰ νὰ τοὺς ὑπηρετήσουν. Ἀκόμη καὶ ἐν ἔχῃς μυρίους δούλους, ὁ Θεὸς σὲ προσταῖσει νὰ τρυφήσῃς τὸν καρπὸν τῆς φιλοξενίας μετὰ τὰς ἰδίας σου χεῖρας. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος, ὅταν κάποτε συνελήθει μετὰ μίαν χήραν γυναῖκα, τὴν διέταξε νὰ δέχεται καὶ νὰ περιποιῆται τοὺς ξένους, οὐκ ἐπὶ μίαν ἡμέραν, ἀλλὰ νὰ τὸ πράττῃ αὐτὴ ἡ ἴδια. Ὅταν, δηλαδὴ, εἶπεν «ἐάν ἐφιλοξένησῃ», προσέθεσεν «ἐάν ἐνίψῃ πόδια». Χριστιανῶν ποῦ ἤρχοντο ἀπὸ ὀδοντορίας ἢ περιοδεύσαν.¹⁴ Δὲν εἶπε, ἐάν ἐξώθεισε χρήματα, ὅτε ἐάν διέταξε τοὺς ὑπηρετὰς νὰ πράξουν αὐτό, ἢ ἀλλὰ ἐάν μόνη τῆς τὸ ἐπράξεν αὐτό. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀβραάμ, ἐνῷ εἶχε τριακοσίους δέκα ὀκτώ δούλους εἰς τὸ σπίτι του, ἔτρεχεν ὁ ἴδιος εἰς τὴν ἀγέλην καὶ ἐβάσταζε τὸν μόσχον καὶ ἐξετέλει ὅλας τὰς ἄλλας ὑπηρεσίας καὶ καθίστα τὴν σύζυγον του κοινῶν εἰς τοὺς καρποὺς τῆς φιλοξενίας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ εἰς φθνήν ἐγεννήθη καὶ γεννηθεὶς ἀνετρέφθη εἰς οἰκίαν καὶ, ὅταν ἐμεγάλωσεν, δὲν εἶχε ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει, διὰ νὰ σὲ διαπαιδαγωγῆσθαι μετὰ ὅλα αὐτὰ νὰ μὴ μένης ἐκβαμῶς μπροστὰ εἰς τὴν λαμπρότητα τῶν ἑκκοσμίων, ἀλλὰ παντοῦ νὰ ἀγαπᾷς τὴν ἀπλότητα, νὰ ἐ-

13. Πρὸς Γ' Βασίλ. 17, 9 ἔξ.

14. Α' Τιμόθ. 5, 10.

πεινώξης τὴν πτωχείαν, νὰ ἀποφεύγῃς τὰ πολλὰ πλοῦτη Ε καὶ νὰ καλλωπίζῃσαι ψυχικῶς. «Ὅλη ἡ βόα τῆς νόμης, ἡ ὅποια εἶναι θυγατέρα τοῦ βασιλέως, προέρχεται ἀπὸ τὸν πλοῦσιον ἐσωτερικὸν στολισμὸν τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν πνευματικῶν τῆς χαρίτων». ¹⁵ Ἐάν ἔχῃς φιλόξενον διάθεσιν, ἔχεις ὅλα τὰ μέσα διὰ τὴν φιλοξενίαν, ἀκόμη καὶ ἐν ἔχῃς ἓνα μόνον ὀβολόν. Ἄν ὁμως εἶσαι μισάνθρωπος καὶ ἐχθρὸς τῆς φιλοξενίας, ἀκόμη καὶ ἐν ἔχῃς τὰ πάντα, ἡ οἰκία σου εἶναι σπενόχωρος διὰ τοὺς ξένους.

Αὐτὴ ἡ γυναῖκα δὲν εἶχεν ἀργυροποικίλον κλίβη, ἀλλὰ εἶχε μεγάλην σφραουσίην. Δὲν εἶχε στρωμνὴν, ἀλλὰ εἶχε διάθεσιν φιλικὴν καὶ φιλόξενον. Δὲν εἶχεν ἀπαστράπτουτας κίονας, ¹⁷ Α ἀλλὰ εἶχε λαμπρὸν ψυχικὸν κάλλος. Δὲν εἶχε τοίχους μαρμαροδέτους, οὔτε βάπεδον ψηφιδωτὸν, ἀλλὰ ἦταν ἡ ἴδια ναὸς τοῦ Πνεύματος. Αὐτὰ ἐπήνεσεν ὁ Παῦλος, αὐτὰ ἠγάπησεν. Διὰ τοῦτο ἔμεινεν ἐπὶ δύο ἔτη εἰς τὴν οἰκίαν αὐτὴν καὶ δὲν ἀνεχώρει. Διὰ τοῦτο τοὺς ἐνθυμείται διαρκῶς καὶ συνθέτει δι' αὐτοὺς μέγα καὶ θαυμαστὸν ἐγκώμιον, ὅχι διὰ νὰ τοὺς καταστήσῃ λαμπροτέρους, ἀλλὰ διὰ νὰ φέρῃ τοὺς ἄλλους εἰς τὸν ἴδιον ζῆλον καὶ νὰ τοὺς πείσῃ νὰ καλοτυχίζον ὅχι αὐτοὺς ποὺ ἔχουν πλοῦτη, οὔτε αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀξιώματα, ἀλλὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ εἶναι φιλόξενοι, ἐλεήμονες, φιλόανθρωποι Ἐ καὶ ἐπιδεικνύουν μεγάλην φιλοφροσύνην πρὸς τοὺς ἀγίους.

Ἄφου λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἐδιδάχθημεν ὅλα αὐτὰ ἀπὸ τὴν προσομιλίαν αὐτῆν, ὅς τὰ ἐκφράσαμεν τώρα εἰς τὴν ζωὴν μὲ ἔργα. Καὶ νὰ μὴ καλοτυχίζωμεν ἀπλῶς τοὺς πλουσίους, μίητε νὰ περιφρονῶμεν τοὺς πτωχοὺς, μίητε νὰ ἐντραπώμεθα διὰ τὸ ἐπάγγελμά μας, μίητε νὰ θεωρῶμεν τὴν ἐργασίαν ἐντροπὴν, ἀλλὰ τὴν ἀργίαν καὶ τὴν ἄλλειψιν οἰασθήποτε ἀπασχολήσεως. Διότι ἐάν ἡ ἐργασία ἦταν ἐντροπὴ, δὲν θὰ τὴν ἤσκει ὁ Παῦλος καὶ δὲν ὑπερηφανεύετο δι' αὐτὴν λέγων τὰ ἑξῆς: «Διότι ἐάν κηρύττω τὸ εὐαγγέλιον, ταῦτο δὲν μοῦ δίδει δικαίωμα νὰ καυχῶμαι. Ποῖον λοιπὸν ἔργον μένει εἰς ἐμέ, διὰ νὰ μοῦ ἀνήκῃ δι' αὐτὸ μισθὸς καὶ δικαίωμα νὰ καυχῶμαι; Μοῦ μένει τοῦτο: ὅταν κηρύσω τὸ χαρμόσυνον μήνυμα τῆς σωτηρίας, νὰ ἐναποθέσω ὡς πολῦτιμον θησαυρὸν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀκροατῶν τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, χωρὶς νὰ ὑποβάλω

15. Ματθ. 44, 14.

αὐτοὺς εἰς δαπάνας καὶ ἐξοδα». ¹⁸ Ἐάν ὁμως τὸ ἐπάγγελμα ἦταν ἐντροπὴ, ὁ δὲν θὰ ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς μὴ ἐργαζομένους νὰ τρώγουν. ¹⁹ Διότι ἐντροπὴ εἶναι μόνον ἡ ἀμαρτία. Καὶ τὴν ἀμαρτίαν συνήθως τὴν γεννᾷ ἡ ἀργία, καὶ δὲν γεννᾷ μόνον μίαν καὶ δύο καὶ τρεῖς, ἀλλὰ ὀλόκληρον τὴν κακίαν. Δι' αὐτὸ καὶ κάποιος σοφὸς ἀποδεικνύων, ὅτι ὅλην τὴν κακίαν τὴν ἐδίδαξεν ἡ ἀργία καὶ ὀμίλῳ περὶ ὑπηρετῶν λέγει: «Βάλε τον νὰ ἐργασθῇ, διὰ νὰ μὴ μένη ἀργός». ²⁰ Αὐτὸ ποὺ εἶναι ὁ χαλινὸς διὰ τὸν ἵππον, τὸ ἴδιον εἶναι ἡ ἐργασία διὰ τὴν ἰσικὴν μας φύσιν. Διότι, ἐάν ἡ ἀργία ἦταν καλὸν πράγμα, ἡ γῆ θὰ ἀνέδιδε ὅλην τὴν βλάστησιν, χωρὶς νὰ ὀργωθῇ καὶ νὰ σπαρῇ. Ἄλλὰ δὲν συμβαίνει τίποτα τέτοιο. Κάποτε λοιπὸν ὁ Θεὸς διέταξε τὴν γῆν νὰ φέρῃ τὰ πάντα χωρὶς νὰ καλλιεργηθῇ. Ἐ Τώρα ὁμως δὲν ἔκαμε ἔτσι, ἀλλὰ ἐθέσπισε τὴν ἀνάγκην νὰ βεβαιώμεν τὰ ὄνια εἰς τὸν ζυγόν, νὰ σῶμεν τὸ ἄροτρον, νὰ ἀνοίξωμεν ἀλλοκας, νὰ ρίψωμεν ἐκεῖ τοὺς σπόρους καὶ μὲ πολλοὺς ἄλλους τρόπους νὰ περιποιούμεθα καὶ τὴν ἀμπέλον καὶ τὰ δένδρα καὶ τὰ σπαρτά, ὥστε ἡ ἀπασχολήσις μὲ τὴν ἐργασίαν νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ κάθε κακίαν τὴν σκέψιν τῶν ἐργαζομένων.

Εἰς τὴν ἀρχὴν λοιπὸν, διὰ νὰ δείξῃ τὴν δύναμιν του, ἐνήργησεν ὥστε τὰ πάντα νὰ προέλθουν χωρὶς τοὺς ἰσικούς μας κόπους. «Ἄς φυτρώσουν καὶ ὅς ἀναπτυχθοῦν εἰς τὴν ἔρῃν χλόη καὶ πούδεις θάμνοι», ²¹ λέγει. Καὶ ὅλα φούντωσαν ἀμέσως ἀπὸ τὴν πρασινάδα. Ἀργότερον ὁμως τὸ πρᾶγμα δὲν συνέβαινε ἔτσι, ἀλλὰ διέταξε νὰ φυτρώνουν τὰ πάντα ἀπὸ τὴν γῆν καὶ μὲ τοὺς ἰσικούς μας κόπους, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι εἰσῆγαγε τὸν κόπον, διότι εἶναι χρῆσιμος εἰς ἡμᾶς καὶ ἐπωφελής. Ἐ Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι εἶναι κόλασις καὶ τιμωρία, ὅταν ἀκούῃς «καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ζωῆς σου μὲ τὸν ἰσῶτα τοῦ προσώπου σου θὰ τρώγῃς τὸν ἄρτον σου». ²² Εἰς τὴν πραγματικότητα ὁμως εἶναι μὴ νοθεσία καὶ ἓνα εἶδος σκωρονομισμοῦ, καὶ φάρμακον τῶν τραυμάτων, ποὺ προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἐργάζετο διαρκῶς, ὅχι μόνον τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν νύκτα. Πράγμα ποὺ τὸ φωνάζει, ὅταν λέγῃ: «Διότι νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμεθα

18. Α' Κορινθ. 9, 18, 18.
17. Πρὸς Α. Β' Θεσα. 3, 10.
18. Σοφ. Σοφ. 33, 28.
19. Γεν. 1, 11.
20. Γεν. 3, 19.

διά να μη δώσωμεν θάρος εις κανένα από αὐτῶν.²¹ Καί δὲν ἐργάζεται ἁπλῶς χάριν τέρψεως καὶ ψυχαγωγίας, ὅπως οἱ πολλοὶ ἀπὸ τοῦς ἀδελφούς, ¹⁷⁹ Α ἄλλα τόσοσιν μεγάλην προσπάθειαν κατέβαλλον εἰς τὴν ἐργασίαν, ὥστε νὰ δύναται νὰ βοηθήσῃ καὶ ἄλλους. «Εἰς τὰς ἀνάγκας μου καὶ εἰς τὰς ἀνάγκας ἐκείνων, ποῦ ἦσαν μαζί μου, ὑπῆρθησαν τὰ ροζιασμένα αὐτὰ χέρια».²² Ἄνθρωπος ποῦ διέτασσε τοὺς δαίμονας, ποῦ ἦταν διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνετέθη ἡ φροντίς δι' ἄλλους τοὺς κατοίκους τῆς γῆς καὶ δι' ἄλλας τὰς Ἐκκλησίας τῆς ὀφηλίου καὶ ὑπῆρτε: με μεγάλην ἐπιμέλειαν καὶ λαοὺς καὶ ἔθνη καὶ πόλεις, ἐργάζετο ἡμέραν καὶ νύκτα καὶ δὲν ἀνεπαύετο καθόλου ἀπὸ τοῦς κόπους ἐκείνους.

Ἡμεῖς δέ, ποῦ δὲν μᾶς ἀπασχολεῖ οὔτε τὸ μυριστὸν ἀπὸ τὰς φροντίδας ἐκείνου, ἢ μάλλον δὲν δυνάμεθα οὔτε κἂν νὰ τὰς διανοηθῶμεν, Β ζῶμεν διαρκῶς εἰς τὴν ἀργίαν. Εἰπέ μου, ποῖαν δικαιολογίαν ἢ ποῖαν συγγνώμην θὰ ἔχωμεν; Ὅλα τὰ κακὰ εἰς τὴν ζωὴν προέρχονται ἀπὸ τοῦτο, ἀπὸ τὸ ὅτι δηλαδὴ πολλοὶ νομίζουν ὅτι τοὺς προσδίδει μεγάλην ἀξίαν νὰ μὴ ἀσχοῦν τὸ ἐπάγγελμά των, καὶ ὅτι εἶναι ἐσχάτη κατέκρισις νὰ φανοῦν ὅτι ἔχουν κάποια πείραν τῆς τέχνης των. Καὶ ὁ μὲν Παῦλος δὲν ἐντρέπετο καὶ τὴν σμίλην νὰ ἐργάζεται, καὶ δέρματα νὰ ράπτῃ, καὶ νὰ συζητῇ με τοὺς ἀξιωματοῦχοις, ἀλλὰ καὶ ἐκαμάρωνε με τὸ πρᾶγμα, με τὸ γεγονός, δηλαδὴ, ὅτι τόσοι ἐπιφανεῖς καὶ ἐνδοξοὶ ἄνδρες κατέφθονον πρὸς αὐτόν. Καὶ ὄχι μόνον δὲν ἐντρέπετο ποῦ τὰ ἔκαμε, Γ ἀλλὰ ἐδημοσίευσε τὸ ἐπάγγελμα του εἰς τὰς ἐπιστολάς, ὡς εἰς στήλην χαλκῆν. Τὸ ἐπάγγελμα λοιπὸν ποῦ ἔμαθεν ἐξ ἀρχῆς, τὸ ἴδιον καὶ μετέπειτα ἤσκει, ἀκόμη καὶ μετὰ ἀπὸ τὴν ἀρπαγὴν του εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν, καὶ τὴν μεταστροφὴν του εἰς τὸν Παράδεισον καὶ τὴν γκαρμίσαν τῶν ἀποροφῶτων λόγων τοῦ Θεοῦ. Ἡμεῖς δέ ποῦ δὲν ἀξίζομεν ὅσον ἀξίζουν τὰ ὑποδήματα ἐκείνου, ἐντρέπομεθα δι' αὐτὰ, διὰ τὰ ὁποῖα ἐκεῖνος ὑπερφανεύετο. Καί, ἐνῶ ἀμαρτάνομεν κάθε ἡμέραν, οὔτε μετανοοῦμεν οὔτε νομίζομεν ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι ἐντροπή. Τὸ νὰ ζῶμεν ὅμως με δικαίους κόπους, τὸ ἀποφεύγομεν ὡς αἰσχρὸν καὶ καταγελαστον. Εἰπέ μου, ποῖαν ἐλπίδα σωτηρίας θὰ ἔχωμεν; Διότι αὐτὸς ποῦ ἐντρέπεται, Δ πρέπει νὰ ἐντρέπεται τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὸ ὅτι προσέβαλε τὸν Θεόν,

21. Α' Θεσ. 2, 9.
22. Παρ. 20, 84.

καὶ τὸ ὅτι ἔκαμε κάτι ἀπρεπὲς καὶ ἀνάρμοστον, ἐνῶ διὰ τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὴν ἐργασίαν πρέπει καὶ νὰ καμαρώνομεν. Διότι ἔτσι, με τὴν ἀπασχόλησιν τῆς ἐργασίας, θὰ ἐκδιώξωμεν εὐκόλως ἀπὸ τὴν ψυχὴν κάθε πονηρὸν σκέψιν, καὶ θὰ βοηθήσωμεν αὐτοὺς ποῦ ἔχουν ἀνάγκην, καὶ δὲν θὰ ἐνοχλήσωμεν τὰς ξένας θύρας, καὶ θὰ ἐκπληρώσωμεν τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ ποῦ λέγει: «Εἶναι μακαριώτερον νὰ διδῇ κανεὶς παρὰ νὰ λαμβάνῃ».²³ Διότι δι' αὐτὸ ἔχομεν χέρια, διὰ νὰ βοηθῶμεν τὸν ἑαυτὸν μας καὶ εἰς τοὺς σωματικῶς ἀναπήρους νὰ προσφέρωμεν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἀπὸ τὰ ἰδικὰ μας κατὰ δύναμιν. Διότι ἐάν κανεὶς περὶ τὸν καιρὸν τοῦ ἀργός, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ὀγίγη, εἶναι δυστυχέστερος καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ ἔχουν πυρετόν. Διότι οἱ μὲν πρῶτοι συγχωροῦνται διὰ τὴν ἀσθενείαν των, Ἐ καὶ δύναται νὰ τοὺς ἐλεήσῃ κάποιος. Αὐτοὶ ἐδῶ ὅμως καταισχύουν τὴν υγιάν τοῦ σώματος καὶ εὐλόγως μισοῦνται ἀπὸ ἄλλους, διότι καὶ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ παραβαίνουν καὶ λυμαινόνται τὸ τροπέρι τῶν ἀσθενεστέρων, καὶ καθιστοῦν χειρότερον τὴν ψυχὴν των.

Διότι δὲν εἶναι μόνον τοῦτο τὸ κακόν, τὸ ὅτι δηλαδὴ, ἐνῶ πρέπει νὰ τρέφονται μόνον των με τὴν ἐργασίαν των, ἐνοχλοῦν τὰς ξένας οἰκίας, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι γίνονται οἱ ἴδιοι χειρότεροι ἀπὸ ἄλλους. Διότι δὲν ὑπάρχει, πραγματικὰ δὲν ὑπάρχει ἀπολύτως τίποτε ποῦ νὰ μὴ χάνεται με τὴν ἀργίαν. ¹⁸⁰ Α Διότι καὶ τὸ νερὸ, δταν ἀκινήτῃ, σίπηται, ἐνῶ, δταν τρέχῃ καὶ πλανᾶται παντοῦ, διατηρεῖ τὴν ποιότητά του. Καὶ ὁ οἰδηρός, δταν μὲν ἀργός, γίνεταὶ μαλακώτερος καὶ χάνει τὴν ποιότητά του καὶ φθείρεται ἀπὸ τὴν πολλὴν ἄκωριαν. Ἐνῶ ὁ οἰδηρός ποῦ χρησιμοποιεῖται, εἶναι πολὺ χρησιμώτερος καὶ εὐπρεπέστερος, καὶ λάμπει ὄχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸ ἀσῆμι. Ἐπίσης δύναται νὰ ἴδῃ κανεὶς, ὅτι ἡ χέρσοις γῆ δὲν παράγει τίποτε τὸ χρήσιμον, ἀλλὰ θλαθερὰ χόρτα καὶ ἀκάνθια καὶ τριβόλους καὶ ἄκαρπα δένδρα, ἐνῶ ἡ καλλιεργημένη γῆ γεμίζει ἀπὸ ἡμέρους καρποῦς. Καὶ με μίαν λέξιν ὅλα τὰ ὅντα φθείρονται ἀπὸ τὴν ἀργίαν, ἐνῶ γίνονται χρησιμώτερα ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των ἐργασίαν.

Β Τώρα λοιπὸν ποῦ γνωρίζομεν ὅλ' αὐτὰ, καὶ πόσον μεγάλη εἶναι ἡ βλάβη ἀπὸ τὴν ἀργίαν, ἀλλὰ καὶ πόσον μεγάλο τὸ ὄφελος ἀπὸ τὴν ἐργασίαν, ἀς ἀποφεύγω-

23. Παρ. 20, 86.

μεν τὴν πρώτην καὶ ἄς ἐπιδιώκωμεν τὴν δευτέραν, ὥστε καὶ τὸν παρόντα βίον νὰ τὸν ζήσωμεν εὐπρεπῶς, καὶ νὰ βοηθῶμεν αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀνάγκη βοήθειας καὶ νὰ καταστήσωμεν τὴν ψυχὴν μας τελειότεραν διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰῶνα ἀγαθὰ. Τὰ ὅποια εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, μαζί καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

180 C ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΚΥΛΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΙΣΚΙΛΛΑΝ'

ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΥΒΡΙΣΘΩΜΕΝ
ΤΟΤΕ ΙΕΡΕΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ.

Ἄρα γε ἐδιδάχθητε νὰ μὴ θεωρῆτε περιττὸν κανένα σημεῖον τῶν κειμένων τῶν βιβλίων Γραφῶν; Ἄρα γε ἐμάθετε νὰ ἐξετάζετε μὲ προσοχὴν καὶ τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰς ἄλλὰς προσηφηνήσεις, ποὺ ἀναγράφονται εἰς τὰ ἱερὰ βιβλία; Ἐγὼ νομίζω, ὅτι κανεὶς ἀπὸ τοὺς φιλοπόνοῦς δὲν βὰ ἀνεχθῆ νὰ προσπεράσῃ καὶ μίαν λέξιν ἀπὸ τὰ κείμενα τῶν Γραφῶν, εἴτε εἶναι κατάλογος ὀνομάτων, εἴτε εἶναι ἀριθμητικὸς χρόνων, εἴτε εἶναι ἀπλὸς χαιρετισμὸς πρὸς κάποιους. D Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ ἀσφαλεστέρα αὕτη ἡ διδασχὴ, ἄς ἀναπτύξωμεν καὶ σήμερον τὰ ὑπόλοιπα σχετικῶς μὲ τὸν χαιρετισμὸν πρὸς τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν. Ἄλλως τε ἡ πρώτη καὶ εἰσαγωγικὴ ὁμιλία εἰς τὸ βίβλιον μᾶς ὠφέλησε ὀχι καὶ ὀλίγον. Πραγματικῶς, μᾶς ἐδίδαξε πόσον μέγα ἀγαθὸν εἶναι ἡ ἐργασία, πόσον κακὸν εἶναι ἡ ἀργία, καὶ ποῖα ἦσαν ἡ ψυχὴ τοῦ Παύλου, πὺς ἦταν ἀγρυπνὸς καὶ πλήρης μερίμνης, ὀχι μόνον διὰ τὰς πόλεις, τοὺς λαοὺς καὶ τὰ ἔθνη γενικῶς, ἀλλὰ ἐφρόντιζε πολὺ καὶ διὰ τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Μᾶς ἐδειξε πὺς ἡ πενία δὲν ἀποτελεῖ καθόλου ἐμπόδιον διὰ τὴν φιλοξενίαν, καὶ ὅτι δὲν χρειάζονται πλοῦτη καὶ χρήματα, ἀλλὰ εἰς κάθε περίπτωσιν χρειάζεται ἀρετὴ καὶ εὐλαδικὴ διάθεσις, E καὶ ὅτι λαμπρότεροι ὄλων εἶναι ὅσοι ἔχουν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ὀκόμη καὶ ἂν περιέλθουν εἰς ἐσχάτην πενίαν.

Τὴν Πρίσκιλλαν λοιπὸν καὶ τὸν Ἀκύλαν, οἱ ὅποιοι ἦσαν σκηνοποιοὶ καὶ χειροτέχναι, καὶ ἔζων εἰς τὴν πτωχείαν, τοὺς μακαρίζομεν τώρα περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς βασιλεῖς. Καὶ οἱ μὲν ἄνθρωποι μὲ τὰ ἀξιώματα καὶ τὰς ἐξουσίας εἰμειναν ἀφανεῖς, ἐνῶ ὁ σκηνοποιοὺς μετὰ τῆς συζύγου του μνημονεύονται εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης.

1. Πρὸλ. Ρωμ. 16, 3.

Ἐάν δὲ ἔχουν τόσον δόξαν ἐδῶ, εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν, σκέψου κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς κρίσεως ποῖαν ἀνταμοιβὴν θὰ ἀξιώσῃς καὶ ποίους στεφάνους.¹ Ἄ ἄλλὰ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἔκαρπώθησαν μεγάλην ἀπόλαυσιν καὶ ὠφέλειαν καὶ δόξαν, διότι ἔζησαν μαζὶ μετὰ τὸν Παῦλον τόσον πολὺν χρόνον.² Καὶ πραγματικῶς, αὐτὸ πού ἔλεγα προηγουμένως, τὸ ἐπαναλαμβάνω καὶ τώρα, καὶ ποτὲ δὲν θὰ παύσω νὰ τὸ λέγω, ὅτι ὄχι μόνον ἡ διδασκαλία, οὔτε ἡ παραίνεσις καὶ ἡ συμβουλή, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ θέα τῶν ἁγίων παρέχει μεγάλην χαρὰν καὶ ὠφέλειαν, ἀκόμη καὶ αὐτὸς ὁ στολισμὸς τῶν ἱματίων καὶ ὁ τρόπος τῶν ὑποδημάτων. Βέβαια, καὶ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἰσῆλθῃ εἰς τὴν ζωὴν μας μεγάλη ὠφέλεια, διότι ἐμάσθαμε μέχρι ποίου σημείου ἱκανοποιῦν τὰς στοιχειώδεις ἀνάγκας. Ὡς Διότι ὄχι μόνον δὲν ὑπερέβαινον τὸ μέτρον τῶν ἀναγκῶν τῶν, ἀλλὰ κάποτε δὲν ἱκανοποιῦν καὶ τὰς βασικὰς ἀνάγκας, ἀλλὰ ἔμειναν καὶ πεινασμένοι καὶ διψασμένοι καὶ γυμνοί. Καὶ ὁ Παῦλος διατάσσει τοὺς μαθητὰς του ἔλεγε: «Ὅταν δὲ ἔχωμεν τροφὰς καθ' ἑαυτὴν τὴν ζωὴν μας καὶ ἐνδύματα μὲ κατοκίαν διὰ νὰ σκεπαζώμεθα, θὰ εἶναι ταῦτα ἄρκετὰ δι' ἡμᾶς.³ Εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει διὰ τὸν ἑαυτὸν του: «Μέχρι τῆς ὥρας αὐτῆς πού σὰς γράφω, καὶ πεινώμεν καὶ ὑποφέρομεν ἀπὸ δίψης εἰς τὰς περιοδείας μας καὶ δὲν ἔχομεν ἄρκετὰ ρούχα, ὅταν εἰς τὸ μέσον τῶν ταξιδίων μας καταλαμβάνωμεθα ἔξαφνα ἀπὸ χειμῶνα καὶ δεχόμεθα κτυπήματα καὶ κακομεταχειρίσεις.⁴ Ἄλλὰ αὐτὰ πού ἔλεγα προηγουμένως καὶ ἀνέφερα καὶ τώρα, εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ ἀναπτύξωμεν, διότι εἶναι θέματα πού χρειάζονται μεγάλην ἐρευναν. Ποῖα εἶναι αὐτά, λοιπόν;

² Ἐλεγο, ὅτι καὶ τὸ σχῆμα τῶν ἀποστολικῶν ἱματίων παρέχει εἰς ἡμᾶς μεγάλην βοήθειαν. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐνῶ ἔλεγον αὐτὰ, ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν μου ὁ νόμος τοῦ Χριστοῦ, ὅτι τὸν ὅποιον ἔθεσαν εἰς αὐτοὺς λέγων τὰ ἑξῆς: «Μὴ ἀποκτήσετε χρυσοῦς, οὔτε ἀργυρὰ, οὔτε χαλκὰ νομίσματα, τὰ ὅποια νὰ φυλάττετε εἰς τὰς ζώνας σας, οὔτε ὑποδήματα (ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πέδιλα πού θὰ φορῆτε), ἀλλὰ οὔτε καὶ ράβδον εἰς τὸν δρόμον σας.⁵ Φαίνεται δέ, ὅτι ὁ Πέτρος εἶχε σανδάλια. Διότι, ὅταν ὁ ἄγγελος τὸν ἐξύπνησε τὴν ὥραν

2. Πρὸς. Πρὸς. 19, 1 εἰς καὶ Α' Κορινθ. 16, 19.
3. Α' Τιμόθ. 6, 8.
4. Α' Κορινθ. 1, 11.
5. Ματθ. 10, 9-10.

πού ἐκοιμήτο, καὶ τὸν ὤδηγησεν ἔξω ἀπὸ τὸ δεσμοκτήριον, τοῦ λέγει: Δέσξ' εἰς τὰ πόδια σου τὰ πέδιλά σου, φέρσε τὸ ἔξωτερικόν σου ρούχο καὶ ἀκολούθησέ με.⁶ Καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν ἔγραφε εἰς τὸν Τιμόθεον, ἔλεγε: «Τὸ χονδρὸν ἐπαυκρόριον, τὸ ὅποιον ἀφῆκα εἰς τὴν Τρωάδα, εἰς τὸ σπίτι τοῦ Κάρπου, φέρε το, ὅταν ἔλθῃς. Φέρε μαζὶ καὶ τὰ βιβλία, πρὸ παντός δὲ τὰς μεμβράνας.⁷ Μὰ τί λέγεις; Ὁ Χριστὸς τοὺς διέταξε νὰ μὴ ἔχουν οὔτε ὑποδήματα, Ὡ καὶ σὺ ἔχεις χονδρὸν ἐπαυκρόριον, καὶ ὁ ἄλλος πάλι σανδάλια; Καὶ ἂν αὐτοὶ ἦσαν ἀπὸ τοὺς ἀσημάντους καὶ ἀπὸ ἐκείνους πού δὲν ὑπῆκουον πάντοτε εἰς τὸν διδάσκαλον, τὸ θέμα αὐτὸ δὲν θὰ ἐδημιούργει πρόβλημα. Ἐπειδὴ ὁμοῦ αὐτοὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ θυσιάσουν καὶ τὴν ζωὴν των, καὶ εἶναι οἱ κορυφαῖοι καὶ πρῶτοι μεταξὺ τῶν μαθητῶν, καὶ εἰς ὅλα ὑπῆκουον εἰς τὸν Χριστόν, ὁ δὲ Παῦλος ὄχι μόνον ἔκαμνε τὰ διατασσόμενα, ἀλλὰ καὶ ὑπερέβαινε τὰ καθωρισμένα ὅρια, καὶ, ἐνῶ ὁ Χριστὸς τὸν διέταξε νὰ ζῆ ἀπὸ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, αὐτὸς ἔζη ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν χειρῶν του,⁸ κάμνων κάτι παραπάνω ἀπὸ τὰς διατάγας πού ἔλαθε, ἀξίζει ὄντως νὰ ἐξετάσωμεν διὰ ποῖον λόγον, ἐνῶ καθ' ὅλα ἐπειθάρχουν εἰς αὐτόν, ἐδῶ φαίνεται ὅτι παραβαίνον τὸν νόμον του. Μὰ δὲν τὸν παραβαίνον. Ἐ καὶ ὁ λόγος αὐτὸς δὲν θὰ εἶναι χρήσιμος εἰς τοῦτο μόνον, δηλαδὴ εἰς τὴν ἐρευναν διὰ τοὺς ἁγίους αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀποστολῶσιν τῶν εἰδωλολατρῶν. Διότι πολλοὶ πού ἀνοτρέπουν τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, πού ἀπογυμνῶν ὄρφανὰς καὶ ἰδιοποιῶνται ὅλα τὰ ξένα ἀγαθὰ, συμπεριφερόμενοι χειρότερα καὶ ἀπὸ λύκους, ἀνθρώποι πού ζοῦν ἀπὸ τοὺς ἔθνους μάχθους, ὅταν βλέπουν συχνὰ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς πιστοὺς νὰ ἐνδύονται μὲ περισσότερα ἱμάτια ἐξ αἰτίας τῆς ἀσθενείας τοῦ σώματός των,⁹ ἂν προβάλλουν ἀμέσως ἐνώπιόν μας τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ καὶ μᾶς λέγουν τὰ ἑξῆς: Δὲν σὰς διέταξεν ὁ Χριστὸς νὰ μὴ ἔχετε δύο χιτῶνας, μήτε ὑποδήματα; Πῶς λοιπόν σεῖς παραβαίνετε τὸν σχετικὸν νόμον; Ἐπειτα, ἀφοῦ γελᾶσιν μὲ σαρκασμὸν καὶ καγχᾶσιν καὶ ἐντροπιάσιν τὸν ἀδελφόν, ἀποχωροῦν. Λοιπόν, διὰ νὰ μὴ συμβῆνῃ αὐτὸ, ἐμπρὸς ἃς ἀποστολώσωμεν καὶ τὴν ἀναίσχυντίαν τῶν ἀνθρώπων αὐ-

6. Πρὸς. Πρὸς. 12, 8.
7. Β' Τιμόθ. 4, 13.
8. Πρὸς. Α' Κορινθ. 4, 11 καὶ Πρὸς. 20, 34.
9. Πρὸς. Ἄσκ. 9, 5.

τῶν. Ἡδυνάμεθα ν' ἀπομακρυνθῶμεν, ἀφοῦ εἴπωμεν εἰς αὐτούς τούτο μόνον. Παῖον; Ὅτι ἐάν θεωρῆς τὸν Χριστὸν ἀξιώπιστον, εὐλόγως προβάλλεις αὐτὰ, καὶ ἀξιώνεις ἀπὸ ἡμᾶς νὰ τὰ τηρήσωμεν. Ἐάν ὁμως δὲν πιστεύῃς εἰς αὐτόν, διὰ ποῖον λόγον ἐπικαλεῖσαι τὰς νομοθεσίας του; Ἀλλὰ ὅταν θέλῃς νὰ μᾶς κατηγορῆς, ἔτι τότε ὁ Χριστὸς σοῦ φαίνεται ἀξιώπιστος νομοθέτης. Ὅταν ὁμως χρειάζεται νὰ τὸν προσκυνῆς καὶ νὰ τὸν θαυμάζῃς, τότε δὲν κἀμνεῖς καθόλου λόγον διὰ τὸν κοινὸν Δεσπότην τῆς οὐκουμένης. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ νομίζου, ὅτι αὐτὰ τὸ λεγόμεν ἀπὸ ἀδυναμίας ἀπολογίας, ὅς ἐλθόμεν εἰς τὴν λύσιν τῶν ζητημάτων ποὺ διερευνῶμεν. Καὶ ποῖα θὰ εἶναι ἡ λύσις; Ἐάν ἐξετάσωμεν εἰς ποίους, καὶ πότε, καὶ διατί διέτασεν αὐτὰ ὁ Χριστὸς. Διότι δὲν πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν τὰ λεγόμενα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ, ἀλλὰ νὰ ἐξετάζωμεν λεπτομερῶς καὶ τὸ πρόσωπον ποὺ τὰ εἶπε, καὶ τὴν περίστασιν εἰς τὴν ὁποῖαν τὰ εἶπε, καὶ τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποῖαν τὰ εἶπε καὶ ὅλα τὰ σχετικὰ. Διότι, ἂν ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα μὲ ἀκριβείαν, θὰ εὐρώμεν ὅτι αὐτὴ ἡ ἐντολὴ δὲν εἶχε δοθῆ εἰς ὅλους, ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς ἀποστόλους, ὃ καὶ εἰς ἐκείνους ὄχι διὰ πάντα, ἀλλὰ μέχρις ἐνὸς ὁρισμένου καιροῦ. Ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερὸν τοῦτο: Μὰ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ λεχθέντα. Ὅταν δηλαδὴ ἐκάλεσε τοὺς βῆδεκα μαθητάς, εἶπεν εἰς αὐτούς: Εἰς δρόμον ποὺ θὰ σᾶς οδηγήσῃ εἰς χώραν κατοικοῦμένην ἀπὸ εἰδωλολάτρων νὰ μὴ μετασῆτε, καὶ εἰς πόλιν ποὺ ἀνήκει εἰς Σαμαρείτας νὰ μὴ εἰσελθετε. Πηγαίνετε δὲ καλύτερα εἰς τὰ χαμένα πρόβατα, ποὺ κατὰγονται ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Ἰσραὴλ. Πρὸς ἐπιθεσθαίωσιν δὲ τοῦ κηρύγματός σας, σᾶς εἶδω ἐξουσίαν καὶ δύναμιν νὰ θεραπεύετε ἀσθενεῖς, νὰ καθαρίζετε λεπρούς, νὰ ἐκβάλετε δαιμόνια. Δωρεὰν ἐλάβετε τὴν χάριν αὐτὴν τῆς θαυματουργίας, δωρεὰν, καὶ χωρὶς νὰ λαμβάνετε χρήματα, δώσατέ τὴν καὶ σεῖς. Μὴ ἀποκτήσετε χρυσᾶ, οὔτε ἀργυρᾶ, οὔτε χαλκᾶ νομίσματα, τὰ ὁποῖα νὰ φυλάττετε εἰς τὰς ζώνας σας.¹⁰ Καί-ταξε λοιπὸν σοφίαν διδασκάλου, διὰ νὰ ἴδῃς πόσον ἐλαφρότερον κατέστησε τὴν ἐπιταγὴν. Ἐν ἄφῳ δηλαδὴ εἶπε πρῶτα, νὰ θεραπεύετε ἀσθενεῖς, νὰ καθαρίζετε λεπρούς, νὰ ἐκβάλλετε δαιμόνια,¹¹ καὶ ἀφοῦ τοὺς ἔδωσεν ἀφθονον τὴν χάριν τῆς θαυματουργίας, τότε τοὺς διέταξε ἄλ' αὐτὰ, καθιστῶν τὴν πένιν ἐκείων εὐκόλον καὶ ἐλαφρὰν μὲ τὴν

10. Πρὸλ. Ματθ. 10, 5-9.

11. Ἐνθ. ἀν. στ. 8.

δωρεὰν τῆς θαυματουργίας. Ὅτι οὐτὰ τὰ διέταξεν εἰς αὐτούς μόνον, δὲν εἶναι φανερὸν μόνον ἀπὸ αὐτὸ, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα σημεῖα. Καὶ πράγματι, ἐκείνας τὰς παρθένους διὰ τοῦτο ἀκριβῶς τὰς ἐτιμώρησε, ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἔλαιον εἰς τοὺς λύχνους των.¹² Καὶ κατηγορεῖ ἄλλους ὅτι τὸν εἶδον πεινασμένον, καὶ δὲν τὸν ἔβρεψαν, διψασμένον καὶ δὲν τοῦ ἔδωσαν νὰ πῆ.¹³ Ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει οὔτε χαλκοῦν νόμισμα, οὔτε ὑποδήματα, ἀλλὰ μόνον ἓνα ἱμάτιον, πῶς ἦταν δυνατόν νὰ θρέψῃ ἄλλον, πῶς νὰ ἐνδύσῃ γυμνόν, πῶς νὰ εἰσαγάγῃ ἀστεγον εἰς τὴν οἰκίαν;

Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ ἀπὸ ἄλλου θὰ γίνῃ αὐτὸ φανερόν καὶ σαφές. Ὅταν, δηλαδὴ, κάποιος προσῆλθε καὶ τοῦ εἶπε: «Διδάσκαλε, τί ἀγαθὸν καὶ τί καλὸν νὰ κάμω διὰ νὰ ἔχω ζῶν ἀιώνιον;»,¹⁴ ἀφοῦ τοῦ ἀπαρίθμησεν ὅλα ὅσα λέγει ὁ νόμος, καὶ ἐκείνος ἀπήντησε, ὅτι «ὅλα αὐτὰ τὰ ἐτήρησα ἀπὸ τὴν νεότητά μου, τί μένει ἀκόμη;»,¹⁵ τότε τοῦ εἶπε: «Ἐάν θέλῃς νὰ εἶσαι τέλειος, πῆγαινε, πώλησε τὰ υπάρχοντά σου καὶ μοίρασέ τα εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἔλα νὰ με ἀκολουθήσῃς.»¹⁶ Ἄν Καὶ ὁμως, ἐάν αὐτὸ ἦταν νόμος καὶ προσταγὴ, ἔπρεπε νὰ τὸ εἶπῃ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ νὰ νομοθετήσῃ καὶ νὰ τὸ θέσῃ μὲ τὴν μορφήν τοῦ προσταγμάτος, καὶ ὄχι νὰ τὸ εἰσηγήσῃ μὲ τὴν μορφήν τῆς συμβουλῆς καὶ τῆς παραινέσεως. Διότι, ὅταν λέγῃ, «μὴ ἀποκτήσετε χρυσᾶ νομίσματα, μήτε ἀργυρᾶ»,¹⁷ τὸ λέγει ἐπιτακτικᾶ. Ὅταν ὁμως λέγῃ «ἐάν θέλῃς νὰ εἶσαι τέλειος»,¹⁸ τὸ λέγει αὐτὸ μὲ τὴν μορφήν τῆς παραινέσεως καὶ τῆς συμβουλῆς. Δὲν εἶναι ὁμως τὸ ἴδιον πρᾶγμα νὰ συμβουλευθῆς καὶ νὰ νομοθετήσῃ. Διότι αὐτὸς ποὺ νομοθετεῖ, θέλει μὲ κάθε τρόπον νὰ ἐκτελεθῆ ἡ προσταγὴ του. Ἐνῶ αὐτὸς ποὺ συμβουλεύει καὶ παραινεῖ καὶ ἀφήνει τὴν ἀποδοχὴν τῶν λεγομένων του εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ἀκούοντος, ἀφήνει πλήρῃ ἐξουσίαν εἰς τὸν ἀκροατὴν νὰ δεχθῆ ἢ νὰ μὴ δεχθῆ τὴν συμβουλὴν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε ἀπλῶς «πῆγαινε, πώλησε τὰ υπάρχοντά σου», διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι τὸ λεγόμενον εἶναι νόμος, ἀλλὰ πῶς ὀμιλεῖ; Ἐ «Ἐάν θέλῃς

12. Πρὸλ. Ματθ. 26, 1 εἰ.

13. Πρὸλ. Ματθ. 26, 41-42.

14. Ματθ. 19, 16.

15. Ἐνθ. ἀν. στ. 18 καὶ 20.

16. Ἐνθ. ἀν. στ. 21.

17. Ματθ. 10, 9.

18. Ματθ. 19, 21.

νά είσαι τέλειος, πήγαινε, πώλησε τὰ υπάρχοντά σου. Διὰ τὴν μάθησιν, ὅτι τὸ πρᾶγμα ἐπιφέρεται τελικῶς εἰς τὴν βούλησιν τῶν ἀκούοντων.

Συνεπῶς, ὅτι αὐτὰ ἐδόθησαν ὡς προσαγῆ μόνον εἰς τοὺς ἀποστόλους, εἶναι φανερόν καὶ ἀπὸ τοῦτο. Ἄλλα δὲν εὐρήκαμεν ἀκόμη τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος. Ἐὰν πάλιν εἶχε νομοθετηθῆ τὸ πρᾶγμα δι' αὐτοὺς μόνον, διὰ ποῖον λόγον, ἐνῷ εἶχαν λάβει ἐντολὴν νὰ μὴ φοροῦν ὑποδήματα, οὔτε νὰ φοροῦν διπλοὺν ἱμάτιον, εὐρίσκονται ὁ μὲν ἕνας νὰ ἔχη σανδάλια, ὁ δὲ ἄλλος νὰ ἔχη χονδρὸν ἐπανακφόριον: Λοιπὸν, ποῖαν ἀπάντησιν ἠμποροῦμε νὰ δώσωμεν εἰς αὐτά: Ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἠβέλησε νὰ ζοῦν οἱ ἀπόστολοι διὰ παντὸς ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀνάγκης αὐτοῦ τοῦ νόμου, ἀλλὰ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ διαβίῃ εἰς τὸν σωτήριον θάνατον, Ἐ τοὺς ἀπῆλλαξεν ἀπὸ τὴν νομοθεσίαν αὐτήν. Ἀπὸ τοῦ γίνεται φανερόν αὐτό: Ἀπὸ τοῦ ἰσίου τοῦ λόγου τοῦ Σωτήρος. Ὅταν, δηλαδὴ, ἐμελλε νὰ διαβίῃ πρὸς τὸ πάθος, τοὺς ἐκάλεσε καὶ τοὺς εἶπεν: Ὅταν εἰς τὴν πρώτην σας περιοδείαν σὰς Ἰστυλα χωρὶς θαλάντιον καὶ χωρὶς σάκκον ταξιδιωτικόν, μήπως ἐστερήθητε τίποτε; Αὐτοὶ δὲ εἶπον, ὄχι, δὲν ἐστερήθημεν τίποτε. Εἶπε λοιπὸν εἰς αὐτούς: Τὰ πράγματα τῶρα ἠλλάξαν καὶ πρέπει νὰ ἐπισηθῆτε μὲ σύνεσιν καὶ νὰ ἔχετε πάντοτε εἰς τὸν νοῦν σας, ὅτι περικυκλώνεσθε ἀπὸ ἐχθρούς. Τώρα ἐκεῖνος ποὺ ἔχει θαλάντιον, ἅς τὸ πάρῃ μαζί του, διὰ νὰ ἔχη χρήματα πρὸς ἀγορὰν τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν συντήρησίν του. Τὸ ἴδιον ἅς κάμῃ καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει σάκκον, ἅς τὸν πάρῃ μαζί του γεμῆτον μὲ τρόφιμα. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει μάχαιραν, ἅς πωλήσῃ καὶ αὐτὸ τὸ ροῦχο του καὶ ἅς ἀγοράσῃ μάχαιραν.¹⁹ Ἄλλα θὰ εἶπῃ κανεὶς ἰσως, ὅτι τοὺς μὲν ἀποστόλους τοὺς ἀπῆλλαξεν ἀπὸ τὴν κατηγορίαν μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς, ἀλλὰ τὸ ζητούμενον εἶναι ν' ἀπαντήσωμεν διὰ ποῖον λόγον ὁ Χριστὸς ἔθεσε νόμους ποὺ συγκρούονται μεταξὺ τῶν, Ἐ ἄλλοτε μὲν λέγων κη ἀποκτήσετε ποτὲ ταξιδιωτικὸν σάκκον» καὶ ἄλλοτε «ἐκεῖνος ποὺ ἔχει θαλάντιον ἅς τὸ πάρῃ μαζί του, τὸ ἴδιον ἅς κάμῃ καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει σάκκον». Διὰ ποῖον λόγον τὸ ἔκαμε αὐτό; Ἀσφαλῶς, τὸ ἐπραξεν ἐπαξίως πρὸς τὴν σφίαν του καὶ σύμφωνα μὲ τὴν φροντίδα του διὰ τοὺς μαθητὰς. Αὐτὰ τὰ προσέταξεν εἰς τὴν ἀρχὴν, διὰ νὰ λάβουν ἔμπροσθεν ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεώς του μὲ τὴν προσωπικὴν των πείραν καὶ ἔτσι τοῦ λοι-

19. Πρὸλ. Λοκ. 22, 55-56.

ποῦ μὲ θάρρος νὰ ἐξέλθουν εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐγκώρισαν ἐπαρκῶς τὴν δύναμιν του, ἠβέλε νὰ ἐπιδείξουν καὶ αὐτοὶ τὴν ἀρετὴν των μὲ τὰς ἰδικὰς των δυνάμεις καὶ νὰ μὴ στηρίζωνται ἀπὸ αὐτὸν μέχρι τέλους, ἀλλὰ ἐπέτρεψε πολλακίς νὰ ἐκτεθοῦν εἰς κινδύνους καὶ νὰ ὑπομένουν δοκιμασίας, διὰ νὰ μὴ μένουν ἀργοὶ ἕως τὸ τέλος. Ἐ Καὶ ὅπως αὐτοὶ ποὺ διδάσκουν κολύμβησιν, εἰς τὴν ἀρχὴν θέτουν τὰς χεῖρας των κάτω ἀπὸ τὸ σῶμα τῶν μαθητῶν καὶ τοὺς ὑποβασάζουν ἐλαφρῶς, μετὰ δὲ μετὰ ἀπὸ τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν, συχνὰ ἀποσύρουν ἀνεπαισθήτως τὴν χεῖρα των, τοὺς προστάσσουν νὰ βοηθηθοῦν μόνον των καὶ τοὺς ἀφήνουν καὶ νὰ θυθίζωνται ὀλίγον καὶ νὰ δέχωνται εἰς τὸ στόμα πολλὴν θάλασσαν.

Ἐτσι λοιπὸν ἔκαμε καὶ ὁ Χριστὸς μὲ τοὺς μαθητὰς του. Εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν τοὺς ἀφησε νὰ πάθουν τίποτε, οὔτε μικρὸν οὔτε μεγάλο, ἀλλὰ ἦταν πανταχοῦ παρὼν καὶ τοὺς ἐπροσάτευε καὶ τοὺς περιετείχε καὶ ἐφρόντιζεν.²⁰ Ἄ ὦστε νὰ τὰ ἔχουν ὅλα ἐν ἀφθονίᾳ. Ὅταν ὁμως ἐπείρετε πλέον νὰ δεῖξουν καὶ τὴν ἰδικὴν των ἀνδρείαν, περιώρισεν ὀλίγον τὴν χάριν καὶ τοὺς διέταξε νὰ καταρῶσουν πολλὰ καὶ μὲ τὰς ἰδικὰς των δυνάμεις. Διὰ τοῦτο ἀκριθῶς, ὅταν δὲν εἶχαν ὑποδήματα, οὔτε ζῶνην, οὔτε ράβδον, οὔτε χαλκοῦν νόμισμα, δὲν ἐστερήθησαν τίποτε. «Μήπως», λέγει, «ἐστερήθητε τίποτε; Ἐκεῖνοι δὲ ἀπήντησαν καὶ εἶπον, ὅτι δὲν ἐστερήθησαν τίποτε.»²⁰ Ὅταν ὁμως τοὺς διέταξε νὰ ἔχουν καὶ θαλάντιον καὶ σάκκον καὶ ὑποδήματα, ἀπαντῶνται νὰ εἶναι καὶ υἱστικοὶ καὶ διψασμένοι καὶ γυμνοί. Ἐ Ὅθεν συνάγεται, ὅτι εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἐπέτρεπε νὰ ἀντιμετωπίζον κινδύνους καὶ δυσκολίας, διὰ νὰ ἔχουν κάποιον μισθόν. Ἐτσι κάνουν καὶ τὰ πτηνὰ μὲ τοὺς νεοσσούς των. Καὶ πράγματι, ἐκεῖνα, ὅταν τὸ πτέρωμα τῶν νεοσσῶν εἶναι ἀπαλόν, κάθωνται εἰς τὴν φωλεάν καὶ τοὺς θερμαίνουσι. Ὅταν ὁμως ἴδουν ὅτι ἔχουν πτερά ἀνεπτυγμένα καὶ δύνανται νὰ διασχίσουν τὸν ἀέρα, εἰς τὴν ἀρχὴν τοὺς γυμνάζουν νὰ πετοῦν πλησίον τῆς φωλεᾶς, ἔπειτα τοὺς παρασύρουν μακρότερον, εἰς τὴν ἀρχὴν τοὺς ἀκολουθοῦν καὶ τοὺς ὑποβασάζουν, ἔπειτα ὁμως τοὺς ἀφήνουν νὰ πετοῦν μόνον των. Ἐτσι ἔκαμε καὶ ὁ Χριστὸς, ὅταν ἔτρεφε τοὺς μαθητὰς του εἰς τὴν Παλαιστίνην, ὡσάν εἰς φωλεάν. Ὅταν ὁμως τοὺς ἐδίδαξε νὰ πετοῦν μὲ τὴν

20. Λοκ. 22, 85.

παρουσίαν και την βοήθειάν του, τούς άφησε τέλος να πετάξουν εις την οικουμένην και τούς διέταξε εις πολλές περιπτώσεις να βοηθούν οι ίδιοι τον εαυτόν των. C Και ότι αυτό είναι άληθές, και ότι διά να μάθουν την δύναμιν αὐτοῦ, τούς ἐγύμνασε ἀπὸ ὄλα καὶ τούς ἔστειλε μὲ ἕνα χιτῶνα καὶ τούς ἐπρόσταξε νὰ βαδίζου χωρὶς ὑποδήματα, δλ' αὐτὰ θὰ τὰ μάθωμε σαφῶς ἀν ἀκούσωμεν τὴν φωνὴν αὐτῆν. Διότι δὲν εἶπεν εἰς αὐτοὺς ἀπλῶς «λάθετε καὶ θαλάντιον καὶ σάκκον», ἀλλὰ τούς ὑπεθύμησε τὰ παλαιότερα διμῆλθας ὡς ἐξῆς: «Ὅταν σὰς ἔστειλα χωρὶς θαλάντιον καὶ πῆραν μὴπως ἔστερήθητε τίποτε;». Δηλαδή δὲν σὰς περιέβαλλε μεγάλη ἀφθονία καὶ δὲν εἶχατε πολλὰ ἀγαθὰ; Ἄλλὰ τώρα θέλω σὰς ν' ἀγωνισθῆτε καὶ μὲ τὰς ἰδικὰς σας δυνάμεις, θέλω νὰ δοκιμάσετε καὶ τὴν πτωχείαν. Διὰ τοῦτο δὲν σὰς ὑποχρῶνω νὰ μείνετε εἰς τὴν τήρησιν τοῦ προηγουμένου νόμου, D ἀλλὰ σὰς ἐπιτρέπω νὰ ἔχετε καὶ θαλάντιον καὶ σάκκον, διὰ νὰ μὴ θεωροῦμαι ὅτι σὰς χρησιμοποῶ ὡς ἄψυχα ὄργανα καὶ ἐνεργῶ τὰ πάντα, ἀλλὰ διὰ νὰ δύνασθε νὰ ἐπιδικεύετε καὶ σὰς τὴν ἰδικὴν σας φιλοσοφίαν.

Ἄλλὰ, πῶσόν νὰ εἴπῃ κάποιος: Δὲν θὰ ἐφαίνετο μεγαλύτερα ἢ χάρις, ἐάν διαρκῶς εὕρισκοντο εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν; Ναι, ἀλλὰ αὐτοὶ δὲν θὰ ἀπεδεικνύοντο ἀξιοκατόπιν δοκιμασίας. Διότι, ἐάν δὲν ἐδοκίμαζον καρμίαν θλίψιν, οὔτε πτωχείαν, οὔτε διωγμὸν, οὔτε στενοχωρίαν, θὰ ἔμενον ἄργοι καὶ κωθοροί. Τώρα δὲμος ἠθέλησεν οὐ μόνον νὰ διαλάμψῃ ἢ χάρις, ἀλλὰ νὰ ἐπιδειχθῇ καὶ ἡ ἀρετὴ τῆς πειθαρχίας, διὰ νὰ μὴ δύνανται μερικοὶ νὰ λέγουν ἀργότερον, E ὅτι ἐκεῖνοι δὲν προσέφεραν τίποτε ἰδικόν των, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἐγίνετο μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ. Βέβαια, ἠδύνατο μὲν ὁ Θεὸς μέχρι τέλους νὰ τοὺς εἶχεν ἐξασφαλίσει τὴν ἀφθονίαν, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε διὰ πολλὰς καὶ ἀναγκαίας αἰτίας, τὰς ὁποίας πολλὰς φορές ἀνεφέραμεν πρὸς τὴν ἰδικὴν σας ἀγάπην. Μία εἶναι αὐτὴ πού σὰς ἀνέφερα. Μία ἄλλη, οὐ μικρότερα ἀπὸ αὐτὴν, εἶναι διὰ νὰ μάθουν νὰ εἶναι μετριόπαθεῖς. Μία τρίτη εἶναι, διὰ νὰ μάθουν δόξαν μεγαλύτεραν ἀπὸ ἐκείνην πού ταιριάζει εἰς τοὺς ἀνθρώπους. 185 A Δι' αὐτὰ ἀκριδῶς καὶ ἄλλα περισσώτερα ἀκρόμη, τούς ἀφῆσε νὰ περιπέσουν εἰς πολλὰ ἀπροσδόκητα καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ τοὺς κρατήσῃ ὑπὸ τὸν αὐστηρὸν καταναγκασμὸν τῆς προηγουμένης νομοθεσίας, ἀλλὰ ἐχαλάρωσε καὶ ἐχαμνήλωσε τὸν τόνον τῆς φιλοσοφίας ἐκείνης, ὥστε νὰ μὴ γίνῃ ἡ ζωὴ τους σκληρὰ καὶ ἀφό-

ρητος, ἐάν πολλὰς φορές ἐγκαταλείπονται καὶ ταυτοχρόνως ἀναγκάζονται νὰ τηροῦν τὸν αὐστηρὸν ἐκεῖνον νόμον. Ἐπειδὴ δὲμος πρέπει καὶ τὸ προκείμενον, πού εἶναι ἀσαφές, νὰ τὸ καταστήσωμεν καταφανές, εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν καὶ τοῦτο. Ἄφου, δηλαδή, εἶπεν ὁ Χριστὸς «ὅποιος ἔχει θαλάντιον, ἂς τὸ πάρῃ μαζὶ του, ἐπίσης καὶ σάκκον», προσέθεσε: «Καὶ ὅποιος δὲν ἔχει μάχαιραν, θὰ πωλήσῃ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ θὰ ἀγοράσῃ μάχαιραν». 21 B Τι σημαίνει τέλος πάντων αὐτό; Ἐξοπλίζει τοὺς μαθητὰς του αὐτὸς πού εἶπεν «ἐάν σὲ ραπίση κανεὶς εἰς τὴν δεξιάν σιαγόνα, στρέψε τὸ πρόσωπόν σου νὰ σὲ κτυπήσῃ καὶ εἰς τὴν ἄλλην;» 22 Αὐτὸς πού μὰς διατάσσει νὰ εὐλογοῦμεν αὐτοὺς πού μὰς ὑβρίζουν, νὰ ἀνεχώμεθα αὐτοὺς πού μὰς θλάπτουν, νὰ εὐχόμεθα ὑπὲρ ἐκείνων πού μὰς καταδιώκουν, 23 ἔρχεται τώρα καὶ ἐξοπλίζει, καὶ μάλιστα μόνον μὲ μάχαιραν; Καὶ πῶς συμβιβάζονται ὄλα αὐτὰ μὲ τὴν λογικὴν; Διότι ἐάν ἦταν ἀναγκαῖον νὰ τοὺς ὀπλίση, δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχουν μόνον μάχαιραν, ἀλλὰ καὶ ἀσπίδα καὶ κράνος καὶ κυνηδίας καὶ γενικῶς, ἐάν ἐπρόκειτο νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰ τοιαῦτα μὲ τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν, εἰς πόσους ἢ ἐπιταγὴ αὐτὴ δὲν θὰ ἐπρόκάλει τὸν γέλωτα; Διότι καὶ ἐάν ἀπέκτων ἄπειρα τέτοια ὄπλα, διὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν ἐφοδὸν καὶ καταδρομὴν λαῶν, τυράννων, πόλεων, ἐθνῶν, πῶς ἦταν δυνατόν αὐτοὶ οἱ ἕνδεκα νὰ ὑπερτερήσουν; Μήπως ἠδύνατο νὰ ἀκούσουν τὴν φωνὴν Ἰησοῦ πού χρομετίζει; C Δὲν θὰ ἐτρόμαζαν καὶ μόνον μὲ τὴν θέαν τῶν στρατιῶν, ἀνθρώποι πού ἐμεγάλωσαν κοντὰ εἰς τὰς λίμνας καὶ τοὺς ποταμοὺς μὲ λέμβους μικράς; Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν τὸ λέγει αὐτό; Διότι ἠθέλε νὰ τοὺς ὑποδηλώσῃ τὴν ἐφοδὸν τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὅτι πρόκειται νὰ τὸν συλλάβουν. Καὶ δὲν ἠθέλησεν αὐτὸ νὰ τὸ εἴπῃ σαφῶς, ἀλλὰ μὲ ὑπαινιγμούς, ὥστε νὰ μὴ τοὺς φοβίσῃ πάλιν.

Ὅπως, λοιπὸν, ὅταν τὸν ἀκούσης νὰ λέγῃ, ὅτι «ἐκεῖνο πού τώρα ἀκούετε μυστικὰ εἰς τὸ αὐτί, κηρύξατέ το ἀπὸ τῆς ταράτσας διὰ νὰ τὸ ἀκούσουν ὄλοι, καὶ ἐκεῖνο πού τώρα σὰς λέγω ἰδιαιτέρως, εἰπατέ τὸ δημοσίως» 24 δὲν ἐννοεῖς τοῦτο, ὅτι, δηλαδή, τοὺς διατάσσει νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς στενωποὺς καὶ τὴν ἀγορὰν καὶ νὰ κηρύξουν ἀπὸ

21. Λουκ. 22, 36.

22. Ματθ. 5, 29 καὶ Λουκ. 8, 29.

23. Πράξ. Ματθ. 5, 44.

24. Ματθ. 10, 27, καὶ Λουκ. 12, 3.

τις ταράτσες. D Διότι δὲν φαίνονται καὶ οἱ μαθηταὶ νὰ ἐπραξαν αὐτό. Ἀλλὰ τὸ «ἀπὸ τῆς ταράτσας» καὶ τὸ «δημοσίᾳ» ἔννοεῖ νὰ κηρύττουν μὲ παρηγορίαν. Τὸ δὲ «δημοσίᾳ» εἰς τὸ αὐτὸ καὶ τὸ «ἰδιαιτέρως» ἔννοεῖ τοῦτο, ὅτι, δηλαδή, αὐτὸ πού ἤκούσατε εἰς ἓνα μικρὸν μέρος τῆς οἰκουμένης καὶ εἰς ἓνα τόπον τῆς Παλαιστίνης, αὐτὸ νὰ τὸ διακηρύξετε εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς. Διότι δὲν συνεχίζετε μὲ αὐτοὺς εἰς τὸ σκότος οὔτε «εἰς τὸ αὐτὸ», ἀλλὰ ἐπάνω εἰς ὑψηλά ὄρη καὶ πολλὰς φορές εἰς τὰς συναγωγὰς. Τὸ ἴδιον πρέπει νὰ σκεφθῶμεν καὶ ἐδῶ. Ὅπως λοιπὸν ἐκεῖ, ὅταν ἀκούωμεν ταράτσες, ἄλλο σκεπτόμεθα, ἔτσι καὶ ἐδῶ πού ἀκούωμεν μάχαιραν, ἄς μὴ νομίσωμεν τοῦτο, ὅτι δηλαδή, τοὺς διέταξε ν' ἀποκτήσουν μάχαιρας, ἀλλὰ ὅτι μὲ τὰς μάχαιρας ὑπαινίσσεται τὴν παρούσαν ἐπιβουλήν, καὶ ὅτι πρόκειται νὰ πάθῃ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους αὐτὰ πού ἔπαθε. Εἰ καὶ τοῦτο εἶναι φανερόν ἀπὸ τὸ ἔξῃς. Ἄφοδ' εἶπε, δηλαδή, ὅτι πρέπει ν' ἀγοράσῃ μάχαιραν ὅποιος δὲν ἔχει, προσέβασε: «Διότι πρέπει νὰ πληρωθῇ καὶ νὰ ἐπαληθεύσῃ εἰς ἐμὲ καὶ αὐτὸ πού ἔχει γραφῆ εἰς τὸν προφήτην Ἰσαίαν. Δηλαδή, τὸ ὅτι μεταξὺ τῶν ἀνόμων καὶ κακοῦργων κατετάχθη διὰ νὰ τιμωρηθῇ μαζί μὲ αὐτοὺς ὡς ἄνομος»²⁵ Ὅταν δὲ ἐκεῖνοι εἶπον, ὅτι «ὐπάρχουν ἐδῶ δύο μάχαιραι» καὶ δὲν ἐνόησαν τὸ πνεῦμα τῶν λόγων του, εἶπε, «ἀρκετὸν εἶναι»²⁶ Διότι ἐὰν ἤθελε νὰ χρησιμοποιήσουν αὐτοὶ ἀνθρωπίνην βοήθειαν, ὄχι μόνον δύο καὶ τρεῖς, ἀλλὰ οὔτε ἑκατὸν μάχαιραι δὲν θὰ ἦσαν ἀρκεταί. Ἐὰν ὁμοίως δὲν ἤθελε νὰ χρησιμοποιήσουν αὐτοὶ ἀνθρωπίνην βοήθειαν, τότε καὶ αἱ δύο ἦσαν περιτταί.²⁷ Ἀ' Ἀλλὰ δὲν ἀπεσαφηνίσε τὸ αἴνιγμα. Καὶ πράγματι, φαίνεται νὰ κάμνη τὸ ἴδιον καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας περιπτώσεις. Ὅταν δὲν ἐνόησαν αὐτὸ πού τοὺς εἶπε, τὸ προσπερνῶ καὶ τὸ ἀφήνει καὶ μεταθέτει τὴν κατανόησιν τῶν λόγων του ἀργότερον μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν πραγμάτων. Πράγμα πού ἔκαμε καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις. Καὶ πραγματικά, ὅταν ὠμίλει διὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ, ἔλεγε τὰ ἔξῃς περίπου: «Κοιμήσατε τὸν ναὸν αὐτὸν καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας θὰ τὸν ἀνεγείρω μὲ μόνην τὴν δύναμίν μου»²⁸ Καὶ ὁμοίως οἱ μαθηταὶ δὲν ἐγνώριζαν ποῖον ἦταν τὸ νόημα τῶν λόγων του. Καὶ ὅτι δὲν τὸ ἐγνώριζαν, τὸ ὑπεγράμμισεν ὁ ἀγαγγελιστὴς λέγων: Ὅταν λοι-

25. Λουκ. 23, 87.

26. Ἐβθ. ἐν. στ. 28.

27. Ἰωάν. 2, 19.

πὸν ὁ Ἰησοῦς ἀνεστήθη, τότε οἱ μαθηταὶ ἐνεθυμήθησαν τοὺς λόγους του καὶ ἐνισχύθη ἡ πίστις των εἰς τὸν λόγον του καὶ εἰς τὴν Γραφήν.²⁹ Καὶ πάλιν εἰς ἄλλο σημεῖον: «Διότι δὲν ἐγνώριζαν, ὅτι (κατὰ τὰς προφητείας) ἔπρεπε νὰ ἀναστήθῃ ἐκ νεκρῶν»³⁰

B Ἀλλὰ τὸ πρόβλημά μας εἶρε τὴν ἱκανοποιητικὴν λύσιν του. Ἡμεῖς ὁμοίως ἄς φέρωμεν τὸν λόγον εἰς τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς προσηφώσεως. Ποῖον λοιπὸν εἶναι αὐτὸ καὶ ἀπὸ ποῖον σημεῖον τῆς ὁμιλίας ἔκαμε αὐτὴν τὴν παρέκβασιν; Ἐκαλοτυχίζαμεν τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν, ὅτι ἔζων μαζί μὲ τὸν Παῦλον, ὅτι παρετήρουν μὲ προσοχὴν καὶ τὸ σχῆμα τῆς στολῆς του καὶ τῶν ὑποδημάτων του καὶ γενικῶς ὅλην τὴν συμπεριφορὰν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐγεννήθη τὸ ζήτημα αὐτό. Ἐζητούμεν ἐπὶ ἁλῆθ' ἢ ἐρωτῶμεν διὰ ποῖον λόγον, ἐνῶ ὁ Χριστὸς ἀπηγόρευε νὰ ἔχουν ὁτιδήποτε, παρὰ μόνον ἓνα ἱμάτιον, ἐμφανίζονται νὰ ἔχουν καὶ χονδρὸν ἐπανωφόριον καὶ ὑποδήματα. C Ἐπειτα ἀπεδείξαμε, ὅτι ὅλ' αὐτὰ τὰ ἔχον χωρὶς νὰ παραβαίνουν τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔτήρουν σχολαστικῶς. Αὐτὰ τὰ ἐλέγομεν, ὄχι διὰ νὰ σὰς προτρέψωμεν εἰς συγκέντρωσιν πλοῦτου, οὔτε νὰ σὰς παροτρύνωμεν νὰ ἀποκτήσετε περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα, ἀλλὰ διὰ νὰ εἰσεεῖ εἰς θέσιν νὰ ἀπαντᾷτε εἰς τοὺς ἀπίστους, οἱ ὅποιοι χλευάζουν τὴν πίστιν μας.

Καὶ πραγματικά, ὁ Χριστὸς, ὅταν ἀνήρσεν τὸν προηγούμενον νόμον, δὲν τοὺς διέταξε νὰ ἔχουν οὔτε οὐκίας, οὔτε δούλους, οὔτε κλίνας, οὔτε ἀργυρὰ σκεύη, οὔτε ἄλλο παρόμοιον, ἀλλὰ ἀπλῶς τοὺς ἀπῆλλαξε ἀπὸ αὐτὰ πού εἶχεν ἐπιβάλει προηγουμένως. Καὶ ὁ Παῦλος τὸ ἴδιον προέτρεπεν, ὅταν ἔλεγεν: «Ὅταν ἔχωμεν τροφὰς καθ' ὅλην τὴν ζωὴν μας καὶ ἐνδύματα μὲ κατοικίαν διὰ νὰ σκεπασθῶμεθα, θὰ εἶναι αὐτὰ ἀρκετὰ δι' ἡμᾶς»³¹ D Ἐὰν ἔχωμεν κάτι πλὴν τῶν ἀναγκαίων, πρέπει νὰ τὸ μοιράζωμεν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην ἀπὸ τοῦτο. Ὅπως ἀκριβῶς ἔκαμον καὶ αὐτοί, δηλαδή, ἡ Πρίσκιλλα καὶ ὁ Ἀκύλας. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ τοὺς ἐπαινεῖ καὶ τοὺς θαυμάζει καὶ συνθέτει μέγιστον ἐγκώμιον δι' αὐτούς. Διότι, ὅταν εἶπε «χαίρετέσατε ἐγκαρδίως τὴν Πρίσκιλλαν καὶ τὸν Ἀκύλαν, οἱ ὅποιοι εἶναι συνεργάται μου ἐν Κυρίῳ»,³² ἐξηγεῖ καὶ τὴν αἰτίαν

28. Πρβλ. Ἰωάν. 2, 22.

29. Ἰωάν. 20, 9.

30. Α' Τιμόθ. 3, 8.

31. Ρωμ. 13, 8.

αυτῆς τῆς ἀγάπης. Ποία εἶναι αὐτή; «Αὐτοὶ διὰ τὸ σώσασιν τὴν ζωὴν μου, ἔβαλαν τὸν τράχηλόν τους κάτω ἀπὸ τὴν μάχαιραν καὶ ἐκινδύνευσαν νὰ σφαγοῦν».³² Ἄλλὰ δι' αὐτὸ τοὺς ἀγαπᾷς καὶ τοὺς ἀσπάζεσαι, θὰ εἴπῃ κανεὶς ἴσως; Βεβαίωτατα. Καὶ μόνον αὐτὸς ὁ λόγος ἂν ὑπῆρχε, θὰ ἦταν ἀρκετὸς διὰ τὸν ἔπαινον. Διότι αὐτὸς ποὺ ἔσωσε τὸν στρατηγόν, Ἐ δέωσσε καὶ τοὺς στρατιώτας. Αὐτὸς ποὺ ἀπήλλαξεν ἀπὸ τοὺς κινδύνους τὸν ἱατρὸν, ἐπανάφερεν εἰς τὴν ὑγίαιαν τοὺς ἀσθενεῖς. Αὐτὸς ποὺ ἐξήρτησε ἀπὸ τὴν τρικυμίαν τὸν κυβερνήτην τοῦ σκάφους, δέωσσε ὁλόκληρον τὸ σκάφος. Ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ δέωσαν τὸν διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης καὶ ἔχυσαν τὸ αἷμα των διὰ τὴν σωτηρίαν ἐκείνου, ἦσαν κοινοὶ εὐεργετὰὶ ὁλοκληροῦ τῆς οἰκουμένης, διότι μὲ τὴν φροντίδα των διὰ τὸν διδάσκαλον δέωσαν ὅλους τοὺς μαθητάς.

Διὰ τὴν μάθησιν δέ, ὅτι ὄχι μόνον διὰ τὸν διδάσκαλον ἐπεδείκνυν πρόνοιαν, ἀλλὰ τὴν ἴδιαν πρόνοιαν ἐπεδείκνυν καὶ διὰ τοὺς ἀδελφούς, ἄκουσε τὰ ἔξῃς. Ἄφου, βηλαθῆ, εἶπε «αὐτοὶ διὰ τὸ σώσασιν τὴν ζωὴν μου, ἔβαλαν τὸν τράχηλόν τους κάτω ἀπὸ τὴν μάχαιραν καὶ ἐκινδύνευσαν νὰ σφαγοῦν», συνέχισεν «εἰς τοὺς ὁποίους δὲν εἶμαι μόνον ἐγὼ εὐγνώμων, ἀλλὰ καὶ ὅλοι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἔθνων».³³ 187 Ἄ Τί λέγεις; Ὅλοι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἔθνων εὐγνωμονοῦν τοὺς σκηνοποιοὺς, τοὺς πτωχοὺς, τοὺς χειροπέχνας, αὐτοὺς ποὺ δὲν εἶχαν τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν; Καὶ πῶς οἱ δύο αὐτοὶ ἠδυνήθησαν νὰ ὠφελήσουν τόσον πολλὰς καὶ μεγάλας Ἐκκλησίας; Ποίαν περιουσίαν χρημάτων εἶχαν; Ποίον μέγεθος ἐξουσίας; Ποίαν παρρησίαν πληροῦν τῶν ἀρχόντων; Αὐτοὶ οὔτε χρήματα οὔτε ἐπιτροπὴν εἰς τοὺς κρατοῦντας εἶχαν. Εἶχαν ὅμως αὐτὸ ποὺ ἦταν μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλα, εἶχαν γενναίαν προθυμίαν καὶ ψυχὴν ἑτοιμον ν' ἀντιμετωπίσῃ κάθε κίνδυνον. Καὶ δι' αὐτὸ ἐγέναν εὐεργετὰὶ καὶ σωτήρες πολλῶν. Διότι τὰς Ἐκκλησίας δὲν δύνανται νὰ τὰς ὠφελήσουν τόσον οἱ πλούσιοι καὶ φοροδεεῖς, ὅσον οἱ πτωχοὶ, ἀλλὰ μεγαλόψυχοι. Β Καὶ ἅς μὴ νομίσῃ κανεὶς, ὅτι εἶναι παρόδοξον τὸ λεγόμενον. Διότι εἶναι ἀληθινόν καὶ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Διότι ὁ πλούσιος ἔχει πολλὰς ἀφορμὰς φόβων καὶ κινδύνων. Φοβεῖται διὰ τὴν οἰκίαν, διὰ τοὺς δούλους, διὰ τοὺς ἀγροὺς του, διὰ τὰ χρήματα,

32. Ἐβ. ἀν. στ. 4.
33. Ἐβ. ἀν.

μήπως κανεὶς τοῦ ἀρπάξῃ τίποτε. Καὶ τὸ νὰ εἶναι κανεὶς κύριος πολλῶν, καταστὰ νὰ εἶναι δούλος πολλῶν. Ἐνῶ ὁ πτωχός, ὡς ἂν ἓνας ἀνάλαφρος ὀδοιπóρος, ἀπηλλαγμένος ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰς φροντίδας, εἶναι ὡς λέων, ποὺ ἀπυτεύει πῦρ, καὶ ἔχει γενναίαν ψυχὴν, ἀναλαμβάνει τὰ πάντα καὶ κἀμνεὶ εὐκόλως ὅλα ὅσα δύνανται νὰ ὠφελήσουν τὰς Ἐκκλησίας, εἴτε χρειάζεται νὰ ἐλέγξῃ, εἴτε νὰ ἐπιτιμῆσῃ, εἴτε νὰ ἀναλάβῃ μῦρια ὅσα ἄρῃ διὰ τὸν Χριστόν. Καὶ ἀφού ἅπαξ κατεφρόνησε τὴν παρούσαν ζωὴν, ὁ κἀμνει τὰ πάντα ἀνέτως καὶ μὲ μεγάλην εὐκολίαν. Διότι, εἰπέ μου, τί ἔχει νὰ φοβῆθῃ; Μήπως τοῦ ἀφαιρῆσθαι κανεὶς τὰ χρήματα; Ἄλλὰ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τὸ ὑποστηρίξῃς αὐτό. Μήπως ἐκδιωχθῆ ἀπὸ τὴν πατρίδα του; Ἄλλὰ ὅλη ἡ ὕψηλιος εἶναι πόλις του. Ἄλλὰ μήπως τοῦ περικόψῃ κανεὶς τὰς ἀπολαύσεις καὶ τὴν δορυφορίαν; Ἄλλὰ καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐγκαταλείπει καὶ κατοικεῖ εἰς τὸν οὐρανόν καὶ ἐπίγεται νὰ μεταθῆ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Καὶ ἂν χρειάζεται νὰ θυσιάσῃ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του καὶ νὰ προσφέρῃ τὸ αἷμα του, δὲν θὰ τὸ ἀρνηθῆ. Δι' αὐτὸ ἀκριδῶς ὁ πτωχός εἶναι δυνατώτερος καὶ εὐρωτότερος καὶ ἀπὸ τυράννου καὶ βασιλεῖς καὶ λαοὺς καὶ ἀπὸ ὅλους.

Δ Καὶ διὰ τὴν μάθησιν ὅτι αὐτὰ ποὺ λέγω δὲν ἀποτελοῦν κολακείας, ἀλλ' ὅτι πραγματικά, αὐτοὶ ποὺ δὲν ἔχουν τίποτε, αὐτοὶ δύνανται νὰ ὀμιλοῦν ἐλευθέρως, (σκέψου) πόσοι πλούσιοι ὑπῆρχαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἡρώδου;³⁴ Πόσοι ἰσχυροὶ; Ποίος ἐνεφάνισθη καὶ ἐτόλμισε νὰ ἐπιτιμῆσῃ τὸν τύραννον; Ποίος ὑπερήσπισε τοὺς θεῖους νόμους ποὺ παρεδίδάζοντο; Κανεὶς ἀπὸ τοὺς πλουσίους. Καὶ μόνον ὁ πᾶμπτωχος ἐρημίτης Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχεν οὔτε κλίνην, οὔτε τράπεζαν, οὔτε στέγην, αὐτὸς μόνος καὶ πρῶτος μὲ δὴν τὴν παρρησίαν ἐπέκρινε τὸν τύραννον καὶ ἀπεκάλυψε τοὺς ἀνομοὺς γάμους καὶ παρουσίαν καὶ εἰς ἐπίκουρον ὄλων ἀπήγγειλε τὴν καταδικαστικὴν ἀπόφασιν. Καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὸν πάλιν ὁ μέγας Ἡλίας, ὁ ὁποῖος

34. Ἐνοεῖ τὸν Ἡρώδην Ἀντιπᾶν, υἱὸν τοῦ Μεγάλου Ἡρώδου καὶ τῆς σαμαρείτιδος Μολθάκης. Ἦσαν τετράρχαι τῆς Γαλιλαίας (Λουκ. 8, 1) καὶ τῆς Περσίας (4 π.Χ. - 39 μ.Χ.). Ἦν ἄρχοντες καὶ ἀκόλατοι. Συνεῖν παρανομῶς μὲ τὴν ἀνεψίαν του Ἡρωδιάδα, οὐρῶν τοῦ ἀδελφοῦ του Φιλίππου Ἡρώδου (Ματθ. 14 ἐξ.). ἐκλιθεὶς τὴν νόμιμον σύζυγον του. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἐπέστη τὸν ἐλεγγον τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, τὸν ὁποῖον καὶ ἀπεκεφάλισεν μετὰ τὸν γυναικῶν ὄρκον ποὺ πρὸς τὴν Ἡρωδιάδα καὶ τὴν Σαλώμην. Ὁ Κύριος τὸν ἔχει ἀποκαλέσει «ἀλάστορα» (Λουκ. 13, 31). Πρὸς αὐτὸν ἀπέστειλαν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν (Λουκ. 23, 7-15). Τὰ τελευταῖα ἐπὶ τῆς ζωῆς του τὰ ἔπαρτα ἐξόριστος εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

δὲν εἶχε τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὴν προδιά, Ἐ μόνος αὐτὸς ἤλεγξε μὲ πολλὴν γενναϊότητα τὸν ἀσεβῆ καὶ παράνομον ἐκεῖνον Ἀγαθά.³⁵ Διότι, τίποτε ἄλλο δὲν καθιστᾷ τὸν ἀνθρώπου τὸσον ἐλευθερόστομον καὶ θαρραλέον εἰς τὴν ἀντιμετώπισην ὄλων τῶν δεινῶν, τίποτε ἄλλο δὲν τὸν καθιστᾷ τὸσον ἀνυπότακτον καὶ ἰσχυρὸν, ὅσον τὸ νὰ μὴ ἔχη τίποτε καὶ νὰ μὴ περισπᾶται ἀπὸ διωκτικὰς μερίμνας. Ὡστε ἂν θέλῃ κανεὶς νὰ ἔχη δύναμιν, νὰ ἀσπασθῆ τὴν πενίαν, νὰ καταφρονήσῃ τὴν παρούσαν ζωὴν, νὰ θεωρῆ τὸν θάνατον ὡς μηδαμῖνον. Αὐτὸς θὰ δυναθῆ νὰ ἀφελῆσθαι τὰς Ἐκκλησίας περισσότερο δχι μόνον ἀπὸ τοὺς εὐπόρους, δχι μόνον ἀπὸ τοὺς ἀρχοντας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς. **188** Α Διότι ὅσα καὶ ἂν κάμνουν οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ εὐποροὶ, τὰ κάνουν μὲ τὰ χρήματα. Ἐνῶ αὐτὸς πολλὰκις κατορθώνει πολλὰ καὶ μεγάλα μὲ κινδύνους καὶ μὲ αὐτὸν τὸν θάνατόν του. Καὶ ὅσον πολυτιμότερον εἶναι τὸ αἷμα ἀπὸ τὸν χρυσόν, τὸσον ἀνωτέρα εἶναι αὐτὴ ἡ προσφορά ἀπὸ ἐκεῖνη.

Τέτοιοι ἦταν περίπου καὶ αὐτοὶ ποὺ ἐφιλοξένησαν τὸν Παῦλον, ἡ Πρίσκιλλα καὶ ὁ Ἀκύλας, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχαν περιουσίαν χρημάτων, εἶχαν ὅμως ψυχὴν ἀνωτέραν ἀπὸ κάθε πλοῦτον, οἱ ὅποιοι καθημερινῶς ἀντιμετώπιζαν τὸν θάνατον καὶ ἔζων μέσα εἰς τὰς σφαγὰς καὶ τὸ αἷμα καὶ ὑπέμειναν ἕνα διαρκὲς μαρτύριον. Διὰ τοῦτο ἦνθει τότε ἡ πίστις μας, διότι ὑπῆρχε τοιοῦτος δεσμός μεταξὺ τῶν διδασκάλων καὶ μαθητῶν καὶ τῶν μαθητῶν πρὸς τοὺς διδασκάλους. **B** Καὶ ὁ Παῦλος δὲν ὀμίλει μόνον δι' αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους. Καὶ πραγματικὰ, ὅταν ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Ἑβραίους καὶ τοὺς Θεσσαλονικεῖς καὶ πρὸς τοὺς Γαλάτας, εἶδεν μαρτυρίαν εἰς ὄλους, ὅτι ἀντιμετώπιζαν μεγάλας δοκιμασίας καὶ δεικνύει εἰς τὰς ἐπιστολάς του, ὅτι καὶ ἐδιώκοντο καὶ ἐξεπατρίζοντο καὶ ἔχοναν τὰς περιουσίας των καὶ ἐκινδύνευον νὰ σφαγοῦν. Καὶ ὅλη ἡ ζωὴ των ἦταν γεμάτη ἀγωνίαν, καὶ δὲν θὰ ἤρνοῦντο ἀκόμη καὶ νὰ ἀκρωτηριασθοῦν χάριν τῶν διδασκάλων. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν του πρὸς τοὺς Γαλάτας λέγει: «Διότι εἶδον μαρτυρίαν διὰ σᾶς, ὅτι ἂν ἦταν δυνατόν, καὶ τὰ μάτια σας ἀκόμη θὰ ἐθγάζατε καὶ θὰ μοῦ τὰ ἐξιδάτε. **C** Τὸσον πολὺ μὲ ἠγαπᾶτε.»³⁶ Καὶ τὸν Ἐπαφρόν³⁷ πά-

35. Πρὸλ. Γ' Βασιλ. 18 εἰς.

36. Γαλ. 4, 15.

37. Πρόκειται διὰ τὸν Ἐπαφρόδιτον, χριστιανὸν ἀπὸ τοὺς Φίλιππος.

λιν ποὺ ἦταν εἰς τὰς Κολοσσάς διὰ τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἐπινοεῖ μὲ τοὺς ἑξῆς λόγους: «Ἠσθένησε βαρῖα καὶ ἐπληρώσατο νὰ ἀποθάνῃ. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς τὸν ἤλεσε καὶ τοῦ ἐχώρησε τὴν ὕγειαν διὰ νὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ πρὸς πνευματικὴν ὠφέλειάν του. Δὲν ἤλεσε δὲ ὁ Θεὸς μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐμέ, διὰ νὰ μὴ δοκιμάσω λύπην ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ ἐπάνω εἰς τὴν ἄλλην ἀπὸ τὴν φυλάκισίν μου λύπην».³⁸ Ὅθεν γίνεται φανερόν, ὅτι δικαίως ἐπρόκειτο νὰ ποῖσῃ διὰ τὸν θάνατον τοῦ μαθητοῦ. Τοῦ ὁποῖου τὴν ἀρετὴν ἀποκαλύπτει εἰς ὄλους λέγων τὰ ἑξῆς: «Ἐπληρώσατο μέχρι θανάτου καὶ ἐξέβησεν εἰς ἔσχατον κίνδυνον τὴν ζωὴν του, διὰ νὰ ἀναπληρώσῃ ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἠμπορούσατε νὰ κάμετε σεῖς.»³⁹ Τί θὰ ἠμπορούσατε νὰ γίνῃ ταχύτερον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, καὶ τί ἀδελιώτερον ἀπὸ ἡμᾶς;

Ἄν ἐκεῖνοι καὶ τὸ αἷμα καὶ τὴν ζωὴν των ἐθυσίασαν χάριν τῶν διδασκάλων των, **D** ἡμεῖς δὲν τολμῶμεν οὔτε ἕνα ἀπλοῦν λόγον νὰ προφέρωμεν ὕπερ των κοινῶν μας πατέρων, ἀλλὰ ἐνῶ ἀκούομεν νὰ βλασφημοῦνται, νὰ ὑβρίζωνται καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδικούς των καὶ ἀπὸ τοὺς ξένους, δὲν ἀποσταμώνομεν τοὺς ὑβριστάς, δὲν τοὺς ἐμποδίζομεν, δὲν τοὺς ἐλέγχομεν. Εἶθε ὅμως νὰ μὴ ἠοχίζαμεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι αὐτὴν τὴν κακολογίαν. Τώρα ὅμως δὲν εἶναι τόσο πολλοὶ οἱ χλευασμοὶ καὶ τὰ αἰσῆ πού προέρχονται ἀπὸ τοὺς ἀπίστους, ὅσα δύνανται νὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ γίνωνται εἰς ἄραρον τῶν ἀρχόντων ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ θεωροῦνται ὅτι εἶναι πιστοὶ καὶ εἶναι θρησκευτικῶς συνδεδεμένοι μὲ ἡμᾶς. Καὶ ἀνοητοῦμεν ἀκόμη ἀπὸ ποῦ προέρχεται τόση ἀδιαφορία καὶ τόση περιφρόνησις τῆς εὐλαβείας, Ἐ ὅταν δεκνύομεν τόσην ἀπέχθειαν πρὸς τοὺς ἰδικούς μας πατέρας; Διότι δὲν ὑπάρχει, πραγματικὰ δὲν ὑπάρχει τίποτε ποὺ νὰ ἠμπορῆ νὰ καταλύσῃ καὶ νὰ καταστρέψῃ τὴν Ἐκκλησίαν, ἢ μᾶλλον αὐτὸ δὲν δύναται νὰ γίνῃ εὐκόλως ἀπὸ ἄλλην αἰτίαν, παρὰ μόνον ὅταν δὲν εἶναι συνδεδεμένοι μὲ ἀφοσίωσιν οἱ μαθηταὶ πρὸς τοὺς διδασκάλους, τὰ παιδιὰ πρὸς τοὺς πατέρας καὶ οἱ ἀρχόμενοι πρὸς τοὺς ἀρχοντας. Ἐπειτα, ἂν κακολογήσῃ κανεὶς τὸν ἀδελφόν του, ἀποκλείεται καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν. «Διατί παίρνεις εἰς τὸ

τῆς Μακεδονίας, τὸν ὅποιον ὁ Παῦλος χαρακτηρίζει «ἀδελφόν καὶ συνεργόν καὶ συμπράττοντα» του. (Φίλιπ. 2, 25). Ἦταν πολὺ ἀγαπῶν καὶ χρήσιμος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὸν Φίλιππον (Φίλιπ. 2, 27) καὶ αὐτὸς μετέβη εἰς τὴν ἐκκλησίαν εὐφρῆν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

38. Φίλιπ. 2, 27.

39. Ἔβθ. 29, στ. 30.

ἀμαρτωλὸν στόμα σου τὴν διαθήκην μου, τὴν ὅποιαν καταπατεῖς;»⁴⁰ λέγει ὁ Θεός. Καὶ ἀφοῦ ἀπήγγειλε τὴν κατηγορίαν, συνεχίζει: «Καθήμενος ἀργὸς κατηγορεῖς καὶ ἐβυσθήμεις τὸν ἀδελφόν σου.»⁴¹ 189 Α Καὶ νομίζεις, ὅτι εἶσαι δίκαιος νὰ πατήσης τὰ ἱερὰ πρόθυρα, ὅταν κατηγορῆς τὸν πνευματικόν σου πατέρα; Πῶς μπορεί αὐτό νὰ συμβῆσθῃ; Διότι, ἂν ὅσοι κακολογοῦν τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα, καταδικάζονται εἰς θάνατον κατὰ τὸν νόμον,⁴² τότε ποίας τιμωρίας εἶναι δίκαιος αὐτός πού τολμᾷ νὰ κακολογήσῃ αὐτὸν πού εἶναι πολὺ ἀναγκαιότερος καὶ ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς γονεῖς ἐκείνους; Καὶ δὲν φοβεῖται μήπως ἀνοίξῃ ἡ γῆ καὶ τὸν ἀφανίσῃ τελείως ἢ μήπως πέσῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν κεραυνὸς καὶ κατακαύσῃ τὴν κατηγοροῦν γλώσσαν;

Δὲν ἤκουσες τί ἐπάθειν ἡ ἀδελφὴ τοῦ Μωϋσῆως, ὅταν κατηγορῆς τὸν ἄρχοντα; Πῶς ἐγίνε ἀκάθαρτος καὶ κατέστη λεπτρά,⁴³ καὶ ὑπέμεινε τὴν ἐσχάτην ἀτιμίαν, καὶ δὲν ἔτυχε καμιάς συγγνώμης παρ' ὅτι ὁ ἀδελφὸς τῆς παρέκάλε καὶ προσέπιπτεν εἰς τὸν Θεόν; Β Καὶ ὅμως αὐτὴ εἶχεν ἐκθέσει τὸν ἅγιον ἐκείνον καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνατροπὴν του καὶ ἐδοθήσῃ νὰ γίνῃ τροφὸς τοῦ ἢ μήτηρ καὶ νὰ μὴ ἀνατραφῇ τὸ παιδίον εἰς βαρβαρικὰς χεῖρας,⁴⁴ καὶ μετὰ ταῦτα ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ τῶν γυναικῶν,⁴⁵ ὅπως ὁ Μωϋσῆς ἦταν τῶν ἀνδρῶν. Καὶ μολοντί ἀντιμετώπισε μαζί του ὅλα τὰ θεία καὶ ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Μωϋσῆως, εἰς τίποτε δὲν αὐτὰ δὲν τὴν ὠφέλησαν, ὥστε νὰ διαφύγῃ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν κακολογίαν τῆς. Ἀλλὰ ὁ Μωϋσῆς, ὁ ὁποῖος μὲ τὰς προσευχὰς του καὶ τὰς δεήσεις ἔσωσε τόσον λαόν, μετὰ τὴν ἀπειρὸν ἐκείνην ἀσέβειαν, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι προσέπιπτεν εἰς τὸν Θεόν καὶ ἐζήτηί νὰ τὴν συγχωρήσῃ, δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν ἐξευμενίσῃ, C ἀλλὰ καὶ ἐδόθη σφοδρὰν ἐπιτίμησιν. Διὰ νὰ μάθωμεν ἡμεῖς πόσον κακὸν εἶναι νὰ κακολογῶμεν τοὺς ἄρχοντας καὶ νὰ κρίνωμεν τὴν ζωὴν ἄλλων. Διότι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Θεὸς θὰ μᾶς κρίνῃ ὅχι μόνον διὰ τὰ ἁμαρτήματά μας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς κρίσεις μας διὰ τοὺς ἄλλους. Καὶ πολλὰς φορὰς ἓνα ἁμάρτημα πού ἀπὸ τὴν φύσιν

40. Ματθ. 40, 16.

41. Ἐβθ. ἀν. σ. 20.

42. Πρβλ. Ἐβθ. 21, 16.

43. Πρβλ. Ἀριθμ. 12, 1 εἰ.

44. Πρβλ. Ἐβθ. σ. 4-8.

45. Πρβλ. Ἐβθ. 16, 20 εἰ.

του εἶναι ἐλαφρὸν, γίνεται πολλὰκις βαρὺ καὶ ἀσυγχώρητον ἀπὸ τὴν κρίσιν τοῦ ἁμαρτάνοντος δι' ἄλλον. Ἴσως δὲν ἐγίνα σαφές. Θὰ προσπαθῶ, λοιπὸν, νὰ γίνω σαφέστερος. Ἐπὶ παραδείγματι, ἡμάρτησε κάποιος καὶ συγχρόως κατεδίκασε μὲ σφοδρότητα ἄλλον πού περιέπεσεν εἰς τὸ ἴδιον ἁμάρτημα. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, λοιπὸν, δὲν θὰ ἐπικούρη τιμωρίαν D ἀνάλογον πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ἁμαρτήματός του, ἀλλὰ καὶ διπλασίαν καὶ τριπλασίαν. Διότι ὁ Θεὸς θὰ καταλογίσῃ τὴν τιμωρίαν του ὅχι μὲ βάση τὸ ἁμάρτημά του, ἀλλὰ μὲ βάση τὴν αὐστηρὰν καταδίκην πού ὁ ἴδιος ἀπήγγειλε εἰς τὸν ἄλλον πού περιέπεσεν εἰς τὸ ἴδιον ἁμάρτημα.

Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές, θὰ τὸ καταστήσω περισσότερο φανερόν, ὅπως σὰς ὑπεσχέθη, ἀπὸ τὰ γεγονότα. Ὁ Φαρισαῖος π.χ., ἂν καὶ ὁ ἴδιος δὲν εἶχεν ἁμαρτήσει εἰς τίποτε, ἀλλὰ καὶ ἐξῆρξεν εἰς τὴν δικαιοσύνην, καὶ εἶχε πολλὰ εἰς τὸ ἐνεργητικόν του νὰ ἐπιδείξῃ, ἐπειδὴ ὅμως κατεδίκασε τὸν τελῶνην, τὸν ἄρπαγα καὶ πλεονέκτην καὶ παρανομώτατον, τόσον σκληρῶς ἐτιμωρήθη, E ὥστε τοῦ ἐπεφυλάχῃ μεγαλύτερα τιμωρία ἀπὸ ἐκείνην πού ἤξιζεν εἰς τὸν τελῶνην.⁴⁶ Ἐάν λοιπὸν αὐτός, πού ὁ ἴδιος δὲν ἡμάρτησε καθόλου, ἐπέσυρε τόσην τιμωρίαν, διότι κατεδίκασε μὲ μίαν ἀπλὴν λέξιν ἄλλον πού ἡμάρτησε καὶ ἦταν γνωστός εἰς ὅλους διὰ τὰς παρανομίας του, τότε ἡμεῖς πού κάθε ἡμέραν πράττομεν πολλὰ ἁμαρτήματα καὶ καταδικάζομεν τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων, τοὺς ὁποῖους δὲν γνωρίζουν οἱ ἄλλοι, ὅτε τὰ ἁμαρτήματά τους εἶναι φανερά, σκέψου ποῖαν τιμωρίαν θὰ ὑποστώμεν, ὅτι δὲν πρόκειται εἰς καμμίαν περίπτωσιν νὰ συγχωρηθῶμεν. «Διότι μὲ τὴν αὐτὴν ἀσυμπαθεῖ καὶ αὐστηρὰν κρίσιν, μὲ τὴν ὅποιαν κατακρίνετε, θὰ κατακριθῆτε καὶ οἱ εἶς».⁴⁷

Δι' αὐτὸ λοιπὸν σὰς παρακαλῶ καὶ σὰς προτρέπω καὶ σὰς ἱκετεύω ν' ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ αὐτὴν τὴν πονηρὰν συνήθειαν. 190 Α Διότι τοὺς ἱερεῖς πού κακολογοῦμεν, δὲν πρόκειται νὰ τοὺς δλάψωμεν, ὅχι μόνον ἂν εἶναι ψευδῆ αὐτὰ πού λέγομεν εἰς βάρος των, ἀλλὰ καὶ ἂν εἶναι ἀληθῆ. Ἐφ' ὅσον καὶ ὁ Φαρισαῖος δὲν ἔβλαψε καθόλου τὸν Τελῶνην, ἀλλὰ καὶ τὸν ὠφέλησεν, ἂν καὶ ἔλεγεν ἀληθῆ πράγματα δι' αὐτόν. Ἡμεῖς ὅμως θὰ ριφθῶμεν εἰς τὰ ἔσχατα κακά. Διότι καὶ ὁ Φαρισαῖος ἔσυρε τὸ ξίφος ἐναντίον του

46. Πρβλ. Λουκ. 10, 9-14.

47. Ματθ. 7, 2.

καί ἀπῆλθε δεχθεὶς καίριον πλήγμα. Διὰ τὴν μὴ πάθειναι λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τὰ ἴδια, ἅς συγκρατῶμεν τὴν ἀκόλαστον γλώσσαν. Ἐὰν ἐκεῖνος ποῦ ἐκακολόγησε τὸν Τελώνην δὲν διέφυγε, τότε ἡμεῖς ποῦ κακολογοῦμεν τοὺς πατέρας μας, τί θ' ἀπολογηθῶμεν; Διότι, ἐὰν ἡ Μαρία¹⁸ ἐβλασφήμησε μίαν φορὰν τὸν ἀδελφὸν τῆς καὶ ἐτιμωρήθη τόσοσ αὐστηρῶς, ποῖαν ἐλπίδα σωτηρίας ἔχομεν ἡμεῖς, ὅταν κάθε ἡμέραν λοκῶμεν τοὺς ἀρχοντας μὲ ἀναριθμήτους ὕβρεις; Καὶ ἅς μὴ μοῦ εἴπη κανεὶς, ὅτι ἐκεῖνος ἦταν ὁ Μωϋσῆς. Διότι θὰ δυνηθῶ καὶ ἐγὼ νὰ ἀπαντήσω, ὅτι καὶ ἐκεῖνη ἦταν ἡ Μαρία. Ἐξ ἄλλου, διὰ τὴν μάθησιν σαφῶς καὶ τοῦτο, ὅτι, δηλαδή, καὶ ἂν ἀκόμη οἱ ἱερεῖς εἶναι ἔνοχοι διὰ τὰς εἰς ἄρας τῶν κατηγορίας, οὔτε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν εἶναι δίκαιον νὰ κρίνῃς σὺ τὸν θῖον ἐκείνων, ἀκουσε τί λέγει ὁ Χριστὸς διὰ τοὺς ἀρχοντας τῶν Ἰουδαίων. «Ἐπὶ τοῦ διδασκαλικοῦ θρόνου τοῦ Μωϋσεως ἐκάθησαν οἱ νομοδιδάσκαλοι καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Ὅλα λοιπὸν ὅσα ἐπὶ τῆ δάσει τοῦ νόμου θὰ σᾶς εἴπουν αὐτοὶ νὰ τὰ φυλάττετε, φυλάττετε καὶ πράττετε αὐτὰ. Μὴ πράττετε ὅμως σύμφωνα πρὸς τὰ ἔργα τῶν καὶ τὸ παράδειγμά των».¹⁹ Καὶ τί χειρότερον ἀπὸ αὐτοὺς δύναται νὰ ὑπάρξῃ, τῶν ὁποίων ὁ ζῆλος διέφθειρε τοὺς μαθητευομένους; C Ἄλλ' ὅμως οὔτε καὶ εἶσι δὲν τοὺς κατεδίδασαν ἀπὸ τὴν ἀξίαν οὔτε τοὺς ἔρριψεν εἰς τὴν κοινὴν περιφρόνησιν τῶν ἀρχομένων. Καὶ πολὺ εὐλόγως.

Διότι, ἐὰν οἱ ἀρχόμενοι ἐλάμβαναν αὐτὴν τὴν ἐξουσίαν, δὲν θὰ ἀνεγνώριζαν κανένα καὶ θὰ τοὺς κατεδίδασαν ὅλους ἀπὸ τὸ βῆμα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν ὕβρισε τὸν ἀρχιερέα τῶν Ἰουδαίων καὶ τοῦ εἶπε: «Θὰ σὲ πατάξῃ ὁ Θεός, τοίχε ἀσθεσιμῆς, καὶ οὐ κάθεται νὰ μὲ κρίνῃς σύμφωνα μὲ τὸν νόμον;», ἤκουσε μερικοὺς ποῦ τὸν ἀπεστόμωναν καὶ ἔλεγον: «Υβρίζεις τὸν ἀρχιερέα τοῦ Θεοῦ;» Δι' αὐτὸ θέλων νὰ δείξῃ πόσον σεβασμὸν καὶ τιμὴν πρέπει νὰ ἀπονέμωμεν εἰς τοὺς ἀρχοντας, τί εἶπε: «Δὲν ἐγνώριζον, ὅτι ἦταν ἀρχιερεὺς τοῦ Θεοῦ».²⁰ D Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαυὶδ, ὅταν συνέλαθε τὸν Σαοὺλ νὰ παρανομήσῃ καὶ ν' ἀποπνέῃ φόνον καὶ νὰ εἶναι ἀξίος μεγίστης τιμωρίας, ὅχι μόνον ἐφείσθη τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ δὲν ἠνέχθη οὔτε ἕνα τραχὺν λόγον νὰ εἴπη. Καὶ προσθέτει καὶ τὴν αἰτίαν, ὅταν

18. Πρῶτ. Ἀρ. 9η. 12, 16
19. Ματθ. 23, 2-8
20. Πρῶτ. 21, 4, 5

λέγει: διότι αὐτὸς ἔχει χρισθῆ ἀπὸ τὸν Κύριον ὡς βασιλεὺς καὶ εἶναι βασιλεὺς.²¹ Ὅχι μόνον ἀπὸ τὰς περιπτώσεις αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ θάλας εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃς καθαρά ὅτι ὁ ἀρχόμενος πρέπει νὰ ἴσταται μακρὰν ἀπὸ κάθε προσπάθειαν νὰ διορθῶσιν τοὺς ἱερεῖς. Διότι καὶ κάποτε ποῦ ἡ κιθωτὸς ἀνετρέπετο καὶ, ὅταν μερικοὶ ἐκ τῶν ἀρχομένων, ποῦ τὴν εἶδον νὰ κλυδωνίζεται καὶ νὰ κινδυνεύῃ νὰ ἀνατραπῇ, τὴν ἀνώρθωσαν, ἐτιμωρήθησαν ἐπὶ τόπου διότι ἐπλήγησαν ἀπὸ τὸν Κύριον καὶ ἔμειναν νεκροί. Ἐ Καὶ ὅμως δὲν ἐπράξαν τίποτε τὸ ὄστοπον. Καὶ δὲν ἀνέτρεπον τὴν κιθωτὸν, ἀλλ' ἀπεναντίας, ἐνῶ ἐπρόκειτο ν' ἀνατραπῇ καὶ νὰ καταπέσῃ, τὴν ἀνώρθωσαν. Ἄλλὰ διὰ τὴν μάθησιν πόσον μεγάλο εἶναι τὸ ἀξίωμα τῶν ἱερέων καὶ ὅτι δὲν εἶναι δίκαιον ὁ ὑπήκοος καὶ μάλιστα ὁ λαϊκὸς νὰ προσπαθῇ νὰ ἐπανορθώσῃ τὰ τοιαῦτα, τοὺς ἐναντίωσεν ἐν μέσῳ τοῦ πληθους, διὰ τὴν ἐμπνεύσιν εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους ὑπερβολικὸν φόβον καὶ νὰ τοὺς πείσῃ ὅτι δὲν πρέπει ποτέ νὰ πλησιάζουν τὰ ὄδον τῆς ἱεροσύνης. Διότι ἐὰν ἐπρόκειτο καθέννας, μὲ τὴν πρόφασιν νὰ διορθῶσιν τὰ κακῶς κείμενα, νὰ εἰσαγγῇ τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς ἱεροσύνης,²² ἂν οὔτε ἡ πρόφασιν τῆς διορθώσεως θὰ λείψῃ ποτέ, οὔτε θὰ διακρίνωμεν τὸν ἀρχοντα, οὔτε τὸν ἀρχόμενον, διότι ὅλοι αὐτοὶ συμφύρονται μεταξὺ τῶν.

Καὶ μὴ νομίση κανεὶς, ὅτι λέγω αὐτὰ διὰ τὴν κατακρίνω τοὺς ἱερεῖς (διότι μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καθὼς γνωρίζετε καὶ οἱ, εἶναι ἐπιεικεῖς καὶ δίκαιοι πρὸς ὅλους καὶ δὲν ἴδωσαν ποτέ εἰς κανένα λαθὴν), ἀλλὰ διὰ τὴν διδάχῃτε σεις, ὅτι ἀκόμη καὶ ἂν εἴχατε μοχθηροὺς πνευματικὸς πατέρας καὶ ἀφορήτους διδασκάλους, οὔτε εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ἦταν ἀκίνδυνον καὶ ἀσφαλὲς εἰς σᾶς νὰ τοὺς βλασφημῆτε καὶ νὰ τοὺς ὕβριζετε. Διότι ἐπὶ τῶν φυσικῶν γονέων, λέγει κάποιος σοφός, «καὶ ἂν δὲν ἔχουν νοῦν, συγχώρησέ τους».²³ B Διότι τί δύνασαι σὺ νὰ τοὺς ἀποδώσῃς μπροστὰ εἰς αὐτὸ ποῦ τοὺς ἀρεῖλαις; Αὐτὸς ὁ νόμος πρέπει νὰ τηρῆται πολὺ περισσότερο διὰ τοὺς πνευματικὸς γονεῖς καὶ καθέννας νὰ ἐρευνᾷ μὲ προσοχὴν καὶ μὲ κάθε λεπτομέρειαν τὴν ἰδικὴν του ζωὴν, διὰ τὴν μὴ ἀκούσωμεν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν: «Υποκρινά, διατί βλέπεις τὸ σαριδάκι ποῦ εἶναι εἰς τὸ μάτι τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὸ δοκάρι δὲ ποῦ εἶναι εἰς τὸ μάτι σου, δὲν τὸ αἰσθ-

21. Πρῶτ. Α' Βασίλ. 24, 7
22. Σαμ. Σαμ. 3, 13.

νεσαι και δεν τὸ καταλαβαίνεις;». ⁵³ Καὶ πραγματικά, εἶναι ἔργον τῶν ὑπακριτῶν νὰ φιλοῦν δημοσίᾳ καὶ ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια ὄλων τὰς χεῖρας τῶν ἱερῶν καὶ νὰ ἐγγίζωσι τὰ γόνατά των καὶ νὰ παρακαλοῦν νὰ προσεύχωνται ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ὅταν ἔχουν ἀνάγκη θαπτίσματος νὰ τρέχουν εἰς τὰ θύρας ἐκείνων, εἰς τὴν οἰκίαν ὁμοῦ καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν νὰ τοὺς περιλοῦσιν με μωρίας ὕδρεις ἢ νὰ ἀνέχωνται νὰ ὑβρίζωνται ἀπὸ ἄλλους οἱ ἱερεῖς ὅτι οὐ εἶναι αἰτίοι τῶσιν ἀγαθῶν εἰς ἡμᾶς καὶ τῶσας ὑπηρεσίας μᾶς προσφέρουν. Διότι, ἐάν πραγματικά ὁ πατήρ ἦταν κακός, πῶς νομίζεις ὅτι εἶναι ἀξιόπιστος διάκονος τῆς φρικτῆς ἐκείνης μυσταγωγίας; Ἐάν πάλιν νομίζης ὅτι εἶναι ἀξιόπιστος διάκονος ἐκείνων, διὰ ποῖον λόγον ἀνέχεσαι νὰ ἀκούης ἄλλους νὰ τὸν κακολογοῦν καὶ δὲν τοὺς ἀποσταμώνεις, οὔτε ἀγανακτεῖς, οὔτε δυσανασχετεῖς, διὰ νὰ λάβῃς πλοῦσιον τὸν μισθὸν ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἔπαινον ἀπὸ τοὺς ἰδιοὺς ἐκείνους τοὺς κατηγοροῦς; Ἄκόμη καὶ ἂν εἶναι ἀχαλίνωτοι ὑβρισταί, πάντως θὰ σὲ ἐπαινήσουν καὶ θὰ ἀποδεχθῶν τὸ ἐνδιαφέρον σου διὰ τοὺς πατέρας. Ὅπως ἀκριβῶς, ὅ ἂν δὲν κἀμινωμεν αὐτό, ὅλοι θὰ μᾶς καταδικάσουν καὶ αὐτοὶ πού τοὺς κακολογοῦν. Καὶ τὸ κακὸν δὲν εἶναι τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν θὰ ὑποστῶμεν τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν. Διότι τίποτε ἄλλο δὲν βλάπτει τόσον τὰς Ἐκκλησίας, ὅσον αὐτὴ ἡ ἀρρώστια. Καὶ ὅπως ἓνα σῶμα, πού δὲν συνδέεται ὑγιῶς με τὸ σύστημα τῶν νεύρων, γεννᾷ πολλὰς ἀσθενείας, καὶ καθιστᾷ τὸν βίον ἀβίωτον, ἔτσι καὶ ἡ Ἐκκλησία, ἐάν δὲν περιβάλλεται ἀπὸ τὴν ἰσχυρὰν καὶ ἀδιάρρηκτον ἀλυσίδα τῆς ἀγάπης, γεννᾷ ἀπείρους πολέμους, καὶ αὐξάνει τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ καὶ γίνεται αἰτία πολλῶν πειρασμῶν.

Διὰ νὰ μὴ συμβαῖνουν λοιπὸν αὐτὰ, καὶ διὰ νὰ μὴ ἐξοργίζωμεν τὸν Θεόν καὶ αὐξήσωμεν τὰ ἱδικὰ μᾶς κακὰ ἔκαὶ ἐτοιμάζωμεν τὴν ἀναπτότρεπτον κόλασιν, καὶ γαμίζωμεν τὴν ζωὴν μᾶς με πολλὰ δυσάρεστα, ἅς στρέψωμεν τὴν γλῶσσαν μᾶς πρὸς τὸν ἔπαινον καὶ ἅς περιεργαζώμεθα τὴν ἰδικὴν μᾶς ζωὴν καθημερινῶς καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων νὰ τὴν ἀναθέσωμεν εἰς τὸν Κύριον πού γνωρίζει νὰ κρίνῃ τὰ ἀπόρρητα, ἡμεῖς δὲ οἱ ἴδιοι νὰ κρίνωμεν τὰ ἱδικὰ μᾶς ἁμαρτήματα. Διότι ἔτσι θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀποφύγωμεν καὶ τὸ πῦρ τῆς κολάσεως. Διότι, ὅπως αὐτοὶ πού ἀσχολοῦνται με τὰ ξένα κακὰ, δὲν ἐνδιαφέρονται καθόλου διὰ τὰ

53. Ματθ. 7, 3.

ἱδικὰ των, ἔτσι καὶ αὐτοὶ πού φοβοῦνται νὰ εἰσδύσουν εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων ¹⁹² Α' θὰ φροντίσουν πολὺ διὰ τὰ ἱδικὰ των ἁμαρτήματα. Αὐτοὶ δὲ πού ἀναλογίζονται τὰ ἱδικὰ των κακὰ καὶ τὰ θέτουν ὑπὸ κρίσιν κάθε ἡμέραν, καὶ ἀξιῶνουν νὰ τιμωρηθῶν δι' αὐτὰ, αὐτοὶ θὰ εὗρουν ἡμέρον καὶ ἐπιεικῆ τὸν δικαστήν. Καὶ αὐτὸ ἐφανερώων ὁ Παῦλος, ὅταν ἔλεγεν: «Διότι ἐάν ἀνεκρίνωμεν καὶ ἐξετάζωμεν με φόβον Θεοῦ τὸν ἑαυτὸν μᾶς, προτοῦ νὰ προσέλθωμεν εἰς τὴν θεῖαν κοινωνίαν, δὲν θὰ κατεδικασώμεθα ἀπὸ τὸν Θεόν με αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰς τιμωρίας». ⁵⁴ Συνεπῶς, διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν καταδικὴν ἐκείνην, ἀφοῦ ἀφίσωμεν κατὰ μέρος ὅλα τὰ ἄλλα, ἅς ἐξετάζωμεν τὴν ἰδικὴν μᾶς ζωὴν καὶ νὰ καταδικάζωμεν τὴν σκέψιν πού μᾶς ὠθεῖ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καὶ νὰ διεγείρωμεν τὴν συνείδησιν καὶ νὰ ζητῶμεν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μᾶς λόγον τῶν πράξεων μᾶς. Β' Διότι ἔτσι θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐλαφρῶμεν τὸ φορτίον τῶν ἁμαρτημάτων καὶ νὰ εὕρωμεν μεγάλην συγγνώμην καὶ νὰ περάσωμεν με χαρὰν τὸν παρόντα βίον καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μελλοντικά ἀγαθὰ, με τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῦ καὶ μετὰ τοῦ ὁποῦ δόξα εἰς τὸν Πατέρα, μαζὶ καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

54. Α' Κορινθ. 11, 31.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με τὸ μέγα θέμα τοῦ ἱεροῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου καὶ τὴν σημασίαν αὐτοῦ ἀσχολεῖται ὁ Χρυσόστομος εἰς τὰς τρεῖς ἑμιλίαις τοῦ ἀκολουθοῦντος Βήβαια, πάντοτε εἶναι ἐπίκαιρος ὁ λόγος δι' ἕνα τόσο ἀξίον πρόβλημα, τὸ ὅποιον εἰς τὰς ἡμέρας μας λαμβάνει δραματικὰς διαστάσεις, καὶ ὁ λόγος τοῦ Χρυσοστόμου, μελετώντι ἀπέχει τῆς ἐποχῆς μας, ἐν τοῖσις δὲν φαίνεται νὰ ἀγνοῖ τὰς παιδικὰς πευχάς, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐμφανίζεται τοῦτο σήμαρ, καὶ δι' αὐτὸ μᾶλλον δημιουργεῖ τὴν ἀνάγκην ὅτι προσερχώμενος ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ στήμα τοῦ ἱεροῦ Πατρὸς.

Ἡ θέσις ἐκείνου τῶν συζύγων ἐνὸς τῆς οἰκογενείας, ἡ ἐκλογὴ τῆς καταλλήλου συζύγου, ἡ πραΰτης, ἡ πορνεία καὶ ἡ μοιχεία, ἡ ἀμοιβαία ἀγάπη τῶν συζύγων καὶ ἕξια τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα, ὁ συμβολισμὸς τοῦ γάμου, εἶναι μερικὰ ἐπι μέρους ζητήματα, τὰ ὅποια διεξοδικῶς ἐξετάζονται ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὰς ἑμιλίαις αὐτάς.

Ὡς δάτιν χρησιμοποιεῖται τὸ ἑβδομὸν κεφάλαιον τῆς Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ ἐπιπέθειν ἐπιχειρεῖ μίαν θαθεῖαν ἀποστομικὴν ἐξέτασιν τοῦ θεσμοῦ τοῦ γάμου, ἀναλύων αὐτὸν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ σκοποῦ, τὸν ὅποιον ἐξουσιάζεται, τῶν κινδύνων τοῦ τὸν ἀπαλοῦν καὶ τῶν μέσων, τοῦ δὲ ἐξαπορῆσαι τὴν διατήρησίν του.

Συγκεκριμένως, εἰς τὴν πρώτην ἑμιλίαν, ἀναλύων τοὺς λόγους τοῦ Παύλου «Περὶ δὲ ὧν ἐγράφετέ μοι, καλοὶν ἀνθρώπων γυναῖκας μὴ ἀπειθεῖν· διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔχειτω, καὶ ἑαυτὸν τὸν ἴδιον ἄνδρα ἔχειτω, τῆς γενικῆς δ' ἀνὴρ τὴν δευτερευούσης εὐνοίας ἀποδοῦναι, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῆς ἀνδρὸς ἢ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος ὡς ἐξουσιάζεται, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος ὡς ἐξουσιάζεται, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ ἢ γυνὴ» (Α' Κορινθ. 7, 1--4), ἐξηγεῖ τὴν σκοπιμότητα τοῦ γάμου καὶ συνιστᾷ τὴν σεμνοκρατεῖν τέλειον αὐτοῦ καὶ τὴν ἀποφυγὴν τῶν εἰδωλοκρατικῶν συνθηκῶν, αἱ ὅποια προσβάλλουσι καὶ φθείρουσι τὴν ψυχὴν τῆς νεαρᾶς νέμφης καὶ ρίπτουσι τὴν σπέριμα τῆς διαλείπειας τῆς νεανιστάτου οἰκογενείας. Εἰς τὴν συνέχειαν διευκρινίζει πλήρως τὴν ἔννοιαν τῆς μοιχείας καὶ τονίζει ὅτι καὶ οἱ δύο σύζυγοι ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐνοχλήν αὐτῆς καὶ δὲν ἑαυτοῦ.

μόνον τὴν σύζυγον τὸ παράπομα αὐτῶ, τοῦ ὁποίου αἱ ἄλλοτριαι συνέπειαι διὰ τὴν εὐκατανοεῖαν εἶναι ἀνυπολόγιστοι.

Εἰς τὴν δευτέραν, ἀναφέρεται εἰς τὸν διὰ τοῦ γάμου ἐνημοσιωμένον δευτὸν μεταξὺ τῶν συζύγων καὶ ἐρμηνοεῖ διεξοδικῶς τὸ χωρίον· «Ὑπὲρ δεδεῖται νόμος ἐφ' ὅσον χρόνον ἢ ἀνήρ αὐτῆς ἔαν δὲ κοιμηθῆ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐλευθέρη ἐστὶν ὃ θέλει γαμήθησθαι, μόνον ἐν Κυρίῳ μακαριωτέρα δι' ἑστὶν ἢν ὄστω μαῖον, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην· δοκῶ δὲ κατὰ Πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν» (Α' Κορινθ. 7, 39—40).

Εἰς τὴν τρίτην, ἰσχυρίζεται κατ' ἀρχάς τὸν ἐπίσκοπον Μάξιμον καὶ εἰς τὴν συνέχειαν ἠμιλεῖ διὰ τὴν ἀγάπην ποὺ πρέπει νὰ δεκνῆς ὁ σύζυγος πρὸς τὴν σύζυγον καὶ ἀντιστρόφως, τὴν ἑνωσὴν τῶν ὁποίων παραβάλλει μὲ τὴν ἑνωσὴν τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπίσης, περιγράφει τὸν τύπον τῆς ἰσωνοῦς συζύγου, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ νὰ ἀποκτήσῃ ὁ ἄνθρωπος, ἀποβλέπων κυρίως εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀπαιτήτως τοῦ χαρακτῆρος καὶ ἔχει εἰς τὸ μέγεθος τῆς προίκας· Ἐπιτίθει δὲ μακρῶν, ὡς παράδειγμα, τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀδραμῆ, μέτρη τοῦ Ἐλιάζερ, γεννημένην ἐκλογὴν τῆς Ρεβέκκας ὡς σύζυγον τοῦ Ἰσαάκ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει σαφῶς ὅτι τὸ θέμα τῶν ἠμιλιῶν εἶναι ἑνιαῖον, τὸ περὶ τοῦ γάμου, καὶ ἀποσπαστικῶς ἐκφανηθήσονται ἐντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος κατὰ τὴν σειράν ποὺ δημοσιεύονται.

Δὲν ὑπάρχει δυνατότης νὰ προσδιορισθῆ ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἔλαβαν χώραν αὐταί, ἀλλ' ἰνδείξεις τινεῖς, προσαρμόζονται ἐκ τῶν λεγομένων τοῦ Χριστοστομοῦ περὶ τοῦ ἐπισκόπου Μάξιμου, παύθου ὅτι ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἦσαν αὐτοῦ ποὺ ἤκουσαν πρῶτος τὰ ὅσα διαλαμβάνονται ἐν αὐταῖς.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ

193 Α ΕΙΣ ΤΟ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΡΗΤΟΝ:

«ΔΙΑ ΤΟΝ ΚΙΝΑΥΝΟΝ ΟΜΩΣ ΤΗΣ ΠΑΡΕΚΤΡΟΠΗΣ ΕΙΣ ΠΟΡΝΕΙΑΣ, ΔΕ ΚΑΙ ΚΑΘΕΝΑΣ ΤΗΝ ΣΙΣΤΟΝ ΤΟΥ.»

Καὶ σήμερον θέλω νὰ σᾶς ὀδηγήσω εἰς τὰς πηγὰς τοῦ μέλιτος, ἐνὸς μέλιτος ποὺ δὲν ἔχει χορτασμόν. Τέτοια εἶναι ἡ φύσις τῶν λόγων τοῦ Παύλου, καὶ ὅλοι ὅσοι γεμίζουν τὰς καρδίας των ἀπὸ τὰς πηγὰς αὐτὰς, ἠμιλοῦν διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ μᾶλλον ἡ ἡδονὴ τῶν θεῶν λόγων καλύπτει καὶ δὴν τὴν γλυκύτητα τοῦ μέλιτος. Τοῦτο ἀκριβῶς ἐφανερώνα καὶ ὁ προφήτης, ὅταν ἔλεγεν: «Πόσον γλυκέα καὶ εὐχάριστα εἶναι τὰ λόγια σου εἰς τὸν λάρυγγά μου! Ὅταν τὰ προσφέρω διὰ τοῦ στόματός μου εἶναι γλυκύτερα παραπάνω ἀπὸ τὸ μέλι.»¹ Ἡ ἡδονὴ τῶν θεῶν λόγων δὲν εἶναι μόνον γλυκύτερα ἀπὸ τὸ μέλι, ἀλλὰ εἶναι πολυτιμότερα καὶ καθαρωτέρα καὶ ἀπὸ τὸν χρυσόν καὶ ἀπὸ τὸν ἄργυρον καὶ ἀπὸ κάθε πολυτίμον λίθον. «Αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου», λέγει, «εἶναι καθαρὰ, ἄγνα, ἀπηλλαγμένα ἀπὸ κάθε ψεύδος, ὅμοια πρὸς τὸν ἄργυρον ποὺ ἐπιρακτώσῃ καὶ ἐχωνεύσῃ εἰς τὸν κλίβανον τῆς γῆς, καὶ εἶναι τελείως καθαρὸς.»² Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος σοφὸς ἔλεγε: «Τὸ νὰ τρώγῃ κανεὶς πολὺ μέλι δὲν εἶναι καλόν καὶ ὠφέλιμον. Ἐξ ἀντιθέτου ὁμοίως, πρέπει νὰ ἀκοῦῃ κανεὶς ἀπλήστως, καὶ νὰ τιμᾷ καὶ νὰ δέχεται τοὺς λόγους ἐναρέτων ἀνθρώπων.»³ Διότι ἀπὸ τὸ μέλι ἐκεῖνο πολλὰς φορές γεννᾶται νόσος ποὺ δὲν ὑπῆρχε πρὶν, ἐνῶ μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς δυνάμεθα νὰ ἀποβάλωμεν καὶ τὴν ὑπάρχουσαν ἀσθένειαν. Καὶ τὸ μὲν μέλι κατὰ τὴν πέψιν χάνεται, ὁ ἐνῶ τὰ θεῖα λόγια, ὅταν ἀφομοιωθῶσιν, τότε γίνονται γλυκύτερα καὶ χρησιμώτερα καὶ δι' αὐτοὺς ποὺ τὰ ἀφομοίωσαν καὶ δι' ἄλλους πολλούς. Καὶ ὅταν ἀπολαμβάνῃ κανεὶς ἕνα

1. Α' Κορινθ. 7, 2.
2. Ψαλμ. 118, 109.
3. Ψαλμ. 11, 7.
4. Παροιμ. 26, 27.

πλούσιο τραπέζι και έπειτα ρεύεται από την πολυφαγίαν, γίνεται δυσάρεστος εις τον σύντροφόν του. Ένώ όταν κανείς ρεύεται από χορτασμών πνευματικής διδασκαλίας, μεταδίδει εις τον πλησίον του πολλήν ευωδίαν. Ο Δαυίδ λοιπόν, που συνεχώς απελάμβανε ένα τέτοιο πνευματικό τραπέζι, έλεγε: «Από την γεμάτην Ιερά αισθήματα καρδίαν μου υπερεξεχείλισε και εξεπήγασε λόγος έξοχος, ώραίος, σωτήριος». Διότι είναι δυνατόν να υπερεχειλίση και να εκπνήσση και πονηρός λόγος. Και όπως εις την ύλικήν τράπεζαν ή ποιότης του «ρεψίματος» εξαρτάται από την φύσιν των έδεσμάτων, ο έτσι συμβαίνει και με την δύναμιν των λόγων. Δηλαδή πολλοί άνθρωποι όμιλούν αναλόγως προς την πνευματικήν τροφήν που λαμβάνουν. Π.χ. εάν υπάγης εις το θέατρον και άκουσης παρνακά θάματα, τέτοια λόγια όπωσδήποτε θα έπης προς τον πλησίον σου. Αν όμως έλθης εις την Έκκλησίαν και μετάσχης εις τά πνευματικά άκούσματα, τότε και τά λόγια σου θα είναι ανάλογα. Διά τουτο και ο προφήτης έλεγε: «Από την γεμάτην Ιερά αισθήματα καρδίαν μου υπερεξεχείλισε και εξεπήγασε λόγος έξοχος, ώραίος, σωτήριος», δεικνύων εις ήμάς από ποίαν τράπεζαν έτρωγε πάντοτε. Ε Έξ αυτού κινούμενος και ο Παύλος, παρώτρυνε λέγων: «Κάθε λόγος θρωμερός ή μη θγαίνη από τό στόμα σας, αλλά μόνον εάν ύπάρχη κανέναν λόγος καλός». Καί ποίος είναι ο θρωμερός λόγος; Ίσως έρωτήση κάποιος, Έάν μάθης τον καλόν, τότε θα γωριάσης και τον θρωμερόν. Διότι τουτο τον έθεσε προς αντίδιαστολήν εκείνου. Τώρα ποίος λόγος είναι ο αγαθός, δεν θα χρειασθή να τό μάθης από έμένα. Διότι ο ίδιος ο Παύλος μάς ήρμήνευσε την φύσιν του. Πραγματικά, αφού έπενε, «άλλά μόνον εάν ύπάρχη κανέναν λόγος καλός» προσέθεσε και κατάλληλος να οικουμένη την Έκκλησίαν» ύποδεικνύων, ότι αγαθός λόγος είναι αυτός που βοηθεί έποικοδομητικώς τον πλησίον. Όπως λοιπόν ο λόγος που οικουμεί είναι αγαθός, 194 Α. έτσι και ο λόγος που κρημνίζει είναι θρωμερός και φαύλος.

Και σϋ λοιπόν, αγαπητέ μου, εάν έχης να έπης κάτι, που δύναται να βελτιώση αυτόν που θα τό άκουση, μη παραλείψης να τον έπης έπικαιρώς προκειμένου να σω-

5. Φιλιπ. 44, 9.
6. Έπειρ. 4, 29.
7. Έρωτ. άν.

σης κάποιον. Έάν όμως δεν έχης τίποτε τέτοιο, αλλά έχεις πονηρούς και διεσθαρμένους λόγους, τότε να σιωπήσης, διά να μη κατηγορήσης τον πλησίον σου. Αυτός, λοιπόν, είναι ο θρωμερός λόγος, που όχι μόνον δεν είναι έποικοδομητικός εις τον άκροατήν, αλλά και τον καταστρέφει. Και αν φροντίση διά την άρετήν, πολλές φορές οδηγείται εις την έπαρσιν. Αν πάλιν είναι άμελής και άδιάφορος, γίνεται ακόμη περισσότερο άμελής. Αν σκοπεύης να έπης λόγον αίσχρον και γελοϊόν, καλύτερα να σιωπήσης. Η Καθ' όσον και αυτός ο λόγος είναι θρωμερός, επειδή καθιστά άσελεγετέρους και αυτόν που τον λέγει και αυτόν που τον άκούει και εξάπτει εις τον καθένα τάς πονηράς έπιθυμίας. Όπως, δηλαδή, τά βύλα γίνονται τροφή και πρώτη ύλη τής φωτιώς, έτσι και οι λόγοι γίνονται τροφή των πονηρών σκέψεων. Διά τουτο δεν πρέπει να λέγωμεν όπωσδήποτε όσα έχομεν εις την σκέψιν μας, αλλά να προσπαθώμεν και από την ίδίαν την σκέψιν μας να εκδιώκωμεν τάς πονηράς έπιθυμίας και κάθε αίσχρον διαλογισμόν. Έάν ποτέ, χωρίς να τό αντίληφθώμεν, μάς καταλάβουν ρυπαροί λογισμοί, ποτέ να μη τους εκφράσωμεν με την γλώσσαν, αλλά να τους άποπνύγωμεν με την σιωπήν. Διότι και τά θηρία και τά έρπετά, όταν πίπτουν μέσα εις λάκκον, αν μιν εϋρουν καμμίαν διεξοδον προς τά έπάνω, άνεβαίνουσι και γίνονται συνήθως άγριώτερα. C Αν όμως μένουσι διαρκώς κάτω κλεισμένα, εύκόλως χάνονται και εξαφανίζονται. Έτσι και αι πονηραί σκέψεις, αν εϋρουν κάποιαν διεξοδον διά του στόματός μας με τους λόγους, άνάπτουσι την έσωτερικήν φλόγα. Αν όμως τάς άποκλείσσης με την σιωπήν, άδυνατίζουν και με την σιωπήν λειώνουσι, σαν από πείναν, και άποσθνήσκουσι ταχέως μέσα εις την ψυχήν. Οστε και αν ακόμη αισθανθής μέσα σου κάποιαν αίσχρον έπιθυμίαν, χωρίς όμως να έκφράσης αίσχρον λόγον, θα κατασβέσσης και την έπιθυμίαν. Έξ άλλου, δεν έχεις καθαράν διάνοιαν; Τουλάχιστον έχε στόμα καθαρόν και μη άδειάζης έξω τον δόρυδρον, διά να μη δλάψης και άλλον και τον έαυτόν σου. Διότι με τους αίσχρους λόγους κηλιδώνονται όχι μόνον αυτοί που τους λέγουν, αλλά και αυτοί που τους άκούουσι.

Διά τουτο σας παραινώ και σας συμβουλεύω όχι μόνον να μη λέγετε τέτοιους λόγους, αλλά να άποφεύγετε και να τους άκούετε, όταν άλλοι τους λέγουσι, και να έσθε διαρκώς προσηλωμένοι εις τον θεόν νόμον. Διότι τον άνθρωπον αυτού του είδους θεωρεί μακάριον και ο προ-

φήτης, όταν λέγει: «Τρисуευχαρισμένος και εὐλογημένος ὁπὸ τὸν Θεόν εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ποῦ δὲν ἐπορεύθη ποτὲ σύμφωνα μὲ τὰς σκέψεις καὶ τὰ θελήματα τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων καὶ οὐτε πρὸς στιγμήν δὲν ἐστάθη ἐκεῖ, ὅπου διέκονται οἱ ἁμαρτωλοὶ, οὐτε ἐκάθισε νὰ λάβῃ μέρος εἰς συναναστροφὰς ἀνθρώπων ποῦ εἶναι διεφθαρμένοι καὶ διαφθείρουν τὴν κοινωνίαν. Ἀλλὰ ἐξ ἀντιθέτου μὲ ὄλην του τὴν καρδίαν ἔχει δώσει τὴν θέλησίν του καὶ τὴν σκέψιν του εἰς τὸν νόμον τοῦ Κυρίου καὶ τὸν νόμον αὐτὸν θὰ μελετᾷ ἡμέραν καὶ νύκτα».⁸

Εἰς τὰς ἐξαιρετικιστικὰς συγκεντρώσεις, ἰσως καμμιὰ φορὰ νὰ λεχθῆ κάτι καλόν, ἀλλὰ συνήθως οἱ πολλοὶ, μετὰ τῶν πολλῶν φαύλων, μετὰ θίας λέγουν καὶ ἕνα καλόν. Ἐνῶ μὲ τὴν ἀνάγκωσιν τῶν θείων Γραφῶν συμβαίνει ἐντελῶς τὸ ἀντίθετον. Ποτὲ δὲν θὰ ἀκούσης κανένα πονηρὸν λόγον, ἀλλὰ ὅλοι οἱ λόγοι ποῦ θὰ ἀκούσης εἶναι λόγοι σωτήριοι καὶ φιλοσοφημένοι. Ὅπως, βέβαια, καὶ αὐτὰ ποῦ σήμερον ἀνεγνώσθησαν. Ποῖα εἶναι αὐτά; «Ὅσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὰ ζητήματα, διὰ τὰ ὅποια μοῦ ἐγράφατε», λέγει, «ἀπαντῶ τὰ ἑξῆς: Καλόν εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ μὴ γνωρίσῃ καὶ νὰ μὴ ἐγγίξῃ διόλου γυναῖκα. Διὰ τὸν κίνδυνον ὅμως τῆς παρακροτῆς εἰς πορνείας, ἃς ἔχη καθένας τὴν σύζυγόν του καὶ καθέμια ἃς ἔχη τὸν ἰδικόν της ἄνδρα».⁹ Ὁ Παῦλος ἐδῶ νομοθετεῖ περὶ γάμων καὶ δὲν ἐντρέπεται, δὲν κοκκινίζει. Καὶ πολὺ φυσικὰ.¹⁰ Α Διότι, ἐὰν ὁ Κύριος αὐτοῦ ἐτίμησε τὸν γάμον καὶ δὲν ἐδοκίμασεν ἐντροπὴν δι' αὐτό, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν παρουσίαν του καὶ μὲ τὸ δῶρον ἐκόσμησε τὸ πρᾶγμα (καὶ πραγματικὰ εἰσέφερον εἰς τὸν γάμον δῶρα μεγαλυτέρα ἀπὸ ὅλους, διότι μετέβαλε τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον¹¹), διατὶ νὰ κοκκινήσῃ ὁ δοῦλος νομοθετῶν περὶ γάμου; Διότι ὁ γάμος δὲν εἶναι πρᾶγμα κακόν, ἀλλὰ κακόν εἶναι ἡ μοιχεία, κακόν εἶναι ἡ πορνεία. Ἐνῶ ὁ γάμος εἶναι φάρμακον ποῦ θεραπεύει τὴν πορνείαν. Συνεπῶς, ἃς μὴ τὸν ἀτιμάζωμεν μὲ τὰς διαβολικὰς πομπάς, ἀλλὰ, ὅπως ἔκαμαν ἐκεῖνοι εἰς τὴν Κανὰ τῆς Γαλιλαίας, τὸ ἴδιον ἃς κάμνουν καὶ αὐτοὶ ποῦ σήμερον λαμβάνουν γυναῖκας, ἃς ἔχουν, δηλαδή, ἀνάμεσά των τὸν Χριστόν. Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ αὐτό; θὰ ἐρωτήσῃ κάποιος. Β Διὰ μέσου τῶν ἱερῶν βέβαια. «Ἐκεῖνος ποῦ οὐκ ὑ-

8. Ματθ. 1, 1-2.
9. Α' Κορινθ. 7, 1-2.
10. Πρὸς Ἰωάν. 2, 1-11.

ποδέχεται πρὸς φιλοξενίαν ὡς διακόνους τοῦ εὐαγγελίου μου», λέγει, «ὑποδέχεται ὄχι οὐκ, ἀλλὰ ἔμμενα».¹² Ὡστε, ἂν ἀπομακρύνῃς τὸν διάβολον, ἂν ἐκδιώξῃς τὰ πορνικὰ ἄσματα, τὰς χυδαίας μελωδίας, τοὺς ἀτάκτους χοροὺς, τοὺς αἰσχροὺς λόγους, τὴν διαβολικὴν πομπήν, τὸν θόρυβον, τὰ ἄσκηνα γέλια καὶ τὰς ἄλλας ἀσχημίας, εἰσαγωγῆς δὲ τοὺς ἁγίους δούλους τοῦ Χριστοῦ, τότε διὰ μέσου αὐτῶν θὰ εἶναι ὅπως σῆπτε παρῶν καὶ ὁ Χριστὸς μαζί μὲ τὴν μητέρα καὶ τοὺς ἀδελφούς. «Διότι ἐκεῖνος ποῦ θὰ κάμῃ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου», λέγει, «αὐτὸς εἶναι ἀδελφός μου καὶ ἀδελφὴ μου καὶ μητέρα μου».¹³ Καὶ γνωρίζω, ὅτι γίνομαι εἰς μερικὸς φορτικὸς καὶ δυσάρεστος ὅταν οὐκ συμβουλεύω αὐτὰ καὶ καταργῶ παλαιὰς συνήθειας. Ὅμως αὐτὸ δὲν μὲ ἐνδιαφέρει καθόλου, διότι δὲν ἐπιδιώκω νὰ λάβω τὴν εὐγνωμοσύνην σας, C ἀλλὰ ἐπιζητῶ τὴν ἰδικὴν σας ὠφέλειαν. Δὲν ἐνδιαφέρομαι διὰ τὰ χειροκροτήματα καὶ τοὺς ἐπαινοὺς σας, ἀλλὰ διὰ τὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν σύμφωνίαν σας.

Καὶ μὴ μοῦ εἴπη κανεὶς, ὅτι εἶναι ἔθιμον. Ὅπου διαπράττεται ἡ ἁμαρτία μὴ μοῦ ἐπικαλῆσαι τὸ ἔθιμον. Ἀλλὰ, ἐὰν μὲν τὰ συμβαίνοντα εἶναι πονηρά, καὶ ἂν ἀκόμη ἀποτελοῦν παλαιὰν συνήθειαν, νὰ τὴν καταργήσῃς. Ἄν ὅμως δὲν εἶναι πονηρά, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἀποτελοῦν συνήθειαν, νὰ τὰ εἰσαγάγῃς καὶ νὰ τὰ καθιερώσῃς. Ὅτι ὅμως δὲν ἦταν παλαιὰ συνήθεια νὰ διαπράττονται αἱ ἀσχημοσύναι αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν κάποιαν καινοτομίαν, σκέψου πῶς ἐνωμφεύθη ὁ Ἰσαὰκ τὴν Ρεβέκκαν,¹⁴ πῶς ὁ Ἰακώβ τὴν Ραχήλ.¹⁵ Καὶ πράγματι, ἡ Γραφὴ ἀναφέρει αὐτοὺς τοὺς γάμους καὶ λέγει πῶς αἱ νύμφαι αὐταὶ ὠδηγήθησαν εἰς τὰς οἰκίας τῶν γαμβρῶν, D ἀλλὰ δὲν κάμνει λόγον διὰ τίποτε παρόμοιον. Βέβαια, ὠργάνωσαν συμπόσιον καὶ παρέθεσαν δείπνον λαμπρότερον ἀπὸ τὰ συνήθη καὶ ἐκάλεσαν τοὺς συγγενεῖς των εἰς τοὺς γάμους. Οἱ ἀδελφοὶ ὅμως καὶ αἱ αὐριγγες, τὰ κύμβαλα καὶ οἱ μεθυσμένοι χοροὶ καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ σημερινὴ ἀσχημοσύνη εἶχε τεθῆ ἐκποδῶν. Ἐνῶ σήμερον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χοροῦ καὶ ὁ μνηστὴρ φάλλων εἰς τὴν Ἀφροδίτην, καὶ πολλὰς μοιχείας, καὶ διαφθείρουν τοὺς γάμους, καὶ παρανόμους ἔρωτας καὶ

11. Ματθ. 10, 40.
12. Ματθ. 12, 50.
13. Πρὸς Ἰωάν. 24 ἐξ.
14. Πρὸς Ἰωάν. 29 ἐξ.

ἀθεμίτους ἐνώσεις και πολλά ἄλλα ἄσματα γεμάτα ἀσέβειαν και αἰσχύνην τραγουδοῦν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν και ὕστερα ἀπὸ τὴν μέθην και τὴν τόσῃν δαχημοσύνην με αἰσχρὰς λέξεις Ε διαπομπέουον δημοσίᾳ τὴν ὕμνην. Πέσ μου ὅμως, πῶς ἀπαιτεῖς ἀπὸ αὐτὴν σωφροσύνην, ὅταν ἀπὸ τὴν πρώτῃν ἡμέραν τὴν διαπαιδαγωγίης εἰς τόσῃν ἀναίδειαν και φροντίξης νὰ γίνωνται και νὰ λέγωνται ἐνώπιόν τῆς πράγματα πού δὲν εἶναι ὡστόν νὰ τὰ ἀκούσουον οὔτε οἱ καλοὶ δοῦλοι: Τόσον χρόνον ἐκοτίασεν ὁ πατέρας με τὴν μητέρα τῆς νὰ φυλάττουον τὴν παρθένον, ὥστε μήτε νὰ εἴπῃ οὔτε νὰ ἀκούσῃ ἄλλον νὰ λέγῃ τοιαύτας λέξεις και τὴν περιώριζεν εἰς τὸ δωμάτιόν τῆς, εἰς τὸν γυναικωνίτην, ¹⁹⁶ Α και φύλακος ἐχρησιμοποίηι, και θύρας, και μοχλοῦς, και ἀπηγόρευε τὰς ἐσπερινὰς ἐξόδους και δὲν τῆς ἐπέτρεπε νὰ ἐμφανίζεται ἐμπρὸς εἰς τοὺς φίλους του και ἐλάμβανε και ἄλλα περισσότερα μέτρα, και ἔρχεσαι σὺ και μέσα εἰς μίαν ἡμέραν ἐξανεμίζεις ὅλας αὐτὰς τὰς προσπαθείας και προετοιμαζεις με τὴν ἄτιμον ἐκείνην πομπὴν νὰ γίνῃ ἀναίσχυτος ἡ ὕμνη και εἰσάγεις εἰς τὴν ψυχὴν τῆς διεσφαρμένας λέξεις: Εἰς αὐτὰ δὲν ὀφείλονται τὰ μετέπειτα κακά; Ἀπὸ αὐτὰ δὲν προέρχονται αἱ μοιχεῖαι και αἱ ζηλοτυπία: Αὐτὰ δὲν προκαλοῦν τὰς ἀτεκνίας, τὰς χηρείας και τὰς προώρους ὀφρανιας; Πραγματικά, ὅταν με τὰ τραγοῦδια καλῆς τοῦς δαίμονας, Β ὅταν με τὰς αἰσχρὰς λέξεις ἐκπληρώνης τὰς ἐπιθυμίας ἐκείνων, ὅταν εἰσάγῃς εἰς τὴν οἰκίαν μίμους και τύπους θηλυπρεπεῖς και ὅταν τὸ θέατρον, ὅταν γεμίσης τὴν οἰκίαν ἀπὸ πόρνας και ἐτοιμάσης ἐκεῖ δόλοκληρον χορὸν δαιμόνων νὰ ὀργιάσῃ, πέσ μου τί τὸ καλὸν περιμένεις πλέον;

Ἄλλὰ διὰ ποῖον λόγον προσκαλεῖς και τοὺς ἱερεῖς, ἀφοῦ πρόκειται τὴν ἐπαμένην νὰ πράξῃς ὅλα αὐτὰ; Θέλεις νὰ ἐπιδείξῃς μεγαλοπρέπειαν πού νὰ προσφέρῃ κάποιαν ὠφέλειαν; Κάλεσε τὸ πλῆθος τῶν πτωχῶν. Ἄλλὰ ἐντρέπεσαι, δέδοσαι, και κοκκινίζεις; Καὶ τί εἶναι χειρότερον ἀπὸ αὐτὸν τὸν παραλογισμόν, ὅταν, ἐνῶ αὔρεις εἰς τὴν οἰκίαν σου τὸν διάβολον, δὲν θεωρῆς ὅτι κἀμεις κάτι αἰσχρόν, ὅταν ὅμως πρόκειται νὰ εἰσαγάγῃς τὸν Χριστόν, κοκκινίζεις; C Διότι ὅπως, ὅταν εἰσέρχονται εἰς τὴν οἰκίαν σου οἱ πτωχοὶ, ἔρχεται ὁ Χριστός, τὸ ἴδιον και ὅταν χορεύουον ἐκεῖ οἱ μῖμοι και οἱ θηλυπρεπεῖς, ὀργιάζει ἐκεῖ μέσα ὁ διάβολος. Και ἀπὸ ἐκείνην τὴν δαπάνην δὲν προέρχεται κανένα κέρδος, ἄλλὰ δύναται νὰ προκληθῇ και μεγάλη δόλοθ, ἐνῶ ἀπὸ τὰ ἐξοδα αὐτὰ δὲν λάθῃς συντόμως μεγά-

λὴν ἀνταμοιβὴν. Ἄλλὰ, θὰ μοῦ εἴπῃς, αὐτὸ δὲν τὸ ἔκαμε κανεὶς εἰς τὴν πόλιν; Ἄλλὰ σπεῦσε νὰ κἀμῃς σὺ τὴν ἀρχὴν και νὰ γίνῃς ἀρχηγὸς τῆς καλῆς αὐτῆς συνηθείας, ὥστε και οἱ μεταγενέστεροι νὰ ἀναφέρουον, ὅτι τὴν παρέλαβον ἀπὸ σέ.

Και ἂν κάποιος ἐπιδείξῃ εὐγενῆ ἀμίλλαν διὰ τὸ ἔθιμον αὐτὸ ἢ τὸ μίμηθῇ, τότε οἱ ἀπόγονοι του θὰ ἔχουον νὰ λέγουον, B ὅτι ὁ δεινὰ εἰσήγαγε πρώτος αὐτὸν τὸν καλὸν νόμον. Διότι, ἐν εἰς τοὺς ἀγῶνας ἔξω ἀπὸ τὰ πλαίσια τῆς Ἐκκλησίας, ἀναφέρονται ἀπὸ πολλοὺς εἰς τὰ συμπόσια, ἐκείνοι οἱ ὁποῖοι διεξήγαγον τὰς ἀσκόπους αὐτὰς λειτουργίας με περισσότεραν μεγαλοπρέπειαν, πολὺ περισσότερον θὰ ἐπαινεῖσουον μίαν πνευματικὴν λειτουργίαν και θὰ εἶναι εὐγνώμονες εἰς τὸν πρώτον, ὁ ὁποῖος εἰσήγαγεν αὐτὴν τὴν θαυμαστὴν ἀρχὴν, και αὐτὸ θὰ ἀποτελῇ μεγαλοδοριαν και κέρδος. Πραγματικά, και ὅταν ἀκόμη ἡ συνηθεια αὐτὴ θὰ ἐφαρμόζεται ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τὴν ἀνταμοιβὴν τῶν καρπῶν ἐκείνων θὰ τὴν ἀποκομίσης σὺ, ὁ ὁποῖος πρώτος τὸ εἰσήγαγες και τὸ καθιέρωσες. Αὐτὸ θὰ σέ κἀμῃ γρήγορα και πατέρα, τοῦτο θὰ δοθῆσῃ και τὰ τέκνα σου, και θὰ συντελέσῃ ὥστε ὁ γαμπρός νὰ γηράσῃ μαζί με τὴν ὕμνην. E Ὅπως, δηλαδῆ, ὁ Θεὸς ἀπειλεῖ συνεχῶς τοὺς ἀμαρτάνοντας λέγων «ὅτι θὰ γίνουον τὰ παιδιά σας ὀφρανα και αἱ γυναῖκες σας χῆραι»,¹⁹⁷ ἔτσι και εἰς αὐτοὺς πού τὸν ὑπακούουον εἰς ὅλα ὑπάσχεται και εὐτυχῆ γῆρας και ὅλα τὰ ἀγαθὰ.

Αὐτὸ δύνασθε νὰ τὸ ἀκούσετε και ἀπὸ τὸν Παῦλον πού λέγει, ὅτι τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτημάτων πολλὰς ἐπροκάλεσε προώρους θανάτους. «Διὰ τοῦτο», λέγει, «ὑπάρχουον μεταξύ σας πολλοὶ ἀσθενεῖς και ἄρρωστοι και ἀπέθαναν ἄρκετοί».¹⁹⁸ Ὅτι δὲ οἱ πτωχοὶ, ὅταν διατρέφουονται, δὲν ἀφήνουον νὰ συμβῇ κανένα τέτοιο κακό, ἄλλὰ και ἂν συμβῇ κάτι ἀπροσδόκητον, ἀμέσως τὸ ἀποκαθιστοῦν,¹⁹⁹ Α μάθε το ἀπὸ τὴν κόρην εἰς τὴν ἰόπτην.²⁰⁰ Και πραγματικά, ὅταν κάποτε ἐκεῖτο νεκρά, οἱ πτωχοὶ, πού ἐτρέ-

196. Ἔξοδ. 22, 24.

197. Α' Κορινθ. 11, 30.

198. Πόλις και σημαντικὸς λόγος εἰς τὰς ἀρχαίς τῆς Παλαιστίνης, και μὲν ἐπὶ τὸν βασιλευσά και Ἰσραὴλ Παλιεστίνης πόλιν ἀρχαῖουσα πολὺ κατὰ τὴν ἀρχαίαν τὴν Πρωτοῖν εἰς μὲν ἀρχαῖους Ἰουδαίους. Ἄλλὰ και ἐπὶ τὸν ἀπὸ τὸν χρόνον κατὰ τὸν ἀποχρὸν τὸν ἀποστόλων. Εἶναι δὲ χαρακτηριστικὸν ὅτι εἰς αὐτὴν εἶπε ὁ Πέτρος, ὅτι γυναικῶν θάματα περὶ τὸν καινὸν και ἀκαθάρτων (Πετρ. 10, 14.).

φοντο από αυτήν, αφού συγκεντρώθησαν γύρω της, εδάκρυσαν και την επανέφεραν εις την ζωήν.¹⁸ Τόσον πολύ ή προσεχία τῶν χρωῶν και τῶν πτωχῶν, εἶναι χρησιμώτερα ἀπὸ τὸν γέλωτα και τοὺς χαρούς. Ἐδῶ ἡ τέρψις διαρκεῖ μόνον μίαν ἡμέραν, ἐνῶ ἐκεῖ τὸ κέθος εἶναι διαρκές. Σκέψου πόσην σημασίαν ἔχει νὰ δεχθῆς πρώτα ἡ νόμφη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς τόσας εὐλογίας, και ἐπειτα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ. Ἀπὸ πόσους στεφάνους λαμπρότερα δὲν εἶναι αὐτά; Ἀπὸ πόσον πλοῦτον χρησιμώτερα; Βέβαια, αὐτὸ πού γίνεται σήμερον ἀποτελεῖ ἐσχάτην παράκρουσιν και παραφροσύνην. Διότι, και ἐάν δὲν ἐπεφυλάσαστο καμμία ποιηῆ δι' αὐτοὺς πού κάμνουν αὐτὰς τὰς ἀσχημίας, ἅ σκέψου πόσον μεγάλην τιμιώριαν ἀποτελεῖ νὰ ἀνέχεσθε νὰ περιλούεσθε μὲ τόσας ὀφρεῖς δημοσίᾳ, εἰς ἐπήκουον ὄλων, ἀπὸ ἀνθρώπους μεθυσημένους και διεσθαρμένους εἰς τὴν ψυχὴν.

Διότι οἱ μὲν πένητες, δταν λαμβάνουν, εὐλογοῦν και εὐχονται ἄφθονα ἀγαθὰ. Ἐνῶ ἐκεῖνοι μετὰ τὴν μέθην, μετὰ τὴν πολυφαγίαν, ἀδειάζουν ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν τῶν νεονύμφων ὄλων τὸν δόρδαρον τῶν πειραγμάτων, ἀνοπτύσσοντες μετὰ τῶν μίαν διμιλλαν διαβολικὴν. Καὶ ὡσάν νὰ ἦσαν ἐχθροὶ αὐτοὶ πού συγκεντρώνονται, ἔτσι οἱ συγγενεῖς τῶν ἀμιλλῶνται μετὰ τῶν νὰ μιμηθοῦν τοὺς ἐχθροὺς τῶν μὲ τὸ νὰ προφέρουν ρητὰ και ἀρρητα ἀίσχη διὰ τοὺς νεονύμφους. C' Καὶ αὐτὴ ἡ μετὰ τῶν ἔρις μὲ ὄλην τὴν ὑπερβολὴν τῆς κάμνει τὸν γαμπρὸν και τὴν νόμφην νὰ ἐντρέπονται. Ἄρα γε, πῆς μου, θὰ ζητήσωμεν ὄλην ἀπόδειξιν ὅτι δαίμονες κινοῦν τὰς ψυχὰς ἐκείνων, ὡσάν νὰ λέγονται και γίνονται ὄλ' αὐτὰ ἀπὸ αὐτοῦ; Κανείς, διότι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀνταμοιβὴ τοῦ διαβόλου, αἱ ὀφρεῖς, ἡ μέθη και ἡ παράκρουσις τῆς ψυχῆς. Ἐάν κανείς ὄμως ἔκανε προβλέψεις ἐπὶ τοῦ γεγονότος τῆς προσκλήσεως τῶν πτωχῶν ἀντὶ ὄλων αὐτῶν D' και ἔλεγε ὅτι ὄλα αὐτὰ εἶναι σύμβολα συμφορᾶς, ὡς μάθη και τοῦτο, ὅτι σύμβολον τῆς μωροῦτης ἀηθίας και μυρίων κακῶν δὲν εἶναι τὸ νὰ τρέφῃς τοὺς πτωχοὺς και τὰς χήρας, ὄλλα νὰ

18. Ὁ Χρῆστος ἀναφέρει εἰς τὴν Ταθίθῃ ἡ ἀρχαῖα, χριστιανὴν τῆς Ἰόππης, γνωστοτάτην διὰ τὰ ἀγαθὰ ἔργα και τὰς ἐλεημοσύνας τῆς. Ὅταν ἐπέθανε, τὴν ἀνάστησεν ὁ Πέτρος μετὰ τὴν προσεχίαν του. (Πράξ. Πράξ. 9, 36-43).

τρέφῃς τοὺς θηλυπρεπεῖς και τὰς πόρνas. Διότι πολλάκις τὴν ἴδιαν ἡμέραν ἡ πόρνη ἀρπάζει ἀπὸ τοὺς φίλους του τὸν γαμβρὸν αἰχμάλωτον και ἀπέρχεται και ὄσῃκει τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν νόμφην και διαλύει τὴν συμπαθείαν και καταλύει τὴν ἀγάπην, πρὶν νὰ ἐξαφθῇ, και ρίπτει τὸν σπόρον τῆς μοιχείας. Αὐτὰ ἔπρεπε νὰ φοβοῦνται οἱ πατέρες και, ἂν μὴ τι ὄλλα, ν' ἀπαγορεύουν τὴν παρουσίαν εἰς τὸν γάμον τῶν μίμων και τῶν χορευτῶν. E' Διότι ὁ γάμος ἐθεσπίσθη, ὄχι διὰ νὰ ἀσελγῶμεν, ὄυτε διὰ νὰ πορνεύωμεν, ὄλλα διὰ νὰ σωφρονῶμεν. Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγει ὁ Παῦλος: «Διὰ τὸν κίνδυνον ὄμως τῆς παρεκτροπῆς εἰς πορνείας, ὡς ἔχη καθένas τὴν σύζυγον του και κάθε γυναῖκα τὸν ἴδικόν της ἄνδρα».¹⁹ Δι' αὐτὰ τὰ δύο λοιπὸν ἐθεσπίσθη ὁ γάμος, διὰ νὰ σωφρονῶμεν και διὰ νὰ γίνωμεν πατέρες. Ἄλλα ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς λόγους προηγείται ὁ λόγος τῆς σωφροσύνης. Ἀφού εἰσῆλθεν ἡ ἐπιθμία, εἰσῆλθε και ὁ γάμος διὰ νὰ περιορίσῃ τὴν ἀκολασίαν²⁰ και νὰ μᾶς μάθῃ νὰ ἀρκοῦμεθα εἰς μίαν γυναῖκα. Διότι τὰ τέκνα δὲν τὰ δημιουργεῖ ἀποκλειστικὰ ὁ γάμος, ὄλλα ὁ λόγος ἐκεῖνος τοῦ Θεοῦ, πού λέγει: ¹⁹ A' «αὐξάνεσθε και πληθύνεσθε και γεμίσετε ὄλην τὴν γῆν».²¹ Καὶ αὐτὸ τὸ ἀποδεικνύουν ὄσοι ἦλθον μὲν εἰς γάμον, χωρὶς ὄμως νὰ γίνωμεν πατέρες. Ὅσατε προηγείται αὐτὸς ὁ λόγος τῆς σωφροσύνης, και μάλιστα τώρα, πού ὄλη ἡ οἰκουμένη ἔχει γεμίσει ἀπὸ τὸ ἀνθρώπων γένος.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν μὲν ἐπεκράτει ὁ πόθος τῶν τέκνων, διότι καθένas ἤθελε νὰ ἀφήσῃ ἐνθῶμιον και ἀνάμνησιν ἀπὸ τὴν ἴδικὴν του ζωῆν. Ἐπειδὴ, ὄδηλαδὴ, δὲν ὑπῆρχαν ἀκόμη ἐλπίδες ἀναστάσεως, ὄλλα ἐκυριάρχει ὁ θάνατος και ἐπίστευαν, ὄτι ὄσοι ἀπέθνησκαν ἐχάνοντο μετὰ τὴν ζωὴν αὐτὴν, ἔδωσεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν παρηγορίαν τῶν τέκνων, ὡστε νὰ μένουν ὡς ζωντανὰ εἰκόνας τῶν μεταστάντων, B' ὡστε ἀφ' ἐνός μὲν νὰ διατηρῆται τὸ γένος μας, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἀποτελοῦν μεγίστην παρηγορίαν τὰ τέκνα τῶν και εἰς ὄσους ἐπράκειτο νὰ ἀποθάνουν και εἰς τοὺς φίλους τῶν. Καὶ διὰ νὰ καταλάβῃς ὅτι δι' αὐτὸ κυρίως τὰ τέκνα ἦσαν ποθητὰ, ἄκουσε πῶς θρηνεῖ και παραπονεῖται πρὸς τὸν Ἰώβ ἡ γυναῖκα του μετὰ τὰ πολλὰ πλή-

19. A' Κορινθ. 7, 2.

20. Ἐ ἡ λέξις τὸς καμμένον ἀμειρία σημαίνει τὴν ἐκ τῆς καθαρῆς μῆνου και παραθερεμένου ὡς ὄρθου ἄλλοειδὸς ἡ ὑπερβολὴν.

21. Γεν. 1, 28.

γματα. Ἰδοῦ, λέγει, ἐγάθη ἡ ἀνάμνησίς σου ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, αἱ υἰοὶ σου καὶ αἱ θυγατέρες σου.²³ Καὶ πάλιν ὁ Σαούλ λέγει πρὸς τὸν Δαυὶδ: Ὁρκίᾳ μου λοιπὸν σήμερον ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ὅτι δὲν θὰ ἐξαλαφρέωσῃς τοὺς ἀπογόνους μου καὶ δὲν θὰ ἐξαφανίσῃς τὸ ὄνομά μου ἀπὸ τὸν πατρικὸν μου οἶκον.²⁴ Ἐπειδὴ ὁμως εὐρίσκεται τώρα «ἐπὶ θύραις» ἡ ἀνάστασις καὶ οὐδεὶς λόγος γίνεται πλέον διὰ θάνατον, ἀλλὰ καθίζωμεν πρὸς ἄλλην ζωὴν, καλύτεραν ἀπὸ αὐτὴν, εἶναι περιττὴ ἡ ἀσχολία μας μὲ αὐτά.

Ε Διότι, ἐὰν ἐπιθυμῆς ν' ἀποκτήσῃς παιδιὰ, θὰ δυναθῆς ν' ἀποκτήσῃς πολὺ καλύτερα καὶ χρησιμώτερα τώρα, πού εἰσῆχθησαν αἱ πνευματικαὶ ὠδίνες καὶ καλύτερος τοκετός καὶ χρησιμώτεροι γηροκόμοι. Ὅποτε μία εἶναι ἡ αἰτία τοῦ γάμου, νὰ μὴ ἐκτρεπώμεθα εἰς πορνείας, καὶ διὰ τοῦτο εἰσῆχῃ αὐτὸ τὸ φάρμακον. Ἐὰν ὁμως πρόκειται καὶ μετὰ τὸν γάμον νὰ πορνεύσῃς τότε μάταια, ἀσκοπα καὶ ἀνώφελα ἦλθες εἰς γάμον. Ἡ μάλλον ἔχει μόνον ἀσκοπα καὶ μάταια, ἀλλὰ καὶ ἐπιζήμια. Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ μὴ ἔχῃς γυναῖκα καὶ νὰ ἐκτρέπῃσαι εἰς πορνείαν καὶ νὰ συνεχίσῃς τὸ ἴδιον καὶ μετὰ τὸν γάμον. Διότι αὐτὸ πλέον δὲν εἶναι πορνεία, ἀλλὰ μοιχεία. Δ Καὶ μολοντὶ τὸ λεχθὲν φαίνεται παράδοξον, ἐν τούτοις εἶναι ἀληθινόν.

Δὲν ἀγνοῶ, βέβαια, ὅτι πολλοὶ θεωροῦν μοιχείαν, ὅταν κανεὶς διαφθεῖρῃ ὑπανδρὸν γυναῖκα μόνον. Ἐγὼ ὁμως λέγω, ὅτι μοιχεία εἶναι, καὶ ἂν κανεὶς προσέξῃ μὲ κακίην καὶ ἀκόλαστον διάθεσιν εἰτε πόρνην, εἰτε θεραπαινίδα, εἰτε ἄλλην γυναῖκα πού δὲν ἔχει ἄνδρα, ἐνῶ αὐτὸς ἔχει σύζυγον. Διότι τὸ ἐγκλημα τῆς μοιχείας δὲν κρίνεται μόνον ἀπὸ ἐκείνους πού δέχονται τὴν προσβολήν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκείνους πού τὴν κάμνουν. Ε Καὶ μὴ μοῦ ἐπικαλεσθῆς τώρα τοὺς κοσμικοὺς νόμους, πού σύρουν τὰς μοιχευομένας εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ζητοῦν ἀπὸ αὐτὰς εὐθύνας, ἐνῶ ἀπὸ τοὺς ἄνδρας, πού ἔχουν σύζυγους καὶ διαφθερίζουν τὰς θεραπαινίδας, δὲν ζητοῦν καμμίαν εὐθύνην. Ἀλλὰ ἐγὼ θὰ σοῦ ἀναγνώσω τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος κρίνει καὶ τιμωρεῖ ἐξ Ἰσοῦ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ θεωρεῖ καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις τὸ πρῶγμα μοιχείαν. Διότι, ἀφοῦ εἶπε «κάθε γυναῖκα ἄς ἔχη τὸν ἴδικόν της ἄνδρα», προσέθεσε: «Εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ ἄς ἀποδίδῃ ὁ ἄνδρας τὴν εὐ-

23. 1 Πέτρ. 1:6, 18, 17.
24. 1 Πέτρ. 4: 18, 21, 22.

νοῖαν καὶ τὴν ἀγάπην πού τῆς χρεωστεῖ.²⁵ Τί ἤθελεν, ὁμως, νὰ φανερώσῃ καὶ τὸ εἶπε αὐτό; 199 Α Ἄρα γε διὰ νὰ διαφυλάξῃ τὰ εἰσοδήματά της; Διὰ νὰ διατηρήσῃ αἰῶνα τὴν προικὰ της; Διὰ νὰ τῆς προσφέρῃ πολυτελεῖ ἱμάτια; Νὰ τῆς παραθέτῃ πλουσίαν τράπεζαν καὶ νὰ τῆς ἐξασφαλίσῃ λαμπρὸς ἐξόδους καὶ περιποιήσεις ἀπὸ πολλοῦς δούλους; Τί λέγεις; Ποῖον εἶδος ἀγάπης ζητεῖς; Διότι δὲν αὐτὰ ἀποτελοῦν τεκμήρια ἀγάπης. Δὲν ἐνωῶ τίποτε ἀπὸ αὐτά, λέγει, ἀλλὰ ἐνωῶ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν σεμνότητα. Τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρὸς δὲν ἀνῆκει πλέον εἰς τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ εἰς τὴν γυναῖκα. Ἄς διαφυλάττῃ λοιπὸν σῶμα τὸ κτήμά της καὶ ἄς μὴ τὸ μειώρῃ οὔτε νὰ τὸ φθείρῃ. Διότι καὶ μετὰ τῶν δούλων ἐκεῖνος θεωρεῖται ἀφωσιωμένος, ὁ ὁποῖος ὅταν παραλάβῃ τὰ χρήματα τοῦ Κυρίου, τὰ διαφυλάττει καὶ δὲν τὸ ἐξοδεύει. Ἐπειδὴ, λοιπὸν, τὸ σῶμα τοῦ ἀνδρὸς εἶναι κτήμα τῆς γυναίκας, ἄς φωνῇ ὁ ἄνδρας συνεπῆς εἰς τὴν φύλαξιν τῆς παρακαταθήκης. Β Διὰ νὰ μάθῃς λοιπὸν, ὅτι αὐτὸ ἐνωσεῖ, ὅταν εἶπε «ν' ἀποδίδῃ τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν ἀγάπην πού τῆς χρεωστεῖ», προσέθεσε: «Ἡ γυναῖκα ἄς γνωρίσῃ, ὅτι δὲν ἐξουσιάζει τὸ ἴδιον τῆς σῶμα, ἀλλὰ ἐξουσιαστὴς αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ πάντοτε εἶναι ὁ ἄνδρας της. Τὸ ἴδιον δὲ καὶ ὁ ἄνδρας δὲν ἐξουσιάζει τὸ σῶμα του, ἀλλὰ ἐξουσιαστὴς αὐτοῦ εἶναι ἡ γυναῖκα του.»²⁶ Ὅταν λοιπὸν ἴδῃς καμμίαν πόρνην νὰ προσπαθῇ νὰ σὲ δελεάσῃ, νὰ ἐπιβουλεύεται καὶ νὰ ποθῇ τὸ σῶμά σου, εἶπε πρὸς αὐτήν: Δὲν εἶναι ἰδικόν μου τὸ σῶμα, ἀλλὰ εἶναι τῆς συζύγου μου. Δὲν τολμῶ νὰ κάμω κατὰχρησιν αὐτοῦ οὔτε νὰ τὸ παραδώσω εἰς ἄλλην γυναῖκα. Τὸ ἴδιον ἄς κάμῃ καὶ ἡ γυναῖκα. Διότι εἰς τὸ θέμα αὐτὸ ὑπάρχει πλήρης ἰσοτιμία. Ἐν τούτοις εἰς τὰ ἄλλα ζητήματα ὁ Παῦλος δίδει μεγάλην ὑπεροχὴν εἰς τὸν ἄνδρα, ὅταν λέγῃ: «Ἀλλὰ καὶ καθένος ἀπὸ σῶς, ὅσοι εἰσθε νυμφευμένοι, ἄς ἀγαπᾶ τὴν γυναῖκά του ἀκριβῶς ἔτσι, ὅπως ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτὸν του. C Ἡ δὲ γυναῖκα, παραγγέλλω, νὰ σεβεται καὶ νὰ τιμᾷ τὸν ἄνδρα της.»²⁷ Ἐπίσης «Ὁ ἄνδρας εἶναι κεφαλὴ τῆς γυναίκας» καὶ «ἡ γυναῖκα ὀφείλει νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἄνδρα.»²⁸ Καὶ πάλιν εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην λέγεται: «Θὰ ἐξαρτᾶσαι δὲ πάντοτε ἀπὸ

25. Α' Κορινθ. 7, 2-3.
26. Ἰβὶδ. 4, στ. 4.
27. Ἰβὶδ. 5, 83.
28. Ἰβὶδ. 4, στ. 22.
29. Ἰβὶδ. 4, στ. 22.

τόν άνδρα σου και αυτός θα είναι κύριός σου».²⁹ Πώς όμως εδώ ανταποδίδει ίσην κυριότητα και δουλείαν και εις τόν άνδρα και εις τήν γυναίκα; Διότι τό να λέγη «ή γυναίκα δέν έξουσιάζει τό Ίδιόν της σώμα, αλλά ο άνδρας, όμως και ο άνδρας δέν έξουσιάζει τό Ίδιόν του σώμα, αλλά ή γυναίκα»³⁰ σημαίνει ότι εισάγει μεγάλην ισότητα. Και όπως εκείνος είναι κύριος του σώματος αυτής, έτσι και αυτή είναι κυρία του σώματος εκείνου. Διά ποιόν λόγον λοιπόν εισήγαγε τόσην ίσοτιμian; D Διότι εδώ πράγματι είναι αναγκαίο ή ύπεροχή. "Όταν όμως είναι καιρός σωφροσύνης και σεμνότητος, ο άνδρας εις τίποτε δέν πλεονεκτεί από τήν γυναίκα, αλλά τιμωρείται έξ ίσου με εκείνην, εάν παραδίσση τούς νόμους του γάμου. Και πολύ εύλόγως. Διότι ή γυναίκα δέν άφησε τόν πατέρα της και τήν μητέρα της και έλο της τό σπύτι και δέν ήλθε πρός σέ διά να υδριζεται, διά να έχης παρείσακτον εις τήν ζωήν σας μίαν θεραπευομένη και να διεξάγης μαζί της μυρίους πολέμους. Τήν έλαθες σύντροφον και κοικωνόν του βίου σου, έλευθέραν και ίσοτιμον.

Διότι πώς δέν είναι άστοπον, όταν λαμβάνης τήν προίκα, να παρέχης δλην σου τήν ευνοίαν και να φροντίξης ώστε να μη έλαττωθή κατά τι, ενώ αυτό που είναι πολυτιμότερον από δλην τήν προίκα, E τήν σωφροσύνην, δηλαδή, και τήν σεμνότητα και τό σώμα σου, που είναι Ιδικόν της κτήμα, να τό διαφθείρης και να τό μολύνης; "Αν μειώσης τήν προίκα, δίδεις λόγον εις τόν πενθερόν. "Αν μειώσης τήν σωφροσύνην, θα λογοδοτήσης εις τόν Θεόν, ο οποίος εισήγαγε τόν γάμον και σου παρέδωσε τήν γυναίκα. Και ότι αυτό είναι αληθές, άκουσε τί λέγει ο Παύλος διά τούς μοιχούς: «Εκείνος που γίνεται παραβάτης, δέν άθετεί άνθρώπου έντολάς, αλλά άθετεί τήν έντολήν του Θεού, ο οποίος σάς έδωσε και τό Πνεύμα του τό άγιον διά να διατηρήσθε με τήν χάριν του εις τήν αγνότητα και τόν άγιασμόν».³¹ 200 A Βλέπεις, λοιπόν, με ποιόν τρόπον απέδειξεν ο συλλογισμός, ότι μοιχεία δέν είναι μόνον να διαφθείρης μίαν ύπανδρον γυναίκα, αλλά να διαφθείρης και όποιανδήποτε πόρνην, έφ' όσον έχης Ιδικήν σου γυναίκα; "Όπως, δηλαδή, λέγομεν διά μίαν γυναίκα, ότι μοιχεύεται, εάν, ενώ έχει άνδρα, αμαρτήση με δούλον ή

29. Τεν. 3, 18.
30. Α' Κορινθ. 7, 4.
31. Α' Θεσσ. 4, 8.

με όποιονδήποτε άλλον, έτσι δυνάμεθα να ειπώμεν και διά τόν άνδρα ότι μοιχεύει, αν άσεληγή ή με θεραπευομένη ή με όποιανδήποτε άλλην κοινήν γυναίκα, ενώ έχει σύζυγον. "Ας μη άμελώμεν λοιπόν διά τήν σατηρίαν μας και άς μη εκθέτωμεν τήν ψυχήν μας εις τόν διάβολον με τήν αμαρτίαν αυτήν. Διότι από αυτήν τήν αίτιαν προέρχεται ή διάλυσις οικογενειών και αι αναριθμητοί φιλονικίαί. "Από αυτήν τήν αίτιαν ή αγάπη σιγοσθίνει και ή συμπόθεια ύπαχωρεί και εξαφανίζεται. B "Όπως, δηλαδή, είναι άδύνατον ένας άνθρώπος σώφρων να παραμελήση και να περιφρονήση τήν γυναίκα του, έτσι πάλιν είναι άδύνατον ο άσεληγής και ο άκόλαστος να αγαπή τήν γυναίκα του, ακόμη και αν είναι ή ώραιότερα όλων. Διότι ή αγάπη γεννιέται από τήν σωφροσύνην και τά άπειρα αγαθά γεννώνται από τήν αγάπην. Τάς άλλας γυναίκας να τάς βλέπης ως λιβίνιας, έχων ύπ' όψιν, ότι μετά τόν γάμον, αν κοιτάξης άλλην γυναίκα με άκολάτους οφθαλμούς, ή κοινή γυναίκα είναι αυτή ή ύπανδρος, γίνεσαι ένοχος μοιχείας. Αύτους τούς λόγους να τούς επαναλαμβάνης συχνά από μέσα σου. Και αν Ιδης να διεγείρεται μέσα σου έπιθυμία άλλης γυναίκος και συνεπεία τούτου ή γυναίκα σου σου φαίνεται δυσάρετος, C να εισέλθης εις τό δωμάτιόν σου, ν' αναίξης αυτό τό βιβλίον³² και, αφού λάβης μεσίτην τόν Παύλον, να επαναλαμβάνης συνεχώς αυτούς τούς λόγους, ώστε να κατασβέσης αυτήν τήν φλόγα. Και τότε ή γυναίκα σου θα γίνη πάλιν ποθητή, διότι καμμία έπιθυμία δέν θα ύποκλέπη τήν αγάπην σου προς αυτήν. Και δέν θα είναι μόνον ή γυναίκα σου ποθητοτέρα, αλλά και συ θα αισθανθής ότι είσαι σεμνότερος και άνεκτικώτερος. Διότι δέν ύπάρχει, πραγματικά δέν ύπάρχει τίποτε ισχυρότερον από τόν άνθρώπον, που μετά τόν γάμον του εκτρέπεται εις πορνείας. Διότι, όχι μόνο τόν πενθερόν του και τούς φίλους του και τούς άλλους ανθρώπους που συναντά, αλλά ακόμη και αυτούς τούς δούλους θα τούς έντρέπεται. Και τό φοβερόν δέν είναι μόνον αυτό, αλλά είναι και τό γεγονός ότι θα βλέπη και τό Ίδιον τό σπύτι του χειρότερον από κάθε φυλακήν, D καθώς θα έχη πρό οφθαλμούς τήν έρωμένην και θα φαντάζεται διαρκώς τήν πόρνην.

Θέλεις να μάθης με ακρίβειαν πόσον μεγάλο είναι τό κακόν; Σκέψου ποιόν ζωην κáμνουν αυτοί που ύποπτεύονται τάς γυναίκας των, πόσον άηδής τούς φαίνεται ή τρο:

32. Δηλαδή, τήν Άγιαν Γραφήν.

φή, πόσον άγευστα τὰ ποτά. Τό τραπέζι φαίνεται ώσαν νά είναι γεμάτο δηλητήρια. Καί άποφεύγουν τήν οικίαν των ώσαν θλεθρον, ώσαν νά είναι γεμάτη από μυρίας συμφοράς. Δέν έχουν ύπνον, ή νύκτα δέν τούς κατευοάζει, ούτε ή συντροφία τών φίλων, ούτε αὐτὰ αἱ άκτίνες τοῦ ήλιου. Ε' Αλλά νομίζουν, ότι ένοχλοῦνται καί από αυτό τό φως τοῦ ήλιου, όχι μόνον όταν ἴδουν τήν γυναίκα των νά μοιχεύεται, αλλά καί αν άπλώς τήν υποπτεύωνται. Νά φαντασθής, ότι τὰ ἴδια υποφέρει καί ή γυναίκα, όταν άκούσῃ από ένα, οἰονόησποτε, ή καί υποπτευθῇ άπλώς, ότι έπήγεσ με μίαν πόρνην. Σκεπτόμενος λοιπόν δλ' αὐτὰ νά μή άποφεύγῃς μόνον τās μοιχείας, αλλά καί τās υποψίας. Καί αν άδικως σε υποπτευθῇ, φρόντισε νά τήν πείσῃς καί νά τήν θεραπεύσῃς από τήν υποψίαν. Διότι αὐτό δέν τό κάμνει από έχθρον ή άλαζονείαν, αλλά από ένδιαφέρον. 201 Α καί διότι φοβείται πολύ διά τό ἴδικόν της κτήμα. Καθ' όσον, όπως είπα προηγουμένως, τό ἴδικόν σου σώμα είναι κτήμά της, καί μάάλιστα πολυτιμότερον από όλα τὰ κτήματα. Μή τήν άδικήσῃς λοιπόν εἰς τὰ πλέον σημαντικά καί μή τῆς δίωσῃς καιρίον πλῆγμα.

Αλλά αν εκείνην τήν καταφρονήσῃς, τουλάχιστον νά φοβηθῆς τόν Θεόν, ό οποίος έκδικείται δλας αὐτάς τās άμαρτίας καί ώρισεν άφάρητους τιμωρίας διά τὰ άμαρτήματα αὐτοῦ τοῦ είδους. Δι' όσους άποτολμοῦν αὐτὰ είπε ότι θά ριφθοῦν εἰς τήν κόλασιν «που τό σκουλήκι πού θά κατατρώγῃ τούς καταδικασμένους εκεί, δέν θά έχη τέλος, καί ή φωτιά πού θά τούς κατακαίῃ, δέν θά σβήνῃ».²⁰⁴ Αλλά εάν πάλιν τὰ μέλλοντα δέν σε φοδίζουν τόσο, τουλάχιστον νά φοβηθῆς τὰ παρόντα. Διότι, ως γνωστόν, πολλοί από αὐτούς πού προσκολλώνται εἰς τās πόρνας, έχάθησαν κακήν κακώς από αὐτόν τόν κόσμον, Β παγιδευμένοι εἰς περιέργους δόλους τών πορνῶν. Διότι: εκείναι εἰς τήν προσπάθειάν των νά τόν άποσπάσουν από τήν νόμιμον σύζυγόν του καί νά τόν δέσουν όριστικώς με τόν έρωτῶν, συνήθως χρησιμοποιοῦν μαγανείας καί κατασκευάζουν έρωτικά φίλτρα καί πολλές άλλας άπάτας μετέρχονται. Καί, αφού με όλα αὐτὰ τόν έμβάλλουν εἰς μεγάλην δύναμیان καί τόν παραδῶσουν εἰς τήν φθοράν καί τήν θάσμιαν εξάντλησιν καί τόν τυλίξουν με άναρίθμητα κακά, τόν εξαποστέλλουν εἰς τόν άλλον κόσμον. Αν δέν φοβείσαι τήν κόλασιν, άνθρωπέ μου, φοβήσου τουλάχιστον τās

203. Μάρκ. 11, 36.

μαγικός πλεκτάνας αὐτῶν. Διότι, όταν με τήν άσελείαν σου αὐτήν άποστερήσῃς τόν έαυτόν σου από τήν συμπαράστασιν τοῦ Θεοῦ, C καί μένης χωρίς τήν άκωβεν δοθήθειαν, σε παραλαμβάνει άφόςως ή πόρνη καί, αφού καλέσῃ τούς ἴδικούς της δαίμονας καί ράψῃ τὰ μαγικά της καί όργανώσῃ τὰ δόλια σχέδιά της, κατανική τήν σωτηρίαν σου με μεγάλην εύκολίαν, αφού σε καταντήσῃ δνειδος καί περιγελῶν εἰς δλους τούς κατοίκους τῆς πόλεως, ώστε, ενώ θά είσαι εἰς άθλίαν κατάστασιν, νά μή σε λυπητῇ κανείς. «Διότι ποίος θά λυπηθῇ», λέγει, «τόν γόητα, πού τόν έδάγκωσε τό φίδι, καί δλους, όσοι πλησιάζουν τὰ άγρια θηρία;».²⁰⁴ Παραλείπω τήν χρηματικήν ζημίαν, τās καθημερινάς υποψίας, τήν άλαζονείαν, τήν έπαρσιν καί τήν προσβολήν πού έκδηλώνουν αι πόρνοι πρὸς τούς ανήτους, πράγματα D πού είναι πικρότερα από χιλίους θανάτους. Καί τήν μὲν γυναίκα σου σιχῶ δέν τήν άνέχεσαι όταν σοῦ εἴπῃ ένα δαρύν λόγον, ενώ τήν πόρνην τήν προσκυνεῖς καί όταν αὐτή σε ραπίσῃ.

Καί δέν έντρέπεται, ούτε κοκκινίζει, ούτε εὔχεσαι ν' ανοίξῃ ή γῆ νά σε καταπιῇ: Πῶς θά δυναθῆς νά εισέλθῃς εἰς τήν Εκκλησίαν καί νά ύψώσῃς τās χείρας σου εἰς τόν οὐρανόν; Μὲ ποῖον στόμα θά καλέσῃς τόν Θεόν, μήπως με αὐτό, με τό όποῖον έφίλησες τήν πόρνην; Καί δέν φοβείσαι, δέν φρίττεις, πὲς μου μήπως καταπέσῃ άνωθεν κεραυνός καί κατακόσῃ τήν άναίσχυντον κεφαλήν σου; Καί αν διαφύγῃς τήν προσοχήν τῆς άδικημένης συζύγου σου, δέν θά διαφύγῃς ποτέ τήν προσοχήν τοῦ άκοιμήτου οφθαλμοῦ. Ε' Διότι καί εἰς τόν μοιχόν εκείνον ό όποῖος έλεγεν: κῦρῶ μου είναι σκοτάδι καί ταῖχοι, διατί φοβοῦμαι, άπήνησεν ό σοφός εκείνος με τούς εἰςῆς λόγους: Διότι αἱ οφθαλμοί τοῦ Κυρίου είναι άπειρώς φαινετότεροι από τόν ήλιον, καθώς παρακολουθοῦν τὰ έργα τών ανθρώπων.²⁰⁵ Διά τοῦτο ό Παῦλος έλεγε: «Ας έχη καθένας τήν σύζυγόν του καί κάθε μία ας έχη τόν ἴδικόν της άνδρα. Εἰς τήν γυναίκα του ας αποδίδῇ ό άνδρας τήν εὐνοίαν καί τήν άγάπην πού τῆς χρεωστῇ. Όμοίως θε καί ή γυναίκα ας αποδίδῇ τό αὐτό εἰς τόν άνδρα της». Η «από τὰ χεῖλη πόρνης γυναικός στάζει μέλι, τό όποῖον πρὸς στιγμήν μόνον γλυκαίνει τόν φάρυγγά του. Έπειτα όμως θά εὖρης

204. Σαμ. 2στ. 12, 13.
205. 1 Κορ. 2στ. 2στ. 23, 18-19.

αυτό πικρότερον από την χολήν.³⁶ A και άκουσιμένον περισσότερο από δίκον μαχαίρι.³⁷ Τό φίλημα λοιπόν της πόρνης περιέχει θηλητήριο, πού δέν φαίνεται και είναι κρυμμένον. Διατί λοιπόν επιδιώκει την ήδονήν πού σέ προσβάλλει, πού γεννά τόν θλεθρον και προκαλεί άνίστατον πληγήν, ενώ είναι δυνατόν νά ευφραίνεσαι χωρίς νά δοκιμάζης κανένα θενόν; Διότι εις την νόμιμον σύζυγον υπάρχει μαζί και ήδονή και ασφάλεια και άνεσις και τιμή και κοσμιότης και ήσυχος συνείδησις. Αντιθέτως, εκεί υπάρχει πολλή πικρία, μεγάλη θλάση και διαρκής έλεγχος. B "Όποτε, εάν κανείς επιδιώκη την ήδονήν, αυτός κυρίως άς άποφεύγη την σικνααστραφήν του με τάς πόρνας. Διότι δέν υπάρχει πικρότερον από αυτήν την συνήθειαν, δέν υπάρχει άηδέστερον από αυτήν την ένωσην, τίποτε μισώτερον από τά ήθη της. «Ός πρós άξιαγάπητον έλαφον και χαριτωμένον πουλαράκι άς είναι ή αγάπη σου και ή άναστροφή σου πρós την σύζυγόν σου. Πίνε νερό από την ιδικήν σου πηγήν».³⁸ Αφού έχεις πηγήν με νερό καθαρόν, διατί τρέχεις εις λάκκον γαιάτων θόρθωρον, πού μυρίζει κόλασιν άπερίγραπτον. Ποίαν άπολαγίαν θά δώσης; Ποίαν συγγνώμη θά τύχης; "Αν αυτοί πού έκτρέπονται εις πορνείας πρίν από τόν γάμον, τιμωρούνται, όπως εκείνος πού ήταν ένδεδυμένος με τά ρυπαρά ρούχα,³⁹ πολύ περισσότερο θά τιμωρηθούν αυτοί πού τό κάμνουν αυτό μετά τόν γάμον. C Διότι αυτοί έδω είναι ένοχοι διπλοϋ και τριπλοϋ έγκλήματος, διότι, ενώ είχαν την άπόλαυσίν των, άπεακίρησαν εις εκείνην την ασέλγειαν και διότι τό πρᾶγμα εις την περίπτωση αυτήν δέν είναι μόνον πορνεία, αλλά λογίζεται και μοιχεία, πράγμα πού είναι θωρότερον από κάθε άμαρτίαν.

Αυτό, λοιπόν, άς μή παύωμεν ποτέ νά τά λέγωμεν και εις τόν έαυτόν μας και εις τάς γυναίκας. Δι' αυτό και εγώ θά τελειώσω την όμιλίαν μου με αυτούς τούς λόγους: «Διά τόν κίνδυνον της παρεκτροπής εις τάς πορνείας, άς έχη καθένας την σύζυγόν του, και κάθε μία άς έχη τόν ιδίκόν της άνδρα. Εις την γυναίκα του άς άποδίδη ό άνδρας την έθνοίαν και την αγάπην πού της χρωστέι. Όμοίως δέ και ή γυναίκα άς άποδίδη τό αυτό εις τόν άνδρα της. D Ός πρós δέ τάς ιδιαιτέρας σχέσεις του άνδρου

36. Περσιν. 5, B· 4.

37. Περσιν. 5, 18 και 18.

38. Πρώτ. Ματθ. 22, 11-13.

γύνου, άς γνωρίζη ή γυναίκα, ότι δέν έξουσιάζει τό ίδιον της σώμα, άλλ' έξουσιαστής αυτού έντός του νόμου του Θεού πάντοτε είναι ό άνδρας της. Τό ίδιον και ό άνδρας δέν έξουσιάζει τό σώμα του, αλλά έξουσιαστής αυτού είναι ή γυναίκα του».⁴⁰ Αυτούς λοιπόν τούς λόγους νά τούς τηρώμεν με εύλάβειαν και παντού, και εις την αγοράν και εις τό σπίτι, και την ήμέραν και την νύκτα, και εις την τράπεζαν και εις την κλίνην και παντού νά τούς σκεπτάμεθα και νά διαπαιδαγωγώμεν τάς γυναίκας νά τούς λέγουν πρós ήμάς και νά άκούουν από ήμάς, διά νά ζήσωμεν με σωφροσύνην τόν παρόντα βίον και νά επιτύχωμεν την βασιλείαν τών ούρανών, με την χάριν και την φιλανθρωπίαν του Κυρίου ήμών 'Ιησού Χριστού, διά του οποίου και μετά του οποίου δόξα εις τόν Πατέρα, μαζί και εις τό "Αγιον Πνεύμα εις τούς αιώνας τών αίωνων. Αμήν.

39. Α' Κορινθ. 7, 2-4.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

203 Α ΕΙΣ ΤΟ

«ΚΑΘΕ ΓΥΝΑΙΚΑ ΕΓΓΑΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΔΕΜΕΝΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΓΑΜΟΝ ΑΠΟ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ, ΟΣΟΝ ΚΑΙΡΟΝ ΖΗ Ο ΑΝΔΡΑΣ ΤΗΣ. ΕΑΝ ΟΜΩΣ ΑΠΟΘΑΝΗ Ο ΑΝΔΡΑΣ ΤΗΣ, ΕΙΝΑΙ ΒΑΣΤΑΡΑ ΝΑ ΨΑΝΑΡΕΓΘΗ ΜΕ ΟΠΟΙΟΝ ΘΕΛΕΙ, ΑΡΚΕΙ ΜΟΝΟΝ Ο ΓΑΜΟΣ ΤΗΣ ΝΑ ΓΙΝΗ ΕΓΜΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΘΕΛΗΜΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ. ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΓΝΩΜΗΝ ΜΟΥ ΟΜΩΣ ΕΙΝΑΙ ΕΓΓΥΧΕΣΤΕΡΑ, ΕΑΝ ΜΕΙΝΗ ΕΤΣΙ, ΔΗΛΑΔΗ ΧΙΡΑ.»¹

Ὁ μακάριος Παῦλος ἐνομοθετεῖ προηγουμένως περὶ τοῦ γάμου καὶ τῶν δικαιωμάτων ποῦ πηγάζουν ἀπὸ τὸν γάμον, ὅταν ἔγραφε πρὸς τοὺς Κορινθίους τὰ ἑξῆς: «Ὁσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ζητήματα ποῦ μοῦ ἐγράψατε, ἀπαντῶ τὰ ἑξῆς: Καλὸν εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ μὴ ἐγγίξη καὶ νὰ μὴ γνωρίσῃ διόλου γυναῖκα. Διὰ τὸν κίνδυνον ὁμοῦ τῆς παρεκτροπῆς εἰς πορνείας, ἃς ἔχη καθένας τὴν σύζυγόν του καὶ καθὲ μίαν ἃς ἔχη τὸν ἴδικόν της ἄνδρα».² Β Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀναλώσαμεν ὀλίγη τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν μας εἰς αὐτὴν τὴν ῥῆσιν. Λοιπὸν, εἶναι ἀνάγκη καὶ σήμερον νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ τὸ ἴδιον θέμα, διότι καὶ σήμερον ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ διὰ τὰ ἴδια πράγματα. Καὶ πραγματικὰ τὸν ἤκούσατε νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ λέγῃ: «Καθε γυναῖκα ἐγγαμος εἶναι δεμένη εἰς τὸν γάμον ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, ὅσον καιρὸν ζῇ ὁ ἄνδρας της. Ἐὰν ὁμοῦ ἀποθάνῃ ὁ ἄνδρας της, εἶναι ἐλευθέρη νὰ ὑπανδρευθῇ μὲ ὅποιον θέλει, ἀρκεῖ μόνον ὁ γάμος της νὰ γίνη σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. Κατὰ τὴν γνώμην μου ὁμοῦ εἶναι εὐτυχέστερα, ἐὰν μείνῃ ἔτσι, δηλαδὴ, χίρα. Νομίζω δὲ ὅτι ἔχω καὶ ἐγὼ Πνεῦμα Θεοῦ, τὸ ὅποιον μὲ καθοδηγεῖ διὰ νὰ μὴ πλανώμαι».³ Ἄς τὸν ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν καὶ σήμερον καὶ ἃς ὁμιλήσωμεν δι' αὐτὸ τὸ θέμα. C Διότι ἀκολουθοῦντες τὸν Παῦλον θὰ ἀκολουθήσωμεν ὅπως ἀθέητος τὸν Χρι-

1. Α' Κορινθ. 7, 39 - 40.
2. Α' Κορινθ. 7, 1 - 2.
3. Α' Κορινθ. 7, 39 - 40.

στόν, διότι καὶ ἐκεῖνος, ἀκολουθῶν τὸν Χριστὸν καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν του, τὰ ἔγραψεν ὅλα αὐτά. Καὶ πραγματικὰ, ἕνας γάμος εὐτυχισμένος δὲν εἶναι πρᾶγμα τυχαῖον, ὅπως ἀκριβῶς γίνεταί αἰτία μυρίων συμφορῶν, ὅταν δὲν τὸν χρησιμοποιοῦμεν καλῶς καὶ πρεπόντως. Διότι ἡ γυναῖκα ὅπως εἶναι δεμένη τοῦ ἄνδρος, ἔτσι πολλάς φορές γίνεταί καὶ ἐχθρὸς του. Ὅπως εἶναι ἕνα λιμάνι ὁ γάμος, ἔτσι δύναται νὰ γίνη καὶ ναυάγιον, διὰ θεοῦ ἀπὸ τὴν φύσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν διάθεσιν αὐτῶν ποῦ τὸν χρησιμοποιοῦν κακῶς. D Διότι αὐτὸς ποῦ τιμᾷ τὸν γάμον συμφῶνως πρὸς τοὺς ἱεροῦς νόμους ποῦ τὸν διέπουν, αὐτὸς εὐρίσκει εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ εἰς τὴν σύζυγόν του κάποιαν παρηγορίαν καὶ ἀνακούφισιν ἀπὸ ὅλα τὰ κακά ποῦ τὸν περιβάλλουν εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ ὅπουδήποτε ἄλλου. Ἐνῶ ἐκεῖνος ποῦ ἀντιμετωπίζει τὸν γάμον ὡς μίαν ἀπλήν καὶ τυχαίαν ὑπόθεσιν, αὐτὸς καὶ ἂν ἀκόμη εἰς τὴν ἀγορὰν εὐρίσκη μεγάλην γαλήνην, ὅταν εἰσελθῇ εἰς τὴν οἰκίαν του θὰ συναντήσῃ σκοπέλους καὶ θεέλλας. Ἐπειδὴ λοιπὸν, ὁ κίνδυνος δὲν εἶναι περὶ τυχαίων πραγμάτων, εἶναι ἀνάγκη νὰ προσέξωμεν μὲ ἀκριβείαν τὰ λεγόμενα Ε καὶ ὅποιος πρόκειται νὰ λάβῃ γυναῖκα, νὰ τὸ πράξῃ τοῦτο συμφῶνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Παύλου ἢ μᾶλλον μὲ τοὺς νόμους τοῦ Χριστοῦ. Γνωρίζω, ὅτι εἰς πολλοὺς τὸ πρᾶγμα φαίνεται ὅτι εἶναι καιροφανές καὶ παράδοξον. Μὰ, δι' αὐτὸ δὲν θὰ σιωπήσω, ἀλλὰ, ἀφοῦ σᾶς ἀναγνώσω πρῶτα τὸν νόμον, θὰ προσπαθῶ εἶτι νὰ λύσω τὴν φαινομενικὴν ἀντινομίαν.

Ποῖος εἶναι λοιπὸν ὁ νόμος ποῦ μᾶς ἔθεσεν ὁ Παῦλος; «Καθε ἐγγαμος γυναῖκα», λέγει, «εἶναι δεμένη εἰς τὸν γάμον ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου». Ὅστε δὲν πρέπει νὰ ἀποχωρίζεται ἀπὸ αὐτόν, ὅσον καιρὸν ζῇ ὁ ἄνδρας της, οὔτε νὰ θέγεται παρείσσικτον δεύτερον σύζυγον, οὔτε νὰ ἐργετοῖ εἰς δεύτερον γάμον. Καὶ κοίταξε νὰ ἴδῃς μὲ πόσῃ ἀκριβείαν χρησιμοποιεῖ τὰς λέξεις. Διότι δὲν εἶπε «νὰ συναικῆ μὲ τὸν ἄνδρα, ὅσον καιρὸν ζῇ», ἀλλὰ τί εἶπε; ²⁰⁴ Α «Καθε γυναῖκα ἐγγαμος εἶναι δεμένη εἰς τὸν γάμον ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, ὅσον καιρὸν ζῇ ὁ ἄνδρας της». Συνεπῶς, εἴτε τοῦ ἐπιδώσῃ ἔγγραφον διαζυγίου, καὶ ἐγκαταλείψῃ τὴν οἰκίαν της, εἴτε ἀκολουθήσῃ ἄλλον ἄνδρα, εἶναι δεμένη ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, καὶ εἶναι μοιχαλὶς αὐτὴ ἡ γυναῖκα. Ἐὰν, λοιπὸν, ὁ ἄνδρας θέλῃ νὰ ἐκδιώξῃ τὴν γυναῖκα ἢ ἡ γυναῖκα νὰ ἀφήσῃ τὸν ἄνδρα, ἃς ἐνθυμῆται αὐτὴν τὴν ῥῆσιν καὶ ἃς νομίζῃ ὅτι εἶναι παρῶν ὁ

Παῦλος καὶ τὴν καταδιώκει φωνάζων καὶ λέγων: «Κάθε ἔγγαμος γυναίκα εἶναι δεμένη εἰς τὸν γάμον μετὰ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου». Ὅπως, δηλαδή, οἱ δούλοι ποὺ δραπέτευουν, καὶ ἂν ἐγκαταλείψουν τὴν οἰκίαν τοῦ Κυρίου, σύρουν μαζί τὴν ἄλυσαν, ἔτσι καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ ἂν ἐγκαταλείψουν τοὺς ἄνδρας τῶν, Β' ἀντὶ τῆς ἀλύσου ἔχουν τὸν νόμον ποὺ τὰς καταδικάζει, ποὺ τὰς κηρύσσει ἐνόχους διὰ μοιχείαν, ποὺ κατηγορεῖ τοὺς ἄνδρας ποὺ τὰς λαμβάνουν καὶ λέγει, ὅτι, ζῆ ὁ ἄνδρας τῆς, καὶ συνεπῶς τὸ πρᾶγμα συνιστᾷ μοιχείαν. «Διότι: κάθε ἔγγαμος γυναίκα εἶναι δεμένη εἰς τὸν γάμον μετὰ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, ὅσον καιρὸν ζῆ ὁ ἄνδρας τῆς. Καὶ καθένας ποὺ θὰ νυμφευθῆ διεζευγμένην γυναίκα, γίνεται μοιχός». Καὶ πότε, θὰ ἐρωτήσῃ κάποιος, θὰ τῆς ἐπιτραπῆ νὰ ἔλθῃ εἰς δεύτερον γάμον; Πότε; Ὅταν ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴν ἄλυσαν, ὅταν ἀποθάνῃ ὁ ἄνδρας τῆς. Καὶ διὰ νὰ τὸ ἐκφράσῃ αὐτὸ δὲν προσέθεσεν, ἂν ἀποθάνῃ ὁ ἄνδρας τῆς, «εἶναι ἐλευθέρη νὰ νυμφευθῆ μετὰ ὅποιον θέλει», ἀλλὰ εἶπεν «ἂν κοιμηθῆ» σχεδὸν παρηγορῶν τὴν γυναίκα ποὺ ἔμεινε χήρα καὶ πείθων αὐτὴν νὰ μείνῃ πιστὴ εἰς τὴν μνήμην τοῦ συζύγου τῆς καὶ νὰ μὴ λάθῃ δεύτερον ἄνδρα. C' Δὲν ἀπέθανεν ὁ ἄνδρας σου, ἀλλὰ κοιμάται. Καὶ ποῖος δὲν περιμένει τὸν κοιμώμενον; Διὰ τοῦτο λέγει: «Ἐὰν ὅμως ἀποθάνῃ ὁ ἄνδρας τῆς, εἶναι ἐλευθέρη νὰ ὑπανδρευθῆ μετὰ ὅποιον θέλει». Δὲν εἶπεν, νὰ ὑπανδρευθῆ, διὰ νὰ μὴ φανῆ ὅτι ἄσκει δίαν καὶ ἐξαναγκασμόν. Οὔτε τὴν ἐμποδίζει, ἂν θέλῃ, νὰ ἔλθῃ εἰς δεύτερον γάμον, οὔτε, ἂν δὲν ὀκλή, τὴν προτρέπει πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ ἀνέγκωσεν ἀπλῶς τὸν νόμον, ὅταν εἶπε «εἶναι ἐλευθέρη νὰ νυμφευθῆ ὅποιον θέλει». Λέγων ὅμως, ὅτι γίνεται ἐλευθέρη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου τῆς, ἔδειξεν ὅτι πραγματοποιήσῃ, ὅσον ἔζη, ἦταν δούλη. Ἀφοῦ λοιπὸν εἶναι δούλη καὶ ὑπόκειται εἰς τὸν νόμον, ἀκόμη καὶ χιλία ἔγραψα διὰ τὸν γάμον νὰ λάθῃ, ἐπιτίπτει εἰς τὸν νόμον τῆς μοιχείας. Διότι οἱ μὲν δούλοι ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ ἀλλάσσουν κυρίου ἔστω καὶ ἂν ζοῦν αὐτοί, D' ἐνῶ εἰς τὴν γυναίκα δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀλλάσῃ ἄνδρα, ἐφ' ὅσον ζῆ ὁ σύζυγός τῆς, ἐπειδὴ ἡ ἐνέργεια αὐτὴ ἀποτελεῖ μοιχείαν. Καὶ μὴ μὲν ἀναγνώσῃ τοὺς πολιτικούς νόμους, ποὺ διατάσσουν τὴν ἐκδοσὴν διεζυγίου καὶ τὸν χωρισμόν. Διότι ὁ Θεὸς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν πρόκειται νὰ σὲ κρίνῃ μετὰ τοὺς νόμους αὐτοῦς, ἀλλὰ σύμφωνα μετὰ τοὺς νόμους

4. Ματθ. 5, 32.

ποὺ ὁ ἴδιος ἐθέσπισεν. Μὰ, καὶ οἱ πολιτικοὶ νόμοι δὲν ἐθέσπισαν τὸ διαζύγιον ἀπλῶς καὶ ἀπολύτως, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ θεωροῦν τὸ πρᾶγμα κολάσιμον. Ὅποτε καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀποδεικνύεται, ὅτι ἀποστρέφονται τὴν ἁμαρτίαν αὐτὴν. Τὴν γυναίκα, λοιπὸν, ποὺ γίνεται αἰτία διεζυγίου τὴν ἐκδιώκουν γυμνὴν καὶ ἐστερημένην χρημάτων E καὶ εἰς αὐτὸν, ὅπο τὸν ὅποιον προῆλθεν ἡ ἀφορμὴ τῆς διαλύσεως τοῦ γάμου, ἐπιβάλλουν καὶ χρηματικὸν πρόστιμον. Συνεπῶς, δὲν ἐπαινοῦν τὴν πράξιν αὐτὴν, ἀφοῦ ἐπιβάλλουν αὐτὴν τὴν τιμωρίαν.

Ἄλλὰ τί λέγει ὁ Μωϋσῆς; Καὶ ὁ Μωϋσῆς, λέγουν, τὸ ἴδιον ἔκαμε διὰ τὴν ἴδιαν αἰτίαν.⁶ Σὺ ὅμως ἀκουσε τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι «ἐὰν ἡ ἀρετὴ σας δὲν περιορῆσῃ καὶ δὲν ὑπερτερῆσῃ κατὰ πολὺ τὴν ἐξωτερικὴν ἀρετὴν τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, δὲν θὰ εἰσέλθετε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».⁷ Ἀκουσε πάλιν τὸν ἴδιον ποὺ λέγει: «Εἰς τὴν πόλιν τὴν γυναίκα σου, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ αἰτία μοιχείας, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ γίνῃ αὐτὴ μοιχάλις, ἂν συζευχῆ ἄλλον. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ θὰ νυμφευθῆ διεζευγμένην γυναίκα, γίνεται μοιχός».⁸ 205 A Διὰ τοῦτο ἦλθεν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἔλαβε μορφήν δούλου, διὰ τοῦτο ἔχουσε τὸ τίμιον αἷμα⁹ του, κατέλυσε τὸν θάνατον, ἐσθῆσε τὴν ἁμαρτίαν, ἔδωκε ἄφθονον τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, διὰ νὰ σὲ ὀδηγήσῃ πρὸς ὕψη-λοτέρην ἀντίληψιν τῆς ζωῆς. Ἄλλως τε καὶ ὁ Μωϋσῆς παλαιότερον δὲν θὰ ἐνομοθέτῃ τοῦτο, ἂν δὲν ἤναγκαζέτο εἰς συγκοτάσασιν ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας ἐκείνων διὰ τοὺς ὁποῖους ἐνομοθέτῃ. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἦσαν ἔτοιμοι διὰ φόβου καὶ ἐγέμίζαν τὰς οἰκίας τῶν ἀπὸ συγγενικὸν αἷμα καὶ δὲν ἐλογάριαζον οὔτε τοὺς ἰδικούς των οὔτε τοὺς ξένους, διὰ νὰ μὴ σφάξουν τὰς γυναῖκας ποὺ εἶχον εἰς τὴν οἰκίαν των, ἂν τοὺς ἐγίνοντο δυσάρεστοι, τοὺς διέταξε νὰ τὰς ἐκδιώξουν, διὰ νὰ καταργήσῃ ἕνα μεγαλύτερον κακόν, τὴν εὐκολίαν, δηλαδή, μετὰ τὴν ὅποιαν τὰς ἐσφάζουν. B Ὅτι ἦσαν μαρτοὶ δολοφόνου, ἀκουσε τοὺς ἰδίους τοὺς προφήτας ποὺ λέγουν: «Ζεῖς, οἱ ὅποιοι οὐκοδομεῖτε τὰ σπιτία σας εἰς τὴν Σιών μετὰ τὸ αἷμα τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἀδυνάτων, τὰς καταδικίας σας εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ μετὰ τὰς ἀδικίας ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν σας».¹⁰ Καὶ πάλιν: «Τὰ αἵματα χύνονται συ-

6. Πρῶτ. 24, 1-4.

8. Ματθ. 5, 32.

7. Ἐνθ. 4, στ. 32.

8. Μιχ. 3, 10.

νεχώσ και ἀνακατεύονται: τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο».⁹ Καὶ πάλιν: «Αἱ χεῖρές σας εἶναι γεγραμμένα αἵματα».¹⁰ Ὅτι παρεφέροντο ἀπὸ μαῖαν, ὄχι μόνον ἐναντίον τῶν ξένων, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τῶν οἰκείων των, τὸ φανερῶναι καὶ ὁ προφήτης ποῦ λέγει: «Ἐθυσίασαν τοὺς υἱοὺς των καὶ τὰς θυγατέρας των εἰς τὰ δαιμόνια, εἰς τὰ εἰδωλα».¹¹ Καὶ αὐτοὶ ποῦ δὲν ἐλυπήθησαν τὰ παιδιὰ των, δὲν ἦσαν δυνατὸν νὰ λυπηθοῦν τὰς γυναῖκας. Διὰ τὸ νὰ μὴ γίνῃ λοιπὸν αὐτὸ, δι' αὐτὸ ἐπέτρεψε τὸ διαζύγιον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς, ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν ἠρώτων καὶ τοῦ ἔλεγον C «πῶς ὁ Μωϋσῆς παρήγγειλε διὰ τὸ διαζύγιον, ὅτι πρέπει νὰ δώσῃ ὁ ἄνδρας ἔγγραφον διαζυγίου εἰς τὴν γυναῖκα καὶ τότε νὰ τὴν χωρίσῃ;»,¹² ἀποδεκνῶν, ὅτι δὲν νομοθετεῖ ἀντιθετὰ πρὸς ἐκεῖνον, ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «Ὁ Μωϋσῆς ἀπέβλεπεν εἰς τὴν σκληρότητα τῶν καρδιῶν σας (καὶ σὰς ἐπέτρεψε τὸ διαζύγιον), ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ὁμοῦ δὲν ἔχει γίνεῖ ἔτσι».¹³ ἀλλὰ ὁ Θεὸς «ποῦ ἐδημιούργησε τὰ πάντα, ἔκαμεν ἐξ ἀρχῆς τὸ πρῶτον ἀνδρόγυνον ἀπὸ ἓνα ἄνδρα καὶ ἀπὸ μίαν γυναῖκα».¹⁴ Ὡστε, εἰς αὐτὸ ἦσαν καλόν, λέγει, δὲν θὰ ἐδημιούργει ἓνα ἄνδρα καὶ μίαν γυναῖκα, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐπλασεν ἓνα, τὸν Ἀδάμ, θὰ ἐπλαθε καὶ δύο γυναῖκας, εἰς δευτέρως ἤθελε τὴν μὲν μίαν νὰ ἐκδιώξῃ, τὴν δὲ ἄλλην νὰ δεχθῇ. Τώρα ὁμοῦ μὲ τὸν ἴδιον τὸν τρόπον τῆς δημιουργίας εἰσήγαγε τὸν νόμον, διὰ τὸν ὁποῖον σὰς γράφω τώρα. Ποῖον δηλαδὴ; Νὰ ἔχη καὶ νὰ διατηρῇ κανεὶς διὰ παντὸς σύζυγον τὴν γυναῖκα, ὃ ποῦ ἐξ ἀρχῆς θὰ λάβῃ. Αὐτὸς ὁ νόμος εἶναι παλαιότερος ἀπὸ ἐκεῖνον (τοῦ Μωϋσέως), καὶ μάλιστα τόσο, ὅσον παλαιότερος τοῦ Μωϋσέως εἶναι ὁ Ἀδάμ. Ὡστε ἐγὼ τώρα δὲν καινοτομῶ οὔτε εἰσάγω ξένα δόγματα, ἀλλὰ παλαιότερα καὶ ἀρχαιότερα ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν. Ἀξίζει νὰ ἀκούσωμεν καὶ τὸν ἴδιον τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως, τὸν ὁποῖον ἐθέσπισε διὰ τὸ θέμα αὐτό: «Ἐάν κανεὶς λάβῃ σύζυγον καὶ συγκατοικήσῃ μὲ αὐτήν, θραδύτερον δὲ δὲν τοῦ ἀρέσῃ, διότι εὑρῆκεν εἰς αὐτὴν ἀσχημον πρᾶγμα (κάτι ποῦ τοῦ εἶναι ἀποκρουστικόν), δύνανται νὰ δώσῃ εἰς αὐτὴν γραπτὸν διαζύγιον καὶ ἀφοῦ τῆς τὸ ἔχει-

9. Γα. 4, 9.
10. Ἡβ. 1, 15.
11. Ματθ. 106, 87.
12. Ματθ. 19, 7.
13. Ἐβθ. 4ν. σ. 8.
14. Ἐβθ. 4ν. σ. 4.

ριση θὰ τὴν διώξῃ ἀπὸ τὸ σπίτι του».¹⁵ Πρόσεξε ὁμοῦ, δὲν εἶπε «νὰ γράψῃ ἔγγραφον διαζυγίου» καὶ «νὰ τὸ δώσῃ», ἀλλὰ τί εἶπε; «δύνανται νὰ συντάξῃ ἔγγραφον διαζυγίου καὶ νὰ τὸ δώσῃ εἰς τὰς χεῖράς της». Ἐ καὶ ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ μεταξύ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου τρόπου τῆς διατυπώσεως τοῦ κειμένου. Διότι τὸ νὰ εἴπῃς «νὰ γράψῃ» καὶ «νὰ δώσῃ» φανερῶναι διαταγὴν καὶ ἐπιταγὴν. Ἐνῷ τὸ νὰ εἴπῃ «δύνανται νὰ συντάξῃ ἔγγραφον διαζυγίου καὶ νὰ τὸ δώσῃ εἰς τὰς χεῖράς της», φανερῶναι ἀναγγελίαν τοῦ πράγματος καὶ ὄχι ὑποχρῶσαι πηγάζουσαν ἀπὸ τὸν νόμον. «Ἐάν κανεὶς», λέγει, «διώξῃ τὴν γυναῖκα του καὶ τὴν ἐξαποστείλῃ μακρὰν τῆς οἰκίας του καὶ ἐκεῖνη, ὅταν φύγῃ ἀπὸ τὸν πρῶτον σύζυγόν της, δύνανται νὰ ὑπανδρευθῇ ἄλλον. Ἐάν ὁμοῦ καὶ ὁ δεύτερος ἀνὴρ τὴν ἀποστραφῇ καὶ γράψῃ δι' αὐτὴν διαζύγιον καὶ τὸ παραδῶσῃ εἰς τὰ χεῖρα της καὶ τὴν διώξῃ ἀπὸ τὴν οἰκίαν του, ἢ εἰς ἀσχημὴν νὰ ἀποθάνῃ ὁ δεύτερος αὐτὸς ἀνὴρ, ποῦ τὴν εἶχε λάβει ὡς σύζυγόν του, ὁ πρῶτος σύζυγός της, ὁ ὁποῖος τὴν εἶχε ἀποπέμψῃ,¹⁶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπανεέλθῃ καὶ νὰ τὴν πάρῃ πάλιν ὡς σύζυγόν του».¹⁷ Ἐπειτα, δεκνῶν, ὅτι δὲν ἐπαίνει τὸ πρᾶγμα, οὔτε τὸ θεωρεῖ γάμον, ἀλλὰ κάμνει ἀπλῶς συγκατάθεσιν διὰ τὴν ἀδυναμίαν των, ἀφοῦ εἶπε ὁ πρῶτος σύζυγός της, ὁ ὁποῖος τὴν εἶχε ἀποπέμψῃ, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπανεέλθῃ καὶ νὰ τὴν πάρῃ πάλιν ὡς σύζυγόν του», προσέθεσε «ἀφοῦ ἐμιάνη μὲ τὴν συζυγικὴν ἔνωσιν μὲ ἄλλον»¹⁸ δεκνῶν μὲ τὴν λέξιν ποῦ χρησιμοποιοῖ, ὅτι ὁ δεύτερος γάμος, ὁ ὁποῖος γίνεται ἐν δαψῇ ἔξῃ ἀκόμη ὁ πρῶτος ἄνδρας, ἀποτελεῖ μίσημα μᾶλλον παρά γάμον. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε «μετὰ τὸν γάμον της». Βλέπει ὅτι ὁμιλεῖ συμφώνως πρὸς τὸν Χριστόν; Ἐπειτα προσέθεσε καὶ τὴν αἰτίαν: B «διότι τοῦτο εἶναι μισητὸν ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου».¹⁹ Καὶ ὁ Μωϋσῆς μὲν ἔτοι ὁμίλησεν. Ὁ προφήτης ὁμοῦ Μαλαχίας λέγει τὸ ἴδιον ἀκριδῶς πολὺ σαφέστερον ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν, ἢ μᾶλλον ὄχι ὁ Μαλαχίας, ἀλλὰ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Μαλαχίου, λέγων τὰ ἑξῆς: «Ἀξίζει λοιπὸν νὰ ἐπιβλέψω ἐγὼ εἰς τὰς χεῖράς σας;»²⁰ Καὶ συνεχίζει: «Διὰ ποῖον λόγον ἐγκατέλειψες τὴν γυναῖκα τῆς νε-

15. Δευτ. 24, 1.
16. Ἐβθ. 4ν. σ. 3-4.
17. Ἐβθ. 4ν. σ. 3.
18. Ἀνθολ.
19. Ματθ. 2, 13.

ότητός σου»; Και δεικνύων πόσον μεγάλο κακόν είναι, και αποκλείων τὴν δυνατότητα οιασδήποτε συγγνώμης δι' αὐτὸν ποῦ τὸ ἔπραξεν αὐτό, συνεχίζει μετὰ τῆς ἐξῆς: «Και αὐτὴ ἡ γυναῖκα ὑπῆρξεν ἕως τώρα σύντροφός σου και σύζυγός σου, σύμφωνα με τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, και δὲν εἶναι ἄλλος ἐκεῖνος ποῦ ἔπλασε τὸν Ἀδὰμ και ἄλλος ποῦ ἔπλασε τὴν Ἐδαν, Ἐ ἀλλὰ ὁ αὐτός Θεός ἀπὸ τὸ ὑπόλειμμα τοῦ θείου ἔμφυσήματος ἔπλασε, ἐξωγόνησε και τὴν γυναῖκα».²⁰ Πρόσεχε νὰ ἴδῃς πόσα δικαιώματα ἐπικαλεῖται. Πρῶτον τὸ δικαίωμα τῆς ἡλικίας, δταν λέγη «γυναῖκα τῆς νεότητός σου». Ἐπειτα τὸ ἀναγκαῖον, δταν λέγη «και αὐτὴ ὑπῆρξεν ἕως τώρα σύντροφός σου και σύζυγός σου». Τέλος τὸν τρόπον τῆς δημιουργίας: «ἀπὸ τὸ ἐγκατάλειμμα τοῦ θείου ἔμφυσήματος ἔπλασε, ἐξωγόνησε και τὴν γυναῖκα».

Ἐκτὸς ἀπὸ ὅλα αὐτά, προσθῆτει τὸ κύρος τοῦ δημιουργοῦ, πράγμα ποῦ εἶναι τὸ σημαντικώτερον ἀπὸ ὅλα. Αὐτὸ δεικνύει τὸ «δὲν τὴν ἔπλασεν ἄλλος». Δὲν δύνασαι, λέγει, νὰ εἴπῃς, ὅτι ἐσένα μὲν σὲ ἔπλασεν ὁ Θεός, ἐκείνην δὲ ὄχι ὁ Θεός, ἀλλὰ κάποιος ἄλλος κατώτερος ἀπὸ ἐκείνου, Ἐ ἀλλὰ ὁ ἴδιος Θεός ἔδωκε και εἰς τοὺς δύο ὑπόστασιν. Ὅστε, και ἂν μὴ τί ἄλλο, τούλάχιστον σεβάσου τοῦτο και φύλαττε τὴν ἀγάπην σου πρὸς αὐτήν. Διότι ἐάν πολλὰς φορὰς δοῦλοι ποῦ φιλονικοῦν μεταξὺ των, συμφιλιώνονται ἀπὸ τὸ γεγονός μόνον ὅτι εἶναι ἀνάγκη και οἱ δύο νὰ ὑπηρετοῦν τὸν ἴδιον κύριον, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ γίνεται τοῦτο εἰς τὴν περίπτωσίν μας, δταν ἔχωμεν ἀμφότεροι τὸν ἴδιον ὄχι μόνον κύριον, ἀλλὰ και δημιουργόν. Εἶδες ὅτι και εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην ἤρχισαν νὰ διατυποῦνται εἰς γενικὰς γραμμὰς αἱ ἐντολαὶ τῆς νέας φιλοσοφίας. Ἐ Ἄφου, δηλαδὴ, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀνετράφησαν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου και ὤφειλον πλέον νὰ δοκίμουν πρὸς τελειότερα δόγματα και ἐκεῖνος ὁ τρόπος ζωῆς ἐπλησίαζε πλέον πρὸς τὸ τέλος του, εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν ὁ προφήτης τοὺς ὀδηγεῖ πρὸς αὐτὴν τὴν φιλοσοφίαν. Ἄς ὑπακούωμεν λοιπὸν εἰς αὐτὸν τὸν καλὸν νόμον και ἄς ἀπαλλάξωμεν τὸν ἑαυτὸν μας ἀπὸ τὴν ἐντροπήν, και ὅτε νὰ ἐκδιώκωμεν τὰς ἰδικὰς μας γυναῖκας, ὅτε νὰ δεχώμεθα τὰς συζύγους τῶν ἄλλων, ποῦ ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ αὐτοῦς. Διότι μετὰ ποῖον πρόσωπον θὰ ἀντικρύσῃς τὸν ἄνδρα τῆς γυναίκας; Μετὰ ποῖους ὀφθαλ-

20. Ἐβθ. ἐν. στ. 14-15.

μοὺς θὰ ἴδῃς τοὺς φίλους ἐκείνου και τοὺς ὑπηρέτας του; ²⁰⁷ Ἀ Πραγματικά, ἀφού, δταν λάθῃ κανεὶς τὴν γυναῖκα ἐνὸς ἄλλου ποῦ ἀπέθανε και ἀντικρύσῃ ἔπειτα τὸν ἄνδρα τῆς γυναίκας αὐτοῦ, τὰράσσεται κατὰ κάποιον τρόπον και αἰσθάνεται ἄσχημα, ὡσάν νὰ ἔβλεπε ζωντανὸν τὸν ἄνδρα τῆς γυναίκας αὐτῆς, τότε ποῖον ζῶν θὰ κάμῃ, πὺς θὰ εἰσελθῇ εἰς τὴν οἰκίαν, μετὰ τί ψυχὴν, μετὰ τί μάτια θὰ ἴδῃ τὴν γυναῖκα ἐκείνου ὡς ἰδικὴν του γυναῖκα; Μᾶλλον δὲ δὲν δύναται δικαίως νὰ τὴν ὀνομάσῃ κανεὶς αὐτὴν τὴν γυναῖκα ὅτε γυναῖκα ἐκείνου ὅτε ἰδικὴν του γυναῖκα, ἐφ' ὅσον ἡ μοιχαλὶς δὲν εἶναι γυναῖκα κανενός. Διότι παρεβίωσε και τὰς συνθήκας ποῦ εἶχε συνάψῃ, μετὰ τὸν πρῶτον ἄνδρα τῆς, και πρὸς σὲ δὲν ἔλαβε μετὰ τοὺς προσήκοντας νόμους. Και δὲν θὰ ἦταν ἔργον ἐσχάτης β' ἀφορσύνῃς νὰ εἰσαγάγῃς εἰς τὴν οἰκίαν σου πράγμα γεμᾶτο ἀπὸ τόσα κακά; Μὴπως τάχα ὑπάρχει ἔλλειψις γυναικῶν;

Διὰ ποῖον λόγον, ἐνῷ ὑπάρχουν πολλαὶ γυναῖκες, τὰς ὁποῖας εἶναι δυνατόν νὰ λάβωμεν συμφώνως πρὸς τὸν νόμον και μετὰ καθαρὰν τὴν συνείδησιν, τρέχουμεν εἰς τὰς ἀπηγορευμένας, και καταστρέφουμεν τὰς οἰκίας μας και εἰσαγάγομεν εἰς αὐτὰς ἐμφυλίους πολέμους και δημιουργοῦμεν πανταχόθεν ἕνα ἐχθρικὸν περιβάλλον και ἀνοίγομεν τὰ στόματα μυρίων κατηγορῶν και καταισχυροῦμεν τὴν ἰδίαν τὴν ζωὴν μας και, τὸ χειρότερον ἀπὸ ὅλα, ἐπισωρευόμεν ἐναντίον μας τὴν ἀναπόφευκτον τιμωρίαν μας κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως; Διότι τί θὰ εἴπωμεν τότε εἰς ἐκείνον ποῦ μέλλει νὰ μᾶς κρίνῃ, δταν φέρῃ εἰς τὸ μέσον και ἀναγνώσῃ τὸν νόμον και μᾶς εἴπῃ: Ἐ Σὺς διέταξαι νὰ μὴ νυμφευθῆτε διεξευγμένην γυναῖκα και σὺς εἴπα, ὅτι τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἀποτελεῖ μοιχείαν; Πῶς λοιπὸν ἐτόλμησες νὰ προχωρήσῃς εἰς ἀπηγορευμένον γάμον; Τί θὰ εἴπωμεν και τί θὰ ἀπαντήσωμεν; Διότι δὲν πρέπει ἐκεῖ νὰ προβάλωμεν και νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τοὺς πολιτικούς νόμους, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη σιωπηλοὶ και δεμένοι νὰ ὀδηγηθῶμεν εἰς τὸ πῦρ τῆς κολάσεως μαζί με τοὺς μοιχοὺς και ἐκείνους ποῦ ἐβλάψαν τοὺς ξένους γάμους. Διότι ἐκεῖνος ποῦ διεξέυχθη τὴν γυναῖκα του, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ τὸ αἰτιολογητικὸν τῆς πορνείας, και ἐκεῖνος ποῦ νυμφεύεται γυναῖκα, ἢ ὁποῖα ἔχει διωχθῆ ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς, ὁ ὁποῖος ζῆ, τιμωροῦνται και οἱ δύο ἐξ Ἰσου μετὰ τὴν γυναῖκα. Ἐ Δι' αὐτὸ σὺς παρακαλᾶ

21. Ἐβθ. Ματθ. 5, 32.

καὶ σὺς ἴκετεύω καὶ σὺς προτρέπω οὔτε οἱ ἄνδρες νὰ ἐκδιώκετε τὰς γυναῖκας, οὔτε αἱ γυναῖκες νὰ ἀφήνουν τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ νὰ ἀκούωμεν ὅλοι τὸν Παῦλον πού λέγει: «Κάθε γυναῖκα ἑγγαμὸς εἶναι δεμένη εἰς τὸν γάμον ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, ὅσον καιρὸν ζῆ ὁ ἄνδρας τῆς. Ἐὰν ὁμως ἀποθάνῃ ὁ ἄνδρας τῆς, εἶναι ἐλευθέρη νὰ ὑπανδρευθῆ μὲ ὅποιον θέλει, ἀρκεῖ μόνον ὁ γάμος τῆς νὰ γίνῃ σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου». ²⁹ Ποῖαν συγγνώμην θὰ εὕρουν ἐκεῖνοι πού, ἐνῶ ὁ Παῦλος τοὺς ἐπιτρέπει καὶ δεύτερον γάμον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου καὶ παρέχει τὴν ἐλευθερίαν, τοιαῦτα νὰ τὰ πράξουν αὐτὸ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου; Ποῖαν ἀπολογία θὰ δώσουν αὐτοὶ πού, ἐνῶ ζοῦν οἱ ἄνδρες, λαμβάνουν τὰς συζύγους τῶν γυναικῶν, ἢ ἐκεῖνοι πού καταφεύγουν εἰς τὰς κοινὰς πόρναις; Διότι καὶ αὐτὸ εἶναι ἕνα ἄλλο εἶδος μοιχείας, νὰ ἐχῆς, δηλαδή, εἰς τὴν οἰκίαν σου νόμιμον σύζυγον καὶ νὰ ἀναστρέφῃς μὲ πόρναις. **Ε** Ὅπως ἀκριβῶς ἡ γυναῖκα πού ἔχει τὸν ἄνδρα τῆς καὶ ἐκδίδεται ἢ εἰς δούλον ἢ εἰς ἐλεύθερον πού δὲν ἔχει γυναῖκα, ἐπιπίπτει εἰς τοὺς νόμους τῆς μοιχείας, ἔτσι καὶ ὁ ἄνδρας, πού ἔχει γυναῖκα καὶ ἀμαρτήσῃ ἢ μὲ κοινήν πόρνην ἢ μὲ ἄλλην γυναῖκα πού δὲν ἔχει ἄνδρα, περιπίπτει εἰς μοιχείαν.

³⁰ Ἄς ἀποφεύγωμεν λοιπὸν καὶ αὐτὴν τὴν μορφήν τῆς μοιχείας. Διότι τί θὰ ἔχωμεν νὰ εἰπώμεν καὶ νὰ προβάλωμεν ὡς δικαιολογίαν, ὅταν ἀποτολμῶμεν τέτοια ἔργα; Ποῖαν εὐπρόσωπον πρόφασιν θὰ ἐπικαλεσθῶμεν; Τὴν ἐπιθυμίαν τῆς φύσεως; Ἄλλὰ ἴσεται παρούσα ἡ νόμιμος σύζυγος καὶ καταρρίπτει τὸ ἐπιχειρημά μας. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἐθεσπίσθη ὁ γάμος, διὰ νὰ μὴ ἐκτραπήσῃ εἰς πορνείας. ²⁰⁸ **Α** Καὶ μᾶλλον, ὄχι μόνον ἡ σύζυγος, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι πού ἔχουν τὴν ἴδιαν φύσιν μὲ ἡμᾶς, μᾶς ἀποστεροῦν ἀπὸ αὐτὴν τὴν συγγνώμην. Διότι, ὅταν ὁ σύνδουλός σου, πού ἔχει τὸ ἴδιον σῶμα καὶ φλέγεται ἀπὸ τὴν ἴδιαν ἐπιθυμίαν καὶ ὠθεῖται ἀπὸ τὴν ἴδιαν ἀνάγκην, δὲν κοιτάξῃ καμμίαν ἄλλην γυναῖκα, ἀλλὰ ἀρκεῖται μόνον εἰς τὴν ἰδικὴν του, ποῖαν ἀπολογία θὰ ἔχῃς σὺ ἐπικαλούμενος τὴν ἐπιθυμίαν; Καὶ τί λέγω μόνον δι' αὐτοὺς πού ἔχουν γυναῖκας; Σκέψου αὐτοὺς πού ζοῦν διὰ παντός εἰς τὴν παρθενίαν καὶ δὲν ἤλθαν ποτέ εἰς γάμον καὶ ἐπέδειξαν πολλὴν σφροσύνην. Ὅταν, λοιπὸν, ἄλλοι χωρὶς γάμον μένουσιν σφρόνες, **Β** ποῖαν συγγνώμην θὰ ἔχῃς σὺ πού

²⁹. Α' Κορινθ. 1. 10.

μετὰ τὸν γάμον ἐκτρέπεσαι εἰς πορνείας; Αὐτὰ ἄς τὰ ἀκούουν καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ χῆραι καὶ ὑπανδροὶ. Διότι πρὸς ὅλους ἀπευθύνεται ὁ Παῦλος καὶ ὁ νόμος αὐτός καὶ τοὺς λέγει: «Κάθε ἑγγαμὸς γυναῖκα εἶναι δεμένη εἰς τὸν γάμον ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, ὅσον καιρὸν ζῆ ὁ ἄνδρας τῆς. Ἐὰν ὁμως ἀποθάνῃ, εἶναι ἐλευθέρη νὰ ὑπανδρευθῆ μὲ ὅποιον θέλει ἀρκεῖ μόνον ὁ γάμος τῆς νὰ γίνῃ σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου». Καὶ διὰ τὰς γυναῖκας πού ἔχουν ἄνδρα, καὶ δι' ἐκεῖνας πού δὲν ἔχουν, καὶ διὰ τὰς χῆρας, καὶ δι' ἐκεῖνας πού λαμβάνουν δεύτερον ἄνδρα καὶ δι' ὅλας γενικῶς τὰς γυναῖκας ὁ λόγος αὐτός εἶναι χρήσιμος. Διότι ἡ γυναῖκα, πού ἔχει ἄνδρα, δὲν θὰ προτιμήσῃ, ἐφ' ὅσον ζῆ ὁ ἄνδρας τῆς, νὰ γίνῃ σύζυγος ἄλλου ἀνδρός, διότι ἤκουσεν, ὅτι ὅσον καιρὸν ζῆ ὁ ἄνδρας τῆς, εἶναι δεμένη. Ἐκείνη πάλιν πού ἔχασε τὸν ἄνδρα τῆς, ἂν μὲν βελησῇ νὰ ἔλθῃ εἰς δεύτερον γάμον, αὐτὸ δὲν τὸ πράττει ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, **Γ** ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους πού ἐθεσπίσεν ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος εἶπε: «Εἶναι ἐλευθέρη νὰ ὑπανδρευθῆ μὲ ὅποιον θέλει, ἀρκεῖ μόνον ὁ γάμος νὰ γίνῃ σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου», δηλαδή, μὲ σφροσύνην καὶ σεμνότητά. Ἄν δὲ προτιμήσῃ νὰ παραμείνῃ πιστὴ εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀποθονόντος συζύγου τῆς, θὰ ἀκούσῃ τοὺς στεφάνους πού τῆς ἐπιβυλάσσονται καὶ θὰ ἐπίδειξῃ μεγαλύτεραν πρὸς τοῦτο προθυμίαν: «Κατὰ τὴν γνώμην μου ὁμως εἶναι εὐτυχεστέρα, ἂν μείνῃ ἔτσι, δηλαδή, χῆρα».²⁸

Βλέπετε ὑπο ποῖαν ἔννοίαν ὁ λόγος αὐτός εἶναι χρήσιμος δι' ὅλους, δηλαδή, ἀφ' ἑνός μὲν συγκαταβαίνει πρὸς τὴν ἀδυναμίαν ἐκείνων, ἀφ' ἑτέρου δὲ χωρὶς νὰ ἀποστερῇ καὶ αὐτὰς ἀπὸ τὸν ἰδικὸν τῶν ἔπαινον; Αὐτὸ πού ἐθεσπίσε διὰ τὸν γάμον καὶ τὴν παρθενίαν, **Δ** τὸ ἴδιον ἐθεσπίσε καὶ διὰ τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον γάμον. Ὅπως, δηλαδή, ἐκεῖ δὲν ἀπέκλεισε τὸν γάμον, διὰ νὰ μὴ φαῖν πολὺ θαυρὸς πρὸς τοὺς ἀσθενεστέρους, δὲν τὸν καθιέρωσεν ὁμως καὶ ὡς ὑποχρεωτικόν, διὰ νὰ μὴ ἀποστερήσῃ ἀπὸ τὴν μεγάλην τιμὴν αὐτοὺς πού θέλουν νὰ μένουν παρθένοι, ἀλλὰ ἔδειξε μὲν ὅτι ὁ γάμος εἶναι καλός, ἐδήλωσεν ὁμως ὅτι ἡ παρθενία εἶναι ἀνωτέρα, ἔτσι καὶ ἐδῶ κάμνει μίαν ἄλλην ἀξιολογικὴν διαβάθμισιν, δεικνύων ὅτι εἶναι προτιμότερα καὶ ὕψηλότερα ἡ χηρεία καὶ ὅτι ὁ δεύτερος γάμος εἶναι κατώτερος, **Ε** ὥστε καὶ τοὺς ἰσχυροτέρους τοὺς προσει-

²⁸. Α' Κορινθ. 7. 40.

μάζει να μη μεταπηδήσουν εις δεύτερον γάμον, αλλά και τους ασθενεστερούς δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ πέσουν και νὰ ἐκτραποῦν εις πορνείας. Διότι, ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι κείναι εὐτυχέστερα, ἐὰν μείνῃ ἔτσι, δηλαδή χήρα, διὰ τὸ μὴ νομίσει δτι ὁ νόμος εἶναι ἀνθρώπινος ἀκούων τὴν φράσιν «κατὰ τὴν ἰδικὴν μου γνώμην», προσέθεσεν ἀμέσως: «Νομίζω δέ, ὅτι ἔχω και ἐγὼ Πνεῦμα Θεοῦ, τὸ ὁποῖον με καθοδηγεῖ διὰ τὸ μὴ πλανῶμαι».²⁴ Δὲν δύνασαι λοιπὸν νὰ εἴπῃς, ὅτι ἡ γνώμη αὐτὴ εἶναι ἀνθρωπίνη, ἀλλὰ εἶναι ἐκδήλωσις τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος, εἶναι θεῖος νόμος.

Μὴ νομίζωμεν λοιπὸν, ὅτι αὐτὰ τὰ λέγει ὁ Παῦλος, ἀλλὰ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐνομοθέτησε δι' ἡμᾶς. Ἄν δὲ λέγῃ «νομίζω», δὲν τὸ λέγει διότι δὲν εἶναι δέδοται περὶ τοῦ πράγματος, ἀλλὰ τὸ λέγει ἀπλῶς ἀπὸ μετριοφροσύνης.²⁵ Ἄ. Ὅτι εἶναι «εὐτυχέστερα» τὸ εἶπε δεδαίως, ἀλλὰ δὲν προσέθεσε με ποῖον τρόπον, ἀρκεσθεὶς νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ γνώμη εἶναι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τώρα ἂν θέλῃς νὰ ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα και με τὴν λογικὴν, θὰ εὐρησῇς ἀφθονίαν ἀποδείξεων. Καὶ θὰ ἴδῃς, ὅτι ἡ χήρα εἶναι εὐτυχέστερα ὄχι μόνον εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν, ἀλλὰ και εἰς τὴν παρούσαν. Καὶ αὐτὸ ἀκριδῶς γνωρίζει ὁ Παῦλος, τὸ ὁποῖον ὑπνήχηθαι και ἔστιν ὡμίλει διὰ τὰς παρθένους. Ὅταν, δηλαδή, εἶδῃς παραινέσεις και συμβουλὰς νὰ προτιμοῦν τὴν παρθενίαν, εἶλεγε τὰ ἑξῆς: «Νομίζω λοιπὸν δτι αὐτὸ εἶναι καλὸν ἐξ αἰτίας τῶν δυσκολιῶν τῆς παρουσίας ζωῆς, εἶναι, δηλαδή, καλὸν εἰς τὸν ἀνθρώπου, εἴτε ἄνδρας εἶναι εἴτε γυναῖκα, νὰ μείνῃ ἔτσι, δηλαδή ἄγαμος και παρθένος».²⁶ Καὶ πάλιν λέγει: Β. «Και ἐὰν ὑπανδρευθῇ ἡ παρθένος, δὲν ἀμαρτάνει».²⁷ Ἐδῶ, ὅταν λέγῃ παρθένον, δὲν ἐννοεῖ ἐκείνην ποὺ ὑπεσχέθη παρθενίαν εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ μόνον ἐκείνην ποὺ ἀκόμη δὲν ἔλαθε πείραν τοῦ γάμου και δὲν ἔχει δεσμευθῆ ἔναντι τοῦ Θεοῦ με ὑπόσχεσιν διαρκοῦς παρθενίας. «Θὰ ἔχουν ὁμως βλίψιν και φροντίδας και ἄλλας δοκιμασίας εἰς τὸν σωματικὸν τους βίον οἱ ἄνθρωποι αὐτοί. Ἐγὼ δὲ οὐκ οὐποῦμαι σὺν πατέρος και θέλω νὰ προλάβω τὰς δοκιμασίας σας αὐτάς».²⁷ Με τὴν μίαν αὐτὴν και ἀπλὴν φράσιν ἀφῆσεν εἰς τὴν συνειδήσιν τῶν ἀκρατῶν νὰ ἀναλογισθοῦν τὰ πάντα, τὰς ὠδύνας τοῦ τοκετοῦ, τὴν ἀνατροπὴν τῶν παιδιῶν, τὰς φροντίδας, τὰς ἀσθενεί-

24. Α' Κορινθ. 7, 40.

25. Ἐκθ. ἄν. στ. 36.

26. Ἐκθ. ἄν. στ. 28.

27. Αὐτόθι.

ας, τοὺς πρόωρους θανάτους, τὰ μίσῃ, τὰς φιλονικίας, τὴν ἀνάγκην νὰ ὑπηρετῆς μυρίας γνώμας, νὰ εἶσαι ὑπεύθυνος διὰ τὰ ξένα κακά, νὰ ἀναλαμβάνῃς και νὰ δοκιμάζῃς μυρίας λύπας, ἐνῶ ἔχεις μίαν μόνον ψυχὴν.

Ὁ ἄπο ὅλα αὐτὰ τὰ κακὰ ἀπαλλάσσεται ἡ γυναῖκα ποὺ ἐπροτίμησε τὴν ἐγκράτειαν, και μαζί με τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ δεινὰ, τὴν ἀναμένει μεγάλη ἀνταμοιβὴ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Ἐχοντες λοιπὸν ὅλα αὐτὰ ὑπ' ὄψιν μας, ἄς προσπαθῶμεν νὰ ἀρκοῦμεθα εἰς τὸν πρῶτον γάμον. Ἄν πάλιν ἐτοιμαζώμεθα και διὰ δεύτερον γάμον, ἄς τὸ πράττωμεν αὐτὸ κατὰ τὸν τρόπον ποὺ ἀρμόζει συμφῶνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο ἀκριδῶς εἶπε: «Εἶναι ἐλευθέρη νὰ ὑπανδρευθῇ με ὅποιον θέλει» και προσέθεσε ἀρκεῖ μόνον ὁ γάμος τῆς νὰ γίνῃ σύμφωνα με τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου». Συγχρόνως βίδει τὴν ἀδειαν, ἀλλὰ και τὴν περιφρουρεῖ, παρέχει ἐξουσίαν, ἀλλὰ και τῆς θέτει ὄρους και νόμους ἀπὸ παντοῦ. Παραδειγματὸς χάριν, νὰ μὴ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἡ γυναῖκα μιαιφάνους και διεφθαρμένους ἄνδρας ἢ τοὺς θεατρίνους ἢ ἢ τοὺς συχνοῦντας εἰς τὰς πόρνους, ἀλλὰ νὰ ἔλθῃ εἰς γάμον με σεμνότητά, με σωφροσύνην, με εὐλάβειαν, διὰ νὰ γίνουν ὅλα πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ὁμως πολλοὶ γυναῖκες συχνὰ, ὅταν ἀπέθνησκαι οἱ πρῶτοι ἄνδρες των, εἰσῆγαγον εἰς τὴν οἰκίαν των τοὺς δεύτερους, με τοὺς ὁποῖους ὁμως ἐμοιχεύοντο, ὅταν ἔξη ἀκόμη ὁ πρῶτος ἄνδρας των, διὰ τοῦτο προσέθεσε: «Ἀρκεῖ μόνον ὁ γάμος τῆς νὰ γίνῃ σύμφωνα με τὸ θέλημά τοῦ Κυρίου», ὥστε νὰ μὴ παρουσιάσῃ ὁ δεύτερος γάμος τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ποὺ ἀνεφέραμεν. Ἐτσι μόνον θὰ δυνηθῇ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἐνοχλήν. Καλύτερα ὁμως ἀπὸ ὅλα εἶναι νὰ μείνῃ πιστὴ εἰς τὸν ἀποθανόντα και νὰ διαφυλάττῃ τὴν συνθήκην ποὺ συνήψε μαζί του, και νὰ προτιμᾷ τὴν ἐγκράτειαν και νὰ φροντίσῃ τὰ τέκνα τῆς και νὰ ἐξασφαλίσῃ ἔτσι μεγαλύτεραν τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ. Ε. Ἄν ὁμως καμμίαν γυναῖκα θέλῃς νὰ λάβῃ δεύτερον σύζυγον, ἄς τὸ πράξῃ αὐτὸ με σωφροσύνην, με σεμνότητά, συμφῶνως πρὸς τοὺς σχετικὸς νόμους. Διότι και τοῦτο ἐπιτρέπεται. Ἀπαγορεύεται μόνον ἡ πορνεία και ἡ μοιχεία.

Συνεπῶς, αὐτὴν ἄς ἀποφεύγωμεν, και ὅσοι ἔχουν γυναῖκας και ὅσοι δὲν ἔχουν, και νὰ μὴ καταιοχύνωμεν τὴν ζωὴν μας, μήτε νὰ διαγῶμεν βίον καταγέλαστον, μήτε νὰ μολύνωμεν τὸ σῶμα και νὰ μὴ εἰσαγάγωμεν εἰς τὴν διαίτην μας πονηρὰς σκέψεις. Διότι πῶς θὰ δυνηθῇς νὰ ἔλ-

θης εις τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τὴν ἔκωσιν σου μετὰ τὰς πόρνας; ²¹⁰ **A** Πῶς νὰ ὠψώσῃς εἰς τὸν οὐρανὸν τὰς χεῖρας, μετὰ τὰς ὁποίας ἐνηγκαλιόσῃς τὴν πόρνην; Πῶς νὰ κινήσῃς τὴν γλῶσσαν καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇς τὸν Θεὸν μετὰ αὐτὸ τὸ στόμα, μετὰ τὸ ὁποῖον ἐφίλησες τὴν πόρνην; Μὲ τί μάτια θὰ ἀτενίσῃς τοὺς ἐντιμωτέρους ἀπὸ τοὺς φίλους σου; Καὶ τί λέγῃς τοὺς φίλους; Καὶ ἂν κανεὶς δὲν γνωρίσῃ τί ἐπράξῃς, σὺ ὁ ἴδιος **B** ἀναγκασθῇς νὰ κοκκινίσῃς μπροστὰ εἰς δόλους καὶ νὰ ἐντρέπεσαι καὶ νὰ αἰσθάνεσαι ἀήθιαν διὰ τὸ ἴδικόν σου σῶμα. Ἐὰν δὲν συνέβαινε πράγματι ἔτσι, διατί μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην τρέχεις εἰς τὸ λουτρὸν; Δὲν τρέχεις ἐπειδὴ νομίζεις, ὅτι εἶσαι περισσότερο ἀκάθαρτος ἀπὸ οἰουδήποτε δόρδορον; Ποῖαν ἄλλην μεγαλύτεραν ἀπόδειξιν τῆς ἀκαθαρσίας τοῦ πράγματος ζητεῖς, **B** ἢ ποῖαν γνώμην νομίζεις ὅτι θὰ ἔχῃ ὁ Θεός, ὅταν σὺ, ποῦ ἡμάρτησας, ἔχῃς αὐτὴν τὴν γνώμην διὰ τὸ πρᾶγμα; Τὸ ὅτι, λοιπὸν, νομίζουν οἱ ἴδιοι ὅτι εἶναι ἀκάθαρτοι, αὐτὸ τὸ ἐπαινώ σφόδρα καὶ τὸ ἀποδέχομαι. Τοὺς κατηγορῶ ὁμῶς καὶ τοὺς ἐπικρίνω, διότι δὲν ἀκολουθοῦν τὸν ἐνδειγμένον τρόπον καθάρσεως. Πραγματικὰ, ἔάν ὁ ρυθὸς ἦταν σωματικὸς, εὐλόγως θὰ ἐκαθάριζες τὸν ἑαυτὸν σου μετὰ τὰ λουτρά. Σὺ ὁμῶς ἔχεις ρυπάνει τὴν ψυχὴν καὶ τὴν κατέστησας ἀκάθαρτον, δι' αὐτὸ νὰ ζητήσῃς ἀνάλογον καθαρτικόν, ποῦ θὰ δυνηθῇ νὰ ἐξαλείψῃ τὴν κηλίδα τῆς ψυχῆς. Καὶ ποῖον εἶναι τὸ λουτρὸν αὐτῆς τῆς ἁμαρτίας; Εἶναι αἱ θερμαὶ πηγαὶ τῶν δακρύων, εἶναι οἱ στεναγμοὶ τοῦ θαλάσσιου ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδίας, **C** εἶναι ἡ διαρκὴς κατάνυξις, αἱ συνεχεῖς προσευχαί, αἱ ἐλεημοσύναι καὶ ἐλεημοσύναι πλούσιαι, ἡ καταδικὴ τῶν πράξεών μας, ἡ μὴ ἐπανάληψις των εἰς τὸ μέλλον. Ἐτσι ἐξαφανίζεται ἡ φύσις τῆς ἁμαρτίας, ἔτσι καθαρίζεται ὁ ρυθὸς τῆς ψυχῆς. Ὡστε, ἔάν δὲν ἐνεργῶμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τότε ἀκόμη καὶ ἂν λουσθῶμεν εἰς ὅλας τὰς πηγὰς τῶν ποταμῶν, δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀποβάλωμεν αὐτὸ ἓνα μικρὸν μέρος αὐτῆς τῆς ἁμαρτίας.

Τὸ καλύτερον εἶναι νὰ μὴ δοκιμάσωμεν καθόλου αὐτὴν τὴν ἀποκρουστικὴν ἁμαρτίαν. Ἄν ὁμῶς κανεὶς περιέπεσεν εἰς αὐτήν, ἄς ἐπιθέσῃ αὐτὰ τὰ φάρμακα, **D** ἀφοῦ πρῶτα ὑποσχέσῃ, ὅτι δὲν θὰ περιπέσῃ πλέον εἰς τὰ αὐτὰ ἁμαρτήματα. Διότι ἔάν, ὅταν ἁμαρτάνωμεν, καταδικάζωμεν κατόπιν τὰς ἁμαρτίας μας, ἀλλὰ ὑποπίπτωμεν πάλιν εἰς τὰ ἴδια, τότε καὶ ἡ καθαρσις πλέον δὲν μᾶς ὠφελεῖ εἰς τίποτε. Διότι αὐτὸς τοῦ ἐλούσθη, ἔάν κυλισθῇ πάλιν εἰς

τὸν ἴδιον δόρδορον, καί, ἂν κανεὶς αὐτὸ ποῦ ἐκτίσῃ, τὸ κρημνίσῃ πάλιν, καὶ ἀρχίσῃ πάλιν νὰ οἰκοδομῇ διὰ νὰ τὸ κρημνίσῃ, δὲν κερδίζει τίποτε πλέον πέραν ἀπὸ τοὺς περιττοὺς κόπους καὶ τὰς ταλαιπωρίας.

Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν διὰ νὰ μὴ ἀναλώσωμεν ματαίως καὶ ἀσκόπως τὴν ζωὴν μας, ἄς καθαρίσωμεν τὰ ἁμαρτήματα ποῦ ἐπράξαμε καὶ ἄλλην τὴν ὑπόλοιπον ζωὴν μας ἄς τὴν διέλθωμεν μετὰ σωφροσύνην καὶ κοσμιότητα καὶ μετὰ ὅλας τὰς ἄλλας ἀρετάς. Καὶ τοῦτο διὰ νὰ κερδίσωμεν τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιτύχωμεν ἔτσι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΤΗ

211 Α ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑΞΙΜΟΝ¹

ΚΑΙ ΠΟΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΑΜΒΑΝΩΜΕΝ ΣΥΖΥΓΟΣ.

Ἐλυπήθην θαυότατα πού σᾶς ἔλειψα κατὰ τὴν προηγουμένην σύναξιν. Ἐχάρην ὁμοίως, διότι ἀπελαύσατε πλουσιωτέραν τράπεζαν. Διότι ὁ σύντροφός μου εἰς τὸν ζυγὸν τῆς Ἐκκλησίας ἤνοιξε τὴν ἀδελκα καὶ ἔρριψε τοὺς ἀπόρους με δημιουργικὴν εὐγλωττίαν καὶ ἐκαλλιέργησε τὰς ψυχὰς σας με μεγάλην ἐπιμέλειαν. Εἶδατε γλώσσαν σαφῆ, ἤκούσατε λόγον πλαστικόν, ἀπελαύσατε ὕδωρ πού ὀδηγεῖ εἰς αἰώνιον ζωὴν, εἶδατε πηγὴν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀνέβλυζαν ποταμοὶ καθαροῦ χρυσοῦ. Β λέγουσιν, ὅτι κάποιοι ποταμοὶ περιέχει ψήγματα χρυσοῦ, πού τὸν καρποῦνται οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν περιοχῶν καὶ τὸν χρυσὸν αὐτὸν δὲν τὸν γεννᾷ ἡ φύσις τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ. Ἄλλὰ ἐπειδὴ συνέδη αἱ πηγαὶ τοῦ ποταμοῦ νὰ διέρχωνται μέσα ἀπὸ ὄρη με μέταλλευμα, ὁ ποταμὸς ῥέων διὰ μέσου αὐτῶν τῶν ὀρέων καὶ παρασύρων τὰ χρυσοφόρα κοιτάσματα, γίνεται θησαυρὸς διὰ τοὺς περιοίκους καὶ τοὺς παρέχει ἔτοιμον πλοῦτον. Αὐτὸν τὸν ποταμὸν ἐμιμήθη καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτός, ῥέων μέσα ἀπὸ τὰς Γραφάς, ὡς διὰ μέσου χρυσοφόρων ὀρέων, Ἦ καὶ προσκομίζων εἰς τὰς ἰδικὰς σας ψυχὰς τὰ νοήματά των, πού εἶναι πολυτιμότερα ἀπὸ ὅποιονδήποτε χρυσάφι.

Καὶ γνωρίζω μὲν, ὅτι ἡ ἰδική μου ὁμιλία σήμερα σᾶς φαίνεται πτωχότερα. Διότι αὐτός πού εἶναι συνηθισμένος εἰς πτωχικὸν τραπέζι, ἂν ἐν τῷ μεταξύ ἐπιτύχη κάποιο πλουσιώτερον, καὶ ἐπανέλθῃ ἔπειτα πάλιν εἰς τὸ συνηθισμένον πτωχικὸν του τραπέζι, τότε θὰ ἴδῃ καθαρώτερα τὴν πτωχείαν του. Δὲν πρόκειται ὁμοίως διὰ τὸν λόγον αὐτὸν νὰ γίνω διατακτικώτερος. Διότι γνωρίζετε, ὡς μαθητεύσαντες εἰς τὸν Παῦλον, καὶ νὰ χορταίνετε καὶ νὰ πει-

1. Πρόκειται μᾶλλον διὰ τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἐν Ἰασηρίῳ Σιλευκείας, ὅστις ἐπισκεπθεὶς τὴν Κωνσταντινουπόλιν ἀπέβη πρὸς τοὺς χριστιανούς αὐτῆς.

νάτε, καὶ νὰ σᾶς περισσεύῃ καὶ νὰ σᾶς λείπῃ,² καὶ νὰ βαυμάζετε τοὺς πλουσίους καὶ νὰ μὴ περιφρόνητε τοὺς πτωχοὺς. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς οἱ φίλοι τοῦ κρασιῦ καὶ οἱ φιλοπότοι γενικῶς, ἀγαποῦν μὲν τὸ καλὸ κρασί, Β ἀλλὰ δὲν καταφρονοῦν καὶ τὸ κατώτερον, ἔτσι λοιπὸν καὶ σεῖς πού ἔχετε τὸ πάθος τῆς ἀκροάσεως τῶν θείων λόγων, ἀποδέχεσθε μὲν τοὺς σοφωτέρους ἐκ τῶν διδασκάλων, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς εὐτελεστέρους δὲν ἐπιδεικνύετε τὸν τυχαῖον ζήλον καὶ προθυμίαν. Ὅσοι, δηλαδή, ἔχουν διαλυθῆ καὶ ἀποχαινωθῆ ἀπὸ τὴν πολυτελείαν, αἰσθάνονται ναυτίαν καὶ ἐμπρὸς εἰς τὴν πολυτελεστέραν τράπεζαν. Ἐνῷ οἱ νηφάλιοι καὶ ἀγρυπνοὶ, πού πεινοῦν καὶ διψοῦν διὰ δικαιοσύνην, τρέχουν με μεγάλην προθυμίαν καὶ πρὸς τὴν πτωχότεραν τράπεζαν. Καὶ ὅτι οἱ λόγοι μου αὐτοὶ δὲν ἀποτελοῦν κολακείαν, τὸ ἀπεδείξατε σεῖς με τὴν ὁμιλίαν πού σᾶς ἔγινε προηγουμένως. Ὅταν σᾶς ὠμίλου ἐν ἐκτάσει διὰ τὸν γάμον, Ε ἀπέδεικνα ὅτι ἀποτελεῖ καθαρὰν μοιχείαν τὸ νὰ ἐκδιώξῃς τὴν σύζυγόν σου ἢ νὰ δέχεσαι γυναῖκας πού ἔχουν διωχθῆ ἀπὸ τοὺς συζύγους των, ἐνῷ ζῆ ἀκόμη ὁ ἄνδρας των. Ὅταν, λοιπὸν, ἀνεγινώσκομεν τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι ἐκεῖνος πού θὰ νυμφευθῆ διελευγμένην γυναῖκα, γίνεται μοιχὸς καὶ ἐκεῖνος πού θὰ διώξῃ τὴν γυναῖκα του, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ αἰτία μοιχείας, συντελεῖ ὥστε νὰ γίνῃ αὕτη μοιχαλίσ,³ εἶδα πολλοὺς νὰ κύπτουν πρὸς τὰ κάτω, νὰ κτυποῦν τὸ πρόσωπον καὶ νὰ μὴ δύνανται νὰ τὸ σηκώσουν ἐπάνω. Τότε ἀκριβῶς ἔστρεψα τὰ βλέμματά μου πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπα: Εὐλογητὸς ὁ Θεός, διότι δὲν ὁμιλοῦμεν εἰς νεκρὰς ψυχὰς, πού δὲν ἀκούουσιν, ἀλλὰ οἱ λόγοι μας εὐρίσκουν μεγάλην ἀπήχησιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν. 212 Α Βεβαίως θὰ ἦταν προτιμότερον νὰ μὴ ἀμαρτήσωμεν καθόλου. Δὲν συντελεῖ ὁμοίως ὀλίγον εἰς τὴν σωτηρίαν τὸ νὰ πονέσῃ καὶ νὰ καταδικάσῃ τὴν ψυχὴν του αὐτός πού ἡμάρτησε καὶ νὰ τιμωρῆσῃ με μεγάλην ἀσπηρότητα τὴν συνείδησίν του. Διότι ἡ τοιαύτη καταδίκη ἀποτελεῖ ἕνα μέρος τῆς δικαιοσύνης του καὶ τὸν ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀμαρτήσῃ πλέον εἰς τὸ ἔξῃς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔχαίρε, πού ἐλύπησεν ὅσους εἶχον ἀμαρτήσῃ, ὅχι διότι τοὺς ἐλύπησεν, ἀλλὰ διότι με τὴν λύπην τοὺς διώρθωσεν. «Ἐχάρην», τοὺς λέγει, ὅχι διότι ἐλύπηθητε, ἀλλὰ διότι ἡ λύπη πού

2. Πρὸς. Φίλ. 4, 19.
3. Ματθ. 5, 33.

έδοκιμάσατε, σὰς ὠδήγησεν εἰς μετάνοιαν. Διότι ἡ λύπη ποῦ εἶναι σύμφωνος μετὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μετάνοιαν, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς τὴν σωτηρίαν. Καὶ ἐκεῖνος ποῦ αἰσθάνεται τὴν μετάνοιαν αὐτὴν, δὲν θὰ μεταμεληθῇ ποτὲ διὰ τὴν μεταβολὴν αὐτῆν τῶν σκέψεων καὶ ἀποφάσεών του».⁴ Ἐπεὶ λοιπὸν διὰ τὰ ἰδικά σας ἔφε διὰ τὰ ξένα ἁμαρτήματα ἐπονέσατε τότε, εἴσατε ἄξιοι μισῶν ἐπαίνων. Ἐ Διότι, ὅταν πονέση κανεὶς διὰ τὰ ξένα ἁμαρτήματα, δεκνύει ὅτι ἔχει ἀποστολικά σπλάγχνα καὶ μιμεῖται τὸν ἅγιον ἐκεῖνον ποῦ λέγει: «Ποῖος ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς ἀσθενεῖ πνευματικῶς ἢ καὶ σωματικῶς καὶ δὲν ἀσθενῶ καὶ ἐγὼ μαζί του; Ποῖος σκανδαλίζεται καὶ πίπτει εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ δὲν καιροῖμαι καὶ ἐγὼ εἰς τὴν κάμινον τῆς θλίψεως καὶ τῆς ἐντροπῆς;».⁵ Ὅταν πάλιν κάποιος πονέση διὰ τὰ ἰδικά του ἁμαρτήματα, ἀποσθῆναι καὶ τὴν τιμωρίαν διὰ τὰ ἁμαρτήματα ποῦ ἔπραξεν ἕως τώρα, καὶ μετὰ τὴν λύπην αὐτὴν κατέστησε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀσφαλέστερον καὶ διὰ τὰ μέλλοντα.

Δι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ, ὅταν σὰς ἐβλεπα νὰ κῦπτετε πρὸς τὰ κάτω καὶ νὰ στενάζετε καὶ νὰ κτυπᾶτε τὸ πρόσωπόν σας, ἔλαρα, διότι ἐσκεπτόμουν τὸν καρπὸν, ὁ ὁποῖος προκύπτει ἀπὸ τὴν λύπην αὐτὴν. Διὰ τοῦτο καὶ σήμερα θὰ σὰς ὁμιλήσω διὰ τὸ ἴδιον θέμα. Ὅστε ὅσοι θέλουν νὰ ἔλθουν εἰς γάμον, C νὰ ἐπιδείξουν μεγάλην σκέψιν εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν αὐτοῦ τοῦ θέματος. Διότι, εἴαν ὅταν σκοπεύωμεν νὰ ἀγοράσωμεν σπίτι καὶ δούλους, ἐξετάζωμεν μὲ προσοχὴν καὶ ἀκριβείαν καὶ τοὺς πωλητὰς καὶ τοὺς παλαιότερους κτήτορας, καὶ τῶν ἰδίων τῶν πωλουμένων ἐξετάζωμεν ἄλλων μὲν τὴν κατασκευὴν, ἄλλων δὲ τὴν σωματικὴν κατάστασιν καὶ τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς, πολὺ περισσότερο πρέπει νὰ ἐπιδεικνύουν παρομοίαν καὶ ἀκόμη μεγαλύτεραν ἐπιμέλειαν ὅσοι πρόκειται νὰ λάβουν σύζυγον. Διότι, ὅταν τὸ σπίτι δὲν εἶναι καλόν, δύνασαι νὰ τὸ πωλήσῃς πάλιν, καὶ τὸν δούλον ποῦ ἀπεδείχθη δύστροπος καὶ κακός, ἔχεις τὴν δυνατότητα νὰ τὸν ἐπιστρέψῃς εἰς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὁποῖον τὸν ἠγόρασες. Ὅταν λάβῃς ὁμως γυναῖκα, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν ἀποδώσῃς πάλιν εἰς τοὺς ἰδικούς της, ἀλλὰ εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ τὴν ἔχῃς μέχρι τέλους εἰς τὴν οἰκίαν σου, ἄλλως, D ἂν τὴν ἐκδιώξῃς, διότι ἀπεδείχθη κακὴ, ἐμπίπτεις εἰς τὴν μοιχείαν

4. B' Κορινθ. 7, 9 καὶ 10.
5. Ἐβρ. ἐν. 11, 29.

σύμφωνως πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ. Συνεπῶς, ὅταν πρόκειται νὰ λάβῃς γυναῖκα, νὰ μὴ ἀναγνώσῃς μόνον τοὺς πολιτικούς νόμους, ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ αὐτούς, νὰ ἀναγνώσῃς τοὺς νόμους τῆς Ἐκκλησίας. Διότι ὁ Θεὸς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην δὲν πρόκειται νὰ σὲ κρίνῃ μετὰ τοὺς νόμους ἐκείνους, ἀλλὰ μετὰ αὐτούς. Καὶ οἱ πολιτικοὶ νόμοι, παραδιασθέντες παλλάκις, συνεπάγονται χρηματικὴν ζημίαν, ἐνῶ ἡ παραβίασις τῶν θείων νόμων συνεπάγεται τὴν ἀναπόφευκτον τιμωρίαν διὰ τὴν ψυχὴν καὶ ἐκεῖνο τὸ ἄσβεστον πῦρ τῆς κολάσεως.

Σὺ λοιπὸν, ὅταν πρόκειται νὰ λάβῃς γυναῖκα, τρέχεις μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον πρὸς τοὺς νομικούς, κάθεσαι πλησίον τῶν E καὶ ἐξετάσεις μετὰ κάθε λεπτομέρειαν τί θὰ συμβῇ, ἂν ἀποθάνῃ ἢ σύζυγος ἄτεκνος, τί θὰ συμβῇ πάλιν, ἂν ἀποθάνῃ καὶ ἀφήσῃ τέκνον, τί θὰ συμβῇ, ἂν ἀφήσῃ δύο καὶ τρία, καὶ πῶς θὰ χειρισθῇ ἡ περιουσία της, εἴαν ἔχῃ πατέρα, πῶς ἂν δὲν ἔχῃ, καὶ τί μέρος τῆς κληρονομίας της θὰ περιέλθῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς της, τί θὰ περιέλθῃ εἰς τὸν σύζυγον, καὶ πότε θὰ ἀποκτήσῃ πλήρη κυριότητα καὶ δὲν θὰ ἀφήσῃ κανένα νὰ ἀποσπάσῃ κανένα μέρος ἀπὸ τὴν περιουσίαν της, καὶ πότε μπορεῖ νὰ τὴν χάσῃ ὀλόκληρον. Ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα παρόμοια ἐξετάσεις μετὰ ἀκριβείαν καὶ ζητεῖς ἀπὸ ἐκείνους, μελετᾶν τὸ πρᾶγμα ἀπὸ ὅλας τὰς πλευρὰς καὶ ἐπιδιώκων πῶς, ὅπως ὀρθότε, νὰ μὴ περιέλθῃ εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς της ὅτε τὸ ἐλάχιστον μέρος ἀπὸ τὰ χρήματά της. ²¹³ A Καὶ ὁμως, ὅπως εἶπα προηγουμένως, καὶ ἂν συμβῇ κάτι ἀπροσδόκητον, ἡ ζημία θὰ εἶναι μόνον χρηματικὴ, ἐν ταῦτοις ὁμως δὲν ἀνέχεσαι ὅτε κατ' ἐλάχιστον νὰ τὰ παραβλέψῃς. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἀτοπὸν, ὅταν πρόκειται νὰ χάσωμεν χρήματα, νὰ ἐπιδεικνύωμεν τόσον ἐνδιαφέρον, καὶ νὰ ἀδιαφορῶμεν τὴν στιγμὴν ποῦ ὁ κίνδυνος εἶναι διὰ τὴν ψυχὴν μας καὶ διὰ τὴν ἀπολογία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ πρέπει, πρὶν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, νὰ ἐπιζητῶμεν τοῦτο καὶ νὰ ἐξετάζωμεν μετὰ κάθε λεπτομέρειαν καὶ μετὰ μεγάλο ἐνδιαφέρον; Διὰ τοῦτο παλαιῶ καὶ συμβουλευτῶ ἔλους ὅσοι πρόκειται νὰ λάβουν σύζυγον, νὰ καταφύγουν πρὸς τὸν μακάριον Παῦλον καὶ νὰ ἀναγνώσουν τοὺς νόμους περὶ γάμου ποῦ ἀναγράφονται ἐκεῖ, B καὶ, ἀφοῦ μάθουν πρῶτα τί διατάσσει νὰ κάμνουν, ὅταν ἡ γυναῖκα τύχῃ νὰ εἶναι πονηρὰ καὶ ὕπουλος, καὶ ἔκδοτος εἰς τὴν μέθην, καὶ ὀδριστηκὴ καὶ ἀνόητος, ἢ ἂν ἔχῃ ὁποιοδήποτε ἄλλο ἐλάττωμα, καὶ τότε πλέον νὰ σκεφθοῦν διὰ τὸν γάμον. Διότι ἂν ἴδῃς,

δτι σοῦ δίδει τὴν ἐξουσίαν νὰ τὴν ἐκδώξης, ἂν εὖρης δτι ἔχει κάποιο ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἑλαττώματα, καὶ νὰ λάθῃς ἀλλῆν, τότε ἔχε θάρρος, διότι εἶσαι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε κίνδυνου. Ἐν ὅμως δὲν τὸ ἐπιτρέπῃ αὐτὸ καὶ διατάσῃ, ἐκτὸς μόνου εἰς τὴν περίπτωση τῆς μοιχείας, εἰς ὅλας τὰς ἄλλας περιπτώσεις νὰ δέχεσαι νὰ τὴν κρατῆς εἰς τὴν οἰκίαν σου, τότε λάβε τὰ μέτρα σου νὰ ἐξασφαλισθῆς, διότι ἄλλως εἶσαι ἠναγκασμένος νὰ ὑποφέρῃς ὀλην τὴν πονηρίαν τῆς γυναίκος. C Καὶ ἂν αὐτὸ εἶναι βαρὺ καὶ ἀνυπόφορον, τότε κάμε τὸ πᾶν καὶ φρόντισε, ὥστε νὰ λάθῃς γυναῖκα καλὴν καὶ ἡπίαν καὶ πεθορικὴν, μὲ τὴν πεποιθήσῃ δτι κατ' ἀνάγκην θὰ συμῆθ' ἰὸν ἀπὸ τὰ δύο, ἢ, δηλαδῆ, θὰ λάθῃς κακὴν γυναῖκα καὶ εἶσαι ὑποχρεωμένος νὰ ὑπομένης τὴν κακίαν τῆς ἢ, ἂν δὲν τὸ θέλῃς αὐτὸ, θὰ τὴν διώξης καὶ θὰ ἐμπέσῃς εἰς τὸν νόμον περὶ μοιχείας. «Ἐκεῖνος ποῦ θὰ διώξῃ τὴν γυναῖκα του», λέγει, «χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ αἰτία μοιχείας, συντελεῖ εἰς τὸ νὰ γίνῃ αὐτὴ μοιχαλὶς, ἔδν συζευχθῆ ἄλλον. Καὶ ἐκεῖνος ποῦ θὰ νυμφευθῆ διεζευγμένην γυναῖκα, γίνεταί μοιχός».⁶ Ἐν ὅλα αὐτὰ τὰ ἔχωμεν μελετήσῃ καὶ τὸ σκεφθῶμεν καλῶς πρὸ τοῦ γάμου, γνωρίζοντες καὶ τοὺς νόμους αὐτοῦς, θὰ καταβάλωμεν κάθε προσπάθειαν, ὥστε ἐξ ἀρχῆς νὰ λάβωμεν μίαν γυναῖκα ποῦ νὰ εἶναι κατάλληλος καὶ σύμφωνος πρὸς τὸν ἰδικόν μας χαρακτήρα. Καὶ ἂν λάβωμεν τέτοιαν σύζυγον, δὲν θὰ ἔχωμεν τοῦτο μόνον τὸ κέρδος, D ὅτι, δηλαδῆ, δὲν θὰ ἀναγκασθῶμεν ποτέ νὰ τὴν διώξωμεν, ἀλλὰ καὶ θὰ τὴν ἀγαπήσωμεν μὲ δύναμιν, ὅπως μᾶς διέταξεν ὁ Παῦλος. Διότι ἀφοῦ εἶπε καὶ ἄνδρες νὰ ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας σας, δὲν ἐσταμάτησεν ἔως ἐκεῖ, ἀλλὰ μᾶς ἔδωκε καὶ τὸ μέτρον τῆς ἀγάπης συνεχῶς «καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν».

Καὶ πῶς ἠγάπησεν ὁ Χριστὸς τὴν Ἐκκλησίαν, πῆς μου; «Διότι παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς θάνατον ὑπὲρ αὐτῆς».⁷ Ὅστε καὶ ἂν χρειασθῆ νὰ ἀποθάνῃς ὑπὲρ τῆς γυναίκος σου, νὰ μὴ τὸ ἀποφύγῃς. Διότι, ἔδν ὁ Κύριος ἠγάπησε τὴν δούλην τόσο πολύ, ὥστε καὶ νὰ θυσιασθῆ δι' αὐτήν, πρέπει οὐ πολὺ περισσότερο ν' ἀγαπᾶς τόσο πολύ τὴν ὁμόδουλόν σου. Ἀλλὰ ἄς ἴδωμεν μήπως κατέκτισται τὸν νυμφίον τὸ κάλλος τῆς νύμφης παρὰ ἢ ἀρετῆ

6. Μαρτ. β, 23.

7. Ἑβρ. β, 20.

8. Ἀδφ. β.

τῆς ψυχῆς τῆς; E Δὲν εἶναι ὅμως δυνατόν νὰ τὸ ἰσχυρισθῆ αὐτὸ κανεὶς. Ὅτι πραγματικά, δὲν ἦταν ὠραία καὶ ἐπὶ πλεον ἦταν ἀκάθαρτος, ἀκουσε τὰ ἔξῃς: Ἄφοῦ, δηλαδῆ, εἶπεν «παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὑπὲρ αὐτῆς», προσέθεσε «διὰ νὰ ἀγιασῇ αὐτήν, ἀφοῦ τὴν καθάρισῃ μὲ τὸ λουτρὸν τοῦ ὕδατος, ἢ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος».⁸ Μὲ τὸ νὰ εἶπῃ δὲ «ἀφοῦ τὴν καθάρισῃ», εἶδειν δτι πρῶτα ἦταν ἀκάθαρτος καὶ μιαιρὰ, καὶ ὄχι ἀπλῶς ἀκάθαρτος, ἀλλὰ εἶχε φθάσει εἰς τὴν ἐσχάτην ἀκαθαρσίαν. Διότι ἐρρυπαίνεται ἀπὸ τὴν κνίσσαν, καὶ τὸν καπνὸν καὶ τὰς κηλίδας τοῦ αἵματος καὶ ἀπὸ ἀναριθμήτους παρομοίας ἄλλας ἀκαθαρσίας. Καὶ ὅμως δὲν ἀπεστράφη τὴν ἀσχημίαν τῆς, ²¹⁴ A ἀλλὰ μετέβαλε τὴν ἀποκρουστικὴν αὐτὴν καὶ δυσάρεστον κατάστασιν τῆς, τὴν μετέπλασε, τὴν μετερρῦθμισε καὶ ἐσυγχώρησε τὰς ἁμαρτίας τῆς. Αὐτὸν, λοιπὸν, νὰ μιμηθῆς καὶ σὺ. Καὶ ἂν ἡ σύζυγός σου πράξῃ ἀπειρα εἰς ἄραος σου ἁμαρτήματα, νὰ τῆς τὰ συγχωρήσῃς ὅλα. Καὶ ἂν ἡ γυναῖκα ποῦ θὰ λάθῃς εἶναι δύστροπος, φρόντισε νὰ τὴν ἀλλάξῃς μὲ τρόπον ἡπίον καὶ πρᾶον, ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς ἤλλαξε τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ δὲν ἐξῆλειψε μόνον τὴν ἀκαθαρσίαν τῆς, ἀλλὰ ἐξηφάνισε καὶ τὸ γῆρας αὐτῆς, ἀφοῦ ἀπέβαλε τὸν παλαιὸν θυρωποῦν, ὁ ὁποῖος ἔλας ἀπετέλει μίαν σύνθεσιν ἁμαρτημάτων. Καὶ αὐτὸ τὸ ὑποδηλώνει ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος, ὅταν λέγῃ: «Καὶ ἔτσι νὰ τὴν στήσῃ εἰς τὸ πλεον του ὡς ἄλλην νύμφην ἑνδοξον, τὴν Ἐκκλησίαν, χωρὶς νὰ ἔχῃ κανένα στίγμα ἢ ρυτίδα».⁹ Διότι δὲν τὴν ἔκανε μόνον ὠραίαν, B ἀλλὰ καὶ νέαν, ὄχι ὡς πρὸς τὴν φυσικὴν κατάστασιν τοῦ σώματος, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν συνήθειαν τῆς διαθέσεως.

Καὶ δὲν εἶναι τοῦτο μόνον ἀξιοθαύμαστον, δτι, δηλαδῆ, ἐνῶ τὴν ἔλαθε ἁμαρτον καὶ ἀσχημίον καὶ ἀποκρουστικὴν καὶ γηρασιμένην, ὄχι μόνον δὲν ἀπεστράφη τὴν ἀσχημίαν τῆς, ἀλλὰ καὶ παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὸν θάνατον καὶ τὴν μετέπλασεν εἰς ἕνα κάλλος ἀνέκφραστον, ἀλλὰ καὶ τὸ δτι ὀστερα ἀπὸ αὐτὸ, πολλὰς φορές ποῦ τὴν ἐδῆτε νὰ γεμίξῃ ρυτίπους καὶ νὰ κηλιδώνεται, δὲν τὴν ἐκθίωκει, οὔτε τὴν ἀποκόπτει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τοῦ, ἀλλὰ μένει στοθερὰ δίπλα τῆς καὶ τὴν περιποιεῖται καὶ τὴν θεραπεύει.

Πραγματικά, πῆς μου, πόσοι ἠμάρτησαν μετὰ τὴν

9. Ἑβρ. ἀν. στ. 26.

10. Ἑβρ. ἀν. στ. 27.

προσέλευσιν των εις την πίστιν; Καί όμως δεν τους απεστράφη. 'Επί παραδείγματι, εις τους Κορινθίους αυτός που εξεστράφη εις πορνείας ήταν μέλος της 'Εκκλησίας. 'Αλλά δεν απέκοψε το μέλος αυτό, παρά το διώρθωσεν.¹¹ C "Όλη ή 'Εκκλησία των Γαλατών απεσκήρτησε και κατέπεσεν εις τον 'Ιουδαϊσμόν. "Όμως ούτε εκείνην δεν την εξεδίωξε, αλλά την εθεράπευσε διά του Παύλου και την επανέφερεν εις την παλαιάν κατάστασιν υγείας.¹² "Όπως ακριβώς εις τὰ ἴδικά μας σώματα, όταν εμφανισθῆ κάποια ἀρρώστια, δεν ἀποκόπτομεν τὸ νοσοῦν μέλος, ἀλλὰ τὸ θεραπεύομεν, τὸ ἴδιον κἀνομεν καὶ μετὰ τὴν γυναῖκα. 'Εάν εμφανισθῆ εἰς αὐτὴν κάποια πονηρία, μὴ ἐκδιώκῃς τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ ἐξαφάνισε τὴν πονηρίαν της. Βέβαια, τὴν γυναῖκα εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν διορθώσωμεν, ἐνῶ ἓνα ἀνάτηρον μέλος τοῦ σώματος πολλὰς φορές εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸ θεραπεύσωμεν. D Καὶ ἐνῶ γνωρίζομεν, ὅτι ἡ κατάστασις του εἶναι ἀνιάτος, οὐτε τότε δεν τὸ ἀποκόπτομεν. 'Αλλὰ πολλοὶ ποῦ ἔχουν συχνὰ καὶ πόδα διστραμμένον, καὶ σκέλος χωλὸν καὶ χεῖρα παράλυτον καὶ ἀπονεκρωμένην καὶ ὀφθαλμὸν ἀχρηστευμένον, οὐτε τὸν ὀφθαλμὸν ἐκρίζουσι, οὐτε τὸ σκέλος ἀποκόπτουσι, οὐτε τὴν χεῖρα, ἀλλὰ, μολονότι βλέπουσι ὅτι τὸ σῶμα των δεν κερδίζει τίποτε ἀπὸ τὰ ἀχρηστὰ αὐτὰ μέλη, ἀλλὰ προσβίδουσι καὶ μεγάλην ἀσχημίαν εἰς τὰ λοιπὰ μέλη, ἐν τούτοις ἐξακολουθοῦσι νὰ τὰ διατηροῦσι μέχρι τέλους ἀπὸ μίαν ἐμφυτον ἀγάπην, πρὸς αὐτὰ ὡς μέλη τοῦ ἴδιου σώματός των. Πῶς λοιπὸν δεν εἶναι ἄστονον, ἐκεῖ ποῦ εἶναι ἀδύνατος ἡ διορθωσις καὶ δεν ὑπάρχει κανένα κέρδος, νὰ ἐπιδεικνύωμεν τόσμη φροντίδα, E ἐνῶ ἐκεῖ ποῦ ὑπάρχουν καλὰ ἐλπίδες καὶ δύναται νὰ ἐπέλθῃ μεγάλη μεταβολή, νὰ ἀποκλειώσωμεν τὴν θεραπείαν; Διότι ἡ ἐκ φύσεως σωματικὴ ἀναπηρία εἶναι ἀδύνατον νὰ διορθωθῆ, ἐνῶ μίαν διστραμμένην ψυχὴν εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν μεταλλάσωμεν. 'Εάν ἰσχυρίζεσαι, ὅτι καὶ αὐτῆς ἡ γόσος εἶναι ἀθεράπευτος καί, παρά τὰς προσπάθειάς ποῦ κατέβαλες, αὐτὴ ἔμμενει εἰς τὸν ἴδικόν της διστραμμένον χαρακτήρα, οὐτε καὶ τότε πρέπει νὰ τὴν ἐκδιώξωμεν. Διότι καὶ τὸ μέλος τοῦ σώματος ποῦ πάσχει ἀπὸ ἀνιάτον νόσημα δεν ἀποκόπτεται. Καὶ ἡ γυναῖκα σου εἶναι ἴδικόν σου μέλος.

11. Πρὸς Κορινθ. B εἴ.

12. Περὶ αὐτοῦ γίνεται λόγος εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου.

Διότι λέγει: «Θὰ γίνουσι οἱ δύο μία σὰρξ πλέον διὰ τῆς συζυγίας».¹³ Καὶ εἰς μὲν τὴν περίπτωσιν τοῦ μέλους τοῦ σώματος, δεν ἔχομεν κανένα κέρδος ἀπὸ τὴν περιποίησίν του, όταν ἡ νόσος προχωρήσῃ εἰς σημεῖον ὥστε νὰ εἶναι ἀνιάτος. ¹⁵ A Εἰς τὴν περίπτωσιν όμως τῆς γυναίκας, καὶ ἂν ἡ νόσος της παραμένῃ ἀνιάτος, ἐπιφυλάσσεται δι' ἡμᾶς μέγας ὁ μισθὸς διὰ τὴν διδασκαλίαν μας καὶ τὴν προσπάθειαν διαπαιδαγωγικήσ της. Καὶ ἂν ἀκόμη δεν κερδίσῃ τίποτε ἐκείνη ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας διδασκαλίαν, ἡμεῖς θὰ λάβωμεν μεγάλην ἀνταμοιβὴν ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὑπομονὴν μας, διότι ὅλην αὐτὴν τὴν ὑπομονὴν τὴν ἐδείξαμεν ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπεμείνωμεν μετὰ πρᾶτῃ τὴν κακίαν της, καὶ ἐκρατήσαμεν τὸ μέλος μας. Διότι ἡ γυναῖκα εἶναι ἀναπόσπαστον μέλος μας. Καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ τὴν ἀγαπῶμεν. Πρᾶγμα ποῦ ἀκριβῶς ἐδίδασκεν ὁ Παῦλος καὶ ἔλεγεν: «'Ετσι ὀφείλουσι οἱ ἄνδρες νὰ ἀγαποῦσι τὰς γυναῖκας των ὡς τὰ ἴδια των σώματα. Διότι καεὶς ποτε δεν ἐμίσησε τὴν σάρκα του, ἀλλὰ τὴν τρέφει καλὰ καὶ τὴν περιθάλπει, καθὼς καὶ ὁ Κύριος τρέφει καὶ περιθάλπει τὴν 'Εκκλησίαν. B Διότι εἴμεθα μέλη τοῦ σώματός του, ἀπὸ τὴν σάρκα του καὶ ἀπὸ τὰ ὀστᾶ του».¹⁴ Διότι ὅπως, λέγει, ἡ Εῦα ἐπλάσθη ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ 'Αδάμ, ἔτσι καὶ ἡμεῖς ἐπλάσθημεν ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐνοεῖ μετὰ τὴν φράσιν ἀπὸ τὴν σάρκα του καὶ ἀπὸ τὰ ὀστᾶ του. 'Αλλὰ ὅτι ἡ Εῦα ἐπλάσθη ἀπὸ αὐτὴν τὴν πλευρὰν τοῦ 'Αδάμ, τὸ γνωρίζομεν ὅλοι καὶ τὸ ἀναφέρει σαφῶς ἡ Γραφή, ὅτι ἔφερον ἔκτοσιν εἰς τὸν 'Αδάμ καὶ ἐκοιμήθη καθόυτατα!¹⁵ καὶ ἔλαβε μίαν πλευρὰν αὐτοῦ καὶ κατεσκεύασε καὶ ἐμορφοποίησε τὴν γυναῖκα. "Ότι δὲ καὶ ἡ 'Εκκλησία προήλθεν ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ ποῦ δύναται τις νὰ τὸ ἀποδείξῃ; Καὶ αὐτὸ τὸ δεκνύει ἡ Γραφή. C "Όταν, δηλαδή, ὁ Χριστὸς ὠδηγήθη εἰς τὸν σταυρὸν καὶ ἐκαρφώθη καὶ ἀπέθανεν ἀφοῦ ἐπλησίασεν «ἓνας ἀπὸ τοὺς στρατιώτας, διὰ νὰ διαπιστώσῃ ἀσφαλῆτερον τὸν θάνατόν του, ἐκτύπησε τὴν πλευρὰν μετὰ λόγχην καὶ ἀμέσως ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν πληγὴν αἷμα καὶ ὕδωρ».¹⁶ Καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ ἐδημιουργήθη ὁλόκληρος ἡ 'Εκκλησία. Καὶ τὸ μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος ὁ Χρι-

13. Γεν. 2, 24.

14. 'Ἐφεσ. 5, 28-30.

15. Πρὸς Γεν. 3, 21-22.

16. 'Ιωάν. 19, 34.

στός, όταν λέγει: «Εάν δεν γεννηθῆ κανείς πνευματικῶς ἀπὸ τὸ ὕδωρ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, δὲν δύναται νὰ εἰσελθῆ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».¹⁷ Τὸ αἷμα τὸ ἀνομάζει πνεῦμα. Καὶ γεννώμεθα μὲν μὲ τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, τρεφόμεθα ὁμῶς μὲ τὸ αἷμα του. Βλέπετε πῶς προερχόμεθα ἀπὸ τὴν σάρκα αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τὰ ὀστά αὐτοῦ, γεννώμενοι καὶ τρεφόμενοι ἀπὸ τὸ αἷμα ἐκείνου καὶ ἀπὸ τὸ ὕδωρ; D Καὶ καθὼς ἡ γυναῖκα κατασκευάζεται, ὅταν ἐκοιμᾶτο ὁ Ἀδάμ, ἔτσι καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐδημιουργεῖτο ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸν θάνατόν του.

Καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν τὴν γυναῖκα δι' αὐτὸ μόνον, διότι, δηλαδή, εἶναι μέλος μας καὶ ἐδημιουργήθη ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλὰ διότι ὁ Θεὸς ἔθεσε καὶ νόμον δι' αὐτὸ, λέγων τὰ ἐξῆς: «Διὰ τὸν σύνδεσμον αὐτὸν εἰς τὸ μέλλον κάθε ἀνὴρ θὰ ἀφήνῃ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα του καὶ θὰ συνδέεται στενότερα μὲ τὴν γυναῖκα του, ὥστε οἱ δύο νὰ γίνουν πλὴν μίᾳ σάρξ διὰ τῆς συζυγίας».¹⁸ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος μᾶς ἀνέγνωσεν αὐτὸν τὸν νόμον, διὰ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ ποικιλοτρόπως πρὸς τὸν ἔρωτα τοῦτον. E Καὶ πρόσεξε τὴν ἀποστολικὴν του σοφίαν. Ὅστε μόνον ἀπὸ τοὺς θεῖους νόμους, ἀλλὰ αὐτε καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρωπίνους μόνου μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀγάπην τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς δύο μᾶς, κατὰ τέτοιον τρόπον, ποὺ ὁ μὲν ἀνώτερος καὶ περισσότερον καλλιεργημένος πνευματικῶς νὰ ὀδηγῆται εἰς τὴν ἀγάπην τῆς γυναικὸς ἀπὸ τοὺς θεῖους νόμους, ὁ δὲ ἀσθενὴς ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνους καὶ γενικώτερον τοὺς νόμους τῆς φύσεως. Διὰ τοῦτο ἀρχίζει ἀπὸ τὰ κατορθώματα τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰσάγει τὴν παραίτησιν ὡς ἐξῆς: «Ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας σας, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν».¹⁹ Ἐπειτα πάλιν τοὺς ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἀγάπην ἀπὸ τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους. «Ἐτοι ὀφείλουσι οἱ ἄνδρες νὰ ἀγαποῦν τὰς γυναῖκας τῶν ὡν τὰ ἴδια τῶν σώματων».²⁰ 216 A Ἐπειτα πάλιν ἀπὸ τὸν Χριστόν: «Διότι ἐμεθα μέλη τοῦ σώματός του, ἀπὸ τὴν σάρκα του καὶ ἀπὸ τὰ ὀστά του».²¹ Ἐπειτα πάλιν ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα: «Δι' αὐτὸ θὰ ἐγκαταλείψῃ ἄνθρωπος τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του καὶ θὰ προσκολληθῆ πρὸς

17. Ἐβθ. ἀν. 8, 6.
18. Γεν. 2, 24.
19. Ἐφεσ. 5, 25.
20. Ἐβθ. ἀν. στ. 28.
21. Ἐβθ. ἀν. στ. 30.

τὴν γυναῖκα του».²² Καὶ ἀφοῦ ἀνέγνωσεν αὐτὸν τὸν νόμον λέγει: «Ἡ ἀλήθεια δὲ αὕτη περὶ τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἕως τώρα ἦταν ἀγνωστον μυστήριον καὶ μᾶς ἀπεκαλύφθη ἀπὸ τὸν Θεόν, εἶναι μεγάλης σημασίας».

Ἄλλὰ, πές μου, πῶς εἶναι μεγάλης σημασίας; Διότι ἡ κόρη, ποὺ ἔδωκε τὸν καιρὸν μένει εἰς τὴν οἰκίαν καὶ δὲν εἶχεν ἴδει ποτὲ τὸν γαμβρόν, ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τὸσον πολὺ τὸν ποθεῖ καὶ τὸν ἀγαπᾷ, ὡσάν νὰ εἶναι ἴδιόν της σῶμα. Ὁ ἄνδρας πάλιν, αὐτὴν ποὺ ποτὲ δὲν τὴν εἶδε, μὲ τὴν ὁποῖαν δὲν ὠμίλησε ποτὲ, E καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τὴν προτιμᾷ ἀπὸ ἄλλων, καὶ ἀπὸ τοὺς φίλους, καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς γονεῖς του. Οἱ γονεῖς, πάλιν, ἀν' ἀπὸ ἄλλην αἰτίαν χρειασθῆ νὰ πληρώσωσι χρήματα, ὑποφέρουσι, ποιοῦν καὶ σύρουσι εἰς τὸ δικαστήριον ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τοὺς ἀφήρσαν τὰ χρήματα. Εἰς ἄνθρωπον ὁμῶς, ποὺ ποτὲ δὲν τὸν εἶδον συχνά, οὔτε τὸν ἐγγνώρισαν, ἐμπιστεύονται τὴν θυγατέρα των καὶ προῖκα πολλῶν χρημάτων. Καὶ μάλιστα τὸ κάμνον αὐτὸ μὲ χαρὰν καὶ δὲν τὸ θεωροῦν ζημίαν. Ἄλλὰ, ἐνῷ βλέπουσι τὴν θυγατέρα των νὰ ἀπάγεται, δὲν θυμοῦνται τὴν μετ' αὐτῶν προσφιλεῖ συμβίωσιν τῆς, δὲν ποιοῦν, δὲν ὑποφέρουσι, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστοῦνται καὶ θεωροῦν εὐχὴς ἔργον νὰ ἴδουσι καὶ τὴν θυγατέρα των νὰ ἐξάγεται ἀπὸ τὴν οἰκίαν των, καὶ μᾶς μὲ ἐκείνην καὶ πολλὰ χρήματα. C Ὅλα, λοιπόν, αὐτὰ ἔχει ὑπ' ὄψιν του ὁ Παῦλος, ὅτι, δηλαδή, ἀφοῦ καὶ οἱ δύο νεόνυμφοι ἀφήρσαν τοὺς γονεῖς των συνδέονται στενῶς μετὰ των καὶ ἡ συνένωσις αὕτη γίνεται ἰσχυροτέρα ἀπὸ τὴν συνήθειαν τόσο μακροῦ χρόνου, καὶ παρατηρῶν, ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι ἀνθρώπινον, ἀλλὰ ὅτι ὁ Θεὸς ἐνέπνευσε τοὺς ἔρωτας αὐτοὺς καὶ παρεσκεύασεν, ὥστε ὅλοι καὶ οἱ γονεῖς ποὺ ὑπαυδρεύουσι τὴν κόρην των καὶ τὸ ζεύγος τῶν νεονύμφων νὰ τὸ κάμνον αὐτὸ μὲ χαρὰν, λέγει: «Τὸ μυστήριον αὐτὸ εἶναι μεγάλης σημασίας». Καὶ ὅπως συμβαίνει μὲ τὰ δρέφη, τὰ ὁποῖα γνωρίζουσι ἀμέσως τοὺς γονεῖς των ἀπὸ τὴν ὄψιν, χωρὶς ἀκόμα νὰ ὀμιλοῦν, ἔτσι καὶ ὁ γαμβρὸς καὶ ἡ νύμφη, χωρὶς κανεὶς νὰ τοὺς κατευθύνῃ, D κανεὶς νὰ τοὺς προτρέπῃ καὶ νὰ τοὺς συμβουλεύῃ, ἀμέσως μὲ τὸ πρῶτον βλέμμα συμπλέκονται μετὰ των. Ἐπειτα, ὅταν παρετήρησεν νὰ γίνεταὶ τὸ ἴδιον καὶ μὲ τὸν Χριστόν, καὶ πρὸ παντός μὲ τὴν Ἐκκλησίαν,

22. Ἐβθ. ἀν. στ. 31.
23. Ἐβθ. ἀν. στ. 32.

ἐξεπλάγη καὶ ἐθαύμασε. Πῶς λοιπὸν ἐγίνε αὐτὸ μὲ τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν;

Ὅπως, δηλαδή, ὁ γαμβρὸς ἐγκαταλείπει τὸν πατέρα του καὶ ἔρχεται πρὸς τὴν νύμφην, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς ἀφῆσε τὸν πατρικὸν θρόνον καὶ ἦλθε πρὸς τὴν νύμφην. Καὶ δὲν ἐκάλεσεν ἡμᾶς ἑαυ, ἀλλὰ αὐτὸς ἦλθε πρὸς ἡμᾶς. Ὅταν ἀκούῃς, ὅτι ἀφῆσε, μὴ σκεφθῆς μετακίνησιν, ἀλλὰ συγκοινωνίαν. Διότι, καὶ ὅταν ἦταν μαζί μας, ἦταν ταυτοχρόνως μαζί μὲ τὸν Πατέρα. Διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι «τὸ μυστήριον αὐτὸ ἔχει μεγάλην σημασίαν». Εἶναι πράγματι μέγα μυστήριον ποῦ γίνεται καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐ Ὅταν ὁμοῦ ἴδω, ὅτι αὐτὸ γίνεται καὶ εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τότε ἐκπλήττωμαι καὶ θαυμάζω. Διὰ τοῦτο, ἀφοῦ εἶπε, ὅτι «τὸ μυστήριον αὐτὸ εἶναι μέγα», προσέθεσεν: «Λέγω δὲ τοῦτο ἀναφερόμενος εἰς τὴν πνευματικὴν ἔνωσιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ὅτι δηλαδή ἐλέχθη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας περὶ τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς γυναίκος, τὸ αὐτὸ ἐπληρώθη καὶ ἐπραγματοποιήθη διὰ τῆς μυστικῆς ἐνώσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας». Τώρα λοιπὸν ποῦ γνωρίζεις πᾶσον μέγα μυστήριον εἶναι ὁ γάμος καὶ ποίου σημαντικοῦ πράγματος εἶναι τύπος, νὰ μὴ σκέπτεσαι πλέον ἐπιπολαιῶς καὶ ὅπως τύχη δι' αὐτόν, καὶ νὰ μὴ ζητήῃς πλοῦτον χρημάτων, ὅταν πρόκειται νὰ λάβῃς νύμφην. Διότι δὲν πρέπει νὰ θεωρῆς τὸν γάμον ἐμπόριον, ἀλλὰ συγκλήρωσιν τῆς ζωῆς τῶν συζύγων.

Διότι, πραγματικὰ, ἤκουσα πολλοὺς νὰ λέγουν, ²¹⁷ Α ὅτι ὁ δεῖνα ἐγίνε πλουσιώτερος ἀπὸ τὸν γάμον, ἐνῷ ἦταν πτωχός. Τώρα ποῦ ἔλαθε πλουσίαν σύζυγον, ἔχει πλοῦτη καὶ ἀπολαμβάνει. Τί λέγεις, ἀνθρωπέ μου; Ἐπιθυμῆς νὰ κερδίῃς πλοῦτη ἀπὸ τὴν σύζυγόν σου καὶ δὲν ἐντρέπῃσαι, καὶ δὲν κοκκινίζεις; Καὶ δὲν κρύπτῃσαι μέσα εἰς τὴν γῆν, ὅταν ἐπιζητῆς κέρδη μὲ τέτοιον τρόπον; Εἶναι αὐτὰ λόγια ἀνδρός; Ἔργον τῆς γυναίκος εἶναι ἕνα, νὰ διαφυλάττῃ τὰ χρήματα ποῦ συγκεντρώνονται, νὰ διατηρῇ τὰ εἰσοδήματα καὶ νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν οἰκίαν. Διότι καὶ ὁ Θεὸς μᾶς τὴν ἔδωκε δι' αὐτόν τὸν σκοπὸν, διὰ νὰ μᾶς βοηθῇ εἰς αὐτὸ τὸ ἔργον καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα. Ἐπειδὴ τὴν ζωὴν μας συνήθως τὴν συγκροτοῦν τὰ δύο αὐτὰ, αἱ πολιτικαὶ καὶ αἱ ἰδιωτικαὶ ὑποθέσεις, ὁ Θεὸς τὰ ἐχώρισε αὐτὰ τὰ δύο, καὶ εἰς αὐτὴν μὲν ἀνέθεσε τὴν φροντίδα τῆς οἰκίας, Β εἰς

217. Ἀπόστολ.

δὲ τοὺς ἀνδρας ὅλας τὰς ὑποθέσεις τῆς πόλεως, ποῦ ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν ἀγοράν, τὰ δικαστήρια, τὴν βουλὴν, τὰ στρατιωτικὰ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα. Ἡ γυναῖκα δὲν δύναται νὰ ριψὴ ἀκότιον οὔτε θέλος. Δύναται ὁμοῦ νὰ λάβῃ τὴν ῥοκαν καὶ νὰ ὑψάνῃ εἰς τὸν ἀργαλεῖον καὶ νὰ διευθετήσῃ καλῶς ὅλας τὰς ὑποθέσεις τῆς οἰκίας. Δὲν δύναται νὰ εισηγηθῇ γνώμην εἰς τὸ βουλευτήριον, δύναται ὁμοῦ νὰ εισηγηθῇ γνώμην διὰ τὰ οἰκιακὰ πράγματα καὶ πολλὰς φορές ἔχει θαυτέραν γνώσιν ἀπὸ τὸν ἀνδρα διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς οἰκίας. Δὲν δύναται νὰ χειρισθῇ τὰς δημοσίας ὑποθέσεις, δύναται ὁμοῦ νὰ ἀνατρέψῃ καλῶς τὰ παιδία, τὸ σημαντικώτερον κτήμα. Γ δύναται νὰ διακρίνῃ τὰς πανουργίας τῶν θεραπευνίδων καὶ νὰ συγκρατήσῃ τὴν οἰκογένειαν εἰς τὸ ὕψος τῆς, νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸν σύζυγον ἄλλην τὴν ἄλλην ἐλευθερίαν καὶ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ ὅλας τὰς οἰκιακὰς φροντίδας, καθὼς αὐτὴ φροντίζει διὰ τὰς ἀποθήκας, διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ἐρίου, τὴν μαγειρικὴν, τὴν ἐτοιμασίαν τῶν ἐνδυμάτων, ὥστε νὰ εἶναι εὐπρόσωπα, καὶ δι' ὅλα τὰ ἄλλα, ποῦ οὔτε ἀρμόζουν εἰς τὸν ἀνδρα οὔτε εἶναι εὐκόλουν νὰ τὰ ἐκτελέσῃ, ὅσον καὶ ἂν τὸ θελήσῃ. Διότι καὶ τοῦτο εἶναι ἔργον τῆς θείας προνοίας, αὐτός, δηλαδή, ποῦ εἶναι χρήσιμος εἰς τὰ μεγαλύτερα, εἰς τὰ μικρότερα νὰ εἶναι ἀδεξιώτερος καὶ ἀχρηστός, ὥστε ἡ χρησιμότης τῆς γυναίκος νὰ γίνῃ ἀναγκαία. Δ Διότι ἔαν ἔκαμε τὸν ἀνδρα νὰ εἶναι ἱκανός καὶ κατάλληλος καὶ διὰ τὰ δύο, τότε τὸ γένος τῶν γυναικῶν θὰ κατήντα εὐκαταφρόνητον. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος πάλιν, ἔαν ἀνέθετεν εἰς τὴν γυναῖκα τὸ μεγαλύτερον καὶ χρησιμώτερον, θὰ καθίστα τὰς γυναῖκας ἀλαζονικάς. Διὰ τοῦτο οὔτε καὶ τὰ δύο τὰ ἀνέθεσεν εἰς ἕνα, διὰ νὰ μὴ μειωθῇ τὸ ἄλλον φύλον καὶ νομίση ὅτι εἶναι περιττόν. Οὔτε πάλιν ἐμοίρασεν ἐξ Ἰσοῦ εἰς τὰ δύο φύλα ὅλα τὰ ἔργα, διὰ νὰ μὴ προέλθῃ καμμία διαμάχη ἀπὸ τὴν ἰσότητιαν, καθὼς αἱ γυναῖκες θὰ διεξεδίκουν ἀπὸ τοὺς ἀνδρας τὰ πρωτεία. Ἀλλὰ ταυτοχρόνως προνοῶν διὰ τὴν εἰρήνην καὶ διατηρῶν δι' ἕκαστον τῶν δύο φύλων τὴν ἀρμόζουσαν θέσιν του, διήρεσε τὴν ζωὴν μας εἰς αὐτὰ τὰ δύο, καὶ τὸ μὲν ἀναγκαιότερον καὶ χρησιμώτερον τὸ ἀνέθεσεν εἰς τὸν ἀνδρα, τὸ δὲ μικρότερον καὶ κατώτερον τὸ ἀνέθεσεν εἰς τὴν γυναῖκα, Ἐ ὥστε ὁ μὲν ἀνδρας νὰ χαίρῃ μεγαλύτερας τιμῆς, διότι ἀσκέῖ τὸ ἀναγκαιότερον ἔργον, ἡ δὲ γυναῖκα μὲ τὴν κατώτερον τῆς ὑπηρεσίαν νὰ μὴ ἐπανασταθῇ κατὰ τοῦ συζύγου.

Ἐχοντες λοιπὸν ὅλα αὐτὰ ὑπ' ὄψιν, ἄς ἐπιζητῶμεν

ἐνα μόνον, τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν εὐγένειαν τοῦ χαρακτήρος, διὰ τὸ ἔχωμεν εἰρήνην καὶ τὴν χαρῶμεθα τὴν ζωὴν μας μὲ ὁμόνοιαν καὶ διαρκῆ εἰρήνην. Διότι ὁ ἄνδρας ποῦ ἔλαβε πλουσίαν οὐζύγου, ἔλαβε μᾶλλον δυνάστην παρὰ γυναῖκα. Διότι, ὅταν αἱ γυναῖκες καὶ χωρὶς τὸν πλοῦτον εἶναι γεμάται ἀλαζονείαν καὶ φιλόδοξοι, ἂν προστεθῆ καὶ τὸ στοιχεῖον αὐτὸ, πῶς ἡμποροῦν νὰ γίνουν ὑποφερταὶ ἀπὸ τοὺς οὐζύγους των; ²¹⁸ Ἄ Ἐνῷ ἐκεῖνος ποῦ λαμβάνει ἰσότημον ἢ πτωχότεραν γυναῖκα, αὐτὸς λαμβάνει βοηθὸν καὶ σύμμαχον καὶ εἰσάγει εἰς τὴν οἰκίαν του ὅλα τὰ ἀγαθά. Διότι ἡ ἀνάγκη τῆς πενίας τὴν ὑποχρεώνει νὰ περιποιητῆ τὸν ἄνδρα τῆς μὲ κάθε φροντίδα καὶ νὰ ὑποχωρῆ εἰς ὅλα καὶ νὰ ὑπακούῃ. Καὶ ἔτσι ἀφαιρεῖ κάθε αἰτίαν διαμάχης καὶ ἀλαζονείας καὶ αὐθαθείας καὶ γίνεται σύνδεσμος εἰρήνης καὶ ὁμονοίας καὶ ἀγάπης καὶ συμφωνίας. Συνεπῶς, ἂς μὴ ἐπιδιώκωμεν πῶς νὰ ἔχωμεν χρήματα, ἀλλὰ πῶς νὰ ἔχωμεν εἰρήνην, διὰ τὸ ἀπολαύσωμεν τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς. Διὰ τοῦτο ἐθεοποίηθη ὁ γάμος, διὰ τὸ ἔχωμεν εἰς τὴν ζωὴν βοηθίαν, καὶ λιμένα διὰ τὸ καταφεύγωμεν, καὶ παρηγορίαν εἰς τὰ ἐπιχειρήματα κακά, διὰ τὸ οὐζητῶμεν εὐχάριστα μὲ τὴν γυναῖκα, καὶ ὄχι νὰ γεμίζωμεν τὴν οἰκίαν μας μὲ πολέμους καὶ μάχας, ὄχι διὰ τὸ ἔχωμεν ἔριδας καὶ φιλονικίας, ὄχι διὰ τὸ στασιάζωμεν μεταξύ μας καὶ νὰ κἀνωμεν τὸν δῖον ἀβίωτον. Ἐ Πόσοι πλοῦστοι, ποῦ ἔλαβον εὐπόρους οὐζύγους, ἠδῆσαν μὲν τὴν περιουσίαν των, ἀλλὰ κατέλυσαν τὴν χαρὰν καὶ τὴν ὁμόνοιαν, διεξάγουσιν καθημερινὰς μάχας εἰς τὴν πράξειαν, φιλονικοῦσιν; Καὶ πόσοι πτωχοὶ, ποῦ ἔλαβον πτωχότερας οὐζύγους, ἀπολαμβάνουν τὴν εἰρήνην καὶ βλέπουσιν αὐτὸν τὸν ἄλιον μὲ εὐφροσύνην; Ἐνῷ οἱ πλοῦστοι ποῦ ζοῦν μέσα εἰς τὴν πολυτέλειαν, ἠχρήθησαν πολλὰς φορὰς ἐξ αἰτίας τῶν γυναικῶν νὰ ἀποθάνουν καὶ νὰ ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τὴν πορούσαν ζωὴν; Ἐ Ἐστὶ δὲν ἔχομεν κανένα ὄφελος ἀπὸ τὰ χρήματα, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἐνάρετος ψυχὴ. Καὶ τί χρειάζεται νὰ ὁμιλῶ διὰ εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν; Διότι ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀπόκτησιν χρημάτων πολλὰς φορὰς ἡ πλοῦσια οὐζυγος μᾶς παραδίδεται.

Συμβαίνει, δηλαδὴ, αὐτοὶ ποῦ ἐξήρτησαν τὸ πᾶν ἀπὸ τὴν προῖκα τῆς οὐζύγου, μετὰ ἀπὸ τὸν πρόωρον θάνατόν της, νὰ ἀναγκάζωνται ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς τῆς νὰ καταβάλλουν ὅλην τὴν προῖκα. Ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ ποῦ ἐνοιάγησαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ κατώρθωσαν νὰ διασωσούν μόνον τὸ σῶμα τους, ἔτσι καὶ αὐτὸς ὑστερα ἀπὸ πολ-

λὸς φιλονικίας καὶ μάχας καὶ ὕβρεις καὶ δικαστήρια, εἰς τὸ τέλος ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ δικαστήρια αὐτά, ἔχων μόνον τὸ σῶμα τοῦ ἐλεύθερον. Καὶ ὅπως οἱ ἀπλήστοι ἔμποροι φορτῶνουν τὸ πλοῖον μὲ ὑπέρογκον φορτίον, ὁ πέραν ἀπὸ τὸ ὄριον ἀντοχῆς του, καὶ καταδυθίζουσιν συνήθως τὸ σκάφος καὶ χάνουν τὰ πάντα, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποῦ συνάπτουν πλουσίους γάμους, ἐκεῖ ποῦ νομίζουσι διὰ ἀπέκτησαν μεγάλην περιουσίαν μὲ τὴν προῖκα τῆς οὐζύγου, εἰς τὸ τέλος χάνουν καὶ τὰ ἱσθὰ των. Καὶ ὅπως ἐκεῖ μὴ σύντομος εἰσβολὴ τοῦ κύματος θυβρίζει τὸ σκάφος, ἔτσι καὶ ἐδῶ, ἐπελθὼν ὁ πρόωρος θάνατος, μαζί μὲ τὴν γυναῖκα τοῦ ἀφαιρεῖ καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του.

Ἐ Ἀναλογιζόμενοι, λοιπόν, ὅλα αὐτά, ἂς μὴ ἀποβλέπωμεν εἰς τὰ χρήματα, ἀλλὰ εἰς τὸ χρηστὸν ἦθος, τὴν σεμνότητα καὶ τὴν σωφροσύνην. ²¹⁹ Ἄ Διότι γυναῖκα σώφρων καὶ μετριοπαθῆς καὶ ἡθία, καὶ ἂν εἶναι πτωχὴ, θὰ δυνηθῆ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν πένιαν καλύτερα ἀπὸ τὸν πλοῦτον. Ἐνῷ ἡ διεφθαρμένη καὶ ἡ ἀκόλαστος καὶ ἡ φιλερὶς, ἀκόμα κι' ἂν εὖρη ἀναριθμήτους θησαυροὺς εἰς τὴν οἰκίαν, θὰ τοὺς διασκορπίσῃ ταχύτερον καὶ ἀπὸ τὸν ἀνεμον καὶ θὰ ρίψῃ τὸν ἄνδρα εἰς μυρίας συμφορὰς μαζί μὲ τὴν πένιαν. Μὴ ζητῶμεν, λοιπόν, πλοῦτον, ἀλλὰ τὴν γυναῖκα ποῦ θὰ διαχειρισθῆ καλῶς τὰ ὑπάρχοντά μας. Πρῶτα μάθε ποῖα εἶναι ἡ αἰτία τοῦ γάμου καὶ διὰ ποῖον λόγον ἔχει εἰσαχθῆ εἰς τὴν ζωὴν, καὶ μὴ ζητῆς τίποτε περισσώτερον. Ποῖα εἶναι λοιπόν ἡ αἰτία τοῦ γάμου καὶ διὰ ποῖον λόγον τὸν ἔδωσαν ὁ Θεός; Ἐ Ἀκουσε τὸν Παῦλον ποῦ λέγει: «Διὰ τὸν κίνδυνον τῆς παρεκτροπῆς εἰς πορνείας, ἂς ἔχη καθέννας τὴν οὐζυγόν του». ²⁰ Δὲν εἶπε, διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν πένιαν, ἢ διὰ τὴν ἀπόκτησιν πλούτου. Ἐ Ἄλλὰ τί εἶπεν; Διὰ τὸ ἀποφεύγωμεν τὴν πορνείαν, διὰ τὸ καταστειλωμεν τὴν ἐπιθυμίαν, διὰ τὸ ζήσωμεν μὲ σωφροσύνην, διὰ τὸ γίνωμεν ἀρεστοὶ εἰς τὸν Θεόν, ἀκούομενοι εἰς τὴν οὐζυγόν μας. Αὐτὸ εἶναι τὸ δῶρον τοῦ γάμου, αὐτὸς εἶναι ὁ καρπός, αὐτὸ εἶναι τὸ κέρδος. Μὴ ἀφήνης, λοιπόν, τὰ σπουδαιότερα, διὰ τὸ ἐπιζητῆσαι τὰ κατώτερα. Διότι ὁ πλοῦτος εἶναι πολὺ κατώτερος ἀπὸ τὴν σωφροσύνην. Διότι δι' ἕνα μόνον λόγον πρέπει νὰ λαμβάνωμεν γυναῖκα, Ἐ διὰ τὸ ἀποφύγωμεν τὴν ἁμαρτίαν, διὰ τὸ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὴν πορνείαν. Καὶ πρέπει νὰ συνάπτωμεν τὸν γάμον μὲ τὸν σκοπὸν νὰ μᾶς βοηθῆ νὰ ζήσωμεν μὲ σωφροσύνην. Καὶ τοῦτο θὰ ἐπι-

20. Ἄ' Κορινθ. 7, 2.

τευχή, ἐὰν λαμβάνωμεν ὡς συζύγους γυναίκα, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ μᾶς εισαγάγουν μεγάλην εὐσέβειαν, πολλήν σωφροσύνην καὶ μεγάλην καλωσύνην. Διότι τὸ σωματικὸν κάλλος, ὅταν δὲν συνοδεύεται ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς, θὰ δυνηθῆ νὰ κατακτήσῃ τὸν ἄνδρα καὶ εἰκοσι καὶ τριάκοντα ἡμέρας, δὲν θὰ δυνηθῆ ὁμοῦ νὰ ἀνθέξῃ περισσότερο, ἀλλὰ θὰ ἐπιδείξῃ τὴν κακίαν καὶ θὰ καταστρέψῃ ὅλην τὴν ἀγάπην. Ἐνῷ αἱ γυναῖκες ποῦ λάμπουν μὲ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς των, ὅσον θὰ προχωρῆ ὁ καιρὸς καὶ θὰ ἀποδεικνύουν τὴν εὐγένειάν των, τόσο θερμότερον θὰ καθίστοῦν τὸν ἔρωτα εἰς τοὺς ἄνδρας των καὶ θὰ ἐξάπτουν τὴν ἀγάπην πρὸς αὐτόν. Καὶ ὅταν συμβαίη αὐτό, καὶ ὑπάρχῃ θερμὴ καὶ γνησίᾳ ἀγάπη μεταξύ των, ἐκδιώκεται κάθε εἶδος πορνείας, καὶ δὲν θὰ περάσῃ οὔτε ἡ ἰδέα τῆς ἀκαλασίας ἀπὸ τὸν ἄνδρα ποῦ ἀγαπᾷ τὴν γυναῖκα του, ἀλλὰ μένει σταθερὸς εἰς τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν σύζυγόν του καὶ μὲ τὴν σωφροσύνην του ἀποσπᾷ τὴν εὐνοσίαν καὶ τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ δι' ὀλύκληρον τὴν οἰκίαν του.

Μὲ αὐτὰ τὰ κριτήρια ἐλάμβανον τὰς γυναῖκας των οἱ παλαιοὶ ἄνδρες ποῦ διεκρίνοντο διὰ τὴν ἀρετὴν των, ἐπέζητουν εὐγένειαν ψυχῆς καὶ ὄχι εὐπορίαν χρημάτων. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές, θὰ σᾶς ἀναφέρω ἕνα γάμον, ὃ ὡς παράδειγμα. «Ὁ Ἀβραὰμ ἦταν», λέγει, «πλέον γέρον,»²⁶ προχωρημένος πολὺ εἰς τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς του. Ὁ δὲ Κύριος ἠλόγησε τὸν Ἀβραὰμ εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν καὶ εἰς ὅλα του τὰ ἔργα. Καὶ εἶπεν εἰς τὸν μεγαλύτερον κατὰ τὴν ἡλικίαν δούλον τῆς οἰκογενείας,²⁷ τὸν ἐπιστάτην ὄλων τῶν ἄλλων δούλων: Βάλε τὴν χεῖρα σου κάτω ἀπὸ τὸν μηρὸν μου,²⁸ σὲ ἐξορκίζω ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, νὰ μὴ λάθῃς διὰ τὸν υἱόν μου τὸν Ἰσαὰκ σύζυγον ἀπὸ τὰς θυγατέρας τῶν κατοίκων Χαναάν, μεταξύ τῶν ὁποίων ἐγὼ μέχρι σήμερον ζῶ. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν χώραν τῆς καταγωγῆς μου, ὅπου ἐγὼ ἐγεννήθην, θὰ ὑπάγῃς ἐκεῖ εἰς τὴν φυλὴν μου καὶ ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ συγγενεῖς μου θὰ ἐκλέξῃς γυναῖκα διὰ τὸν υἱόν μου τὸν Ἰσαὰκ.²⁹ Εἶδες τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου, εἶδες πόσῃ φροντίδα ἐπέδειξε διὰ τὸν γάμον; Δὲν ἐκάλεσε, δηλαδὴ, γυναῖκας μα-

26. Ἦσαν περίπου τότε 140 ἐτῶν, πρὸς. Γεν. 25, 20 καὶ 21, 5.

27. Πρόκειται διὰ τὸν Ἐλπίου, πρὸς. Γεν. 15, 2.

28. Συνήθης χειρονομία διὰ τὴν κομπολόγησιν ἑσθου.

29. Γεν. 24, 1-4.

στρωπούς, Ἐ ὅπως κάμνουν τώρα, οὔτε προενηθήρας, οὔτε γραῖδα φλύαρα, ἀλλὰ τὸν δούλον του καὶ εἰς αὐτὸν ἀνέθεσε τὴν ὑπόθεσιν. Καὶ αὐτὸ εἶναι μεγίστη ἀπόδειξις τῆς εὐσεβείας τοῦ Πατριάρχου, τὸ ὅτι, δηλαδὴ, διέπλασε τὸν δούλον τόσο καλόν, ὥστε νὰ τὸν θεωρῆ ἄξιον ἐμπιστοσύνης καὶ δι' ἕνα τόσον σοβαρὸν θέμα. Ἐπειτα ζητεῖ γυναῖκα ὄχι εὐπορον, οὔτε ὠραίαν, ἀλλὰ εὐγενῆ εἰς τὸν χαρακτήρα, καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἀποστέλλει εἰς τόσον μακρινὸν ταξίδιον. Παρατήρησε, ὁμοῦ, καὶ τὴν φρόνησιν τοῦ δούλου. Διότι δὲν εἶπε, τί σημαίνει αὐτὸ τέλος πάντων; ²²⁰ Ἄ Τόσοι λαοὶ κατοκοῦν πλησίον μας, τόσοι θυγατέρες ὑπάρχουν εὐπόρων ἀνθρώπων, ἐπιφανῶν καὶ ἐνδόξων, καὶ σὺ μὲ στέλλεις εἰς τόσον μακρινὴν χώραν, πρὸς ἀγνώστους ἀνθρώπους; Μὲ ποῖον θὰ ὁμιλήσω; Ποῖος θὰ μὲ γνωρίσῃ; Καὶ τί θὰ κάμω, ἂν μοῦ στήσουν ἐνέδραν, ἂν μὲ ἐξαπατήσουν; Διότι τίποτε δὲν εἶναι τόσο πολὺ ἐκτεθειμένον εἰς τὰς ἀδικίας ὅσον ὁ ξένος. Δὲν εἶπε τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ ὅλ' αὐτὰ τὰ παρέβλεψε, ὡπιπτεύθη αὐτὸ ποῦ ἦταν δυνατόν νὰ γίνῃ ἀντικείμενον ὑποψίας, ὑπακοῦν χωρὶς ἀντίρρησην καὶ φανερώων τὴν εὐνοσίαν καὶ τὴν πρόνοιαν του μὲ τὸ νὰ ἐρωτήσῃ μόνον σκεῖνον, ποῦ ἔπρεπε νὰ φρευθῆσαι περισσότερο ἀπὸ ὅλα. Ποῖον εἶναι αὐτό, λοιπόν; Τί ἠρώτησε τὸν κύριόν του; Β «Ἐάν, λέγει, «ἡ γυναῖκα ποῦ ἐκλέξω ὡς σύζυγον τοῦ Ἰσαὰκ, δὲν βελήσῃ νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ, θὰ ὀδηγήσω τὸν υἱόν σου εἰς τὸν τόπον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀνεχώρησες σὺ καὶ ἡλθες;»³⁰ Καὶ ὁ Ἀβραὰμ τοῦ ἀπήντησε: «Μὴ ἐπαναφέρῃς ἐκεῖ τὸν υἱόν μου, διότι ὁ Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὁ ὁποῖος μὲ ἐπήρην ἀπὸ τὸν πατρικὸν μου οἶκον καὶ ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὴν ὁποῖαν ἐγεννήθην καὶ μὲ ἔφερεν ἐδῶ, αὐτός μοῦ εἶπε καὶ μοῦ ὠρκίσθη λέγων: Εἰς σέ καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτήν. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Θεὸς θὰ στείλῃ ἐνώπιόν σου ἀγγέλον ὀδηγόν καὶ θὰ σέ βοηθήσῃ νὰ ἐκλέξῃς ἀπὸ ἐκεῖ σύζυγον διὰ τὸν υἱόν μου.»³¹ Βλέπεις πίστιν ἀνθρώπου; Δὲν παρεκάλεσε φίλους ἢ συγγενεῖς οὔτε ἄλλον κανένα, ἀλλὰ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν βοηθὸν καὶ συνοδοιπόρον τὸν Θεόν.

²²⁰ Ἐπειτα εἰς τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν δούλον, ὁ Θεὸς τὸν εἶπεν ἁπλῶς «ὁ Θεὸς ὁ Κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς», ἀλλὰ προσέθεσεν «ὁ ὁποῖος μὲ ἐπήρην ἀπὸ

21. Ἐνθ. ἐν. στ. 25.

31. Ἐνθ. ἐν. στ. 6-7.

τὸν πατρικὸν μου οἶκον καὶ ἀπὸ τῆν γῆν εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθην καὶ με ἔφερον ἐδῶ». Σκέψου, λέγει, πόσον μεγάλο ταξίδι ἀνελάδομεν, πῶς ἀφήσαμε τὴν πατρίδα μας καὶ εἰς τὴν ξένην γῆν ἀπελαύσαμε μεγαλύτεραν εὐημερίαν, πῶς έγιναν τὰ ἀδύνατα δυνατά. Καὶ δὲν ἤθελε νὰ δηλώσῃ αὐτὸ μόνον, βταν ἔλεγε «ὁ ὁποῖος με ἔπηρε ἀπὸ τὸν πατρικὸν μου οἶκον καὶ ἀπὸ τῆν γῆν εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθην καὶ με ἔφερον ἐδῶ», ἀλλὰ, «τι ἔχει τὸν Θεὸν καὶ ὀφειλέτην. Μᾶς εἶνα, λέγει, χρεώστης. Διότι αὐτὸς εἶπε «θὰ δώσω εἰς σέ καὶ τοὺς ἀπαγόνους σου τὴν χώραν αὐτήν». Ὡστε καὶ ἂν ἡμεῖς εἴμεθα ἀνάξιοι, ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς διὰ τὴν ὑπόσχεσιν, τὴν ὁποίαν ἔδωσε, διὰ νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ ἢ θὰ συμπαρασταθῇ καὶ θὰ διευκολύνῃ ὅλα αὐτὰ καὶ θὰ φέρῃ εἰς πέρας αὐτὸ πού εὐχόμεθα. Αὐτὰ εἶπε καὶ ἔστειλε τὸν δούλον. Ἐκεῖνος ἔπειτα, βταν μετέβη εἰς τὴν χώραν ἐκείνην, δὲν ἐπισκέφθη κανένα ἀπ' τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως, δὲν συνεζήτησε με ἀνθρώπους, δὲν ἐκάλεσε γυναῖκας. Ἀλλὰ, κοίταξε, πᾶς καὶ ἐκεῖνος πού ἦταν πιστός, κατέιχε μόνον τὸν δεσπὸν πού ἔλαβε καὶ συνωμίλει μόνον με αὐτόν. Καί, ἀφοῦ ἐστάθη, προσηυχῆθη πρὸς αὐτόν καὶ τοῦ εἶπε: «Κύριε, σὺ ὁ Θεὸς τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ, δῶσε καλὴν ἔκδοσιν καὶ ἐπιτυχίαν σήμερον εἰς τὰς ἐνεργείας μου». Δὲν εἶπε «Κύριε ὁ Θεός μου», ἀλλὰ τί εἶπε; «Κύριε, ὁ Θεὸς τοῦ κυρίου μου Ἀβραάμ». Εἰ ἂν καὶ ἐγὼ εἴμαι ἕνας εὐτελής καὶ παραπεταμένος, λέγει, προβάλλω ὅμως τὸν κύριόν μου. Διότι ἦλθα διὰ νὰ ὑπηρετήσω ἐκεῖνον, ὄχι τὸν ἑαυτὸν μου. Σεβόμενος λοιπὸν τὴν ἀρετὴν ἐκείνου βοήθησέ με νὰ φέρω εἰς πέρας τὴν ἀποστολήν μου.

Ἐπειτα διὰ νὰ μὴ νομίσης, ὅτι τοῦτο τὸ ἀπαιτεῖ σὰν χρέος, ἀκουσε καὶ τὴν συνέχαιαν: «καὶ κάμε τὸ ἔλεός σου πρὸς τὸν κύριόν μου τὸν Ἀβραάμ». Καὶ ἂν, λέγει, εἶναι ἀπειρα τὰ θεάρεστα ἔργα μας, ὅμως ζητοῦμε νὰ σωθῶμεν με τὴν χάριν σου καὶ νὰ δεχθῶμεν αὐτὴν τὴν χάριν σου ἀπὸ φιλανθρωπίαν, ὄχι ἀπὸ κάποισιν ὀφειλὴν καὶ χρέος. Τί θέλεις, λοιπόν; «Ἴδοὺ ἐγὼ εὐρίσκομαι κοντὰ εἰς τὴν πηγὴν αὐτῆν ἐξέρχονται πρὸς τὰ ἐδῶ διὰ νὰ ἀντλήσουν νερό. Δῶσε, Κύριε, ²²¹ ἄσπετος εἰς τὴν ὁποίαν ἐγὼ θὰ εἶπω «γῦρε τὴν στάμναν σου διὰ νὰ πῶ νερό» καὶ ἐκείνη θὰ μοῦ εἰπῇ «πίε καὶ σὺ καὶ θὰ ποτίσω τὰς καμή-

92. Ἐνθ. ἄν. στ. 12.

λους σου μέχρις οὗτου χορτάσου καὶ παύσου πλεον νὰ πίνου», δῶσε, ὥστε αὐτὴ νὰ εἶναι ἐκείνη τὴν ὁποίαν σὺ ἔχεις προορίσει ὡς σύζυγον διὰ τὸν δούλον σου Ἰσαάκ. Με τὸν τρόπον διὰ αὐτὸν θὰ καταλάβω καὶ ἐγὼ, ὅτι ἔκαμες τὸ ἔλεός σου πρὸς τὸν κύριόν μου τὸν Ἀβραάμ καὶ ἐξεπλήρωσες τὴν ἐπιθυμίαν του». Κοίταξε σοφίαν δούλου, κοίταξε ποῖον σημεῖον θέτει. Δὲν εἶπεν, ἐάν ἴδω καμίαν πού νὰ φέρεται ἐπὶ ἡμῶν, νὰ φέρεται ἐπάνω εἰς ὄχημα καὶ νὰ τὴν συνοδεύῃ ἀκολουθία δούλων, με πολυάριθμον συνοδείαν θεραπευαίνων, ὠραίαν πού νὰ λάμπη ἀπὸ τὸ νεανικὸν κάλλος, αὐτὴν προώρισες διὰ τὸν δούλον σου. Ἀλλὰ τί εἶπε; «Εἰς ἐκείνην πού θὰ εἶπω γῦρε τὴν στάμναν σου διὰ νὰ πῶ νερό». Β Τί κάμνεις ἐκεῖ, ἄνθρωπε; Τόσον εὐτελὴ γυναῖκα ζητεῖς, διὰ τὸν κύριόν σου, πού φέρει ὕδωρ ἀπὸ τὴν πηγὴν καὶ καταδέχεται νὰ ὀμιλήσῃ μαζί σου; Ναι, λέγει. Διότι δὲν με ἔστειλε νὰ ζητήσω πλοῦτον χρημάτων οὐτε εὐγένειαν καταγωγῆς, ἀλλὰ εὐγένειαν ψυχῆς. Πολλὰς φορές, πολλὰ ἀπὸ αὐτὰς πού μεταφέρουν ὕδωρ, ἔχουν ἀκεραῖαν καὶ σταθερὰν ἀρετὴν, ἐνῶ ἄλλαι πού κἀθνηται μέσα εἰς πολυτελεῖς οἰκίας εἶναι χειρότεραι καὶ περισσότερον φαῦλαι ἀπὸ βλοῦς. Ἐπειτα, ἀπὸ τοῦ συναγεται τοῦτο, ὅτι, θελοῦσα ἡ γυναῖκα εἶναι ἐνάρετος; Ἀπὸ τὸ σημεῖον, λέγει, πού εἶπε: Καὶ ποῖον εἶναι αὐτὸ τὸ σημεῖον τῆς ἀρετῆς; Εἶναι μέγιστον καὶ ἀναμφισβήτητον. Διότι εἶναι σημεῖον φιλοξενίας μέγα, ὥστε νὰ παρέρῃ πλήρη ἀποδείξιν. C Με αὐτὸ πού λέγει ἔννοεῖ τὸ ἔξῃς, ἂν καὶ δὲν τὸ διατυπῶναι ἀπεριφράστως. Ζητῶ ἐκείνην τὴν παρθένον, ἢ ὁποία εἶναι τόσο φιλόξενος, ὥστε νὰ προσφέρῃ κάθε ἐξυπηρέτησιν, εἰς ὅσους δύναται. Καὶ δὲν ἐξήτει ἀπλῶς τοῦτο, ἀλλὰ ἐπειδὴ προήρχετο ἀπὸ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, εἰς τὴν ὁποίαν ἠνθίζεν ἡ φιλοξενία, αὐτὸ κυρίως ἐζήτησε περισσότερον φαῦλαι ἀπὸ βλοῦς, νὰ λάβῃ γυναῖκα διαπαιδαγωγημένην εἰς τὸ αὐτὸ πνεῦμα πού ἐπεκράτει εἰς τὴν οἰκίαν τῶν κυρίων του. Διότι, ἐσκέφθη, θὰ τὴν ὀδηγήσω εἰς οἰκίαν πού εἶναι ἀνοικτὴ εἰς τοὺς ξένους καὶ δὲν πρέπει νὰ ἐγείρεται μεταξύ των φιλονικία, καθὼς ὁ ἀνδρας θὰ μὲν πιστός εἰς τὰς ἐπικρατούσας συνήθειας τῆς φιλοξενίας μιμούμενος τὸν χαρακτῆρα τοῦ πατρὸς του, καὶ αὐτὴ νὰ μὴ μισοῖται καὶ νὰ μὴ τὸ ἀνέχεται αὐτὸ καὶ νὰ τὸ ἀπαγορεύῃ, πράγμα πού γίνεται συνήθως εἰς πολλὰς οἰκίας. D

93. Ἐνθ. ἄν. στ. 13-14.

Δι' αυτό ακριβώς θέλω να μάθω, αν είναι φιλόξενος. Και, πραγματικά, εις τὴν φιλοξενίαν ὀφείλομεν ὅλα τὰ ἀγαθὰ. Ἔτσι καὶ ὁ κύριός μου ἀπέκτησε τὸν Ἰσαάκ, πού πρόκειται νὰ γίνῃ γαμβρός, ἔτσι ἔγινε πατέρας, ἐθυσίασε μόσχον, καὶ ἔλαβε ἕνα ὑπνρέτη καὶ ἐξύμωσε ἄλευρα καὶ ὁ Θεὸς τοῦ ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ τοῦ δώσῃ ἀπογόνους ὡσάν τὸ πλῆθος τῶν ἀστρῶν.⁵⁴ Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ εἰς τὴν οἰκίαν μας ὅλα τὰ ἀγαθὰ προσήλθον ἀπὸ τὴν φιλοξενίαν, δι' αὐτὸ ἐπιζητῶ αὐτὴν πρὶν ἀπὸ ὅλα. Καὶ νὰ μὴ σκαφθῶμεν τοῦτο, ὅτι, δηλαδὴ, ἐζήτησεν ὕδωρ, Ἐ ἀλλὰ νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ἄλλο, ὅτι ἦταν ἐκδηλώσις ψυχῆς φιλοξένου τὸ γεγονός, ὅτι ἔδωσεν ὄχι μόνον αὐτὸ πού τῆς ἐζήτησε, ἀλλὰ τοῦ παρέσχε καὶ περισσότερα ἀπὸ αὐτό. «Καὶ πρὶν ἀκόμα τελειώσῃ», λέγει, «τὴν νοερὰν αὐτὴν προσευχὴν τοῦ πρὸς τὸν Θεόν, ἰδοὺ ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν πόλιν ἡ Ρεβέκκα»⁵⁵ καὶ ἔτσι ἐπιλήθευσεν ὁ προφητικὸς λόγος «ἐνὶν ἀκόμῃ θὰ ὁμιλήσῃ, θὰ σοῦ εἶπω, ἰδοὺ εἶμαι παρών»⁵⁶. Τοιαῦται εἶναι αἱ προσευχαὶ τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων. Πρὶν ἀκόμῃ τὰς τελειώσῃ, πείθουν τὸν Θεὸν νὰ ἐπιπέσῃ εἰς τὰ λεγόμενά των.

Καὶ αὐ λοιπὸν, ὅταν πρόκειται νὰ λάβῃς σύζυγον, νὰ μὴ καταφύγῃς πρὸς ἀνθρώπους, ὅτε πρὸς γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι ἐμπορεῦνται τὰς ξένας συμφορὰς καὶ ζητοῦν ἕνα μόνον, νὰ λάβουν τὸν μισθὸν ἀπὸ τὴν ἐκδοῦλεύσιν των. Ἀλλὰ νὰ καταφύγῃς εἰς τὸν Θεόν. ²²² Α Δὲν ἐντρέπεται νὰ γίνῃ προσενητής σου. Αὐτὸς ὑπεσχέθη καὶ εἶπε: «Νὰ ζητήτῃ τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ τότε ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπίγεια θὰ σοῦ δοθῶν μαζί με ἐκεῖνα»⁵⁷. Καὶ νὰ μὴ λέγῃς ποτέ, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃ τὸν Θεόν; Μήπως ἔχει φωνὴν νὰ μοῦ ὁμιλήσῃ καὶ νὰ συζητήσῃ φανερώς, ὡστε νὰ προσέλθῃ καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσω; Αὐτὰ εἶναι λόγια ψυχῆς ἀπίστου. Διότι ὁ Θεός, ὅσα θελήσῃ, δύναται νὰ τὰ συντελῇ ταχέως καὶ χωρὶς φωνῆν. Πρῶγμα τοῦ συνέθη καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Διότι δὲν ἤκουσε καμμίαν φωνήν, ὅτε εἶδε κανένα ὄραμα. Ἀλλὰ, καθὼς ἴστατο εἰς τὴν πηγὴν, ἠύχθη καὶ ἀμέσως ἐπέτυχε. «Διότι, πρὶν ἀκόμῃ τελειώσῃ τὴν νοερὰν τοῦ

54. Πρὸς Γεν. 18, 14.
55. Γεν. 24, 16.
56. Ἦσ. 58, 8.
57. Ματθ. 6, 33.

προσευχὴν πρὸς τὸν Θεόν, Ἐ ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν πόλιν ἡ Ρεβέκκα, ἡ κόρη τοῦ Βαβουίλ, υἱοῦ τῆς Μελχίρ, καὶ ἔφρεν ἐπάνω εἰς τὸν ὄμιον τῆς τῆν ἀτάμναν. Ἡ παρθένος αὐτὴ ἦταν ἐξαιρετικῶς ὠραία. Ἦταν παρθένος καὶ κανεὶς ἀνδρὰς δὲν εἶχεν ἔλθει εἰς ἐπαφὴν με αὐτήν»⁵⁸. Διότι μοῦ ἀναφέρεις τὸ κάλλος τοῦ σώματος; Διὰ νὰ μάθῃς τὴν ὑπερβολικὴν σωφροσύνην, διὰ νὰ μάθῃς τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς. Διότι εἶναι θαυμαστὸν πρᾶγμα ἡ σωφροσύνη, γίνεται ὅμως θαυμαστότερον, ὅταν συνυπάρχη μαζί με τὸ σωματικὸν κάλλος.

Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ μᾶς ὁμιλήσῃ διὰ τὸν Ἰωσήφ καὶ τὴν σωφροσύνην του, ἐπρόβαλε πρῶτα τὴν ὠραιότητα τοῦ σώματος, ὅταν εἶπε: Εἶχε καλὴν, λέγει, καὶ ἑλκυστικὴν ἐμφάνισιν, ὠραιότατον δὲ τὸ πρόσωπον.⁵⁹ C Καὶ τότε διηγῆθη τὴν σωφροσύνην του δεικνύων, ὅτι τὸ κάλλος δὲν τὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀσελείαν. Πραγματικά, τὸ κάλλος δὲν ὠδήγει ὅπωςδήποτε εἰς τὴν πορνείαν, ὅτε ἡ ἀσχημία εἰς τὴν σωφροσύνην. Διότι πολλοὶ πού ἔλαμψαν με τὸ σωματικὸν των κάλλος, ἔλαμψαν ἀκόμη περισσότερον με τὴν σωφροσύνην των. Ἀλλὰ πάλιν με ἀσχημον παρουσιαστικόν, ὑπῆρξεν ἀλαχρότερα εἰς τὴν ψυχὴν, στιγματοῦμαι ἀπὸ μωρίας πορνείας. Διότι καὶ τοῦ ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου αἰτία δὲν εἶναι ἡ φύσις τοῦ σώματος, ἀλλὰ ἡ διάθεσις τῆς ψυχῆς.

Καὶ δὲν ἐπανελάθον ἀπλῶς διὰ δευτέραν φορὰν ὅτι ἦταν παρθένος. Διότι, ἀφοῦ εἶπε «Ἦταν παρθένος», προσέθεσε: «Ἦταν παρθένος καὶ κανεὶς ἀνδρὰς δὲν εἶχεν ἔλθει εἰς ἐπαφὴν με αὐτήν». D Ἐπειδὴ πολλοὶ παρθένοι πού διατηροῦν ἀδιάφορον τὸ σῶμα, ἔχουν τὴν ψυχὴν γεμάτην ἀκαλοσίαν, καὶ με τὸν καλλωτισμὸν των προσελκύουν ἀπὸ παντοῦ μωρίους ἐραστὰς καὶ τὰ βδέματα τῶν νέων, τοὺς ὁποῖους παρασύρουν εἰς ἐνέδρας καὶ βάραθρα, δι' αὐτὸ ὁ Μωϋσῆς δεκνύων, ὅτι αὐτὴ δὲν ἦταν τέτοια, ἀλλὰ ἦταν παρθένος ἀπὸ κάθε ἀποψίν, δηλαδὴ, καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὴν ψυχὴν, λέγει: «Ἦτο παρθένος καὶ δὲν εἶχεν ἔλθει εἰς ἐπαφὴν με κανένα ἀνδρὰ». Καὶ ὅμως εἶχε πόλλας ἀφορμὰς νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν με ἄνδρας. Καὶ πρῶτον τὸ κάλλος τοῦ σώματος. Δεύτερον ὁ τρόπος πού εἰργάζετο καὶ προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας τῆς. E Διότι ἐὰν ἐκάθητο

58. Γεν. 24, 15-18.
59. Γεν. 28, 9.

διαρκώς εις τὸ δωμάτιόν της, ὅπως αἱ παρθένοι σήμερον, καὶ δὲν κατήρχετο ποτὲ εἰς τὴν ἀγοράν, οὔτε ἐξήρχετο ἀπὸ τῆν πατρικὴν οἰκίαν, δὲν θὰ εἶχε καὶ τὴν μεγάλην ἀξίαν τὸ ἐγκώμιον, ὅτι δὲν ἦλθε ποτὲ εἰς ἐπαφὴν μὲ κανένα ἄνδρα. Ὅταν ὁμως σκεφθῆς ὅτι αὐτὴ ἐξήρχετο εἰς τὴν ἀγοράν, ὅτι ἠναγκάζετο κάθε ἡμέραν νὰ μεταφέρῃ ὕδωρ ἀπὸ τὴν πηγὴν καὶ μίαν καὶ δύο καὶ περισσοτέρας φορὰς καὶ παρ' ἅλ' αὐτὰ δὲν εἶχεν ἔλθει εἰς ἐπαφὴν μὲ κανένα ἄνδρα, τότε κυρίως θὰ δυναθῆς νὰ ἐκτιμήσῃς τὴν ἀξίαν τοῦ ἐπαίνου. Διότι, πραγματικὰ, παρθένος ποῦ σπανίως ἐμφανίζεται εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ εἶναι ἀσχημὴ, καὶ συνοδεύεται ἀπὸ πολλὰς θεραπευίδος, ἐν τούτοις συμβαίνει ἀπὸ τὰς ἐξόδους αὐτὰς νὰ διαφθείρῃται εἰς τὸ ἦθος πολλὰς φορὰς. Πῶς, λοιπόν, δὲν εἶναι ἀξία μεγίστου θαυμασμοῦ αὐτὴ ποῦ ἐξήρχετο μόνη κάθε ἡμέραν ἀπὸ τὴν πατρικὴν οἰκίαν, καὶ δὲν μετέβαιεν ἀπλῶς εἰς τὴν ἀγοράν, 223 Α ἄλλὰ ἐπήγαινε εἰς τὴν πηγὴν καὶ μετέφερον ὕδωρ, ἐκεῖ ὅπου μετέβαιναν κατ' ἀνάγκην καὶ πολλοὶ ἄλλοι, καὶ ὁμως οὔτε ἀπὸ τὰς συνεχεῖς ἐξόδους οὔτε ἀπὸ τὸ κάλλος τοῦ προσώπου της, οὔτε ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων ποῦ ἤρχοντο εἰς τὴν πηγὴν, οὔτε ἀπὸ καμμίαν ἄλλην αἰτίαν διεφθάρη εἰς τὸ ἦθος, ἀλλὰ ἔμεινε ἀδιάφορος εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ διετήρησε τὴν σωφροσύνην αὐστηρότερον ἀπὸ τὰς γυναῖκας ποῦ κἀθῆνται κλεισμέναι εἰς τὸν γυναικωνίτην καὶ ἐφάνη ἀνταξία αὐτῆς, τὴν ὅποιαν ἐπιζητεῖ ὁ Παῦλος, ὅταν λέγῃ «νὰ εἶναι ἁγία, ἀφρασιωμένη εἰς τὸν Θεὸν καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν».⁴⁰

«Κατέβηκεν εἰς τὴν πηγὴν, ἐγένεσε τὴν στάμναν της καὶ ἀνέβη πάλιν διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πόλιν. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔτρεξε πρὸς συνάντησίν της ὁ ὑπηρέτης καὶ εἶπε: Β Δώσε μου νὰ πῶ ὀλίγον νερὸ ἀπὸ τὴν στάμναν σου. Καὶ ἐκείνη εἶπε: Πίε, κύριε. Κατέβασε τὴν στάμναν καὶ τὴν ἐστήριξεν εἰς τὸν θραχινὰ της, τὴν ἔγειρε καὶ ἐπότισεν αὐτὸν, ἕως ὅτου ἐχόρτασε καὶ ἔπαυσε νὰ πίνῃ. Καὶ εἶπεν ἡ Ρεβέκκα: Θὰ ποτίσω καὶ τὰς καμήλους σου ἕως ὅτου χορτάσουν ὕδωρ. Ἀμέσως ἀδειασε τὴν στάμναν της εἰς τὸ ποτιστήριον τῶν ζώων ποῦ ἦταν εἰς τὸ φρέαρ, ἔσπευσε νὰ ἀντλήσῃ καὶ ἄλλο ὕδωρ, ἕως ὅτου ἐπότισεν ὅλας τὰς καμήλους».⁴¹ Ἡ φιλοξενία τῆς γυναῖκος ἦταν με-

40. Α' Κορινθ. 7, 34.
41. Γεν. 24, 18-20.

γάλη, καθὼς καὶ ἡ σωφροσύνη της, καὶ εἶναι δυνατόν νὰ τὰ διαπιστώσῃς καὶ τὰ δύο καὶ ἀπὸ τὰς πράξεις της καὶ ἀπὸ τῶν λόγων της. Εἶδες πῶς οὔτε ἡ σωφροσύνη ἐβλάψε τὴν φιλοξενίαν, C οὔτε ἡ φιλοξενία διέφθειρε τὴν σωφροσύνην; Διότι τὸ γεγονός ὅτι δὲν ἔσπευσε αὐτὴ πρώτη αὐτὴ ἐκάλεσε τὸν ἄνδρα, ἦσαν ἐκδήλωσις σωφροσύνης. Τὸ γεγονός ὁμως, ὅτι δὲν ἀπέκρουσε τὴν ἐξυπηρέτησιν ποῦ τῆς ἐζητήθη, οὔτε τὴν ἠρώγη, ὑπῆρξεν ἐκδήλωσις μεγάλης σωφροσύνης καὶ φιλανθρωπίας. Ὅπως δηλαδὴ, ἐὰν ἔσπευδεν αὐτὴ πρώτη καὶ, χωρὶς ἤδη ἐκείνος νὰ τῆς ομιλήσῃ, συνεζήτει μαζί του, αὐτὸ θὰ ἦταν ἐκδήλωσις βραδύτητας καὶ ἀναισχυντίας, ἔτσι καὶ ἐὰν, ὅταν ἐκείνος τὴν παρεκάλεσε, τὸν ἀπέκρουσε, τὸ πράγμα θὰ ἦταν σύμπτωμα ὠμότητος καὶ ἀπανθρωπίας. Τώρα ὁμως δὲν ἔκαμεν οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο. Οὔτε τὴν φιλοξενίαν ἐβλάψε μὲ τὴν σωφροσύνην της, οὔτε πάλιν μὲ τὴν φιλοξενίαν ἀκρωτηρίασε τὸν ἐπαινον τῆς σωφροσύνης, ἀλλὰ ἐπέδειξε δόκλιση τὴν ἀρετὴν, D τὴν μὲν σωφροσύνην τὴν ἐπέδειξε μὲ τὸ νὰ ἀνομιεῖν πρώτα τὴν αἰτίαν, τὴν δὲ ἄφατον φιλοξενίαν της τὴν ἐπέδειξε, διότι ὄνταπεκρίθη εἰς τὴν αἰτίαν. Διότι ἦταν ἔκφρασις ἀφάτου πράγματι φιλοξενίας τὸ γεγονός, ὅτι δὲν ἔδωσε μόνον αὐτὸ ποῦ τῆς ἐζήτησε, ἀλλὰ καὶ κάτι περισσότερο ἀπὸ αὐτό. Ἐὰν δὲ αὐτὸ ποῦ προσέφερε ἦταν ὕδωρ, αὐτὸ εἶχε τότε. Καὶ τοὺς φιλοξένους συνήθως δὲν τοὺς κρίνουν ἀπὸ τὴν πολυτέλειαν τῆς προσφοράς, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν δυνατότητα ποῦ ἔχουν νὰ προσφέρουν. Διότι ὁ Θεὸς ἐπήνεσε καὶ αὐτὸν ποῦ προσέφερε ἓνα πατήριον δροσεροῦ ὕδατος⁴² καὶ δι' ἐκείνην ποῦ προσέφερε δύο λεπτά εἶπεν, ὅτι προσέφερε περισσότερα ἀπὸ ὅλους, διότι προσέφερον ὅλα δὲ εἶχε τότε.⁴³ Ε ἔτσι καὶ αὐτὴ ἐφιλοξένησε τὸν καλὸν ἐκεῖνον ἄνθρωπον μὲ αὐτὰ ποῦ εἶχε καὶ ἡδύνατο νὰ τοῦ προσφέρῃ. Διότι δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν Γραφὴν μόνον τὸ «ἔσπευσε καὶ ἔτρεξε» καὶ ἄλλα συνώνυμα, ἀλλὰ διὰ νὰ κατανοήσῃς μὲ πόσῃ προθυμίαν ἔκαμε τὸ πράγμα, πρόσεξε ὅτι τὸ ἔπραξε ὄχι παρὰ τὴν θέλησίν της οὔτε ἐξαναγκασμένη οὔτε μὲ δυσφορίαν καὶ ἀγανάκτησιν. Καὶ ὅτι αὐτὸ τὸ πράγμα δὲν ἦτο ἀσημάντων, ἀρκεῖ νὰ σκεφθῶμεν ὅτι πολλὰς φορὰς παρεκάλε-

42. Ματθ. 10, 42.
43. Λουκ. 21, 2-4.

σαμε έναν περαστικόν που ἐκράτει δῆδα, νά σταματήση ὀλίγον διά νά ἀνάγκωμεν καί ἡμεῖς, ἢ κάποιον που ἐκράτει ὕδωρ καί τόν παρεκαλέσαμε νά μάς δώσει νά πίνωμεν, καί δέν ἐδέχθη, ἀλλά ἐδουσανασχέται. Ἐκείνη ὁμῶς ὄχι μόνον ἔγειρε τήν στάμναν της, ἀλλά ἐπότισε καί δλας τās καμήλους του καί ὑπέμεινε τῶσον κόπον 224 Α καί ἔβασεν εἰς τήν ὑπηρεσίαν τῆς φιλοξενίας τήν σωματικήν ἐργασίαν μέ μεγάλην προσομίαν. Διότι τήν ἀρετήν της δέν τήν δευκνύει μόνον τὸ γεγονός, ὅτι προσέφερεν αὐτήν τήν ὑπηρεσίαν, ἀλλά καί τὸ γεγονός, ὅτι τήν προσέφερε προθύμως, καί ἀποκαλεῖ κύριον ἕνα ἄνθρωπον ἄγνωστον, πού τὸν εἶλεπε διά πρώτην φοράν.

Καί ὅπως ὁ πενθερός της ὁ Ἀδραάμ δέν ἤρῳτα τοὺς περαστικούς ποιοὶ εἶσθε καί ἀπό ποῦ καί πού πηγαίνετε καί ἀπό πού ἔρχεσθε, ἀλλά τοὺς προσέφερε μέ ἀπλότητα τήν φιλοξενίαν, ἔτσι καί αὐτὴ δέν τοῦ εἶπε ποῖος εἶσαι καί ἀπό ποῦ, καί διά ποῖον λόγον ἦλθες ἐδῶ, ἀλλά ἐπιωφελήθη νά προσφέρῃ τήν φιλοξενίαν της καί δλα τὰ περιττά τὰ ἄφησεν. Καί πραγματικά, αὐτοὶ πού ἀγοράζουν μαργαρίτας καί οἱ ἀργυραμοιβοὶ, ἐπιδιώκουν τὸτο μόνον, πῶς νά κερδίσουν ἀπὸ αὐτοὺς μέ τοὺς ὁποίους συναλλάσσονται, ἢ χωρὶς νά ἐνδιαφέρονται ποιοὶ εἶναι αὐτοί. Καί αὐτὴ τοῦτο μόνον ἐπιζητεῖ, πῶς νά ἐπιβίῃ τὸν καρπὸν τῆς φιλοξενίας, πῶς νά λάθῃ πλήρη τὸν μισθὸν της. Ἐγνώριζε πολὺ καλῶς τὸτο, ὅτι ὁ ἕνος ἐντρέπεται περισσότερο ἀπὸ δλας. Διὰ τὸτο ἔπρεπε νά τοῦ εἶξη μεγάλην φιλοφροσύνην καί ἀπεριέργαστον σωφροσύνην. Ἄν λοιπὸν πρόκειται νά τὸν ἐρωτῶμεν μέ περιέργειαν καί νά τὸν ἐξετάζωμεν δι' δλα τὰ πράγματα μέ ἀδιακρίσιαν, τότε κι' αὐτὸς διατάζει καί ἀποφεύγει καί προσέρχεται μέ δυσἀρέσκειαν. Διὰ τὸτο οὐτε αὐτὴ τὸ ἔκαμε αὐτὸ εἰς τήν προκειμένην περίπτωσιν, οὐτε τὸ ἔκαμε εἰς τοὺς ξένους του ὁ πενθερός της, διὰ νά μὴ ἀποδώσῃ τὸ θήραμα. Ἄλλὰ ἐπεριποιεῖτο τοὺς περαστικούς μόνον καί τοὺς προέπεμπε, ὅφου μέ τήν φιλοξενίαν ἐκαρποῦτο αὐτὸ πού ἤθελεν.

Διὰ τὸτο κάποτε ὑπεδέχθη καί ἀγγέλους.⁴⁴ Καί ἂν ἦταν περιέργος ἀπέναντι των, δέν θὰ ἐλάμβανε τὸν μισθὸν του δι' αὐτό. Καί πραγματικά, τὸν θαυμάζωμεν ὄχι διότι ὑπεδέχθη ἀγγέλους, ἀλλὰ διότι τοὺς ὑπεδέχθη χωρὶς νά

44. Πρὸλ. Γεν. 18 45.

γνώριζῃ ὅτι ἦσαν ἀγγελοι. Διότι ἂν τοὺς ἐπεριποιεῖτο ἐν γνώσει ὅτι ἦσαν ἀγγελοι, δέν θὰ ἔκαμε τίποτε παράδοξον, ὄφου ἢ ἀξία αὐτῶν τοὺς ὁποίους ὑπεδέχθη, ἠγάπησε καί τὸν ἐξ ὀλοκλήρου λίθινον καί σκληρὸν νά γίνῃ φιλόανθρωπος καί ἡμερος. Τὸ αξιοθαύμαστον ὁμῶς ἦταν τὸτο, ὅτι ἐνῶ εἶχε τήν ἐντύπωσιν ὅτι ἦσαν κάποιοι ὀδοιπόροι, ἐν τούτοις ἐπέδειξε ἀπέναντι των τῶσιν περιποιήσιν. Παρομοίᾳ ὑπῆρξε καί αὐτὴ. Δέν ἐγνώριζε ποῖος ἦταν, οὐτε διά ποῖον σκοπὸν ἦλθεν, ἢ ἀλλὰ τὸν ἐθεώρησεν ὡς κάποιον περαστικὸν ξένον. Διὰ τὸτο ὁ μισθὸς της διά τήν φιλοξενίαν ὑπῆρξε μέγας, διότι ὑπεδέχθη μέ τῶσιν καλωσύνην ἕνα ἐντελῶς ἀγνωστον, ἐνῶ ταυτοχρόνως διετήρησε καί τήν σωφροσύνην της. Διότι αὐτὸ δέν τὸ ἔκαμε οὐτε κατὰ τρόπον ἀναίχυντον οὐτε ἱταμόν, βίαιον καί ἀργίλον, ἀλλὰ μέ τήν ἐμπρέπουσαν σεμνότητα. Αὐτὸ ἀκριβῶς ὑπῆρξε καί ὁ Μωσῆς, ὅταν ἔλεγε: «Ἐκεῖνος λοιπὸν (ὁ ὑπηρέτης) τήν παρετήρει καί τήν παρηκολούθει μέ πολλήν προσοχὴν χωρὶς νά λέγῃ λέξιν, προσπαθῶν νά γνωρίσῃ, ἂν ὁ Θεὸς τὸν ἐδοθήσῃ νά ἐπιτύχῃ ἢ ὄχι τὸν σκοπὸν τοῦ ταξιδίου του.»⁴⁵ Τί σημαίνει «τὴν παρετήρει καί τήν παρηκολούθει μέ πολλήν προσοχὴν.» Καί τήν ἐνθυμῶσιν, καί τὸ δόδιον, καί τὸ δλέμμα, καί τοὺς λόγους καί τὰ πάντα της τὰ ἐξήταξε μέ προσοχὴν, προσπαθῶν νά κατανοήσῃ τήν διάθεσιν τῆς ψυχῆς της ἀπὸ τὰς ἐξωτερικῶς ἐκδηλώσεως. Ἐ καί δέν ἠρέσθη μόνον εἰς αὐτά, ἀλλὰ ἐπροχώρησε καί εἰς περαιτέρω δοκιμασίαν της. Ὅταν, δηλαδὴ, αὐτὴ τοῦ ἔδωκεν ὕδωρ νά πῖνῃ, δέν ἐσταμάτησεν ἕως αὐτὸ τὸ σημεῖον, ἀλλὰ εἶπεν εἰς αὐτήν: «Τίνος θυγατέρα εἶσαι; Καί πληροφορήσέ με ἀκόμη, ἂν ὑπάρχῃ καί γιὰ μάς τόπος κοντὰ εἰς τὸν πατέρα σου, διὰ νά καταλύσωμεν ἐκεῖ.»⁴⁶ Τί ἀπήντησε, λοιπὸν, ἐκείνη; Μὲ ἀνεξικακίαν καί πραότητα ἀνέφερε καί τὸν πατέρα της καί δέν ἠγανάκτησε, ὥστε νά τοῦ εἴπῃ, ποῖος εἶσαι σὺ πού με ἐρωτῆς διά τῶσιν πολλὰ πράγματα καί ἀνευρενῶς νά μέθης λεπτομερείας διά τήν οἰκογενεῖάν μου; Ἄλλὰ τί εἶπε; Ἄπλουστατα, «ἐγὼ εἶμαι ἡ κόρη τοῦ Βαθουήλ,⁴⁷ ἡ υἱοῦ τοῦ Ναχώρ καί τῆς Μελλάς. Καί ὑπάρχουν εἰς ἡμᾶς καί θύρα καί τροφαὶ πολλαὶ καί τόπος νά καταλύσῃτε.»⁴⁷ Ὅ-

45. Γεν. 24, 21.

46. Ἰωβ. 42, στ. 29.

47. Ἰωβ. 42, στ. 24-25.

πως προηγουμένως με τὸ ὕδωρ, προσέφερε περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἐζήτησε. Διότι ἐκεῖνος ἐζήτησε μόνον νὰ πῆ, αὐτὴ τοῦ ὑπεσχέθῃ νὰ ποτίσῃ καὶ τὰς καμήλους, καὶ τὰς ἐπότισε. Ἔτσι καὶ ἐδῶ. Αὐτὸς ἐζήτησε τόπον μόνον διὰ νὰ καταλύσῃ, καὶ ἐκείνη ὑπέσχετο καὶ ἄχυρα καὶ τροφὰς πολλὰς καὶ μετὰ αὐτὰ τὸν προσεκάλει καὶ τὸν προσεῖλκεν εἰς τὴν οἰκίαν, διὰ νὰ ἀπολαύσῃ τὸν μισθὸν τῆς φιλοξενίας.

Ὅλ' αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ τὰ ἀκούωμεν ἀπλῶς, χωρὶς νὰ δίδωμεν ἰδιαιτέρως σημασίαν, ἀλλὰ ἀναλογιζόμενοι τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν μας νὰ τὸν συγκρίνωμεν μετὰ τὸ παράδειγμα καὶ τότε θὰ κατανοήσωμεν τὴν ἀρετὴν τῆς γυναίκος. Β Πραγματικὰ, ἡμεῖς πολλές φορές, ὅταν φιλοξενώμεν μερικοὺς γνωστοὺς καὶ φίλους, δυσανασχετοῦμεν, καὶ ἂν μείνουσιν εἰς τὴν οἰκίαν μας μίαν ἢ καὶ δευτέραν ἡμέραν, θαυνομένηθα. Αὐτὴ ὁμως προσεκάλει εἰς τὴν οἰκίαν μετὰ μεγάλην προθυμίαν ἕνα ἀγνωστον καὶ ξένον, καὶ μάλιστα ἐπρόκειτο νὰ περιποιηθῇ ὄχι μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὄσας καμήλους. Καί, ὅταν αὐτὸς εἰσῆλθε, πρόσεξε νὰ ἴδῃ ἀπὸ ἐκεῖ καλύτερα τὴν σύνεσιν τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν τοῦ παρέθεσε τραπέζιν διὰ νὰ φάγῃ, τῆς εἶπε: «Δὲν θὰ δάλω τίποτε εἰς τὸ στόμα μου, ἂν προηγουμένως δὲν οἶσ' εἶπω αὐτὰ, ποῦ ἔχω νὰ σὰς πῶ».⁴⁸ Εἶδες πῶς ἦταν ἀγρυπνος καὶ νηφάλιος; Ἐπειτα, ὅταν τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ ὁμιλήσῃ, ἄς ἴδωμεν πῶς ὁμιλεῖ πρὸς αὐτούς. Εἶπε ἄρ' γε πρὸς αὐτούς, ὅτι ἔχω κύριον ἀναμαστόν καὶ ἄνδοξον, ὃ οποίος τιμᾶται ἀπὸ δλοῦς καὶ ἔχει μεγάλο κύρος μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν του; Καὶ ὁμως, ἂν ἤθελεν, ἠδύνατο νὰ τὰ εἶπῃ δλ' αὐτὰ. Διότι οἱ συμπατριῶται του ἐτίμων τὸν Ἀβραάμ ὡσάν νὰ ἦταν βασιλεὺς. Ἄλλ' ὁμως δὲν εἶπε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ ἄφησε κατὰ μέρος τὰ ἀνθρώπινα καὶ ἤρχισεν τὸν ἔπαινον ἀπὸ τῆς εὐνοίας τοῦ Θεοῦ, λέγων τὰ ἑξῆς: «Ἐγὼ εἶμαι δούλος τοῦ Ἀβραάμ. Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἠλόγησε πάρα πολὺ τὸν κύριόν μου καὶ τὸν ἐξύψωσεν, ὥστε νὰ γίνῃ μέγας. Τοῦ ἔδωκε πρόβατα καὶ μῶσχους καὶ ἀργύριον καὶ χρυσίον».⁴⁹ Καὶ ἀνέφερε τὸν πλοῦτον του, ὃ ὄχι διὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἦταν εὐπορος, ἀλλὰ διὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἦταν εὐσεθής. Διότι θέλει νὰ τὸν ἐγκωμιάσῃ ὄχι διὰ τὴν περιουσίαν του, ἀλλὰ διότι ἔλαβε ταύτην ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἐπειτα ὁμιλεῖ διὰ τὸν γαμβρόν: «Ἡ σύζυγος τοῦ

48. Ἐβ. ἀν. στ. 33.

49. Ἐβ. ἀν. στ. 34-35.

Κυρίου μου, ἡ Σάρρα, ἐγέννησεν υἱὸν εἰς τὸν κύριόν μου, ὅταν πλέον αὐτὸς ἦταν προχωρημένης ἡλικίας».⁵⁰ Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὑπηνήχθη καὶ τὸν τρόπον ποῦ ἐγεννήθη ὁ υἱός, δεκνύων ὅτι καὶ ὁ τοκετὸς αὐτὸς ἦταν ἔργον τῆς θείας προνοίας καὶ ὄχι τῆς λειτουργίας τῶν νόμων τῆς φύσεως. Συνεπῶς, καὶ σὺ, ἂν ἀναζητῆς ἢ γαμβρόν ἢ νύμφην, νὰ ἐξετάξῃς περισσότερο ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, ἂν δηλαδὴ εἶναι εὐσεθής, ἂν χαίρῃ τῆς εὐνοίας τοῦ Θεοῦ. Διότι, ἂν ὑπάρχουν αὐτὰ τὰ δεδομένα, τότε ἀκολουθοῦν καὶ τὰ ἄλλα. Ἄν ὁμως αὐτὰ δὲν ὑπάρχουν, ἀκόμα καὶ ἂν ἀφθονοῦν τὰ ὀλικά πλοῦτη, δὲν ὑπάρχει κανένας ὄφελος. Ἐ Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ τοῦ εἴπουν, διὰ ποῖον λόγον δὲν ἔλαβε σύζυγον μίαν ἀπὸ τὰς ἐπιχωρίους γυναῖκας, εἶπε: «Ὁ κύριός μου με ὤρκισεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ μοῦ εἶπε: Πρόσεξε, δὲν θὰ πάρῃς διὰ τὸν υἱόν μου γυναῖκα ἀπὸ τὰς θυγατέρας τῶν κατοίκων Χαναάν, εἰς τὴν χώραν τῶν ὁποίων ἐγὼ μένω ὡς πάροικος, ἀλλὰ θὰ μεταβῆς εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου καὶ εἰς τὴν φυλὴν ἀπὸ τῆς ὁποίας κατὰγομαι καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θὰ ἐκλέξῃς γυναῖκα διὰ τὸν υἱόν μου».⁵¹ Καὶ διὰ νὰ μὴ διηγῶμεν ὅλην τὴν ἱστορίαν καὶ φανῶμεν φορτικαί, ἄς προχωρήσωμεν εἰς τὸ τέλος. Ἀφοῦ, δηλαδὴ, εἶπε πῶς ἐστάθη πλησίον εἰς τὴν πηγὴν, πῶς ἐζήτησεν ὕδωρ ἀπὸ τὴν κόρην, πῶς ἐκείνη τοῦ προσέφερε περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἐζήτησε, πῶς ὁ Θεὸς ἔγινε μεσολαθητής καὶ ἀφοῦ ὅλα τὰ ἀνήγγειλε μετὰ προσοχὴν, ἐτελείωσεν ἐδῶ τὸν λόγον.

²²⁶ A Ἐκεῖνοι, ὅταν τὰ ἤκουσαν ὅλα αὐτὰ, δὲν ἀμφέθαλλον πλέον, ὅτε ἠμέλησαν, ἀλλὰ ὡσάν νὰ ἐκίνησε τὴν ψυχὴν των ὁ Θεός, ἀμέσως ὑπεσχέθησαν νὰ τοῦ δώσουν τὴν κόρην. Τότε ὁ Λάβαν καὶ ὁ Βαθουλά⁵² ἀπήντησαν καὶ εἶπον: «Ὁ Θεὸς ἔδωκε αὐτὴν τὴν διαταγὴν καὶ δὲν δύναμεθα νὰ ἀρνηθῶμεν καὶ νὰ εἴπωμεν τίποτε κακόν. Δεγόμεθα τὴν πρότασίν σου. Ἴδοὺ ἡ Ρεβέκκα εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν σου, πάρε τὴν μαζί σου καὶ ἄς γίνῃ σύζυγος εἰς τὸν υἱόν τοῦ κυρίου σου, ὅπως διέταξεν ὁ Θεός».⁵³ Καὶ ποῖός δὲν θὰ ἐκπλαγῇ; Ποῖός δὲν θὰ θαυμάσῃ παρατηρῶν πόσα καὶ πόσον μεγάλα ἐμπόδια ἀντρέποντο εἰς μίαν

50. Ἐβ. ἀν. στ. 36.

51. Ἐβ. ἀν. στ. 37-38.

52. Λάβαν καὶ Βαθουλά. Ὁ πρῶτος ἀδελφὸς καὶ ὁ δεύτερος πατὴρ τῆς Ρεβέκκας.

53. Γεν. 24, 50-51.

στιγμήν του χρόνου; Β Καί πραγματικά, τό γεγονός δτι ήταν ξένος και δοῦλος και άγνωστος και ή άπόστασις ήταν μεγάλη, και τό δτι ούτε ο πεινθρός ούτε ο γαμβρός ούτε κανείς άλλος τών συγγενών της ήταν γνωστοί, και μόνος του καθ' ένας από τούς λόγους αυτούς ήταν ίκανός να παρμιποδισή τόν γάμον. Καί όμως τίποτε δέν τόν ήμπόδισεν, αλλά όλα αυτά κατέστησαν πολύ άπλά και εύκολα. Καί τού ένεπιστεῦθησαν τήν νόμφην, ώσαν να τήν παρέδιδον εις άνθρωπον γνωστόν, πού κατοικεί πλησίον και με τόν όποιον συνανεστρέφοντο από νεαρής ήλικίας. Καί οίτια όλων αυτών ήταν τή γεγονός δτι εύρίσκετο εις τό μέσον ο Θεός. "Όπως, δηλαδή, όταν κάμνωμεν κάτι χωρίς αυτόν, άκόμη και αν όλα είναι όμαλά και εύκολα, τελικώς συναντώμεν θάραθρα και κρημνοῦς και μυρίας άποτυχίας, έτσι και όταν είναι παρών και συμπαραστάτης, C άκόμη και αν επιχειρώμεν τά αδύνατα, τά εύρίσκομεν όλα όμαλά και εύκολα. "Ας μη κάμνωμεν λοιπόν και δς μη λέγωμεν τίποτε, πριν να καλέσωμεν τόν Θεόν και τόν παρακαλέσωμεν να βοηθήσῃ τās ύποθέσεις μας, όπως ακριβώς έκαμε και αυτός.

"Αλλά δς Ισαάκ με ποίον τρόπον έτέλεσε τόν γάμον, όταν τήν έλαθεν. Μήπως συνώδευσε τόν γάμον με κύμβαλα και σύριγγας και χορούς και τύμπανα και δλην τήν άλλην θορυβώδη επίδειξιν; Τίποτε από αυτά, αλλά άφου τήν έλαβε μόνην αυτήν, άπήρχετο, με προπομπόν και συνοδοιπόρον τόν άγγελον, πού με τήν παράκλησιν του κυρίου του ο Θεός του άπέστειλε να τόν συνοδεύη, D όταν εξήρχετο από τήν οικίαν. Καί ώδηγείτο ή νόμφη εις τήν οικίαν του γαμβρού χωρίς να άκούση αύλους και κιθάρων και τίποτε από αυτά, αλλά με μυρίας εύλογίας εις τήν κεφαλήν της από τόν Θεόν, αι όποιαί άπετέλουν ένα στεφανον λαμπρότερον από κάθε διάδημα. Καί ώδηγείτο χωρίς να είναι ένδεδυμένη με χρυσά ήμάτια, αλλά με τήν σωφροσύνην και τήν εύλαδειαν και τήν φιλοξενίαν και δλην τήν άλλην άρετήν. Καί δέν έφέρετο επί δχήματος στεγασμένου, ούτε με άλλον παρόμοιον επιδεικτικόν τρόπον, αλλά καθημένη επάνω εις τήν κάμηλον. E Διότι τόν παλαιόν εκείνον καιρόν, μαζί με τήν ψυχήν, και τά σώματα των παρθένων είχαν μεγάλην ευείαν. Διότι αι μητέρες των δέν τās άνέτρεφον τότε, όπως σήμερα, με συχνά λουτρά, με άλοιφάς μυρών, με ψιμίθια, με μαλακά ήμάτια και με

χιλίους άλλους τρόπους πού τās διαφθείρουν και τās καθιστούν μαλθακώτερας του βέντος, αλλά τās έσυνήθιζον εις κάθε σκληραγωγίαν. Διά τούτο ήνθιζε γνήσιον τό σωματικόν των κάλλος, διότι ήταν ένα κάλλος φυσικόν και όχι τεχνητόν, ούτε επιτηθευμένον. Διά τούτο και είχαν καθαράν υείαν και σταθερόν φυσικόν κάλλος, καθώς δέν ένοχλει τό σώμα καμμία άρρώστια, διότι δλη ή μαλθακότης έχει άποδληθῆ. Διότι οι κόποι και αι ταλαιπωρίαί και ή ενεργός συμμετοχή των εις όλας τās έργασίας, άπεμάκρυνε από αυτάς δλην τήν κωρότητα, 227 Α και έξησφάλιζεν εις αυτάς εύρωσίαν και υείαν με πολλήν ασφάλειαν. Διά τούτο ακριβώς ήσαν και παθητότεροι εις τούς άνδρας και περισσότερον αξιέραστοι. Διότι με τήν άγωνήν αυτήν, όχι μόνον τό σώμα, αλλά και τήν ψυχήν τήν κατέστησαν σωφρονεστέραν.

Καθισμένη, λοιπόν, επάνω εις τήν κάμηλον έφθασεν εις τόν τόπον του προορισμού της και πριν να πλησιάσῃ, έστῆκε τους οφθαλμούς της και είδε τόν Ισαάκ, και έπήδησεν άμέσως κάτω από τήν κάμηλον. 228 Είδες δύνανμη; Είδες ευείαν; Επήδησε κάτω από τήν κάμηλον. Τόσην ρώμην μαζί με τήν σωφροσύνην είχεν. Καί είπεν εις τόν δοῦλον: «Ποίος είναι ο άνθρωπος εκείνος, πού περιπατεί εις τήν πεδιάδα. Καί άπήνητησεν ο δοῦλος: Αύτός είναι ο κύριός μου. "Εκείνη έλαβε τότε τήν καλύπτραν 229 και έσκεπάσθη». 230 Β Καίταξε παντού πώς θεοκαίνεταί ή σωφροσύνη της, πώς ήταν έντροπαλή. 231 «Και ο Ισαάκ έλαθεν αυτήν, τήν ένυμφεύθη και τήν ήγάπησε. "Ετσι δέ και παρηγορήθη διά τόν θάνατον της Σάρρας, τής μητρός του». 232 Αύτά δέν λέγονται άπλώς, δτι τήν ήγάπησε και παρηγορήθη διά τόν θάνατον της Σάρρας, τής μητρός του, αλλά διά να μάθης τās αιτίας της αγάπης, τās όποιας είχεν ή γυναίκα αυτή από τήν οικογενειακήν άγωγήν της. Καί ποιες δέν θα ήγάπα τέτοια γυναίκα, πού ήταν τόσον σώφρων, τόσον κοσμία, τόσον φιλόξενος και φιλόανθρωπος και ήμε-

Μ. Πράξ. Ήνω. άν. στ. 64.

228. Η λέξις κείμενη «θήρατρον» σημαίνει τό κάλυμμα του γυναικείου προσώπου, τόν «ουρκετόν» «ερετίξίν».

Μ. Γεν. 24, 65

229. Το γεγονός δτι επήδησε γρήγορα γρήγορα από τήν κάμηλον και έκάλυψε τό πρόσωπόν της, αποδεικνύει τήν σεμνότητα της Ρεβέκκας.

230. Γεν. 24, 67.

ρος, αὐτὴν τοῦ ἦταν γενναία εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ρωμαλεὰ εἰς τὸ σῶμα·

Εἰς αὐτὰ τὰ εἶπα, οὐκ διὰ νὰ τὰ ἀκούσετε μόνον, οὔτε, ἀφοῦ τὰ ἀκούσετε, νὰ ἐπαυέσετε μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ τὴν μιμηθῆτε. Καὶ οἱ μὲν πατέρες νὰ μιμήσθε τὴν πρόνοιαν τοῦ πατριάρχου νὰ λάθῃ γυναῖκα ἀπλὴν, χωρὶς νὰ ἐπιδιώξῃ τὰ χρήματα, οὔτε τὴν λαμπρότητα τῆς καταγωγῆς, οὔτε τὸ κάλλος τοῦ σώματος, οὔτε ἄλλο τίποτε, ἀλλὰ μόνον τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς. Σεῖς δὲ αἱ μητέρες νὰ ἀνατρέφετε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰς θυγατέρας σας. Καὶ οσοὶ πάλιν πρόκειται νὰ νυμφευθῆτε, νὰ ὀδηγήσετε τὴν νύμφην μὲ παρομοίαν κοσμιότητα, ἐξοστρακίζοντες τοὺς χοροὺς καὶ τοὺς γέλωτας καὶ τὰς αἰσχρολογίας, καὶ τὰς σύριγγας καὶ τοὺς αὐλοὺς καὶ τὴν διαβολικὴν ἐπίβειξιν, καὶ παρακαλοῦντες πάντοτε τὸν Θεόν, Ἰδὲ διὰ νὰ μειτεύσῃ δι' ὅλας τὰς πράξεις μας. Ἐάν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον λύσωμεν τὰ προβλήματα μας, δὲν θὰ προκύψῃ ποτὲ διαζύγιον, οὔτε ὑπόψια μοιχείας, οὔτε πρόφασις ζηλοτυπίας, οὔτε φιλονικία καὶ μάχη, ἀλλὰ θὰ ἀπολαύσωμεν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὁμόνοιαν. Καὶ ὅταν ὑπάρχῃ ὁμόνοια, θὰ ἐπακολουθήσουσι ὅπωςδήποτε καὶ αἱ ἄλλα ἀρεταί. Διότι ὅπως, ὅταν ἡ γυναῖκα εὐρίσκειται εἰς διαμάχην μὲ τὸν ἄνδρα, τίποτε δὲν εἶναι ὑγιὲς μέσα εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἀκόμη καὶ ἂν ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα πορεύονται καλῶς, ἔτσι καὶ ὅταν αὐτὴ ὁμονοῖ πρὸς τὸν ἄνδρα καὶ διάγῃ ἐν εἰρήνῃ, δὲν θὰ εἶναι τίποτε δυσάρεστον, ἀκόμη καὶ ἂν γενῶνται κάθε ἡμέραν πολλαὶ τρικυμίας. Εἰ ἂν οἱ γάμοι γίνωνται ἔτσι, θὰ δυναθῶμεν μὲ μεγάλην εὐκολίαν νὰ ὀδηγήσωμεν καὶ τὰ παιδιά εἰς τὴν ἀρετὴν. Διότι ὅταν ἡ μητέρα εἶναι τόσοσιν κοσμία καὶ σώφρων καὶ ἔχῃ ὅλας τὰς ἀρετάς, θὰ δυναθῇ ὅπωςδήποτε νὰ κατακτήσῃ καὶ τὸν ἄνδρα καὶ νὰ τὸν ὑποτάξῃ εἰς τὸν πόθον τοῦ δι' αὐτὴν. Καὶ ἀφοῦ τὸν κατακτήσῃ, θὰ τὸν ἔχῃ πρόθυμον βοηθὸν εἰς τὴν φροντίδα διὰ τὰ παιδιά καὶ θὰ ἔχῃ εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ βοηθὸν τὸν Θεόν. Καὶ ὅταν ὁ Θεὸς συμπαρασταται εἰς τὴν καλὴν αὐτὴν διεύθυνσιν τοῦ οἴκου καὶ ἀσκή τὰς ψυχὰς τῶν τέκνων εἰς τὴν ἀρετὴν, δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον κανένα δυσάρεστον, ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη κατάστασις τῆς οἰκογενείας θὰ εἶναι καλὴ. ²²⁸ Αὐτοῦ οἱ ἀρχόντες τῆς οἰκογενείας ἔχουσι ἀρίστως διαθέσεις. Καὶ θὰ δυναθῇ καθένας μὲ τὴν οἰκογενεϊάν του, δηλαδὴ μὲ τὴν γυναῖκα του, τὰ παιδιά του καὶ

τοὺς ὑπηρέτας, νὰ διέλθῃ ἀσφαλῶς αὐτὴν τὴν ζωὴν καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τὴν ὅποιαν εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι ἡμεῖς, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τὸν Πατέρα, μαζί μὲ τὸ Ἅγιον καὶ ζωοποιόν Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.